

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Maja Klun

Naslov naloge: Posvojitev otrok kot oblika socialnega starševstva

Kraj: Ljubljana

Št. strani: 151

Št. slik: 2

Št. tabel: 2

Št. virov: 47

Št. prilog: 18

Mentorica: red. prof. dr. Darja Zaviršek

Deskriptorji: posvojitve v Sloveniji, socialno starševstvo, biološka mati, posvojitelj, adoptivni starši, posvojenec

Povzetek: Diplomaska naloga prikazuje stanje na področju posvojitve v Sloveniji, koncepte dela ter opredeljuje glavne segmente, kjer so nujno potrebne spremembe. V pričujočem delu sem zajela doživljanje vseh vpletenih v posvojitelskem sistemu. Z raziskovalnim delom po metodi kvalitativne analize sem skušala odgovoriti na vprašanje: »Kaj posvojitev poleg življenja v družinski skupnosti prinese posvojenim otrokom ter posvojiteljem?«

Title: Adoptions of children as form of social parenthood

Descriptors: Adoptions in Slovenia, social parenthood, biological mother, adopters, adoptive parents, adopted child

Abstract: Dissertation is showing state on area of adoptions in Slovenia, concepts of work and declares main segments where changes are essentially necessary. In present akt I included experiencing of all involved in adopting triangle. With research part based on method of qualitative analysis I tried to answer on question: » What brings adoption beside life in family community to adopted children and adopters?«

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**POSVOJITEV OTROK KOT OBLIKA SOCIALNEGA
STARŠEVSTVA**

Mentorica: red. prof. dr. Darja Zaviršek

Maja Klun

Ljubljana, 2008

Vez, ki povezuje tvojo resnično družino, ni iz krvi, ampak iz medsebojnega spoštovanja in radosti nad življenjem drugega.

Richard Bach

PREDGOVOR

Posvojitve segajo daleč v zgodovino, ko so bili v ospredju predvsem interesi posvojiteljev. Danes je posvojitev namenjena v otrokovo korist in je hkrati tudi najučinkovitejši socialno-varstveni ukrep za otroke, ki nimajo možnosti odraščanja v biološki družini.

V Sloveniji je porast posvojitev opazen po letu 1974, ko se je začelo intenzivno sodelovanje z republikami bivše Jugoslavije. V tistem času je šlo za nacionalne posvojitve, danes pa v takšnih primerih govorimo o mednarodnih. Gospa Ela Zupančič, socialna delavka, je oseba, ki je nedvomno zaznamovala področje posvojitev v Sloveniji. Dolga leta je izpopolnjevala in razvijala strokovno delo na tem področju. Na podlagi dolgoletnih izkušenj je napisala knjigo *Posvojen otrok zaželen in ljubljen*, v kateri so predstavljeni problemi, s katerimi se v procesu posvojitev srečujejo posvojitelji. Knjiga je v pomoč tako strokovnim delavcem kot tudi posvojiteljem. V reviji *Naša žena* je objavljala prispevke o posvojenih otrocih. Prav te zgodbe so zapisane tudi v njeni drugi knjigi *Izpolnjena hrepenenja*, ki je izšla leta 1993. Da je izjemna ženska, so mi zatrdili vsi posvojenci in posvojitelji, s katerimi sem opravila pogovore in ki jih je usoda življenja pripeljala do sodelovanja z njo. Njen odhod je nadomestila Viktorija Bevc z društvom Deteljica, katerega delo ima danes pomemben prispevek na področju posvojitev v Sloveniji.

Razlogov za pisanje diplomske naloge na temo posvojitev je več. Eden izmed njih je tudi ta, da imam osebno izkušnjo s posvojitvijo. Tu govorim o enostranski posvojitvi. Ko sem pred leti začela prebirati zakonodajo zaradi osebnega motiva, me je problematika posvojitev začela zanimati. Drugi razlog, ki me je nekako »prisilil« k raziskovanju te problematike pa je, da v okviru štiriletnega študija na Fakulteti za socialno delo o posvojitvah ni bilo povedanega veliko, razen v okviru družinskega prava. Glede na to, da so posvojitve vse pogostejše, se mi zdi pomembno, da tudi stroka socialnega dela razvija in izpopolnjuje doktrino dela na tem področju. Posvojitve so vse prej kot enostavne, zato bi moral biti prispevek socialnega dela na tem področju večji. Zadnji razlog, da sem se dokončno odločila za pisanje diplomske naloge, pa je bilo povabilo prof. dr. Darje Zaviršek k sodelovanju projekta o socialnem starševstvu kot ključnem vidiku sodobnih družinskih politik.

Da so posvojitve občutljiva tema, sem ugotovila že na začetku raziskovalnega dela, saj mi je kar nekaj oseb, ki imajo s posvojitvijo osebno izkušnjo, sodelovanje zavrnilo. Pomembno se mi zdi poudariti, da je bila med njimi posvojiteljica, medtem ko je njen otrok sodelovanje sprejel. Ob prebiranju literature sem zasledila, da je kar nekaj zapisanega o doživljanju posvojiteljev; o težavah, s katerimi so se srečevali med samim postopkom in zbiranjem dokumentacije, ki je potrebna, da so izpolnjeni pogoji za posvojitve (Zupančič 1987). Skoraj nič ni bilo zaslediti o tem, kako posvojitve doživljajo otroci, bodisi ko so še majhni ali pa ko odrastejo. Literatura mi je na trenutke dajala vtis, da so s sklenitvijo posvojitve rešene vse težave: zapuščen in zanemarjen otrok je dobil ljubeče starše, njim pa se je izpolnila dolgoletna želja po otrocih. Za to, da bi izvedeli, kaj prinesejo posvojitve poleg življenja v družinski skupnosti, je potrebno prisluhniti posamezniku.

Gospa T. je svojo izkušnjo opisala takole: *»Jaz včasih čutim, da nisem od tu. Pa tudi marsikatero stvar ne govorim staršem, ker vem, da nisem njihova. Tudi po karakterju se pozna. Če bi bila že od majhnega pri njih, bi mogoče bilo drugače. Nisem jaz od tu doma, nisem tu rojena. Saj imam vse, kar rabim, ampak ni pa to tisto, kar bi moralo biti.«* (Izjava posvojenke T. – 38 let, s katero sem imela pogovor leta 2007.)

ZAHVALA

Posebna zahvala gre moji mentorici dr. Darji Zaviršek, ki me je s svojo osebnostjo in širokim znanjem usmerjala in motivirala pri diplomskem delu. Hvala tudi vsem sodelavkam iz projekta o socialnem starševstvu, saj so s svojimi kritikami pripomogle, da je moje delo takšno, kot je. Zahvala gre tudi vsem posvojenim otrokom (marsikdo od teh je sedaj že odrasel in tudi sam starš) in posvojiteljem, ki so bili pripravljeni z menoj podeliti svojo življenjsko zgodbo in so s tem pripomogli, da je njihov osebni spomin postal tudi del javnega. Največja zahvala pa gre moji mami, ki je vedno verjela vame, tudi takrat, ko sem bila »izgubljena«.

KAZALO

PREDGOVOR

1 TEORETIČNI UVOD	9
1.1 Opredelitev pojmov.....	9
1.1.1 Roditeljska pravica.....	9
1.1.2 Odvzem roditeljske pravice.....	9
1.1.3 Roditeljica ali biološka mati otroka.....	9
1.1.4 Socialni starši.....	10
1.2 Družina.....	10
1.2.1 Družinski trend.....	11
1.2.2 Zakonska zveza	13
1.2.3 Socialno sorodstvo in socialno starševstvo.....	17
1.3 Posvojitve skozi čas	19
1.4 Vrste posvojitvev.....	21
1.4.1 Popolna posvojitvev.....	21
1.4.2 Nepopolna posvojitvev	22
1.4.3 Enostranska posvojitvev.....	23
1.5 Zakonska ureditev posvojitvev	23
1.5.1 Pogoji za posvojitvev in razmerja, ki nastanejo s posvojitvijo.....	23
1.5.2 Postopek za posvojitvev.....	25
1.5.3 Neveljavnost posvojitve	26
1.6 Ženske, ki so oddale otroka v posvojitvev	26
1.6.1 Želenost oz. nezaželenost otroka.....	27
1.6.2 Materinstvo.....	28
1.6.3 Odnos do bioloških mater.....	31
1.6.4 Populacija žensk, ki so oddale otroka v posvojitvev.....	33
1.7 Posvojiteljske družine.....	37
1.7.1 Pravica otroka do stvarnosti.....	39
1.7.2 Posvojenčeva identiteta.....	40
1.8 Strokovno delo na področju posvojitvev.....	41
1.8.1 Delo z biološkimi materami.....	45
1.8.2 Delo s posvojitelji	46
1.8.3 Posvojitvev starejših otrok	47
1.9 Samske ženske, istospolne skupnosti ter posvojitve	49
1.9.1 Samske posvojiteljice	51
1.9.2 Istospolne skupnosti	53
1.10 Statistični podatki	56
2 PROBLEM	60
3 METODOLOGIJA	61
3.1 Vrsta raziskave	61
3.2 Merski instrumenti in vir podatkov	61
3.3 Populacija in vzorčenje	61
3.4 Zbiranje podatkov	62

3.5 Obdelava in analiza podatkov	63
4 REZULTATI	64
4.1 Odzivi okolja na posvojiteljsko družino	64
4.2 Težave in stiske posvojiteljev	65
4.3 Želje glede otrok	68
4.4 Priprave na posvojitev	68
4.5 Posvojenčeva stvarnost	70
4.6 Odprta posvojitev	74
5 RAZPRAVA IN SKLEPNE UGOTOVITVE	75
6 PREDLOGI	78
7 NAMESTO ZAKLJUČKA	79
8 LITERATURA	80
9 PRILOGE	84

1 TEORETIČNI DEL

Teoretični del naloge obsega podpoglavja, ki se vežejo na problematiko posvojitve v Sloveniji. V tem delu sem zajela zakonsko podlago, ki to področje ureja, in opozorila na potrebne spremembe, ki bi vplivale na vse, ki so v proces posvojitve kakorkoli vpleteni. Z različnimi koncepti sem poskušala problematizirati ideologizacijo materinstva in starševstva, ki v kontekstu posvojitve pomembno vplivata na odnos do bioloških in tudi socialnih mater oz. staršev otrok, ki so posvojeni.

1.1 OPREDELITEV POJMOV

V tem kratkem poglavju bom opisala pojme, ki se v kontekstu posvojitve pogosto uporabljajo in so pomembni pri razumevanju tega področja. Z neustreznimi poimenovanji, ki jih uporabljamo za določeno skupino ljudi, lahko le-te negativno označimo. Prav zaradi tega se mi je zdelo smiselno obrazložiti poimenovanja, ki se uporabljajo za biološke in socialne starše in hkrati opozoriti na neustrezne izraze.

1.1.1 Roditeljska pravica

Roditeljska pravica je pravni izraz skrbi staršev za otroka. V 4. členu zakon na splošno govori o tem, da imajo starši pravice in dolžnosti, da skrbijo za življenje, osebni razvoj, pravice in koristi svojih mladoletnih otrok. Te pravice in dolžnosti zakon podrobneje nalaga v členih 102–112 (ZZZDR Ur. l. RS, št. 69/2004).

1.1.2 Odvzem roditeljske pravice

Roditeljska pravica se odvzame roditelju, ki to pravico zlorablja ali otroka zapusti ali pa je s svojim ravnanjem pokazal, da ne bo skrbel za otroka. Roditeljsko pravico se odvzame s sodno odločbo (116/1 ZZZDR). Roditeljska pravica se lahko roditelju vrne, če prenehajo razlogi, zaradi katerih mu je bila ta pravica odvzeta; izjema so primeri, kadar gre za posvojenega otroka (116/2 ZZZDR).

1.1.3 Roditeljica ali biološka mati otroka

Roditeljica je ženska, ki je otroka rodila, vendar iz kakršnihkoli razlogov ni uspela opravljati materinstva in je na lastno željo, z izjavo oddala otroka v posvojitev ali pa ji je bila odvzeta roditeljska pravica, kar je postal razlog posvojitve. Kot roditeljico se najpogosteje poimenuje žensko, ki je otroka oddala v posvojitev takoj po rojstvu in materinstva še ni začela opravljati. Uporabljata se tudi izraza biološka mati ali rodna mati.

Bevc (1999: 87) pomen poimenovanj razlaga na podlagi vlog, ki jih ima ženska ob otroku. Ko zanosi, je nosečnica. Z rojstvom otroka je roditeljica, ko pa za otroka skrbi, je njegova mati. Življenje ustvarja razmere, ko to zaporedje vlog iz določenih vzrokov ne more pripadati eni sami ženski in se lahko zgodi, da nastopa v odnosu do otroka le v vlogi nosečnice in roditeljice, v vlogo matere pa stopa popolnoma druga ženska. Koncept vlog tu povzemam, čeprav se zavedam, da je doživel številne kritike. Danes se koncept vlog redko uporablja, saj se mu očita mehanističen pogled na človeka, ki opravlja enkrat to vlogo, drugič pa drugo. Prav zaradi tega govorimo o identitetnih procesih, o neprestanem spreminjanju okoliščin v katerih človek živi. Materinstvo razumem ne kot »vlogo«, ki jo ženska »prevzame«, temveč kot začetek opravljanja novih opravil fizične in psihične skrbi za otroka, ki je neobgljen. Tanja Rener ta proces poimenuje materinjenje (angleško: mothering). Človek se zanj pogosto ne odloči, ampak vanj »zdrsne«.

1.1.4 Socialni starši

Socialni starši so tisti starši, ki z otrokom nimajo biološke povezave, vendar so z njim v tesni čustveni povezanosti in opravljajo vsakodnevne starševske funkcije (Zaviršek 2006). V kontekstu s posvojitvami lahko govorimo tudi o posvojiteljih ali adoptivnih starših. V uporabi je tudi izraz nadomestni starši, ki bi se mu sama raje izognila. V pogovornem jeziku se socialne starše poimenuje tudi kot krušne starše, kljub temu da je izraz zastarel in neprimeren (Zaviršek 2006).

1.2 DRUŽINA

»Družina je prostor, kjer se odigravajo najpomembnejše zgodbe življenja. Je kraj, ki je zaznamovan z najsilovitejšimi doživetji, ki za vselej vtisnejo svoj pečat na vse člane družine. V družini se naučimo osnovnih oblik obnašanja, v družini prvič začutimo globino intimnosti, pripadnosti, ljubljenosti, zelenosti ali pa odvečnosti, zavrženosti in nepripadnosti. K temu

temeljnemu izkustvu se vedno znova vračamo, saj nas ravno čutenje in mišljenje, ki ga ustvarja družina, določa v vsem našem poznejšem ravnanju.« (Gostečnik 1999: 7)

1.2.1 Družinski trend

Družinski trend se spreminja. Vse več je sodobnih družinskih oblik, ki ne temeljijo zgolj na konceptu biološkega. Bolj kot dedna zasnova je v družini pomembna interakcija med člani, čustvena navezanost in opravljanje starševskih funkcij. Ti dejavniki vplivajo na potek družinskega življenja, saj izzovejo občutja in izoblikujejo sporočila, ki jih bo posameznik nosil s seboj skozi življenje.

Švab (2006) opaza, da je v zadnjih nekaj desetletjih tudi v Sloveniji prišlo do pomembnih sprememb družinskega življenja, ki kažejo na to, da se družine odmikajo od modela nuklearne družine, sestavljene iz heteroseksualnih poročenih parov z otroki. Družinsko življenje v Sloveniji postaja raznovrstno in tu lahko govorimo o pluralizaciji družinskega življenja in družinskih oblik. Družina, kot temeljna družbena institucija, se spreminja po spolni in starostni strukturi; spreminjajo se družinske vloge in delitev dela v družini. Kljub tem spremembam pa je družina še vedno nosilka dveh temeljnih družbenih funkcij, in sicer socializacije otrok ter psihične stabilizacije odraslih posameznikov. Proces pluralizacije družinskega življenja se najbolj kaže v spreminjanju maritalnega vedenja, ki postaja vse bolj nedoločno, nestabilno in spremenljivo. Povečuje se število razvez, vse manj je porok in več kohabitacij ter ponovnega poročanja. Narašča tudi število reorganiziranih družin (po razvezi nastanejo enostarševske družine, pozneje se lahko spet reorganizirajo v dvostarševske). Nekatera obdobja se družinskega življenjskega poteka se podaljšujejo (mladost), druga krajšajo (obdobje aktivnega starševstva) in se med seboj tudi mešajo (starševstvo pred poroko), nekatera se lahko podvajajo (ponovno poročanje oz. vzpostavljanje nove družine).

Vsaka družina, ne glede na formo, ima neke specifične lastnosti, nekakšne skrivnosti ali travmatična doživetja. Ta specifičnost vpliva na vse člane družine. Od posameznika pa je odvisno, kako se bo znal s tem spoprijeti.

Porast sodobnih družinskih oblik vedno znova odpira vprašanja o otrokovi varnosti, o njegovem razvoju. Zelo redko pa se vprašamo, kako varno se počuti otrok v določeni tradicionalno grajeni družini; v družini, kjer sta oba starša biološka. Še vedno je tip nuklearne družine v Sloveniji prevladujoč, vendar ne za vsako ceno tudi nujno dober za otroka. Zaradi

predpostavke, da je edino biološka družina »prava družina«, se pogosto spregleda alkoholizem, nasilje in spolne zlorabe.

Med sodobne družine, ki so v naši družbi vse bolj prisotne, štejemo: enostarševske družine, dopolnjene družine, posvojiteljske družine in istospolne družine. Povezujemo jih s konceptom socialnega starševstva. Koncept opredeljuje, kot pravi Zaviršek (2006: 205) socialni odnos in socialno situacijo, kjer v družini živi eden ali več odraslih oseb, ki niso biološko povezane z otrokom/otroki, so pa z otrokom v tesnem čustvenem razmerju, kar pomeni, da opravljajo vsakodnevne starševske funkcije v daljšem časovnem obdobju (ekonomske, socialne, vzgojne, emocionalne) in da med otrokom in staršem obstaja tesno čustveno razmerje. Odrasli se dojemajo kot »pomembni drugi« za otroka, torej kot njihovi starši, ne glede na to, ali so tako definirani tudi formalno/zakonodajno. In obratno, tudi otroci odrasle dojemajo kot svoje starše in kot »pomembne druge«, ne glede na to, ali so tudi v pravnem smislu ali ne.

Nekatere izmed t.i. sodobnih družinskih oblik najdemo tudi v zgodovini. Enostarševske družine so bile prisotne v vseh obdobjih. V preteklosti se je govorilo o materah samohranilkah, ki so bile močno stigmatizirane, prav tako tudi njihovi otroci. Goody (2003) navaja, da so sestavljene družine, ki so danes zelo pogosta družinska oblika, obstajale že v poznem rimskem času. V evropskem prostoru so pogosto nastajale, ko je en zakonski partner umrl, drugi pa se je ponovno poročil. Takrat se je govorilo o nastanku očimskih in mačehovskih razmerjih ter o razmerjih med polbrati in polsestrami. Takšna razmerja so v zgodovini imenovali priženjeni in primoženi sorodniki. Danes pa v tem kontekstu govorimo o socialnem starševstvu in sorodstvu. Tudi posvojitev otrok je že iz zgodovine poznan način, kako dobiti dediča, kadar zakonca nista imela otrok oz. nista imela otrok pravega spola.

Goody (2003: 239–245) ugotavlja, da je danes veliko staršev samskih, kar je posledica smrti partnerja, v večini primerov pa gre za ločitev. Ta trend ni prisoten le v Evropi, ampak v vseh razvitih državah. Posledica tega so alternativne družine, ki niso več zaničevane, ampak jih večina sprejema kot normalne načine življenja. Kljub porastu samskih staršev se življenje v paru ohranja. Nekateri ljudje prehajajo iz enega razmerja zato, da vstopijo v drugega.

Nekatere izmed modernih družinskih oblik so v Sloveniji sprejete med sprejemljive družinske prakse in so tudi pravno urejene (npr. enostarševske družine, posvojiteljske družine, patchwork družine/sestavljene družine), nekatere pa se za to mesto še borijo in so še vedno stigmatizirane (npr. istospolne). Goody (2003: 240) navaja, da so v evropskem prostoru

istospolne skupnosti vse bolj priznane in sprejemljive in v tem vidi velik premik v zadnjih dvajsetih letih. Za slovenski prostor tega ne bi mogli trditi, saj se istospolno usmerjenim parom dogaja nekaj takega, kar se je v zgodovini dogajalo materam samohranilkam.

1.2.2 Zakonska zveza

Zakonska zveza naj bi bila okvir ljubezni. V zgodovini so se zakonske zveze sklepale predvsem zaradi koristi. Večinoma so se poročali iz drugih motivov in ne iz ljubezni (pod prisilo, zaradi ekonomskih razlogov, zaradi strahu pred stigmo). Leskošek (2002: 265–266) navaja, da je bila poroka za ženske jamstvo za preživetje, saj niso imele nikakršnih pravic, ki bi jim omogočale dostojno preživetje. Hkrati je bila sklenitev zakonske zveze edina oblika življenja, v kateri niso bile izpostavljene javnemu moraliziranju, preganjanjem, zasmehovanjem in obtožbam. Nekatere ženske so temu rekle zakonito prostituiranje, saj se mnoge niso poročale iz ljubezni, temveč iz nuje.

»Evropska eksplozija prebivalstva je sovpadala s skrajno puritansko spolno moralo, ki se je osredotočala na krepostne in legitimne zakonske odnose in se raztezala na celoten način življenja posameznikov in družbenih skupin (privrženstvo »svetemu življenju«). Nedovoljena nista bila le nezvestoba in nezakonsko spolno občevanje, ampak tudi trajno skupno življenje brez sklenitve zakonske zveze. Zastopniki javne oblasti so gospodarje in spovednike silili, naj spodbujajo mlade fante in dekleta k poroki. V drugi polovici 16. stoletja, se je uveljavilo načelo, da otroci očitno zavrženih ne smejo biti krščeni.« (Weber 1947 po Jurič Pahor 2000: 26).

V tem času je dobila beseda »pankrt« negativen pomen. Z njo so označevali otroke, rojene izven zakonske zveze. Ta izraz je močno zaznamoval otroke nezakonskih mater in se je ohranil dolgo.

Zunajzakonski otroci niso bili družbeni problem, temveč produkt osebne nemoralnosti grešnic in grešnikov. Medtem ko je za otroke revnih staršev poskrbela država, je bila usoda nezakonskih mater in otrok povsem individualen problem. Vso odgovornost do otroka je nosila mati, oče ni imel nikakršnih dolžnosti. Krutost cerkve se ni kazala le v odnosu do mater, ampak tudi do nezakonskih otrok, saj so jih izganjali iz cerkve, izkoriščali v

sirotišnicah in jih črtali iz rojstnih knjig ter jih za vse življenje stigmatizirali z nenavadnimi imeni (Leskošek 2002).

Tudi danes je pomen besede »pankrt« zagotovo vsem poznan. Načelo, da otroci, rojeni v izvenzakonski skupnosti, ne smejo biti krščeni, se je v instituciji cerkve delno ohranilo do danes. Duhovniki neradi krstijo otroka, ki ni rojen v zakonski zvezi; še vedno pa je mogoče naleteti na koga, ki takšnega otroka ne bo krstil. Tudi tu je dobro vidna razlika med otroki, ki so rojeni v zakonski zvezi, in tistimi, ki so rojeni zunaj nje, pa čeprav so po Svetem pismu vsi božji otroci. Pogled na zakonsko zvezo ima trdne korenine v religioznih nazorih, kar je še posebej opazno v vaškem okolju, kjer ljudje še vedno živijo dokaj tradicionalno. Živeti izvenzakonskih okvirov pomeni »živeti na koruzi« in »koruzniki«, kot jim pravijo, po tradicionalnem prepričanju niso odgovorni, saj niso pripravljeni sprejeti obveznosti, ki jih nalaga zakonski stan. Prepričanje se ohranja kljub temu, da ima dalj trajajoča izvenzakonska skupnost enake pravne posledice v razmerju med partnerjema kot zakonska zveza. Formuliranje zakonske zveze je prineslo splošno prepričanje o tem, da »zdravo družino« tvorita zakonca (torej moški in ženska) z biološkimi otroki.

Debenjak (2006: 39) opisuje dva modela tradicionalne družine, in sicer jedrno družino, ki je sestavljena iz staršev in otrok in je bila praviloma prisotna v mestnem okolju, in širšo družino iz več generacij (stari starši, otroci, strici, tete), ki je bila bolj prisotna v vaškem okolju. Poleg teh dveh modelov so obstajale tudi »nepopolne družine« vdovcev oz. vdov, zaničevane matere z nezakonskimi otroki, pa posvojitelji s posvojenci pa stari starši kot rejniki vnukov. Prva dva modela sta imela ugled »normalnosti« in živita še danes in trdna družina tega tipa je dober socializacijski temelj za otroke. Ta dobra socializacija pa se lahko dogaja in tudi se dogaja v netradicionalnih tipih družin.

Zakonska zveza in družina se med seboj tesno prepletata. Opozorila pa bi, da zakonske zveze ne moremo enačiti z družino. Obstajajo pari, ki sklenejo zakonsko zvezo, pa se odločijo, da ne bodo imeli otrok ali pa otrok po biološki poti ne morejo imeti, in se ne odločajo za posvojitve. Kljub njunemu pravnemu statusu zakonca ne moremo reči, da gre za družino, kajti ta nastane šele takrat, ko se pojavi otrok. Debenjak (2006: 39) družino definira kot: »večgeneracijsko skupnost, v kateri se dogaja primarna socializacija otrok. Šteje najmanj dva člana (enega odraslega in enega otroka). Taka definicija je preostanek po vseh transformacijah, ki jih je družina preživela v zadnjih sto letih.

Tudi pravno je družina opredeljena kot življenjska skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo (2. člen ZZZDR). Življenjska skupnost brez otrok ni družina; ne glede na to, ali gre za zakonsko ali zunajzakonsko zvezo. Za pojem družine prav tako ni potrebno, da otrok živi z obema staršema, ampak zadostuje, da živi z enim staršem, bodisi biološkim ali socialnim ali pa z odraslo osebo, ki ima po zakonu pravice in obveznosti do otroka.

Zakonska zveza je sklenjena z besedami »dokler naju smrt ne loči«. V nekem trenutku (morda pod prisilo, morda v slepem stanju zaljubljenosti, morda zato, ker se tisti trenutek partnerja res ljubita) obljubiš ljubezen, zvestobo, skrb za drugega in vse to v dobrem in slabem, ne da bi morda pomislil, kaj vse ti bo življenje z nekom prineslo. Blizu mi je razmišljanje Nietzscheja, ki pravi: »Obljubimo lahko dejanja, ne pa občutke, kajti ti so spontani. Kdor komu obljubi, da ga bo večno ljubil ali večno sovražil ali da mu bo večno zvest, obljubi nekaj, kar ni v njegovi moči; zato pa lahko obljubi takšna dejanja, ki so običajno posledica ljubezni, sovraštva, zvestobe, lahko pa izvirajo iz drugih motivov. Obljuba, da bomo nekoga lahko večno ljubili, pomeni torej tole: dokler te bom ljubil, ti bom izkazoval dejanja ljubezni; ko te ne bom več ljubil, boš od mene prejemal ista dejanja, vendar iz drugačnih motivov. Tako, da se bo v glavah soljudi še naprej obdržal videz, da je ljubezen nespremenjena in še vedno ista.« (Nietzsche po Kanduč 2006: 51).

Zakonska zveza torej ni garancija za večno ljubezen in srečo niti za dobre medsebojne odnose niti za dobro vzgojo in socializacijo otrok. Vse to lahko kvalitetno uspeva v zdravi družini, ki jo Skynner (1994) opiše kot družino, ki temelji na prijateljski naravnosti, v kateri člani družine zmorejo stopnjo čustvene neodvisnosti, kar jim omogoča intimnost (povezanost) in ločenost (edinstvenost). Za strukturo zdrave družine je značilno, da sta starša v močni in enakopravni koaliciji pripravljena, da odločita sama, vendar se prej vedno pogovorita z otroki. Njihova komunikacija je svobodna in odprta, temelji na otrokovem vedenju, da ni nesprejemljivih ali prepovedanih čustev, kar ustvarja občutek svobode veselja. Te družine imajo tudi sposobnost, da svet zaznajo zelo jasno, ki temelji na dejstvu, da člani smejo sprejeti lastna čustva in jih zato ni potrebno projicirati na druge ljudi.

Koncept zdravih družin opisuje interakcije med posamezniki in ne opredeljuje forme družine. Zdrava družina je lahko vsaka, ne glede na to ali gre za tradicionalno ali sodobno obliko družinske skupnosti.

Življenje v zunajzakonski skupnosti poteka enako kot v zakonskih zvezah (partnerja živita v skupnem gospodinjstvu, zveza temelji na čustveni navezanosti, vzajemnem spoštovanju, zaupanju in medsebojni pomoči). Edina razlika je v tem, da prvi nimajo pravno formalno urejenega statusa in so zaradi tega videni oz. obravnavani drugače. Idealiziranje zakonske zveze posledično prinaša tudi prepoved, da izvenzakonska partnerja otroka posvojita skupaj.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih izenačuje zunajzakonsko skupnost z zakonsko zvezo le v razmerju med partnerjema. Razmerij med zunajzakonskimi partnerji in otroki pa zakon ne ureja. Zakonodajalec ni dal zunajzakonskim partnerjem možnosti skupne posvojitve otroka, ker je menil, da takšna posvojitev ne bi v največji meri zagotavljala otrokove koristi. Štel je namreč, da zunajzakonska skupnost ni tako stabilno razmerje, kot je zakonska zveza, za razvoj otroka pa je pomembno, kot že rečeno, da raste ob obeh starših (čeprav adoptivnih). Meni, da naj par, ki hoče posvojiti otroka, sklene zakonsko zvezo in na ta način pokaže pripravljenost, da za otroka žrtvuje nekaj svobode (Zupančič 1999: 123).

Čas je pokazal, da zgoraj opisani argumenti nimajo prave teže, saj se družinsko življenje v Sloveniji vse bolj spreminja. Vse več je ločitev, kar nam pove, da zakonska zveza ni zagotovilo za trdno razmerje; vse manj je porok in število zunajzakonskih zvez narašča. Zakonska zveza v primerjavi s zunajzakonsko skupnostjo ni nič kaj bolj trdno razmerje in zaradi tega otroci, ki živijo v takšni skupnosti, niso prikrajšani za skrb obeh staršev.

Debenjak (2006: 38) opozori še na eno pomembno razliko: »Zunajzakonska zveza ne prinaša statusa svojca. Partnerja lahko živita v skupnem gospodinjstvu, ob bolezni lahko neprizadeti ali manj prizadeti streže bolj prizadetemu; toda če en partner leži v bolnici, bo obseg informacij, ki jih bo dobil drugi partner, odvisen od presoje zdravnika, saj vprašujoči pravno ni najbližji svojec. Tudi o občutljivih odločitvah zastran nadaljnjih zdravstvenih ukrepov ni meritoren sogovornik, kaj šele, če gre za odločanje o umetnem podaljševanju vegetiranja oziroma odklopu aparatur. Naj sta partnerja o tem stokrat dogovorjena – tega dogovora ni mogoče meritorno sporočiti zdravniku. Zakonski drug je najbližji svojec, zunajzakonski partner ni; zato prvi lahko meritorno sporoča vsebino partnerjevega sporočila, drugi pa ne.«

Zakon postavlja zakonsko zvezo kot temelj družine in jo na takšen način ščiti. To je razvidno že iz same definicije zakonske zveze, ki pravi: zakonska zveza je s zakonom urejena

življenjska skupnost moža in žene (3/1 člen ZZZDR) in nadaljuje, da je pomen zakonske zveze v zasnovanju družine (3/2 člen ZZZDR). Zunajzakonska zveza pa je definirana kot dalj časa trajajoča življenjska skupnost moškega in ženske (12. člen ZZZDR). Obe definiciji govorita o skupnem življenju heterospolnega para in s tem diskriminirata istospolne; kajti po pravni definiciji zakonske zveze ter zunajzakonske zveze med istospolnima osebama ne more biti ne zakonske niti ne zunajzakonske zveze.

Zunajzakonskim heterospolnim parom in istospolnim parom je skupno to, da jim zakon ne dovoljuje skupne posvojitve otroka. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih v 153. členu določa, da nihče ne sme biti posvojen od več oseb, razen če sta posvojitelja zakonca. Zupančič (1999: 122) navaja, da je skupna posvojitev pri zakoncih v zakonu formulirana kot izjema, vendar je zaradi varovanja otrokove koristi zaželeno, da bi takšne posvojitve prevladovali. In to se v praksi res dogaja. Primeri, ko se da otroka v posvojitev samo eni osebi, so redki, saj imajo prednost zakonski pari.

S tem, ko se država oklepa klasične zakonske zveze, se v nekaterih segmentih izključuje zunajzakonske partnerje, še posebno pa je izključevalna politika usmerjena k istospolnim parom. Irena Rezar (2007) navaja, da so za razliko od Slovenije, evropske države, kot so Belgija, Španija, Nizozemska in Švedska, pri posvojitvi otrok istospolnim priznale enake pravice kot jih imajo heterospolni zakonski pari. Navedeni primeri dokazujejo, da je reguliranje zakonske zveze in družine kot sfere zasebnosti odvisno od vsakokratnih politik.

Zaviršek (2006: 202) ugotavlja, da se institucija zakonske zveze razkrije kot izključevalna še iz enega vidika, in sicer iz vidika reprodukcije, saj diskriminira neporočene ljudi in reprodukcijsko tehnologijo spremeni v privilegij poročenih.

1.2.3 Socialno sorodstvo in socialno starševstvo

Živimo v času, ko se ljudje vse bolj sami odločajo in si izbirajo način družinskega življenja. Nekateri so ob tem zgroženi in se počutijo ogrožene, saj mislijo, da tradicionalnemu družinskemu življenju, kot ga poznamo v Sloveniji, sledi propad. Družbeno zavzemanje za sodobne družinske oblike ne pomeni napad na tradicionalno družinsko življenje, ampak pomeni zavzemanje za različne možnosti. To različnost družinskih skupnosti je potrebno spoštovati in sprejemati, ne pa odtrgati od sebe in zaničevati. Formalno pravno priznanje

novih družinskih oblik (npr. istospolnih) ne bi pomenilo propad družine in njenih vrednot, temveč bi omogočilo, da ima sleherni posameznik možnost, da si ustvari lastno družino pod enakimi pogoji in z enakimi obveznostmi, kot jih imajo raznospolno poročeni pari.

Keržan (1996: 134) se sprašuje, kje je kriza družine, in hkrati odgovarja, da morda sploh ne gre za njeno krizo, ampak za krizo ideologije, ki je generirala določen način življenja, ta pa se je pokazal za neustreznega in neuspešnega. Razmišlja tudi o tem, da gre morda za umetno ustvarjen problem, ki je posledica tega, da imata družba in ideologija vse manj vpliva na družino in vse, kar se okoli nje dogaja.

Sorodstvo/svaštvo

Sorodstvo je razmerje med predniki in njihovimi potomci, kot tudi razmerje potomcev med seboj. Po slovenski pravniško jezikovni rabi so sorodniki samo osebe, ki so v krvni povezanosti; zato je odveč govoriti o krvnem sorodstvu. Enako pravno relevantno razmerje, kot je sorodstvo, lahko nastane tudi umetno, s popolno posvojitvijo, vendar razmerje med osebami, ki jih veže posvojitev, ni sorodstvo. To razmerje imenujemo svaštvo. Svaštvo je tudi razmerje med enim zakoncem in sorodniki drugega zakonca. Podlaga svaštva je torej zakonska zveza. Zunajzakonska zveza (kljub temu da je v pravnih posledicah izenačena z zakonsko zvezo) ne ustvarja svaštva med partnerjem in sorodniki drugega partnerja. Iz svaštva izvira dolžnost preživljanja, ki pa je omejena le na razmerje očim, mačeha – pastorek, pastorka (Zupančič 1999: 46–47).

V Sloveniji je širšemu okolju še vedno zelo težko razumeti, da lahko družina sestoji brez krvnih povezav, saj se genom še vedno pripisuje velik pomen, ki se izraža tudi v besedni zvezi »kri ni voda«. Tradicionalne podobe so še vedno prevladujoče. Poimenovanja, kot so mačeha in očim, negativno ovrednotijo socialno mater oz. socialnega očeta. Negativni liki mačeh in očimov so se in se še vedno pojavljajo v pravljicah in strašijo otroke, dajejo jim sporočilo, da otroci, ki ne živijo z biološko mamo oz. očetom, živijo slabo, v materialnem in čustvenem primanjkljaju. Zaviršek (2006: 207) poudarja, da poimenovanje polbrat, polsestra, posvojenec preprečuje, da bi postali enakovredni otrokom, ki z odraslimi delijo gensko-biološki material, saj so v razmerju do njih ločeni že z imenom.

Svet se spreminja in z njim tudi tempo življenja, zato ne gre pričakovati, da bi struktura družine ostala nespremenjena. Z vse večjim porastom sodobnih družinskih oblik se spreminja

tudi razumevanje pomena starševstva in sorodstva. Bercht (2006: 22) navaja, da starševstvo lahko razumemo v širšem smislu kot socialni odnos in kot dinamično kategorijo, ki jo opredeljuje kakovost odnosa med otrokom in odraslim.

Socialno sorodstvo in starševstvo nista novi obliki medsebojnega življenja, saj sta poznani v vseh človeških družbah. Nekatera ljudstva sorodstvene vezi vzpostavljajo prek različnih obredov, ki temeljijo na solidarnosti.

Socialno sorodstvo je razmerje med ljudmi, ki ne temelji niti na gensko-biološki povezavi niti na poročnem razmerju. V ožjem pomenu besede lahko pomeni, da med nekaterimi posamezniki in posameznicami v skupini sorodnikov sicer obstaja gensko-biološko razmerje, vendar ne med vsemi. Sorodstveno skupino sestavljajo tudi tisti, ki delijo med seboj le socialni odnos, ki ga zaznamuje bližina, naklonjenost, medsebojna skrb in občutek pripadnosti. V širšem pomenu besede pa socialno sorodstvo lahko tvorijo ljudje, ki niso gensko-biološko povezani. Sorodstvena skupina torej ne temelji na bioloških značilnostih in ni vezana na institucijo zakonske zveze, temveč temelji na socialnih razmerjih bližine, pripadnosti in privlačnosti, ki jih med seboj ustvarijo posameznice in posamezniki. Socialno sorodstvo temelji na osebni izbiri in samodefinciji namesto na znanih pogodbenih razmerjih, ki so trenutno na voljo (Zaviršek 2006: 204–205).

1.3 POSVOJITVE SKOZI ČAS

Na zgodovino posvojitvev ne bom dajala velikega poudarka, vendar se mi zdi koristno, da nekaj besed namenim tudi temu. Iz tega kratkega poglavja je razvidno, kako se je odnos do posvojitvev spreminjal skozi različna časovna obdobja in kako se danes odraža v različnih kulturah.

Posvojitve segajo daleč v zgodovino. Prvi jo je uzakonil babilonski kralj Hammurabi leta 2285 pred našim štetjem. Kot zanimivost bi navedla podatek, da je eden izmed znanih posvojiteljev Julij Cezar, ki je svojo dinastijo nadaljeval tako, da je posvojil nečaka Oktavijana. V zgodovini področje posvojitvev kljub zakonom ni bilo povsem urejeno. Prvi pravi zakon, ki je v celoti določal posvojitve so sprejeli leta 1851 v ZDA, natančneje v državi Massachusetts (Kravogel 2006: 52).

Že pri različnih germanskih plemenih je obstajal bodisi sodni bodisi simbolični postopek, s katerim so nekoga sprejeli v tujo hišno skupnost zato, da bi nadaljevali družino in ohranili dediščino, ker ni imela lastnih sinov. Rimljani so postopek posvojitve formalizirali v pravnem smislu. Poznali so dve obliki, in sicer popolno posvojitve (*adoptio plena*) in *adoptio minus plena*, pri kateri je otrok ostal v starševski oblasti rodnega očeta in je dobil samo pravico do dedovanja po posvojitelju. Iz rimskega prava je nato mnoga stoletja izhajala nemška sodna praksa, ki je temeljila na vzpostavitvi razmerja s pravico do dedovanja po posvojitelju (Lutter 1997: 28–29).

Posvojitve je danes vsaj formalno namenjena v otrokovo korist in je hkrati najučinkovitejši socialno-varstveni ukrep za otroke, ki nimajo možnosti odraščanja v biološki družini. Zgodovina govori, da so bili v preteklosti v ospredju interesi posvojiteljev, ki so na takšen način zadovoljili željo po otrocih.

V nacionalistično-fašističnem obdobju je bila posvojitve instrument ideološke populacije in rasne politike. V vojnem obdobju je veliko otrok potrebovalo starše. Oblasti so registrirale ogromno prijav za posvojitve in še več prijav morebitnih posvojiteljev. V posvojitve so smeli iti le rasno polnovredni otroci brez dednih bolezni. Otroci drugih ras in pripadniki etničnih manjšin so veljali kot neprimerni za posvojitve, zato so bile take posvojitve nedopustne (Lutter, 1997: 29–30).

Posvojitve so poznane v različnih kulturah in družbah, čeprav pa ponekod veljajo omejitve. Pri muslimanih v Iranu je znano, da pri sunitih posvojitve ni sprejemljiva, za razliko od šiitov, ki posvojitve sprejemajo. Razlika je posledica različne razlage Korana. V Indiji so posvojitve dovoljene le hindujcem in ne pripadnikom drugih ver. Slednji lahko postanejo zgolj skrbniki otrok. Skrbništvo pa preneha po dopolnjenem 18. letu. V mnogih arabskih deželah posvojitve ne poteka tako, da bi otrok postal enakovreden biološkemu otroku, ampak postane varovanec in obdrži svoj priimek. Uradno ni nikoli obravnavan kot biološki otrok. To pravilo pa ne velja, če posvojiteljica otroka doji. Posvojitve izven družine so izredno pogoste med afriškimi plemeni, kjer si družine pogosto izmenjujejo ter podarjajo otroke, saj verjamejo, da to izboljšuje razumevanje in povezanost med posameznimi klani (Kravogel 2006: 52).

V Sloveniji so bile posvojitve pred letom 1962 redkost. Po letu 1974 pa so začele naraščati. V tem času se je začelo sodelovanje z republikami bivše Jugoslavije. Veliko otrok, ki so

posvojeni v Sloveniji, prihaja iz nekdanje Jugoslavije, kjer je bilo veliko ustanov za otroke (dečji domovi), v katerih so bili nameščeni otroci.

1.4 VRSTE POSVOJITEV

1.4.1 Popolna posvojitve

Popolna posvojitve ali adopcija pomeni popolno vključitev otroka v družino posvojiteljev. S popolno posvojitvijo se posvojenega otroka popolnoma izloči iz rodbine bioloških staršev; kar pomeni, da vse medsebojne pravice posvojenca in bioloških staršev ter njihovih sorodnikov prenehajo. Otrok povsem preide v rodbino posvojitelja, v kateri tudi dobi položaj naravnega otroka posvojitelja, z vsemi pravicami in dolžnostmi v razmerju do posvojitelja in do njegovih sorodnikov. Popolne posvojitve ni mogoče razvezati.

- Koncept zaprte posvojitve

Koncept zaprte posvojitve temelji na anonimnosti bioloških in adoptivnih staršev. Pri tem modelu posvojitve je izvor in preteklost otroka velika skrivnost, ki ga spremlja skozi celo življenje. Swientek to skrivnost opisuje kot senco, ki posvojencu preprečuje oblikovanje lastne identitete (Swientek 1997 po Rapoša Tajnšek s sodelavci 1999: 5).

Že leta 1987 so Sorosky s sodelavci v svoji raziskavi opozorili na dotlej "skrite" negativne posledice zaprtih posvojitve, pri katerih je bila povsem in dokončno prekinjena sleherna vez med posvojencem in njegovo preteklostjo (Sorosky s sodelavci po Rapoša Tajnšek 1999).

Čačinovič Vogrinčič opozarja, da model zaprte posvojitve ne podpira posvojiteljev pri njihovi starševski vlogi, ker ovira pristajanje družine na resničnost, in ne pospešuje, temveč zmanjšuje razvidnost družine ter sposobnost za konflikt (Čačinovič Vogrinčič 1998 po Rapoša Tajnšek s sodelavci 1999: 5).

- Koncept odprte posvojitve

V obdobju, ko se je v Sloveniji oblikoval model popolne posvojitve, je stroka začela poudarjati pomen odprte posvojitve. Rapoša Tajnšek navaja, da je odprta posvojitve edini možen koncept socialnega dela v odnosu do vseh treh udeležencev v trikotniku posvojitve. Odprta posvojitve ne pomeni le-tega, da posvojiteljem povemo, da otroku ne smejo prikriti

dejstva, da je posvojen. Pri tem gre za veliko zahtevnejše spreminjanje vrednot, pogledov, pričakovanj in ravnanja vseh udeležencev (Rapoša Tajnšek s sodelavci 1999: 7). Koncept odprte posvojitve torej omogoča stike posvojenega otroka z biološkimi starši in možnost, da biološki starši dobijo informacije o otroku in njegovem življenju v posvojiteljski družini. Bevc (1999) navaja, da so jo izkušnje pripeljale do zagovarjanja srečanj med otroki in roditelji. V nadaljevanju poudarja, da je pomembno raziskati motive in pripravljenost vseh, ki so vpleteni. V prid srečanju in ohranjanju občasnih stikov med biološko materjo in posvojencem ter posvojitelji govorijo tudi ameriške raziskave odprtih posvojiteljev vse od leta 1987 dalje. Rezultati kažejo, da otroku stiki z biološko materjo ne škodijo, ampak koristijo.

Koncept odprte posvojitve vsem udeležnim v posvojiteljskem trikotniku omogoča pravico do resničnosti. Otrok mora zvedeti resnico o svojem izvoru, saj je to nujno potrebno za oblikovanje njegove identitete. Posvojitve se med seboj zelo razlikujejo, prav tako tudi doživljanje vseh vpletenih, zato srečanja niso vedno izvedljiva. Pri stikih z otrokovimi biološkimi starši moramo ravnati previdno. Če ugotovimo, da bi bili stiki koristni za vse vpletene, to lahko priporočamo, drugače raje ne. Na tej točki moramo kot strokovnjaki ravnati profesionalno. Ne glede na željo posameznika moramo delati tako, da bo dobro za vse vpletene. Najprej pa moramo upoštevati željo otrok in zagotoviti njihovo varnost.

1.4.2 Nepopolna posvojitve

Pri nepopolnih posvojitvah posvojitelj izvršuje roditeljsko pravico nad mladoletnim posvojencem, zlasti ga je dolžen tudi preživljati. Z nepopolno posvojitvijo med posvojencem in sorodniki posvojitelja ne nastane sorodstveno razmerje in tudi ne nastanejo pravice in dolžnosti, ki izvirajo iz tega razmerja. Takšna posvojitev ne vpliva na pravice posvojenca do njegovih staršev in drugih sorodnikov, kakor tudi ne na njegove dolžnosti do njih. Nepopolne posvojitve, ki so bile sklenjene s posvojitveno pogodbo, po prejšnjih predpisih še vedno obstajajo. Če so podani pogoji, ki po ZZZDR veljajo za popolno posvojitev, se lahko nepopolne posvojitve spremenijo v popolne, sicer pa zanje veljajo določbe temeljnega zakona o posvojitvi (TZP) iz leta 1957. Ker se nepopolne posvojitve ne morejo več sklepati, določbe o nastanku in pogojih za (nepopolno) posvojitev niso pomembne. Pač pa so še vedno aktualne določbe o posledicah in prenehanju posvojitve (Zupančič 1999: 126).

Razlika med popolno in nepopolno posvojitvijo je v tem, da se s popolno posvojitvijo posvojenca povsem izloči iz rodbine bioloških staršev in se ga popolno vključi v rodbino posvojitelja oz. posvojiteljev, v primeru, če sta posvojitelja zakonca, medtem ko je nepopolna posvojitev razvezljiva. Pri nas prevladuje stališče, da je edino popolna posvojitev zanimiva za bodoče posvojitelje, saj jim ni treba biti v strahu, da bodo posvojenčevi biološki starši kdaj zahtevali otroka nazaj.

1.4.3 Enostranska posvojitev

O enostranskih posvojitvah govorimo takrat, kadar eden izmed zakoncev posvoji otroka drugega zakonca. V tem primeru gredo po zakonu tudi vse starševske dolžnosti, zlasti pa skrb za življenje, razvoj, pravice in koristi otroka. Dolžnosti ne prenehajo z razveljavitvijo zakonske zveze, saj posvojitve ni mogoče razvezati. V enostransko posvojitev mora privoliti tudi drugi otrokov roditelj, razen v primerih, če ne živi več ali če so podani razlogi, iz katerih njegova privolitev ni potrebna.

1.5 ZAKONSKA UREDITEV POSVOJITEV

Posvojitve ureja Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih¹ (v nadaljevanju ZZZDR) v četrtem delu od 134. do 153. člena. Zakon opredeljuje pogoje za posvojitev in razmerja, ki z njo nastanejo, postopek ter neveljavnost posvojitve.

1.5.1 Pogoji za posvojitev in razmerja, ki nastanejo s posvojitvijo

Pogoje za posvojitev opredeljuje ZZZDR v členih 134 do 141. S temi pogoji se želi doseči, da bi bilo razmerje posvojitelj – posvojenec čim bolj podobno roditeljskemu razmerju.

- Posvojiti je mogoče samo mladoletno osebo, s tem da mora biti posvojitelj vsaj 18 let starejši od posvojenca. Ta pogoj lahko socialno varstvo spregleda v primeru, če je taka posvojitev otroku v korist; vendar mora pred tem raziskati vse okoliščine primera in se o tem prepričati.

¹ Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Ur. l. RS, št. 69/2004.

- Posvojiti ni mogoče sorodnika v ravni vrsti in tudi ne brata ali sestre. Prav tako skrbnik ne sme posvojiti svojega varovanca, dokler med njima traja skrbniško razmerje.
- Za posvojitev osebe, ki je starejša od deset let, je potrebno njeno soglasje.
- Nihče ne sme biti posvojen od več oseb, razen če sta posvojitelja zakonca².

ZZZDR v 139. členu nalaga, da posvojitelj ne more biti:

- oseba, ki ji je odvzeta roditeljska pravica;
- oseba, za katero se utemeljeno domneva, da bi posvojitev izrabila v škodo posvojenca;
- oseba, ki ne daje jamstva, da bo izvrševala roditeljsko pravico v otrokovo korist;
- oseba, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost ali ki je tako duševno prizadeta ali bolna, da utegne spraviti posvojenčevo zdravje in življenje v nevarnost.

Posvojitelj je izjemoma lahko tuj državljan, če center za socialno delo za otroka, ki naj bi bil posvojen, ni mogel najti posvojitelja med državljani Republike Slovenije. Za posvojitev otroka, ki ga posvoji tuj državljan, morata dati soglasje minister, pristojen za družino, in minister, pristojen za upravo. Soglasje ni potrebno v primeru, če je posvojitelj zakonec otrokovega roditelja (140. člen ZZZDR).

V posvojitev se sme dati otrok, ki nima živih staršev, katerega starši so neznani ali že leto dni neznanega bivališča ali če so pred pristojnim organom (CSD) privolili, da dajo otroka v posvojitev. Roditelju, kateremu je bila odvzeta roditeljska pravica ali ki trajno ni sposoben izraziti svoje volje, privolitev ni potrebna. Posvojitev je možna po preteku enega leta od izpolnitve pogojev. Izjemoma je posvojitev možna tudi pred pretekom tega roka, če center za socialno delo ugotovi, da bi bilo to v korist otroka (141. člen ZZZDR).

Razmerje med posvojiteljem in posvojencem je enako kot razmerje med roditeljem in otrokom. S tem, ko se posvojitelja vpiše v matično knjigo kot otrokovega roditelja, se ne more več ugotoviti očetovstva oz. materinstva (razen, če se posvojitev razveljavi). Posvojitelj pridobi pravico in dolžnost skrbeti za življenje, razvoj, pravice in koristi otroka. Med posvojiteljem in posvojencem obstaja vzajemna dolžnost preživljanja. Posvojitelj in posvojenec ne moreta skleniti zakonske zveze.

² To pravilo ne velja za zunajzakonske skupnosti, saj jim zakonodajalec ni dal možnosti skupne posvojitve otroka.

Razmerja med posvojencem, njegovimi potomci in sorodniki posvojitelja so enaka kot razmerja med naravnimi sorodniki. Ker pa zakon ne normira nobenega razmerja med sorodniki, za družinskopravna razmerja ta določba nima praktičnega pomena. Posvojitev pa ni zadržek za sklenitev zakonske zveze med posvojencem oz. njegovimi potomci in sorodniki posvojitelja. Izenačitev pravnega položaja posvojenca z naravnim otrokom posvojitelja, tako v razmerju do posvojitelja kot tudi do njegovih sorodnikov, pride v poštev zlasti pri zakonitem dedovanju: posvojenec in njegovi potomci imajo do posvojitelja in njegovih sorodnikov enako dedno pravico kot posvojiteljevi otroci in njihovi potomci; posvojitelj in njegovi sorodniki imajo zakonito dedno pravico po posvojenecu, posvojenec in njegovi potomci dedujejo po drugih posvojencih in njihovih potomcih (Zupančič 1999: 125).

1.5.2 Postopek za posvojitev

Postopek za posvojitev začne center za socialno delo po uradni dolžnosti ali na predlog bodočega posvojitelja. V tem postopku se morajo priskrbeti izpiski iz rojstnih matičnih knjig in druge ustrezne listine za posvojitelja in posvojenca ter ugotoviti, da bodočemu posvojitelju ni bila odvzeta roditeljska pravica. Zakon v drugem odstavku 147. člena določa, da mora center za socialno delo, preden odloči o posvojitvi, zaslišati polnoletne brate in sestre, stare starše oz. če ti niso živi, strice in tete otroka, čigar starši so neznanega bivališča ali niso več živi.

Bodoči posvojitelj oz. posvojitelja, če gre za zakonca, morata svoji prošnji predložiti še:

- življenjepis;
- izpisek iz rojstne matične knjige;
- poročni list (če sta posvojitelja zakonca)
- zdravniško spričevalo;
- potrdilo o osebnih dohodkih;
- potrdilo o nekaznovanju;
- potrdilo sodišča, da ni uvedena preiskava, da ni vložena obtožnica in ni izdana obsodilna sodba;
- potrdilo, da osebi ni odvzeta roditeljska pravica oz. oseba ni postavljena pod skrbništvo;
- mnenje pristojnega centra za socialno delo.

Preden center za socialno delo odloči o posvojitvi mora ugotoviti, ali se bosta posvojenec in posvojitelj lahko vživela v nov položaj in ali bo posvojitev za posvojenca koristna. Za ta čas se da otroka bodočim posvojiteljem v rejništvo oz. poskusno posvojitev (za obdobje enega leta).

Če center za socialno delo iz vsebine predloženih listin ali poizvedb o posvojitelju, ki jih opravi pred odločitvijo o posvojitvi, ali na podlagi spoznanj iz časa, ki ga je otrok preživel pri bodočem posvojitelju pred odločitvijo o posvojitvi, ugotovi, da niso izpolnjeni predpisani pogoji za posvojitev ali posvojitev ne bi bila v korist posvojenca, z odločbo zavrne predlog oziroma ustavi postopek za posvojitev (149. člen ZZZDR).

Če oz. ko center za socialno delo ugotovi, da so izpolnjeni s tem zakonom določeni pogoji za posvojitev in da je posvojitev posvojencu v korist, izda odločbo o posvojitvi. V to odločbo se vpiše ime in priimek posvojenca, ki mu ga je določil posvojitelj. Pravnomočno odločbo pošlje center za socialno delo pristojnemu matičarju, da posvojitev vpiše v matično knjigo.

1.5.3 Neveljavnost posvojitve

Neveljavnost posvojitve urejata 152. in 153. člen ZZZDR. Posvojitev je neveljavna, če niso bili izpolnjeni pogoji, določeni v 134., 135., 136., 137., 139., 140. in 141., členu ZZZD ali pa če center za socialno delo po uradni dolžnosti ali na zahtevo posvojenca, njegovih staršev ali posvojitelja uvede postopek za razveljavitev odločbe o posvojitvi.

1.6 ŽENSKE, KI SO ODDALE OTROKA V POSVOJITEV

Kadar govorimo o posvojitvah, ne moremo mimo bioloških mater, ki so otroka dale v posvojitev. V posvojiteljskem trikotniku: roditelj – posvojenec – posvojitelj so ravno roditeljice tiste, ki so pogosto negativno ovrednotene. V poglavju, ki sem ga namenila zgolj biološkim materam, ki so otroka oddale v posvojitev, bom poskušala najti izvor negativne podobe do teh žensk.

1.6.1 Želenost oziroma nezaželenost otroka

Brajša razlikuje štiri tipe zaželenosti oz. nezaželenosti otroka³:

Primarno nezaželen otrok

Otrok je žrtev grobega načina čustvenega nesprejemanja oziroma zavračanja še nerojenega otroka in ohranjanje takega stališča tudi po otrokovem rojstvu. Tu gre za starše, ki si niso želeli otroka, vendar jih je nosečnost presenetila in ker je iz različnih vzrokov ni bilo mogoče prekiniti, so zato pristali na porod. Po porodu lahko tega otroka obdržijo v lastni družini ali pa ga izročijo komu drugemu.

Sekundarno zaželen otrok

Tu lahko govorimo o prikriti nezaželenosti otroka. Nekatere matere, ki si v resnici ne želijo otroka, imajo zaradi tega slabo vest in si nočejo priznati, da v resnici ne marajo še nerojenega ali pa že rojenega otroka. Čez nekaj časa se s pomočjo predvsem podzavestnih psihodinamičnih mehanizmov spremeni prvotna nezaželenost otroka v kasnejše sekundarno čustveno sprejemanje otroka. Takšen proces navadno poteka pod vplivom nad-jaza ali vesti in pogosto tudi pod neposrednim vplivom javnega mnenja, sprejetih in zakoreninjenih moralnih norm vedenja v določenem okolju. Z obrambnim mehanizmom (reaktivna formacija) mati skuša svoje prvotno vedenje, ki ga družba ne sprejema, nadomestiti z družbeno prizanim in pozitivnim obnašanjem.

Sekundarno nezaželen otrok

Starši si otroka pred rojstvom in pogosto tudi po rojstvu želijo, sčasoma pa spremenijo svoj odnos do njega zaradi različnih vzrokov. Enega ali oba starša začne motiti in tako pride do preobrazbe zaželenega otroka v nezaželenega.

Primarno zaželen otrok

Tu gre za tistega otroka, ki sta si ga starša želela in sta vse življenje ohranila takšen odnos do njega. Toda tudi pri tej vrsti odnosa do otroka lahko razlikujemo pogojno in brezpogojno materinsko ljubezen. Pri pogojni ljubezni mati nima rada otroka zaradi njega samega, ampak zaradi razlogov, ki so zanj pomembni, za otroka pa nebistveni (primer: otroka ima zato, da bi z njim zapolnila primanjkljaj v zakonu). Pri brezpogojni ljubezni pa mati ljubi svojega otroka, ne da bi za to postavljala posebne pogoje. Želi si, da bi bil otrok srečen, da bi napredoval in se

³ Povzeto po Brajša, 1987: 29–33.

osamosvojil, odrasel in se v določenem obdobju tudi odcepil od staršev. Brezpogojno ljubezen lahko imenujemo tudi nesebično ljubezen.

Brajša poudarja, da gre pri primarno nezaželenem otroku za neželeno nosečnost, ki je zaradi različnih vzrokov ni bilo mogoče prekiniti. Vendar nezaželena nosečnost ne pomeni vedno tudi neželenega otroka. Kljub temu da se mati pri primarno nezaželenem otroku odloči za posvojitev, ne pomeni nujno, da si tega otroka ni želela obdržati. Pogosto je odločitev o oddaji otroka povezana tudi z drugimi dejavniki, kot so vplivi okolja in nesprejemanje in nezaželenost otroka s strani domačih (*»Mene je mami dala v posvojitev zato, ker je bila premlada in so ji doma rekli, da če bo obdržala otroka naj "spoka" od doma. Ker ni imela podpore, niti finančne ne, me je dala v posvojitev.«*)⁴.

1.6.2 Materinstvo

Brajša (1987) meni, da moramo o materinstvu razmišljati stvarno in ga opisovati takšnega kot je in ne takšnega, kot bi moralo biti. Da bi to dosegli, pa moramo materinsko ljubezen detabuizirati. Prepričanje, da je materinstvo nekaj svetega, vzvišenega, nedotakljivega in vedno samo nekaj dobrega, za kar se žrtvuje, je idealizirana popolnost, kar pa bremeni in frustrira mater in bega otroka.

Takšna idealizirana podoba matere nas spomni na lik slovenske cankarjanske matere, ki pooseblja materinsko žrtvovanje. S tem se odpove lastnemu življenju; za življenje in tudi za trpljenje otroka.

Zdenka Kristan (2005:194) piše, da so reprezentacije idealne matere v naši kulturi ohranjene v dveh formah, ki s svojo domnevno samoumevnostjo prispevajo k oblikovanju mita materinstva na dva načina. Prva oblika materinstva, ki krepi ta mit je t.i. dobra mati, ki je ljubeča in požrtvovalna; druga pa slaba mati, ki je egoistična, nezrela in posesivna oz. nosi vse lastnosti t.i. »mačehe«.

Pomembno je, da razmišljamo o kvaliteti odnosa med materjo in otrokom, ki pa se kaže v tem, ali sta zadovoljna oba ali pa je zadovoljen samo eden od njiju. Otroku je potrebno nuditi

⁴ Osebni pogovor, 2007.

materinsko ljubezen, vendar v določenem obsegu. Premalo ali pa preveč te ljubezni otroku škodi, saj slabo vpliva na njegov razvoj. V praksi se velikokrat izkažejo motnje in odkloni pri otrocih, za katere je mater preveč skrbela in jih ščitila.

Materinstvo je preveč mitologizirano. Prepogosto se ga enači z rojevanjem, vendar ženska, ki otroka rodi, še ni njegova mati; ta postane šele s čustveno navezanostjo in skrbjo ter odgovornostjo do otroka. Zavirškova piše o sposobnosti rojevanja kot biološkem dejstvu, medtem ko je materinstvo nekaj, kar spada v področje družbenega. Dejstvo, da ne obstaja nekaj, kar bi lahko označili kot materinski instinkt in biološki »premik«, dokazuje tudi spoznanje, da ima mnogo žensk težave pri »prehodu« v odnos mati – otrok. Rojevanje otrok in skrb zanje imata ločena izvora, kar dokazujejo predvsem antropološke študije, ki zavračajo tradicionalno predstavo o prepletenosti ženskosti z materinstvom in materinstva s starševstvom (Zaviršek 1994 po Bevc 1999: 32–33).

Materinstvo se v zahodni družbi zdi tista neizbežna usoda »anatomije«, ki v takšni ali drugačni obliki zadane vsako žensko. Materinstvo je vpisano v njeno psihologijo; za njegovo reprodukcijo kot diskurz pa skrbi kultura (Vidmar 2001: 32).

Oakley (2000: 228–232) navaja rezultate raziskave o navezanosti majhnih otrok, ki kažejo, da so otroci na začetku navezani na več oseb in ne le na eno samo. V skupini šestdesetih otrok, starih manj kot leto dni, je bilo le nekaj primerov, da je bila mati edina oseba, na katero je bil otrok navezan. Bolj pravilo kakor izjema je, da si otrok izbere več posameznikov, na katere je navezan. Na začetku je otrok zmožen navezanosti na katerokoli osebo, ki pride v stik z njim. Pri približno sedmih mesecih pa otrok zmanjša število oseb, na katere je navezan. Sprememba v kvaliteti navezanosti naj bi bila odvisna od priložnosti za učenje, ki jih ima majhen otrok v svojem posebnem družbenem okolju. Kjer te priložnosti za učenje podpirajo prevlado matere, kakor je običajno v »normalni družini«, je mati na vrhu otrokove hierarhije navezanosti. Kjer pa kontekst skrbi za otroka omogoča razne navezanosti, jih otrok tudi uspešno razvije. Zgled je mogoče najti na otočju Samoa, kjer ljudje živijo v gospodinjstvih, ki štejejo od deset do petnajst ljudi. Tesnega odnosa med materjo in otrokom tukaj ni, saj za otroke skrbijo in jih učijo številni odrasli. Otrok se tako nauči, da se ne naveže le na eno osebo in ne zaupa le enemu odnosu. V teh razmerah se otrok otrese tudi možnosti travme, da bo izgubil mater.

Pričujoča raziskava o navezanosti razbije ideologijo materinstva. Tudi praksa vsakdanjega življenja pokaže, da so otroci nemalokrat bolj navezani na osebe, ki jih sami doživljajo kot

pomembne druge; npr. stari starši, vzgojiteljice, varuške. Otrok se čustveno poveže s tistim posameznikom, ki zadovoljuje njegove potrebe po varnosti in ljubljenosti.

Prikazovanje materinstva skozi medije

Sabina Žnidaršič (2000) opisuje diskriminacijo žensk v zgodovini, ki se je močno kazala v času, ko so se ženske začele boriti za svoje pravice. Pomembno vlogo pri izboljševanju položaja žensk na vseh področjih je imel nastanek ženskih revij. Na začetku 20. stoletja sta na Slovenskem izšli reviji *Slovenka* in *Ženski svet*. S tem pa se je začela ena izmed najpomembnejših bitk tega obdobja, ki je imela usodne posledice za žensko osamosvajanje v boju za pravico do lastnega telesa. Ženska kampanja za kontracepcijo je zadela na dve močni oviri. Prva je bila predstava o tem, da so bile ženske od nekdanj vdane ujetnice lastnega spola, obsojene na nenehne nosečnosti in porode. Druga pa se navezuje na ideološki konstrukt 19. stoletja o materinstvu kot temeljnem »naravnem« poslanstvu žensk in o »materinem instinktu« kot nujnem sestavnem delu »ženske narave«.

Ksenja Vidmar (2001) ugotavlja, da danes v ženskih revijah transparentnost podobe matere postopoma izginja. Pregled vsebine revije *Naša žena* od samostojnosti države dalje potrjuje vtis, da lik matere izgublja prevlado. Namesto tega lika vlada druga podoba, in sicer podoba ženske s poklicno kariero. Premiki v politiki reprezentacij niso samovoljni, temveč delno odsevajo družbene spremembe.

Te spremembe so marsikateri ženski prinesle hkrati vlogo matere, gospodinje in uspešne poslovne ženske. Dejstvo, da se sodobne ženske sedaj znajdejo v položajih, ko morajo na nek način zapustiti otroka in se intenzivno posvečati poklicnemu življenju, prinaša marsikateri psihično breme zaradi slabe vesti. Kot piše Vidmar (2001: 50): »Nekoč je bila dobra mati ženska, ki je sprostila vse svoje vezi ljubezni in velikodušnosti, ki je v sebi nosila celo toliko presežne materinske ljubezni, da jo je brez omahovanja darovala »tujim« nebiološkim otrokom. V sodobnem diskurzu eksperta pa je materinstvo, nasprotno, proces učenja tehnik materinjenja po izdelanih načrtih čustvenega, psihičnega in fizičnega razvoja otroka; tehnološka mati pa produkt tega procesa. Vednost o tem, kako si pritisniti otroka k sebi, ne prihaja več iz notranjega libidinalnega glasu ženske, temveč jo prinaša glas strokovnjaka.«

1.6.3 Odnos do bioloških mater

Posvojitev je travmatična izkušnja za vse vpletene v procesu. Se pravi za biološke starše, tu najpogosteje govorimo o materah, ker so očetje velikokrat neznani, za posvojitelje in prav tako tudi za otroka, ki je posvojen. Vsak nosi v sebi bolečino, s katero se mora v življenju spopasti. Roditeljice se spopadajo z bolečino zaradi izgube otroka in negativno samopodobo, ki je nastala zaradi te odločitve. Posvojitelji morajo predelati lastno travmo zaradi neplodnosti; posvojenci pa se soočajo z iskanjem identitete in drugimi morebitnimi travmatičnimi doživetji, ki so povezane z iskanjem bioloških korenin.

Konvencionalen pogled na ženske, ki se odločijo dati otroka v posvojitev, je obtožujoč. Družba nanje gleda kot na ženske, ki se odpovedo svojemu otroku oz. svojega otroka zavržejo. Vprašanje, češ kakšna mati je to, da se odpove svojemu otroku, je do roditeljic skrajno krivično.

Telefonska anketa med naključno izbranimi ženskami je pokazala, da so mnenja o oddaji otroka v posvojitev zelo raznolika. Ženske sicer vedo, da so tiste, ki dajo otroka v posvojitev, v hudi osebni stiski, vendar se sprašujejo, zakaj ravnajo tako nepremišljeno. Menijo, da bi lahko z malo truda situacijo drugače uredile. Nekaj jih je menilo, da si te ženske nočejo nakopati težav z otrokom in da do njega ne čutijo nobene ljubezni in odgovornosti. Raziskava je pokazala, da mnogo intervjuvank meni, da ženska, ki je dala otroka v posvojitev, ni primerna mati, da ni ljubeča in čuteča, tako kot bi morala biti (Bevc 1999: 31).

Iz ankete je razvidno, da so pogledi na ženske, ki so oddale otroka v posvojitev, v glavnem obtožujoči; gre za nesprejemanje in negativno vrednotenje. Probleme žensk oz. roditeljic se omalovažuje, družba pa nima posluha za njihove stiske. Takšno razumevanje je problem, ki izvira iz kulturnih predstav in ga lahko povezujemo z mitom o materinstvu. Mit o materinstvu⁵ vsebuje tri splošne trditve, in sicer:

1. otrok potrebuje mater;
2. mati potrebuje otroka;
3. ženska mora biti mati, saj je to največ, kar lahko v življenju doseže.

Kakor vsi miti ima tudi ta velik vpliv, saj ponavlja in potrjuje tradicionalno obliko vedenja.

⁵ Ann Oakley (2000:199–236).

Materinstvo je po psihoanalitični – freudovski teoriji ključno za psihoseksualni razvoj ženske. Tudi ugledni ameriški priholog Theodore Lidz zagovarja stališče, da ženska izpolni svoj biološki namen s spočetjem, nosečnostjo in dojenjem otroka. Materinstvo postane osrednja točka, ki daje pomen in ravnovesje njenemu življenju. Iz teh teorij izhaja, da ženska, ki se odloči, da ne bo postala mati, poleg materinstva zavrača tudi ženskost (Oakley, 2000: 200–201). Takšno stališče je zaznati tudi v današnjem nazoru do žensk, ki se ne odločijo za materinsko vlogo. Ta odločitev ženskam prinese družbeno neodobravanje (kakšna ženska je to, da zavrže svojega otroka / kakšna ženska je to, da sploh ne želi imeti otrok), očita se jim sebičnost in se jih opredeljuje za deviantne.

Nekateri zagovarjajo stališče, da je za materino zdravje izjemno škodljivo, če rodi otroka, potem pa skrb zanj prepusti nekomu drugemu. Menijo tudi, da mora za otroka skrbeti biološka mati, in sicer zaradi lastnega prebujanja materinstva kot tudi zaradi otrokovih potreb. »Sodobna angleška študija o razvoju skupine 180 posvojenih otrok je pokazala, da je šlo pri sedmih letih posvojenim otrokom prav tako dobro in pogosto celo bolje kakor otrokom, ki niso bili posvojeni. Razvijali so se celo bolje kot nezakonski otroci, ki so ostali s svojimi biološkimi materami. Po raziskavah, ki so prišle do tega odkritja, to razveljavlja »mit o krvnih vezah«. Dobra mati je mati, ki ima čas, sredstva in voljo ..., ne pa krvi. Vez med materjo in otrokom ni biološka, temveč čustvena; medsebojna in nenehna odvisnost matere in otroka potemtakem ne izvira iz simbioze nosečnosti in iz samega poroda.« (Oakley 2000:214-215)

Lahko bi rekli, da mit o materinstvu obnavlja vrednote le neke določene kulture in prav gotovo ne vseh, kajti položaj žensk v družbi je kulturno (in ne biološko) pogojen in ne poudarjajo v vseh kulturah, da je materinstvo glavno poslanstvo žensk. Željo po materinstvu vpelje kultura in ženska se zmožnosti, da postane mati, nauči.

Bevc (1999: 32) opozori, da je oddaja otroka v posvojitev v resnici še vedno specifično ženski problem, vezan na družbeno sprejemanje povečevanega materinstva, ki pa žensko s takim problemom lahko strašansko obremenjuje z občutki krivde in ji povzroča hudo osebno trpljenje.

Dejstvo je, da je ženska, ki odda otroka v posvojitev, v hudi psihični stiski. Zaradi negativnega odziva okolja ob tem dejanju doživlja občutke krivde in sramu in si tako tudi sama ustvari negativno podobo o sebi. Družba moralizira, daje vrednostne obsodbe in na

roditeljice gleda kot na neodgovorne posameznice. Dati otroka v posvojitev pa je velika odgovornost. Če ženska spozna, da materinske vloge ne bo morala kvalitetno opravljati in se ob tem odloči za posvojitev, ravna do sebe in otroka skrajno odgovorno. Ramovš navaja, da bi družba morala krepiti dobrohotnost ženske, ki bi želela roditi in oddati otroka v posvojitev in dodaja, da bi morali razviti oblike pomoči, v katerih ženska ne bi bila prezrta v psihičnih in socialnih posledicah splava kot tudi oddaje otroka v posvojitev (Ramovš 1990 po Bevc 1999: 36).

Brajša meni, da ženska (in prav tako velja tudi za moškega) »ne more biti dobra, zadovoljna in kvalitetna mati, če je hkrati nezadovoljna seksualna in intimna partnerica, frustrirana na delovnem mestu, osamljena sosedka in izolirana v družbeni skupnosti. Če se počuti tako, bo to skušala nadomestiti z materinstvom, kar se bo tako zanjo kot tudi za otroka končalo pogubno.« (Brajša 1994 po Bevc 1999: 35)

1.6.4 Populacija žensk, ki so dale otroka v posvojitev

Viktorija Bevc je za obdobje od leta 1987 do 1992 na podlagi dela z ženskami, ki so oddale otroka v posvojitev naredila analizo, v kateri je zajela 34 žensk in izpostavila glavne značilnosti te populacije.⁶ Na te podatke se naslanjam z razlogom, ker menim, da tudi danes rezultati v tem kontekstu ne bi bili presenetljivo drugačni.

Opis populacije⁷

Starost roditeljice ob podpisu izjave o oddaji otroka v posvojitev	- Polovica žensk, ki se odloči dati otroka v posvojitev, je mlajša od 21 let. - Pomemben je podatek, da se mladoletnice pojavljajo v enakem številu kot ženske, starejše od 35 let.
Zakonski stan roditeljice ob podpisu izjave o oddaji otroka v posvojitev	- Sedemdeset odstotkov žensk, ki oddajo otroka v posvojitev, je samskih. - V veliko manjšem številu so ženske, ki so poročene, razvezane in redkokdaj ovdovele.

⁶ Bevc, Viktorija (1999), Posvojitev otrok: o pogumu in bolečini žensk, ki so oddale otroka v posvojitev. Ljubljana: DAG grafika (4. poglavje – Ženske, ki so dale otroka v posvojitev).

⁷ Povzeto po Bevc 1999: 41–44.

Zdravstveno stanje otroka ob podpisu izjave o oddaji otroka v posvojitev	- Skoraj štiri petine otrok je bilo ob popisu zdravih. To je lahko tudi znak odgovornosti in skrbi nosečnice za otroka. - Podhranjenih otrok je zelo malo - tu se sprožijo vprašanja, ali je to posledica skrivanja nosečnosti in stiske, ki jo preživlja ženska v nosečnosti, ali pa morda posledica alkoholizma oz. druge zasvojenosti, ki škodi zdravju še nerojenega otroka.
Kdo je roditeljico napotil na CSD?	- Informacije o oddaji otroka v posvojitev so dobile na svojem ali drugem centru za socialno delo. - Največkrat to ni bil matični CSD, ampak center izven kraja stalnega bivališča. - Majhno število žensk je iskalo informacije pri socialni službi porodnišnice.
Ali bi roditeljica splavila, če bi imela možnost?	- 53 % roditeljic nosečnosti ne bi prekinila, tudi če bi imela možnost. - Vzroki za tako odločitev so pogosto: veroizpoved, bojazen pred morebitno neplodnostjo, želja po partnerstvu in oblikovanju družine, malo je izjemnih primerov neodgovornosti, ki je povezana z prostitucijo ali zasvojenostjo.
Ali je ženska skrivala nosečnost? Pred kom?	- Polovica vseh roditeljic, zajetih v anketo, je nosečnost skrivala največ pred prijatelji, nato družino in sodelavci ter nazadnje pred očetom otroka. - Druga polovica roditeljic nosečnosti ni skrivala.
Kdo je roditeljici stal ob strani pri odločitvi, da odda otroka v posvojitev?	- Slaba tretjina ni nikomur zaupala o svoji odločitvi, s stisko je ostala sama. - Dvema tretjinama so pomagali mati ali oba starša, lahko pa tudi partner ali sorodniki, prijatelji.
Ali bi roditeljica obdržala otroka, če bi imela možnost namestitve v materinski dom?	- Preko 90 % roditeljic ne bi obdržalo otroka oz. sprejelo ponudbe za namestitev v materinski dom.
Ali se je roditeljica po podpisu izjave kdaj vrnila na CSD?	- Tri četrtine roditeljic se ni nikoli več vrnilo na CSD. - Četrtnina roditeljic se je vrnila, nekatere samo enkrat ali dvakrat. Nekaterne so se vrnile celo večkrat.

Bevc (1999) navaja, da odločitev o oddaji otroka v posvojitev ni le problem mlajših žensk, ampak lahko doleti žensko v vseh starostnih obdobjih. Ženske, ki se odločijo za oddajo otroka v posvojitev, lahko razdelimo v dve skupini, in sicer: ženske, ki se za posvojitev odločijo že

med rojstvom otroka oziroma kmalu po njem, ter ženske, katerim je bila odvzeta roditeljska pravica in je bil to razlog za posvojitev.

Raziskava je torej pokazala, da je bila večina žensk v opisani raziskavi mladoletnih ali študentk, ki so bile še v postopku šolanja, brez stalnega partnerja ali pa jih je partner, ko je izvedel za nosečnost, zapustil. Po večini so ekonomsko preskrbljene s strani staršev in ravno to jim onemogoča možnost povsem lastne odločitve. Ker nimajo podpore s strani staršev ali partnerja, se odločijo za oddajo otroka v posvojitev. Nezaposlenost je dejavnik, ki žensko postavlja v odvisnost od nekoga drugega. Velikokrat je odločitev posameznice, da bo dala otroka v posvojitev prisila staršev. Nekateri starši nosečnosti ne sprejemajo, saj si to razlagajo kot sramoto za družino in okolico. Na vsak način želijo, da se dekle otroka "znebi". Ker je včasih nosečnost že tako visoka, da splav ni mogoč ali pa zaradi religioznih in moralnih razlogov splav zavračajo, je posvojitev edina možnost, ki še preostane, da gre otrok iz družine. Nemalokrat se zgodi, da starši mladih nosečnic postavljajo skrajne pogoje, s katerimi zahtevajo, da se njihova hčerka otroku odpove.

Ena od posvojenk je razlog, zakaj je šla v posvojitev, opisala: *»Moja biološka mama je bila še zelo mlada. Starši so ji rekli, da če bo obdržala otroka, naj spoka od doma. Seveda ni imela pogojev, nobenih, tudi finančnih ne, zato me je morala dati v posvojitev. (Izjava posvojenke V. – 17 let, s katero sem imela pogovor v letu 2007.)*

Posvojenka K. pa je povedala: *»Moja mama je bila mlada, hodila je še v gimnazijo. Zanosila je s fantom, ki jo je kasneje, ko mu je povedala za nosečnost, pustil. Bili so ugledna družina. Dali so jo stran od družine, da je ne bi videli s trebuhom.« (Izjava posvojenke K. – 28 let, s katero sem imela pogovor leta 2007.)*

Starejše ženske, ki so sodelovale v raziskavi, so imele drugačne razloge za oddajo otroka v posvojitev, kot mlajše. Pri starejših ženskah je največkrat razlog za posvojitev odvzem roditeljske pravice. Ženske, katerim je odvzeta roditeljska pravica, navadno živijo na robu družbenega dna; v njihovih življenjih botrujejo brezposelnost, alkohol in nasilje, kar pa privede do revščine. Ni nujno, da je ženska tista, ki je uporabnica škodljivih substanc. Lahko je ta psihična stiska nastala zaradi partnerjevega alkoholizma in nasilja in skupek vsega tega je, da je nemočna in nesposobna poskrbeti še za otroka. Ker jo je pred seboj, otrokom in

socialno službo sram priznati, da ne zmore opravljati materinskih vlog tako kot bi morala, se vrti v začaranem krogu, dokler socialna služba ne reagira z odvzemom roditeljske pravice.

V moji raziskavi sta to potrdila tudi posvojitelja, ki sta povedala: *»Naš M. je bil najdlje v družini. Oba otroka sta šla prej v posvojitev. Doživel je najhujše, pretepe in vse mogoče. Oče je bil bivši zapornik, mati pa neizkušena. Za njega se ve, da je imel težave z alkoholom, ona najbrž ne. Socialne delavke so nam povedale, da je na CSD hotela našega M. vreči po stopnicah, tako je bila že na koncu zaradi dogajanja v družini, komaj so ji preprečile. Potem je šla, nihče ne ve kam. Šest let je niso videli.«* (Osebni pogovor 2007.)

V nekaterih primerih grede otroci v posvojitev tudi zaradi tega, ker imata oba starša težave z alkoholom. Posvojenec R. je povedal: *»Nas so vzeli iz biološke familije, rečeno je bilo, da sta foter in mati ful pila.«* (Osebni pogovor 2007.)

So primeri, ko ima roditeljica več otrok in zaradi revščine in drugih težav ne more poskrbeti za vse. Posvojenka T. je povedala: *»Samo še enkrat bom šla do biološke mame in jo vprašala zakaj, zakaj je edino mene dala v posvojitev.«* (Osebni pogovor 2007.)

Iz podatka na vprašanje o tem, koliko roditeljic se na center na socialno delo po podpisu izjave vrne, je težko karkoli sklepati. Nekatere roditeljice se ne vrnejo nikoli. Morda tudi zato, ker od centra ne pričakujejo pomoči, saj jim je ravno ta institucija odvzela otroka. Nekatere se vrnejo večkrat, z namenom, da bi se pogovorile o posvojitvi in dobile kakršnekoli podatke o otroku; na takšen način izrazijo ljubezen in skrb do otroka. Nekatere izmed njih se na center vrnejo zaradi drugih težav in posvojitve ne omenjajo. Kljub temu podatku ne moremo sklepati, da zaradi svoje stiske ne trpijo. Morda je ta »druga« težava le razlog, da pridejo na center, v resnici pa si želijo pogovora o posvojitvi, pa ne najdejo vira moči.

Podatek, da ženske v večini primerov raje poiščejo informacije in pomoč na centru za socialno delo v drugi občini, kaže na nezaupanje strokovnim delavkam in delavcem na matičnem centru. Ženske se bojijo, da njihova življenjska zgodba ne bi ostala anonimna, kar pa najverjetneje izhaja iz negativnih izkušenj, ki so jih imele z matičnim centrom.

Izkušnje roditeljic so različne, večini ljudi tudi nerazumljive. Pomembno je, da spremenimo pogled na te ženske in jim ne namenimo vrednostnih obsodb. Poskušajmo razumeti njihove

življenjske stiske in si odločitve za oddajo otrok v posvojitev razlagati kot najboljšo možno rešitev za vse, posebno za otroke.

1.7 POSVOJITELJSKE DRUŽINE

Posvojiteljska družina je kljub mnogim skladnostim z običajno (biološko) družino drugačna ali z drugimi besedami posebna; posebna zato, ker ni biološko osnovana.

Z izločitvijo otroka iz njegove biološke družine in s presaditvijo v neko drugo se pretrga osnovni naravni proces. Potreba človeka, da je vpet v lastno družinsko zgodovino, nujno vpliva na izoblikovanje občutka identitete in lastne vrednosti (Lutter 1997: 34).

Posvojiteljske družine se (v primerjavi z biološkimi) poleg običajnih težav pri razvoju in odraščanju otrok srečujejo še z drugimi, ki jih prinese posvojitev. Kaj bo prinesla, se nikoli ne more predvideti vnaprej. Možnosti za uspešno posvojitev so večje, če se bodoči posvojitelji poslužujejo priprav na nadomestno starševstvo in koncepta odprte posvojitve. Velika težava, s katero se sooča večina posvojiteljev, je travma zaradi neplodnosti. S temi bolečimi občutki se morajo soočiti in tu ima veliko vlogo svetovalno delo. Pari, ki so odprti za te občutke, bodo lažje sprejeli posvojitev in o njej tudi iskreno govorili. Lahko bi rekla, da se pari, ki imajo predelano lastno travmo zaradi neplodnosti poslužujejo koncepta odprte posvojitve, saj jim ta tema ni tabu.

Posvojiteljske družine so posebne tudi zato, ker se nanje okolje odziva drugače kot na biološke družine. Posvojitev je za kraj zelo zanimiva (posebno, če gre za manjši kraj). Običajno se posvojenega otroka pride večkrat pogledat kot rodnega. Na adoptivne starše se gleda kot na tiste, ki so otroka dobili in ni njihov. Okolica opazuje, kako je otrok oblečen, kako je vzgojen, kako se starši z njim pogovarjajo ali kdaj povzdignejo glas nad njim itd. Gre torej za pretirano opazovanje posvojenih otrok in njihovih posvojiteljev.

Socialna delavka je povedala: *»Poznam primer zakonca, ki sta imela prvega otroka posvojenega, drugega pa rodnega. Punčka, ki je bila posvojena, je imela močne laske in ko so jo kopali, je vedno jokala in se drla. Sosed pa je rekel: » Ko bi lahko nekam javil, kaj s tem otrokom delate.« Z rodnim otrokom bi lahko delali karkoli pa ne bi bil tako na očeh javnosti. Tu se zelo vidi razlika med otrokoma. Na zunaj se vsi delajo, češ kako smo veseli za vas; po*

drugi strani pa se otroke in starše pretirano opazuje.» (Izjava socialne delavke, s katero sem imela pogovor leta 2007.)

Posvojitelja osemletnega dečka sta dejala: *»Naš otrok je zelo radoživ, zato nas vsi bolj opazujejo. Sprašujejo, zakaj je tak. Ampak to ni le občutek, sigurno smo bolj pod lupo.«* (Izjava posvojitelja; pogovor sem opravila leta 2007.)

Kljub temu da posvojiteljske družine ne temeljijo na istem gensko – biološkem materialu, okolica pogosto opazi podobnost med posvojitelji in posvojenci. Kot ugotavlja že Rezar (2007) ta podobnost nastaja zaradi mimike, gestikulacije, načina govorjenja, hoje, izražanja čustev, skratka zaradi vsega tistega, kar otroci pridobijo od svojih staršev v skupnem okolju.

V zadnjem času strokovnjaki opozarjajo na pomen odprte posvojitve. Posvojiteljem svetujejo, da naj otrokom čim prej povedo resnico o posvojitvi in bioloških koreninah. Do razhajanj prihaja tudi zato, ker se v nekaterih primerih zgodi, da tudi posvojitelji nimajo oziroma imajo le pomanjkljive informacije o otrokovih roditeljih. Posvojitelji so tisti, ki bi morali vedeti vse o otroku in njegovih roditeljih. Vendar se dogaja tudi to, da institucije, ki delajo na področju posvojitve, nimajo informacij o bioloških starših ali pa so te zelo skope. Lutter (1997: 35) navaja, da izkušnje kažejo, da je odnos do otrokovih staršev močno povezan s tem, kaj je po mnenju posvojiteljev ob posvojitvi o bioloških starših mislil in prenesel posredovalec. Nadaljuje, da posredovalci posvojiteljem zelo neradi dajejo negativne informacije z razlogom, da jih ne bi obremenjevali. Posvojitelji teh informacij ne želijo posredovati otrokom zaradi bojazni, da jih ne bi prizadeli.

Ta krog prikrivanja informacij reproducira življenjske laži in na takšen način posvojenemu otroku omogoča zatekanje v domišljijo. Swientek (1999: 24) pravi: *»Otroci, ki nič ne vedo, slutijo in proizvajajo izjemoma težke psihične motnje.«* Ustvarjanje domišljjske podobe o bioloških starših pa ob morebitnem soočanju z resnico vedno pusti negativne posledice.

Resnico o posvojitvi je potrebno otroku povedati že v zgodnjem otroštvu. Zelo je pomembno, da otrok zraste z dejstvom, da je posvojen. Dlje kot se resnici izmikamo, težje je ohraniti družinski odnos, kjer ni tabujev in konstruiranih zgodb, ki niso resnične. Kaj se lahko zgodi, če resnico prikrivamo, bi predstavila z naslednjim primerom, ki dobro ponazori hudo stisko posvojenega otroka. Zupančičeva (1993) je v svoji praksi imela primer poskusa samomora

deklice, ki je šele pri petnajstih letih zvedela, da je posvojena. Deklica je v poslovnem pismu zapisala: »Komu naj še verjamem? Vidva sta mi prikrivala resnico, ki je zame življenjsko pomembna. Od mene pa sta vedno zahtevala resnicoljubnost in sta me za vsako najmanjšo laž strogo opomnila ali celo kaznovala.«⁸

Primer pokaže, kakšen šok je doživela deklica, ki je v najtežavnejšem in najbolj občutljivem življenjskem obdobju, v obdobju adolescence, izvedela resnico. Deklica je zgubila tla pod nogami, sesul se ji je svet. Bila je zbegana, saj ni več mogla zaupati svojim staršem. Če predpostavljamo, da so se ji začela porajati še vprašanja o svojem biološkem poreklu in zanimanje za razlog posvojitve, je bila stiska tako močna, da ni videla druge rešitve kot smrt. Primer se je zgodil v času, ko Slovenija še ni imela dobro razvitih socialnih služb in so strokovnjaki delali po konceptu zaprte posvojitve. Danes socialni delavci in drugi strokovnjaki na področju posvojitve opozarjajo na nujnost uporabe koncepta odprte posvojitve in to svetujejo tudi posvojiteljem. Tega stališča ne zagovarjajo vsi ljudje, ki otroka posvojijo, zato je odločitev o tem, ali bodo resnico otroku povedali in kdaj, še vedno njihova.

1.7.1 Pravica otroka do stvarnosti

Gabi Čačinovič Vogrinčič vlogo otroka v družini opiše takole: »Biti otrok v družini pomeni prevzeti vlogo v skupini, ki na svojstven, poseben način prispeva k njeni ohranitvi« (Čačinovič Vogrinčič 1989: 19). Pravica otroka do stvarnosti je temeljna psihološka pravica otroka. Gre torej za pravico do stvarnosti, za pravico človeka, da se ga vzame resno; da živi naprej z vsem tistim, kar je, s svojo stvarnostjo, ki jo sme in mora skrbno hraniti, da bi jo obvladal in razumel nove možnosti in nove zahteve (Čačinovič Vogrinčič 1989: 18).

V kontekstu s posvojitvami ima otrok pravico izvedeti resnico o sebi. Otroku je že v zgodnjem obdobju potrebno razložiti njegov izvor in mu povedati vse, kar posvojitelji vedo o njegovih koreninah. Starši morda resnico prikrivajo tudi zato, ker se bojijo, da bo otrok imel željo spoznati svoje roditelje, morda se bojijo, da bi otroka izgubili. Prikrivanje resnice pa povzroči ravno nasproten učinek. Otroku bi rad bil takšen, kot ga družina želi in hkrati potrebuje, vendar bi se od družine rad tudi razmejil in se odkril v svoji drugačnosti. Otroku

⁸ Več o tem v: Zupančič Ela, Izpolnjena hrepenenja (str. 51–53).

mora imeti pravico, da čuti in to tudi pokaže; imeti mora pravico do resnice in pravico, da s to resnico naredi, kar želi.

1.7.2 Posvojenčeva identiteta

Kadar se govori o identiteti pri posvojencih, se to navadno nanaša na iskanje bioloških staršev. To iskanje pa se enači z iskanjem osebne identitete. Ta fenomen vsakega posvojenca zajame v različnem življenjskem obdobju. Posvojenčeva identiteta se povezuje z vprašanji, kot so: kdo sem, od kod prihajam, zakaj so me dali v posvojitev, zakaj me mati ni marala.

Posvojeni otroci odraščajo med dvema družinama. V socialni družini odraščajo dejansko, biološka pa otroka in posvojitelje spremlja kot senca. Ali ta senca otroka spremlja skozi življenje kot senca telesa na lep sončen dan ali pa je grozeča tema, ki mu sledi tako, da se je ne more otresti, je odločilno za:

- uspešnost otroštva in mladosti,
- možnost starosti primerne osamosvajanja v puberteti,
- oblikovanje skupin vrstnikov in partnerstev,
- kasnejše samozavestno vzgajanje lastnih otrok,
- občutka lastne vrednosti (Swientek, 1999: 24).

Identiteto imenujemo koncept, ki ga ima človek o sebi:

- kdo sem;
- kako sem nastal;
- kje je moje mesto v skupnosti;
- kakšne vloge naj igram;
- kateri položaj moram zavzeti;
- kaj se od mene pričakuje;
- kaj se zgodi, če teh pričakovanj ne izpolnim;
- kaj hočem izpolniti, kaj lahko izpolnim (Swientek 1999: 26).

Mnogi posvojenci in tudi otroci, katerih očetje niso znani, nimajo povsem jasne identitete, kar povzroča občutek razcepljenosti in v posamezniku vzbuja nemir. Pogosto pogrešajo zanesljivost in zaupanje v odnosih ter občutek pripadnosti neki skupnosti. Iskanje identitete je še posebej prisotno v obdobju adolescence in v prelomnih življenjskih obdobjih, kot so poroka, ustvarjanje lastne družine.

Nekateri posvojenci imajo težave z iskanjem identitete, vse dokler ne vzpostavijo stika z biološkimi starši. V trenutku, ko pride do srečanja, pa vidijo, da se podoba, ki jo imajo sami o roditeljih, razlikuje od resničnosti.

Gospa, ki je bila posvojena, je takole opisala svoje prvo srečanje z biološko mamo: *»Za mizo je sedela ženska in je rekla, naj počakava. Sestra mi ni nič povedala, da je to mama. Potem pa ta ženska reče: »A si ti T.?« Jaz povem, da sem. In ona mi reče, da je moja mama. No, potem pa sem ji jaz rekla, da ona ni moja mama.«* (Izjava posvojenke T. – 38 let, s katero sem opravila pogovor v letu 2007.)

Šele, ko se srečajo, ugotovijo, da nimajo ničesar, kar jih povezuje, da ne najdejo skupnega jezika in da ni nobenih čustvenih vezi.

Ena izmed posvojenk je povedala: *»Vem, da živi v Šibeniku, bila sem tudi pri njej, na lastno voljo, trikrat, vendar ne najdeva skupnega jezika ... Najina mnenja so si različna, in zato nimam želje po ponovnem snidenju.«* (Izjava posvojenke J. – 20 let, s katero sem opravila pogovor v letu 2007.)

1.8 STROKOVNO DELO NA PODROČJU POSVOJITEV

Kljub temu, da je to področje zakonsko urejeno, se v praksi izkaže, da se posvojitve med seboj zelo razlikujejo. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki posvojitve ureja, določa le najnujnejše pogoje in razmerja, ki nastanejo s posvojitvijo. Za delo na tem področju ni izoblikovanih nobenih smernic, zato so socialni delavci in drugi strokovnjaki na tem področju prepuščeni lastni iniciativi. Prav zaradi tega pa prihaja do neenakovredne obravnave pri postopku posvojitve.

Ela Zupančič (1987:114) poudarja, da je temeljno izhodišče iz katerega mora socialna delavka izhajati pri odločanju o posvojitvi ta, da poišče otroku dobre starše, ki mu bodo nudili topel in varen dom; ne pa obratno, da izbira med otroki takšnega, ki bi bil po meri, željah, predstavah in zahtevah posvojiteljev.

Čakalna doba na posvojitvev otroka v Sloveniji je dolga. Pari čakajo od enega leta (kar je zelo redko) pa do petih let. Veliko ljudi se ravno zaradi tega razloga odloča za mednarodne

posvojitve. To ugotavlja tudi Irena Rezar (2007), ko navaja, da se nekateri za mednarodne posvojitve odločajo zato, ker menijo, da je v Sloveniji nemogoče posvojiti otroka. Nekateri izmed njih v mednarodni posvojitvi vidijo edino pot, po kateri bi prišli do otroka.

V Sloveniji je otrok, ki so oddani v posvojitev zelo malo, glede na vloge, ki jih je bilo ob koncu februarja kar 285⁹. Rezar (2007) navaja podatek, da se število posvojitvev v Sloveniji od osamosvojitve dalje giblje med 20 in 40 letno.

Nekateri socialni delavci in delavke vidijo razloge za tako maloštevilne posvojitve v problemu neurejene evidence na področju posvojitvev, saj so prepričani, da se vloge kopičijo na različnih centih za socialno delo (Rapoša Tajnšek s sodelavci, 1999).

Eden izmed problemov, ki vzdržuje takšno stanje posvojitvev pri nas, pa je tudi rejništvo. Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (Ur. l. RS, št. 56/2006) opredeljuje rejništvo kot posebno obliko varstva in vzgoje otrok, nameščenih v rejniško družino na podlagi zakona, ki ureja družinska razmerja, ali drugega zakona in je namenjeno otrokom, ki začasno ne morejo prebivati v biološki družini.

Rejništvo naj bi bil začasen ukrep socialnega varstva z namenom zaščite in koristi otroka. Tu se pojavijo težave, saj Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti nikjer ne opredeljuje, kolikšna je doba kratkotrajnega rejništva. Praksa kaže, da je rejništvo v Sloveniji vse pogosto predolgo. Raziskava, ki so jo opravili Milošević Arnold, Struna in Zemljič (1999) opozarja na dejstvo, da otroci ostajajo v rejništvu dolga leta: več kot polovica otrok, ki so bili tisti čas v rejništvu, je bilo v rejništvu že več kot pet let; za dobro četrtno (25,9 %) se je predvidevalo, da bo v rejništvu še najmanj toliko. Za dobro tretjino (33,1 %) rejencev strokovni delavci niso mogli predvideti nadaljnjega trajanja rejništva. Na vprašanje glede možnosti za vrnitev v matično družino so strokovni delavci navedli, da za skoraj polovico rejencev (45 %) vrnitev v matično družino verjetno nikoli ne bo možna (Rapoša Tajnšek s sodelavci 1999: 56).

Sadovsky¹⁰ (2003) navaja podatke, da je bilo od leta 1992 do 2001 v rejništvu kar 1998 otrok. Rezultati so pokazali, da se največ otrok (59,0 %) iz rejniške družine vrne v matično po dveh

⁹ Podatki Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

letih rejništva. Nadaljnje navaja še podatke, da se je za 46,1 % otrok rejništvo zaključilo z odločbo, ker so dopolnili 18 let ali so se zaposlili.

Po podatkih Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve je bilo ob koncu januarja 2008 v rejništvu kar 1180 otrok¹¹.

Podatki omenjenih raziskav kažejo, da je pri nas rejništvo dolgotrajno. Do problemov prihaja tudi takrat, kadar se postopek o odvzemu roditeljske pravice na sodišču zavleče tako dolgo, da je otrok že toliko star, da ga nihče ne želi posvojiti. Že Zupančič (1999) je opozarjal na to, da sodišče v primerih, ko je posvojitev nedvomno v korist otroka, ne sme odlašati z odvzemom roditeljske pravice.

Pojavi se vprašanje, kam gredo otroci, ko postanejo polnoletni, saj s tem pogojem rejništvo preneha. Rejniki, ki po polnoletnosti otroka »vzamejo« za svojega, so redki; torej »večnemu rejencu« preostane le dvoje: da se vrne v matično družino, ki je praviloma neurejena, ali pa je prepuščen samemu sebi. V takšnih primerih se lahko zgodi tudi to, da »večni rejenc« pristane na cesti.

Kažejo se potrebe po centru za posvojitve, na kar je opozorila že Zupančičeva (1987) in kasneje Rapoša Tajnšek s sodelavci (1999). Z ustanovitvijo takšnega centra bi se rešil problem neenakega obravnavanja v postopku, hkrati pa bi imeli nadzor nad celotno problematiko. Zupančičeva (1987) navaja, da bi z ustanovitvijo centra za posvojitve dobili nekakšno šolo za bodoče posvojitelje. Delo naj bi potekalo skupinsko pod okriljem socialnega delavca in psihologa. Teme, ki naj bi jih na skupinskih srečanjih obravnavali, naj bi socialni delavec in psiholog določila skupaj z uporabniki. Na teh pripravah naj bi se bodoče posvojitelje opozarjalo na najpogostejše težave, ki se pojavljajo v posvojiteljskih družinah, hkrati pa bi bili deležni tudi izkušenj ljudi, ki že imajo posvojenega otroka.

Podoben koncept dela ima v Sloveniji društvo Deteljica¹², kamor se zakonci vključujejo prostovoljno. Potrebno bi bilo spremeniti zakonodajo in uzakoniti obvezne priprave bodočih

¹⁰ Nina Sadovsky je anketni vprašalnik poslala na vse CSD v Sloveniji (65 centrov), vrnjenih pa je dobila le 27 vprašalnikov. Sama vzroke išče v tem, da imajo centri za socialno delo težave z arhiviranjem, saj so ji iz CSD Ljubljana poslali dopis, da imajo na razpolago le podatke od leta 1997 dalje.

¹¹ Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Dopis, ki so mi ga poslali je priložen k prilogam.

¹² Dostopno na: www.deteljica.si.

posvojiteljev, saj se je takšen način dela v praksi izkazal za učinkovitega. Omenjene priprave niso koristne le za tisti čas, ko zakonci čakajo na otroka, ampak se njihova učinkovitost kaže tudi kasneje, ko družina pride skupaj.

Stroka socialnega dela na področju posvojitve je napredovala do te mere, da smo se iz koncepta zaprte posvojitve začeli premikati h konceptu odprte. V času, ko posvojitve niso bile še tako pogoste, so morali biti posvojitelji zelo trdni in pogumni, da so vse to lahko prenesli. Takrat še ni bilo na voljo strokovnih služb, kot jih imamo danes, in so se lahko zanesli le nase. V tistem času se ljudje niso odkrito pogovarjali o posvojitvi, zato marsikdo od posvojenih otrok ni vedel za svoj status. Danes pa strokovne službe poudarjajo in svetujejo, naj posvojitelji čim prej povedo otrokom, da so posvojeni. Resnica, da otrok ve, da je posvojen, je nujna za kvalitetne družinske odnose.

Praksa dela kaže, da na področju posvojitve prevladuje timsko delo. Večina centrov za socialno delo se poslužuje sodelovanja z ostalimi centri in z društvom Deteljica. Kadar se posvajajo starejši otroci, je nujno sodelovanje z rejniško družino, kjer so navadno otroci pred posvojitvijo nameščeni. Včasih delo zahteva, da se posamezni centri povezujejo tudi s porodnišnico in otroškimi bolnicami; predvsem kadar gre za novorojenčke.

Timsko delo je nujno predvsem v manjših centrih za socialno delo, kjer nimajo zaposlenih pravnikov, ki so potrebni pri posredovanju pravnih informacij, in psihologov, ki so potrebni pri izdelavi psihološkega mnenja, ki ga bodoči posvojitelji potrebujejo za to, da izpolnijo enega izmed pogojev za posvojitve.

Bodoči posvojitelji iz manjših občin imajo manj možnosti za posvojitve kot tisti, ki prihajajo iz večjih. Prvi razlog je v tem, da je v manjših občinah manj otrok, ki gredo v posvojitve; drugi pa v tem, da se ti otroci praviloma posvajajo izven matične občine. Ravno zaradi tega se v takšnih primerih posvojitelji vključujejo v društvo Deteljica, saj imajo več možnosti, da dobijo otroka. Tako se začne sodelovanje tudi z matičnim centrom teh posvojiteljev in že omenjenim društvom.

Pri delu na področju posvojitve je potrebno kakovostno socialno delo z vsemi udeleženi v procesu. Pomembno je, da se socialna delavka empatično vživi tako v problem roditeljice, kot

v problem bodočih posvojiteljev. V prvi vrsti pa je otrok, za katerega mora najti primerne posvojitelja.

1.8.1 Delo z biološkimi materami

Bevc (1999) navaja, da gre pri delu z roditeljicami za individualno obravnavo, saj zaradi njihove želje po anonimnosti skupinsko delo ni mogoče.

Ženskam, ki se odločijo za oddajo otroka v posvojitev, morajo biti zagotovljene podpirne in svetovalne storitve. Ženska, ki stojo pred odločitvijo o oddaji otroka v posvojitev, naj dobi čim več informacij tudi o drugih možnih rešitvah, ki jih ponujajo socialno varstvene storitve za primer, če bi otroka obdržala. Pomembno je, da ima na razpolago dovolj časa pred dokončno odločitvijo. V primerih, ko ženska ni povsem prepričana v svojo odločitev, naj bo delo z njo še bolj intenzivno. Naloga socialne delavke je tudi, da ji predstavi dejstvo, da bo s svojo odločitvijo morala živeti celo življenje. Kadar je ženska trdno odločena, da bo otroka dala v posvojitev, mora socialna delavka to sprejeti brez predsodkov. Odnos do njene odločitve ne sme biti negativen, saj bi uporabnica to začutila, kar bi zanjo lahko bilo usodno. Marsikatera ženska ne išče pomoči v okviru svoje socialne mreže, saj se boji negativnih odzivov, ki nastanejo zaradi drugačnih pričakovanj okolja. Pogosto ostanejo s tem problemom same in socialna delavka je edina oseba, kateri se zaupajo.

Za biološke matere, ki se za oddajo otroka v posvojitev odločijo že med nosečnostjo, so poleg centrov za socialno delo pomembne tudi zdravstvene institucije, kot so ginekološke ambulate ter porodnišnice. Ko se ženska sreča s problemom oddaje otroka v posvojitev, se tem institucijam ne more izogniti. Ne le v institucijah socialnega varstva, temveč tudi na področju medicine, bi ženska morala dobiti ustrezno podporo. Pomembno je tudi to, da socialna delavka nudi oporo tem ženskam tudi kasneje, ko je posvojitev že pravno urejena. Nekatere izmed njih imajo stiske zaradi svoje odločitve celo življenje. Pogosto je to njihova skrivnost, ki jo skrivajo pred vsemi, tudi pred svojim partnerjem.

Ženske se z težavami in stiskami spopadajo na drugačen način kot moški. Eno od možnih razlag uporabljam v kontekstu Zavirškove, ki pravi: »Ženske kot tudi moški pridobivajo v otroštvu različne izkušnje o samih sebi. Značilno za deklice je, da preko identifikacije z materjo razvijejo močan intuitivni občutek za potrebe drugih ljudi. Kmalu se naučijo, da je

pogoj za to, da so ljubljene, skrb za druge in emocionalna razpoložljivost. Emocionalno razdajanje ženske pa slednjo prepogosto pripelje v položaj odvisnosti in podrejenosti. Ženske svoje stiske in strese pogosteje obrnejo vase in pogosteje trpijo zaradi pomanjkanja samozavesti.« (Zaviršek 1994; po Bevc 1999: 32)

Proces žalovanja

Oddaja otroka v posvojitev je za marsikatero žensko pomenila pravo izgubo, ki je identična izgubi ljubljene osebe, npr. smrti otroka, in jo spremlja proces žalovanja (Zaviršek 1994 po Bevc 1999: 62).

V procesu žalovanja mora oseba, ki trpi za izgubo, le-to preseči in si odpustiti. Narediti si mora prostor za nove izkušnje ter najti pozitivni smisel te izgube. Ženska, ki odda otroka v posvojitev, si mora odpustiti in iskati pozitivne lastnosti svoje odločitve zase in za otroka. Proces žalovanja je dolgotrajen in se ga ne da preseči čez noč, vendar pa je pot nekoliko krajša z ustrezno strokovno pomočjo. Ravno zaradi tega mora imeti ženska, ki je dala otroka v posvojitev, možnost, da dobi ustrezno pomoč in varen prostor, v katerem bo lahko sprejela svojo odločitev.

Bevc (1999: 62) kot elemente varnega prostora navaja:

- sprejem izgube,
- sprejem bolečine,
- prilagajanje okolju brez osebe, za katero žaluje,
- ponovna emocionalna usmerjenost v nove odnose,
- opogumljanje za izražanje ekstremnih čustev, ki so del žalujočega procesa.

Kadar ženska ne more skozi proces žalovanja, obstaja velika nevarnost, da se razvijejo psihične oziroma katerekoli bolezni ali različne oblike zasvojenosti.

1.8.2 Delo s posvojitelji

Večina zakoncev, ki želijo posvojiti otroka, je seznanjenih z informacijami, kje in kako naj se prijavijo. Vse nadaljnje informacije pa pridobijo na matičnem centru za socialno delo. Nekateri so informacije pridobili od oseb, ki že imajo posvojenega otroka in so o postopku dobro osveščeni. Delo s kandidati za posvojitev se prične s prvo socialno pomočjo, na podlagi

katere pari dobijo osnovne informacije o pogojih in možnostih posvojitve. Nato se poda vloga in pričnejo se individualni razgovori s socialno delavko. Individualna obravnava bodočih posvojiteljev vsebuje razgovore z zakoncem (izjemoma tudi z eno osebo, če gre za posvojitev eni osebi), psihološko mnenje ter obisk na domu. Med postopkom se zbira vsa potrebna dokumentacija, ki mora biti podana, da so izpolnjeni pogoji za posvojitev¹³.

Razgovori, ki jih ima socialna delavka z zakoncema, so usmerjeni na:

- življenjsko zgodovino para (njuno matično družino in izkušnje v njej, njun partnerski odnos, odnos s pomembnimi drugimi iz socialne mreže),
- raziskovanje, kje je par v svojem procesu preseganja neplodnosti,
- pričakovanja v zvezi z otrokom in njegovimi biološkimi starši, odnos do posvojitve in roditeljev, model odprte posvojitve,
- pričakovanja v zvezi z izvajanjem starševstva (Kojić 2004: 40).

Bodoči posvojitelji imajo možnost, da se prostovoljno vključijo v društvo Deteljica (društvo posvojiteljskih družin), kjer potekajo priprave na posvojitev. Tu dobijo psihosocialno pomoč pri predelovanju travme, ki nastopi zaradi neplodnosti. Pari, ki uspešno predelajo travmo, so dovolj zreli za posvojitev otroka. Otrok ne sme biti sredstvo za blažitev bolečine, ki jo posameznik nosi v sebi zaradi neplodnosti. Travma mora biti predelana, še preden otrok pride v posvojiteljsko družino. Primeri, v katerih posvojitelji ne razrešijo lastne bolečine, so lahko za otroka usodni. Navadno je v takšnih družinah posvojitev opredeljena kot nekakšna skrivnost, o kateri se ne govori. To slabo vpliva na otroka, saj se v njem poraja preveč bolečih vprašanj, kar pa lahko povzroči huda travmatična doživetja.

1.8.3 Posvojitev starejših otrok

Posvojitve starejših otrok se uvršča med kompleksne posvojitve. Osebna zgodovina teh otrok lahko vključuje slabo skrb za otroka in travme. Otroci, ki gredo starejši v posvojitve, so navadno nastanjeni v institucijah ali rejništvu. Veliko teh otrok izkusi precejšnje čustveno ali psihično zanemarjanje ter različne zlorabe. Travma, izguba in motnje so teme, ki skoraj vedno karakterizirajo zgodnje življenjske izkušnje teh otrok (Shapiro & Paret 2001).

¹³ Dokumentacija, ki je potrebna za to, da so izpolnjeni pogoji za posvojitev, je podrobno navedena v poglavju Zakonska ureditev posvojitvev.

Kadar se posvajajo starejši otroci, ki imajo za seboj že neko osebno zgodovino, travmatične izkušnje bodisi iz matične ali rejniške družine, delo zahteva še večjo pozornost oz. strokovnost. Na takšno posvojitev je potrebno bodoče starše še posebej pripraviti. Potrebno jih je seznaniti z otrokovo preteklostjo, s težavami, ki jih je imel zaradi neurejenih družinskih razmer.

O tem govori eden od primerov, iz moje raziskave:

Otrok je s tremi leti prešel v posvojiteljsko družino. Posvojiteljica¹⁴ mi je zaupala, da je bilo zelo hudo, saj z možem nista vedela, kako ravnati. Otrok se je bal vode, nemogoče ga je bilo skopati. Bal se je tudi teme. Njegov strah je izviral iz doživljanja v matični družini, kjer so bile razmere neurejene; prisoten je bil alkohol in nasilje. Posvojiteljica je kasneje zvedela, da je bil otrok večino časa zaprt v temni sobi. Vode pa se je bal zato, ker so ga kopali v mrzli vodi, enkrat pa so ga polili z vročim mlekom.

V času posvojitve ima veliko otrok težave z namestitvijo v posvojitejski družini. Te težave predstavljajo tudi veliko skrbniških izzivov; vključno s primarnimi problemi spanja, hranjenja in pri odpravljanju vzroka oz. spremembi situacije (Shapiro & Pareth 2001).

Prav tako je na takšno posvojitev potrebno pripraviti otroka, da prilagoditvene težave ne bodo prehude. Potrebno je zagotoviti vse, da bi preprečili otrokov stres ob presaditvi v novo okolje. Otroci, ki gredo starejši v posvojitev, so v preteklosti pogosto menjavali okolje bivanja (matična družina, rejniška družina), za to so tudi bolj negotovi in nimajo občutka varnosti. Otrok, ki pride v posvojiteljsko družino, mora dobiti občutek varnosti in zaželenosti.

Potrebno, da se bodoče posvojitelje opozori na možne probleme, ki se lahko pojavijo. Pari se zavestno odločijo za posvojitev, zato morajo biti pripravljeni na morebitne težave, ki se lahko pojavijo tudi kasneje. Zelo pomembno je, da starši v obdobju adolescence ravnajo modro. To obdobje je že samo po sebi težavno, še posebej za tiste, ki morajo razumeti dvojno identiteto. V tem obdobju in tudi sicer starši ne smejo dati občutka, da jim je žal, da so otroka posvojili.

¹⁴ Posvojiteljica A. – 43 let, s katero sem imela pogovor leta 2007.

1.9 SAMSKE ŽENSKE, ISTOSPOLNE SKUPNOSTI TER POSVOJITVE

Na tem mestu bi nekaj spregovorila o nestrpnosti, saj se močno dotika populacije, o kateri bom govorila v tem poglavju. Nestrpnost v Sloveniji se manifestira preko sovražnega govora, napadov iz sovraštva do Romov, homoseksualcev, brezdomcev in drugih marginaliziranih oblik prebivalstva. Prisotne pa so tudi institucionalne oblike sovraštva. Leskošek (2005) poudarja, da nestrpnost ni le stvar neizobraženih in nižjih slojev, temveč je organizirana dejavnost, ki se kaže v postopkih državnih institucij.

Za lažje razumevanje bi si sposodila definicijo besede nestrpnost, kot jo razlaga Leskošek (2005: 9) po slovarju pojmov, ki ga je izdelala mednarodna organizacija United for Intercultural Action. Besedo toleranca (slovenimo jo kot strpnost) pojasni kot spoštovanje, sprejemanje, cenjenje bogate raznolikosti svetovnih kultur, načinov izražanja in oblik človečnosti, humanosti. Toleranca (strpnost) je harmonija različnosti. Omogočajo jo znanje, odprtost, komunikacija in svoboda misli, zavesti in prepričanj. Strpnost ni vnaprej dana koncesija ali privilegij. Je aktivna drža, ki je posledica zavedanja pomena univerzalnih človekovih pravic in svoboščin ne le zase, temveč predvsem za druge. Nasproten pojem pa je nestrpnost, ki pomeni nespoštovanje prepričanj in življenjskih praks drugih ljudi. Nestrpnost pomeni, da so nekateri ljudje obravnavani drugače zaradi svojih religioznih prepričanj, seksualnosti ali kakšne druge specifične lastnosti.

V kontekstu posvojitve so obravnavani drugače romski in kakorkoli hendikepirani otroci, saj jih zakonski pari pogosto ne želijo posvojiti. Diskriminirane so tudi samske posvojiteljice, ki sicer po zakonu imajo pravico posvojiti otroka, vendar v praksi teh možnosti skoraj ni. Najbolj pa je rasistična drža opazna, kadar gre za razpravo o tem, da bi istospolni pari imeli enake pravice pri posvojitvi otrok, kot jih imajo zakonci.

»Strpnost na ravni države pomeni pravično in nevtrarno zakonodajo. Socialne in ekonomske možnosti morajo biti dostopne vsem in vsakomur, brez diskriminacije. Izključevanje in marginalizacija namreč povzroča frustracije, napadalnost in fanatizem.« (Leskošek 2006: 10).

Posamezniki in skupine prebivalstva imamo pravico biti drugačni. Država bi morala zagotoviti enako obravnavo in enake možnosti za vse; s tem bi tudi dosegla večjo strpnost.

Čeprav se na videz zdi, da tradicionalni rasni in spolni predsodki izginjajo, temu ni tako. Ule (2005) zatrjuje, da so se spolni in rasni predsodki preselili na druga območja in se izražajo na drugačen način. Predsodki do nekaterih tradicionalno stigmatiziranih skupin, kot na primer do istospolno usmerjenih parov, Romov in muslimanov, so se celo okrepili.

V sodobnih družbah tradicionalne predsodke nadomeščajo moderni, za katere je značilno, da se antipatija do določenih družbenih skupin ne izraža več neposredno, ampak bolj prikrito, simbolno. Tako se namesto tradicionalnega rasizma uveljavlja simbolni, odklonilni rasizem; namesto klasičnih partiarhalnih predsodkov se uveljavlja ambivalentni seksizem (Brown 1985; po Ule 2005: 22).

Nekdaj so ljudje predsodke izražali v neposrednih stikih s pripadniki marginaliziranih skupin, danes pa se kažejo predvsem v izogibanju stikov s temi skupinami. Sedaj namesto odkritega sovraštva in nasilja, prevladujejo ignoranca, distanca in cinizem.

Na tako imenovani simbolni način izražajo predsodke bodoči posvojitelji s svojimi željami oz. zahtevami glede otrok. Njihove najbolj pogosto izražene želje so:

- zdrav otrok,
- spol,
- slovenska narodnost.

Ela Zupančič (1987) piše, da je pri svojem delu doživela, ko so posamezni zakonci odklonili otroka zaradi njegovega zunanjšega videza, pri čemer so bili občutljivi predvsem na otrokovo barvo las in kože. Nekateri zakonci pa so otroka odklonili zato, ker je po njihovem mnenju kazal znake prizadetosti, ali so želeli nasprotni spol ali pa je bil otrok prestar.

Zaviršek (1996: 80–81) navaja, da sovraštvo do prizadetosti izhaja iz osebne zgodovine, povezane s strahom in nelagodjem, in iz realne zgodovine, ki je preplavljena z negativnimi podobami o prizadetih kot spačkih, hudobah, »ubogih na duhu« in »trpečih na zemlji«. Je torej klobčič realnega in irealnega, ki se je v zgodovini vpisal v naša čustva in naše misli.

Odklonitev otroka zaradi spola, barve las in kože, kaže na predsodke, ki jih imajo zakonski pari do otroka. To lahko povezujemo s sodobnim rasizmom, ki se od tradicionalnega razlikuje po tem, da je tradicionalni rasist odkrito izražal svoje sovraštvo in mu ni bilo potrebno skrivati

svojih čustev in občutkov. Sodobni rasisti pa pazijo na to, da v javnosti ne izpadejo kot rasisti. Vendar ti potlačeni občutki in čustva še vedno nezavedno obstajajo in vplivajo na vedenje ter izražanje posameznika. Take vrste rasizem se težko razkrije; tako je prikrit, da ga še nekateri strokovnjaki ne priznavajo. Te vrste odklonilni rasizem je pri zakonskih parih, ki zavrnejo otroka z določeno posebnostjo, posledica nezanimanja in tihega prezira do drugačnosti.

Izredno težko se dobi posvojitelje za romskega otroka. Pari imajo pomisleke, da se bo otrok že po videzu razlikoval od drugih, menijo, da romska kri ne zataji ali pa da nimajo poguma spoprijeti se s pričakovanimi težavami (Zupančič 1993). Iz tega je razvidno, da otroku že vnaprej pripisujejo lastnosti, ki so posledica negativnega vrednotenja Romov. Zagovarjajo koncept homogenosti, ki temelji na pripisovanju negativnih lastnosti celotni populaciji, glede na karakteristiko in lokalno območje bivanja ter na vse ostale značilnosti, ki jih pripisujejo Romom. Prepričani so, da bodo s posvojitvijo romskega otroka zagotovo imeli težave, medtem, ko jih z otrokom slovenske krvi ne bi imeli. Diskriminatorna praksa se v kontekstu s posvojitvami ne izraža le preko predsodkov, ki jih imajo zakonski pari do otrok z določenimi posebnostmi, ampak tudi s strani delovanja državnih institucij, ki jih imajo le-te do tistih posameznikov, ki poleg zakoncev želijo posvojiti otroka.

Zatiranje vpliva na samopodobo, razvoj, ambicije in vizije pripadnikov zatiranih skupin. Podoba, ki jo ima okolje do posameznika, je neločljivo povezana z njegovo samopodobo. Identiteta posameznika ni določena le z njegovim dožemanjem samega sebe, ampak tudi z njegovimi domnevami o tem, kako ga vidijo drugi (Urh in Demšar 2005).

1.9.1 Samske posvojiteljice

Zupančičeva (1987) je v svojo raziskavo zajela 200 posvojiteljskih družin; od tega je bilo le 12 samskih posvojiteljic. Navaja, da so bili razlogi, zaradi katerih so ti otroci šli v posvojitev samski posvojiteljici (in ne zakoncema), v otrokovi posebnosti, in sicer:

- zaostajanje v rasti,
- duševna prizadetost matere, oče je bil problematična osebnost in zaradi tega naj bi bil vprašljiv razvoj otroka,
- otrokov zunanji videz,
- starost otroka.

Kot je bilo že omenjeno, Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih ne prepoveduje, da samska ženska posvoji otroka, vendar so realne možnosti zelo majhne. Pričujoča raziskava Zupančičeve (1987) dokazuje, da samske ženske lahko posvojijo le otroke, ki jih zakonski pari ne želijo. To so navadno starejši otroci, hendikepirani otroci, romski otroci ali otroci, čigar starši imajo vprašljivo zgodovino.

Pred desetimi leti, ko je potekala razprava novele zakona o oploditvi z biomedicinsko pomočjo, so pravice žensk zopet postale predmet glasnih političnih in družbenih razprav. Zagovorniki novele so poudarjali pravice samskih žensk do enake obravnave v postopku zdravljenja, kot jih imajo ženske s stalnim partnerjem. Nasprotniki pa so se sklicevali na pravico otroka do obeh staršev in v ospredje postavljali problem psihosocialne in ekonomske prikrajšanosti otroka zaradi odsotnosti očeta v družini.

V zgodovini so matere samohranilke in njihove otroke odkrito zaničevali in jim pripisovali manjvrednost; javno so jih poniževali in jih zatirali. Žnidaršičeva (2005) navaja, da so bili na podeželju bolj prizanesljivi do nezakonskih otrok kot v mestih, najverjetneje zaradi velike potrebe po otroški delovni sili. Nezakonsko rojstvo so v podeželskih okoljih različno sprejemali. Vsekakor pa je bil otrok za nezakonsko mater vir dosmrtna stigmatizacije, za domnevnega očeta pa razlog spotike, ki je bila odvisna tudi od njegovega socialnega položaja.

Kljub temu, da se danes zdi, da matere samohranilke niso več diskriminirane in da spadajo v popolnoma priznano obliko družinske skupnosti, je to le navidezna podoba. Danes se predsodki do žensk, ki same želijo skrbeti za otroka, odražajo na drugačne načine. Odnos, ki ga ima država do teh žensk in hkrati tudi do istospolno usmerjenih parov, bi ponazorila z izjavami politikov, ki so jih imeli že ob prej omenjeni razpravi.

Poslanec Cukijati je željo ženske po odsotnosti moškega v družini opisal kot psihosocialno patologijo z naslednjo izjavo: *»Opravičilo, da imajo nekatere samske ženske travme iz mladosti, nima teže. Če ima samska plodna ženska, ki si želi otroka, tako hud psihični odpor do moških, da je naraven potek oploditve neizvedljiv, potem taka pacientka potrebuje najprej psihiatrično ali psihoterapevtsko pomoč. To pa je že zdravljenje.«*¹⁵

¹⁵ Citirano po Mencin Čeplak 2005:115.

Država se boji, da bi s porastom enostarševskih družin naraslo število socialnih problemov in hkrati enostarševske družine že ima za socialni problem. To ponazorita izjavi poslanca Štembergerja: *»Zakon bo podprl širjenje samohranilstva, kar je socialni problem.«* In izjava Cukijatija: *»Več kot četrtnina družin je ločenih in otroci v teh družinah ravno tako živijo. To oprostite – ločene družine in samohranilke, pri nas veljajo za socialni problem.«*¹⁶

Po mnenju nekaterih enostarševske družine niso v interesu otrok, saj po njihovem življenje v takšni družini slabo vpliva na otroka, saj so prepričani, da sta za otrokov kvalitetni razvoj in vzgojo potrebna tako oče in mati. Mencin Čeplak (2005) pravi, da ni nobenega jamstva, da se bo otroku z obema staršema godilo dobro, kot ni dokaza, da je življenje v enostarševski družini zanj slabo.

Razprava o pravici samske ženske do postopkov OBMP je odprla temo tudi o istospolnih partnerjih. Poslanec Peče je podal naslednjo izjavo: *»Ta zakon je prvi korak do priznavanja možnosti posvojitve otrok tudi homoseksualnim partnerjem. To ni evropska norma. Evropska norma je družina, zdrava družina.«*¹⁷

Tu je zopet dobro vidna ideologizacija zakonske zveze, kot popolne družinske oblike za življenje otroka v njej, ki diskriminira tako samske ženske, ki želijo imeti otroka, kot tudi istospolne pare.

1.9.2 Istospolne skupnosti

Prvi predlogi za odpravo diskriminacije zaradi spolne usmerjenosti po večstrankarskih volitvah segajo že v leto 1991. V ustavni razpravi so nekatere politične stranke zahtevale ustavno jamstvo svobode odločanja o rojstvu otrok in hkrati predlagale, da spolna usmerjenost postane kategorija, na podlagi katere razlikovanje eksplicitno ni dopustno. Nasprotniki so predlog zavrnil s pojasnilom, da sintagma spolna usmerjenost ni ustrezna, ker lahko pomeni tudi pedofilijo, nekrofilijo ipd. Na protiargumente nasprotnikov niso odgovarjali, tako da prave razprave dejansko ni bilo. Leta 1994 je bil dopolnjen Kazenski zakonik tako, da odtlej eksplicitno prepoveduje diskriminacijo zaradi spolne usmerjenosti (1/141. člen KZ). Zakon, ki bi legaliziral istospolne partnerske zveze, je prvič prišel v

¹⁶ Citirano po Mencin Čeplak 2005:116.

¹⁷ Citirano po Mencin Čeplak 2005:118.

obravnavo v Državni zbor šele julija 2004. Predvidel je izenačitev posledic istospolne partnerske zveze za partnerja oz. partnerko s posledicami, ki jih ima za partnerja heteroseksualna zakonska zveza. Predlog zakona je bil z nekaj popravki vložen v obravnavo kasneje, vendar je bil zavrnjen zaradi prevelike podrobnosti z Zakonom o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, kar naj bi promoviralo homoseksualnost in usodno vplivalo na "skupni blagor". Politična stranka NSi je v obravnavi predloga zakona o istospolni partnerski zvezi (22. 3. 2005) svoja stališča predstavila tako: »Prizadevanje za družbeno priznanje homoseksualnosti kaže tudi na to, da cilj predlaganega zakona niso samo istospolne zakonske zveze, pač pa promocija homoseksualnosti z državno pomočjo. Predlagani zakon o istospolni partnerski skupnosti je prirejen po zakonu o zakonski zvezi. Istospolnim partnerjem podeljuje iste pravice in dolžnosti kot heteroseksualnim, z izjemo pravice do posvojitve otrok. Zaradi preživetja družbe, kateri država služi, se mora država izreči za pravno privilegiranost in finančno davčno pospeševanje družin, kot centrali projekt lastne prihodnosti. Homoseksualne življenjske skupnosti niti od daleč ne izpolnjujejo nalog, zaradi katerih zakonska skupnost moškega in ženske ter družina zaslužita posebno družbeno priznanje in skrb.« (Mencin Čeplak 2005: 121–122)

Raziskava slovenskega javnega mnenja, ki je leta 2002 merila vrednote in zaupanje, pokaže, da se je kar 49,3 % vprašanih strinjalo z izjavo, da bi morali homoseksualnim osebam prepovedati javno izražanje njihove spolne usmerjenosti. Kar polovico anketiranih je menilo, da poleg pedofilov, pijancev in narkomanov ne bi želelo imeti opravka s homoseksualci (Toš 2004 po Leskošek 2005). Podatki raziskave kažejo, da je v Sloveniji nestrpnosti vsak dan več, poleg tega pa se tudi krog osovraženih skupin vse bolj širi. Menim, da sam politični vrh ustvarja in vzdržuje nestrpnost, zato tudi ni pričakovati, da družba ne bo prezirala vseh tistih, ki se ne skladajo s podobo »normalnega«.

Leta 2005 je bil v Sloveniji sprejet Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti, ki pa istospolnim parom ne prinaša bistvenih sprememb. Po mnenju gejevskih in lezbičnih organizacij je nastal brez sodelovanja nevladnih organizacij. Očitajo mu pomanjkljivost in diskriminatornost, ki se odraža v izločanju bistvenih elementov: omenjeni zakon ne omogoča statusa svojca, zato istospolni pari še vedno ostajajo brez pravic na področju socialnega, zdravstvenega, pokojninskega in drugih zavarovanj po partnerju. Novi zakon prav tako ne omogoča pravice do sklenitve zakonske zveze in pravice do dedovanja po partnerju.

Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti v 13. členu predpisuje, da se postopek registracije skupnosti opravi v uradnih prostorih upravne enote. Te prostore določi načelnik pristojne upravne enote. Registracijo opravi matičar ob navzočnosti obeh partnerjev. Zakon nadaljnje nalaga, da mora biti prostor svetel in urejen, prav tako pa morajo biti prostor opremljen z državnimi simboli.

Medtem, ko zakonci svoje zveze sklepajo v slavnostnih dvoranh ob sobotah, morajo istospolni partnerji to storiti ob delavnikih, v času uradnih ur, v kakšnem prostem kabinetu na občini. To je le ena izmed segregacij, ki jih uvaja vlada.

Za razliko od slovenske politike so nekatere evropske države s svojim političnim delovanjem bolj naklonjeni istospolno usmerjenim posameznikom. V Veliki Britaniji je leta 2005 začel veljati zakon, ki istospolnim omogoča sklenitev zakonske zveze z enakimi pravicami, kot jih imajo heteroseksualni pari (pravica do dedovanja, davčne olajšave itd.). V Belgiji so leta 2003 istospolni pari dobili pravico do sklenitve zakonske zveze, z letom 2006 pa so sprejeli zakon, ki istospolnim parom dovoljuje posvojitev otrok. Poleg Belgije je posvojitev otrok istosponim parom dovoljena tudi v Španiji, na Nizozemskem in Švedskem.

Naj poglavje zaključim z besedami Metke Mencin Čeplak (2005: 123), ki ponazorijo delovanje družinske politike: »Pomembna je obramba simbolnega pomena dvostarševske družine ("popolne" družine) in tradicionalne zakonske zveze in privilegijev, ki izhajajo iz te zveze. Samske ženske, heteroseksualke ali homosesksualke otroku ne morejo zagotoviti optimalnih pogojev za "normalen" razvoj, gejevski in lezbični pari pa bi lahko v procesu socialne okužbe odločilno pripomogli k izumiranju slovenskega naroda – in zaradi teh nevarnosti je treba previdno omejevati njihove pravice.«

1.10 STATISTIČNI PODATKI

V tem poglavju so prikazani podatki tako za popolne posvojitve, kot tudi za posvojitve otrok sozakonca (enostranske posvojitve). Sprva je bil moj cilj pridobiti podatke za obdobje od osamosvojitve Slovenije dalje. Tu sem naletela na problem, saj Statistični urad RS razpolaga s podatki o posvojitvah le do leta 2001. Kasneje sem se obrnila na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve¹⁸, kjer so mi zatrdili, da s točnimi podatki o številu posvojitvev v zadnjih letih ne razpolagajo. Menijo pa, da se število posvojitvev v Sloveniji giblje med 20 in 40 letno.

Popolne posvojitve

Tabela prikazuje koliko je bilo v Sloveniji od leta 1991 do 2001 posvojenih otrok; koliko je bilo posvojenih dečkov in koliko deklic.

LETO	SKUPAJ	DEČKI	DEKLICE
1991	75	32	43
1992	77	44	33
1993	80	32	48
1994	86	41	45
1995	64	32	32
1996	64	41	23
1997	54	29	25
1998	46	23	23
1999	48	26	22
2000	45	25	20
2001	52	26	26

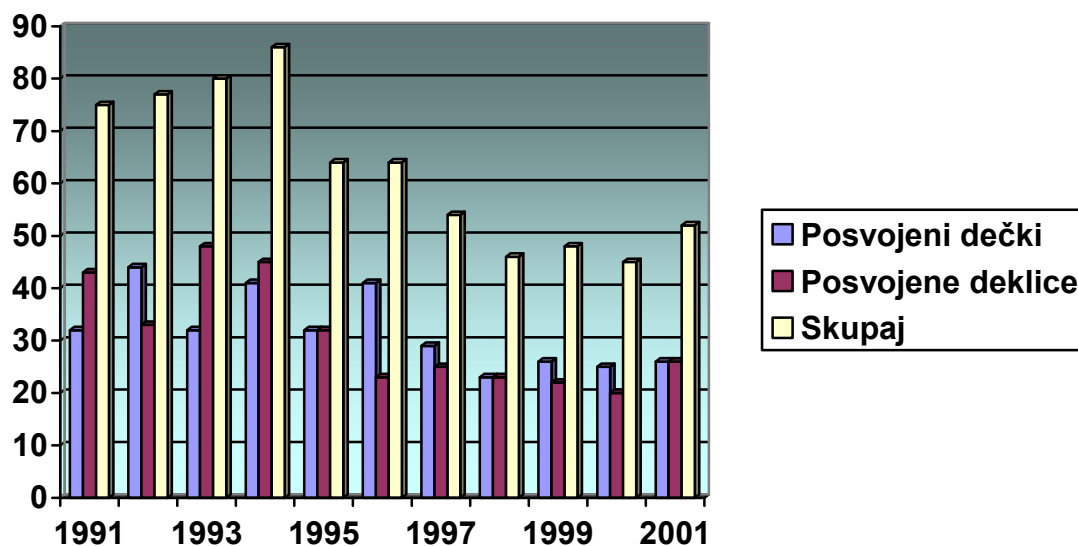
Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva¹⁹.

¹⁸ Dopis, ki so mi ga poslali iz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve dodajam v priloge.

¹⁹ Dostopno na: www.stat.si.

Podatki prikazujejo, da so posvojitve od leta 1991 pa do 1994 naraščale. Največ jih je bilo v letu 1994, in sicer kar 86; od tega je bilo posvojenih 41 dečkov in 45 deklic. Najbližje temu številu se je približalo leto 1993, ko je bilo posvojenih 80 otrok. Prav tako je bilo v tem obdobju posvojenih več deklic kot dečkov. V letih 1995 in 1996 je bilo število posvojitvev enako. Posvojenih je bilo 64 otrok. V teh letih je bilo za razliko od leta 1993 in 1994 posvojenih več dečkov. Po tem obdobju pa je število posvojitvev vidno upadlo. Najmanj jih je bilo leta 2000, ko je posvojitvev upadla skoraj za polovico v primerjavi z letom 1994 in 1993.

Grafičen prikaz podatkov iz tabele

Posvojitve otrok sozakonca (enostranske posvojitve)

Tabela prikazuje podatke za posvojitve otrok sozakonca (enostranske posvojitve) v Sloveniji od leta 1991 do 2001; koliko je bilo posvojenih dečkov in koliko deklic.

LETO	SKUPAJ	DEČKI	DEKLICE
1991	38	15	23
1992	40	23	17
1993	41	17	24
1994	55	27	28
1995	36	18	18
1996	34	21	13
1997	30	14	16
1998	21	8	13
1999	19	9	10
2000	19	12	7
2001	22	15	7

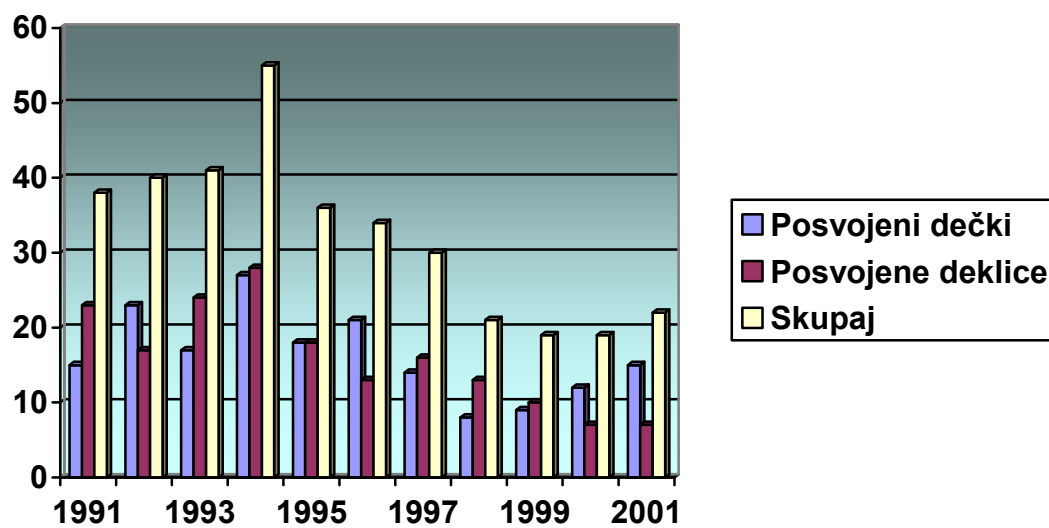
Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva ²⁰.

Podobno kot pri popolnih posvojitvah je tudi pri enostranskih viden porast v obdobju od leta 1991 do 1994. Največ enostranskih posvojitvev je bilo leta 1994, ko je število doseglo 55 otrok. Po obdobju tega leta so enostranske posvojitve upadle. Najmanj jih je bilo leta 1999 in 2000, to je 19 otrok. Naslednje leto se je število dvignilo na 22 otrok, kar je zanemarljivo majhno.

Švab (2006) ugotavlja, da se povečuje število reorganiziranih družin. Vse več je enostarševskih družin, ki se potem reorganizirajo v dvostarševske. Glede na podatke iz tabele, lahko razmišljamo, da se v reorganiziranih dvostarševskih družinah partner ne odloča za posvojitvev otroka svojega zakonca.

²⁰ Dostopno na: www.stat.si.

Grafičen prikaz podatkov iz tabele

2 PROBLEM

V raziskavi sem želela ugotoviti, kaj pomeni posvojitev za posamezno osebo, ki je posvojena in za posvojitelje. Poskušala sem raziskati tiste dejavnike, ki pomembno vplivajo na uspešnost posvojitve. Zanimale so me izkušnje in težave, s katerimi se srečujejo posvojitelji v samem postopku posvojitve in tudi kasneje, ko družina zaživi skupaj. Ugotavljala sem tudi doživljanje posvojitve z vidika posvojenih otrok.

Pri posvojiteljih me je zanimalo:

- kakšne skrbi in težave so se pojavljale pri postopku posvojitve in tudi kasneje, ko je družina prišla skupaj;
- kaj jim je bilo v pomoč;
- kakšne želje so imeli glede otrok;
- kakšne priprave posameznik potrebuje, ko se odloči za posvojitev;
- kakšen je bil odziv okolice ob dejstvu, da so posvojili otroka.

Pri posvojencih me je zanimalo:

- kako vidijo in doživljajo posvojitev;
- kdaj so izvedeli resnico o posvojitvi in od koga;
- starost in razlogi, zaradi česar so šli v posvojitev;
- njihov odnos do bioloških staršev;
- odzivi okolja.

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava, s katero sem želela izvedeti, kaj prinesejo posvojitve poleg življenja v družinski skupnosti posvojencem in posvojiteljem (s čim se soočajo, kako doživljajo posvojitev), je kvalitativna in poizvedovalna.

3.2 Merski instrumenti in vir podatkov

Merski instrument, ki sem ga uporabila v raziskovalnem delu naloge, je bil vnaprej pripravljen, delno strukturiran vprašalnik. Pri nekaterih posameznikih sem postavljala tudi dodatna vprašanja, saj so se tekom pogovora odpirale teme, ki jih sprva nisem predvidela, so pa bile zanimive za predmet moje naloge.

Intervjuje sem po dogovoru s posameznikom snemala, tako da sem se lahko popolnoma osredotočila na pogovor in sogovornika. S tem sem se izognila zapisovanju med pogovorom in neprijetnostim, ki nastanejo zaradi tega.

3.3 Populacija in vzorčenje

Populacijo je sestavljalo 13 oseb. Ena od intervjuvank je socialna delavka na centru za socialno delo v manjši občini. Pogovor z njo sem opravila z namenom, da izvem, kaj onemogoča nemoteno delo na tem področju in kaj kot strokovnjak na področju posvojitve opaza.

Opravila sem pogovor z osmimi posvojenimi otroki, starimi od 17 do 48 let. Od tega je sedem žensk in en moški. Dve posvojenki prihajata iz držav bivše Jugoslavije, vendar je bila posvojitev sklenjena v obdobju, ko je bila Slovenija še del Jugoslavije, za to sem se odločila, da ju vključim v nalogo. Ostali vprašani so bili posvojeni v Sloveniji, nekateri so bili pred tem nameščeni v rejništvo (4 osebe), nekatere pa so posvojitelji vzeli iz porodnišnice.

Opravila sem tudi pogovore s štirimi posvojitelji, od tega sta dva zakonska para posvojila otroka iz republik bivše Jugoslavije, dva pa iz Slovenije. V dveh primerih sta pri pogovoru sodelovala oba zakonska para, čeprav je bilo v obeh primerih bolj aktivno sodelovanje žene. V enem primeru je sodelovala le žena, v enem le mož.

V dveh posvojiteljskih družinah so sodelovali tako posvojitelji kot posvojenec, vendar sem pogovore opravila ločeno. Najprej sem jih naredila z otroki, po nadaljnjem dogovoru pa še s starši.

3.4 Zbiranje podatkov

Podatke sem zbiral po metodi snežne kepe (*snow ball*). Najprej sem se obrnila na prijatelje in znance in smo skupaj razmišljali o tem, ali poznamo koga, ki je posvojen oz. je posvojil otroka v Sloveniji. Sprva se nam je zdelo, da med nami ni nikogar, ki bi imel takšno izkušnjo. Bolj, ko sem o svoji temi govorila, več je prihajalo informacij o posvojenih otrocih in posvojiteljih. Izkazalo se je, da posvojitve niso tako redke in da ima kar nekaj oseb izkušnjo s posvojitvijo. Nato sem že mislila, da bo pridobivanje podatkov za mojo raziskavo lažje, vendar se je kasneje izkazalo, da je veliko takšnih, ki o svoji izkušnji ne želijo govoriti. Tako je npr. pogovor zavrnila mati posvojenke, s katero sem imela pogovor. Imela sem primer, dveh družin z dvema posvojenima otrokoma, vendar je v enem primeru pogovor zavrnil brat posvojenke, s katero sem imela intervju, v drugem primeru pa starši in sestra posvojenca, s katerim sem govorila. Z dvema posvojenkama sem bila že dogovorjena, vendar sta si kasneje premislili. Pogovor sta mi kasneje zavrnila še dve prijateljici mojih znank. Kot začetni cilj sem imela namen narediti intervjue z najmanj desetimi posvojenimi otroci in najmanj petimi posvojitelji. Izkazalo se je, da so posvojitve občutljiva tema, zato sem zadovoljna, da mi je uspelo dobiti toliko sogovornikov.

Prvi intervju sem opravila v aprilu 2007, zadnjega pa v februarju 2008. Pogovore sem snemala in jih nato prepisala. Povprečno so bili dolgi od 45 do 90 minut; odvisno od sogovornika, njegove izkušnje ter pripravljenosti na vsebino pogovora. Nekateri so bili pripravljeni sodelovati bolj poglobljeno, drugi manj. Z eno posvojenko nisva mogli časovno uskladiti najinega srečanja, zato mi je na vprašaja odgovorila prek elektronske pošte. Z ostalimi sogovorniki sem se dobila osebno, na njihovih domovih, z nekaterimi pa pri meni doma. Z eno posvojenko sva se dobili v kavarni. Upoštevala sem zaposlenost ljudi, zato sem

naša srečanja načrtovala v njihovem prostem času. Tudi kraj srečanja sem prepustila njihovi izbiri.

Nekaj pogovorov je bilo takih, ko so posvojiteljice močno izražale svoja čustva, posebno ob pripovedovanju, kako je bilo, ko so prvič videle svojega otroka. Tudi ena od posvojenk je jokala, ko je pripovedovala o tem, kako je bilo, ko so starši šli po njenega brata v sirotišnico nekje na predelu bivše Jugoslavije. Z enim posvojiteljem je bil po moji oceni intervju neuspešen, saj mi ni povedal stvari, ki so me zanimale. Kljub vprašanjem in podvprašanjem, ki sem mu jih zastavila, je pripovedoval le stvari, ki so irelevantne za mojo nalogo. Imela sem občutek, da se je izogibal vsebinam, ki se meni zdijo ključne za tematiko, ki jo obravnavam.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Zbrane informacije sem obdelala po metodi kvalitativne analize. Podatke sem obdelovala posebej za posvojitelje in posebej za posvojence. Najprej sem izbrala relevantne dele besedila in jih podčrtala. Nato sem te izjave prepisala in jih kodirala tako, da sem jim pripisala besede, ki jih uvrstijo v določeno kategorijo. Potem sem jih uredila po kodah in jih kasneje kodirala znotraj posameznih faz. Na koncu sem izjave uredila v kategorije po kodah in na podlagi tega izdelala poskusno teorijo. Kodiranje je v nalogi priloženo kot priloga.

4 REZULTATI

Rezultate, ki sem jih dobila s pomočjo poskusne teorije, sem razvrstila v šest sklopov, ki se nanašajo na življenjske izkušnje posvojenih otrok in njihovih staršev. Rezultati nam dajo nek vpogled v življenje posameznikov, ki imajo edinstveno izkušnjo s posvojitvijo.

4.1 Odzivi okolja na posvojiteljsko družino

Posvojiteljska družina je drugačna od biološko ustvarjene družine, saj starši z otrokom nimajo biološke povezave. Prav zaradi te posebnosti ljudje različno gledajo na posvojitve. Posvojitve so poznane že iz zgodovine, zato ta oblika družinske skupnosti ni nova in je družbeno sprejemljiva. Kljub temu pa se okolica še vedno različno odziva na dejstvo, da je nekdo posvojen. Iz opisov glede odzivov okolja na posvojiteljsko družino, lahko le -te razvrstimo v tri kategorije:

- odzivi, ki se odražajo kot začudenje,
- negativni odzivi,
- pozitivni odzivi.

Reakcije, ki so odraz začudenja, so povezane s predstavami, da so posvojitve redke in na nek način tragične za otroka. Pogosti so odzivi: *»Kaj, a res, a kar posvojena si?«* Za nekatere je posvojitev še vedno tragedija. Večina posvojiteljev in posvojencev je vsaj enkrat doživela kakšen negativen odziv iz okolja. Ti odzivi so lahko posledica nepoznavanja oz. nerazumevanja konteksta socialnega starševstva in se lahko zgodijo nehote. Takšni primeri se dogajajo v zgodnjem šolskem obdobju, če otroci niso osveščeni o družinskih oblikah, ki temeljijo na socialnem starševstvu. Ena izmed posvojiteljic je povedala: *»Naši V. je sošolka rekla, da nisem njena mamica. Seveda je jokala, ko je prišla domov. Nato sva se pogovorili, čeprav je že vedela, da je posvojena. Sama nisem vedela, kaj naj storim, ali naj pokličem starše njene sošolke ali ne.«* Kljub temu, da otrok ve, da je posvojen, ga lahko takšna izjava spravi v stisko. Otroci posvojitelje dojemajo kot starše, zato jih dejstvo, da jih okolica vrednoti drugače, prizadene. Negativne reakcije, se pojavljajo tudi kot namerno zaničevanje zaradi otrokove narodnosti ali drugih specifičnih lastnosti, ki jih prinese posvojitve. To je posebej prisotno v šoli, posebno če gre za manjši kraj. Ena od sogovornic je dejala: *»Z bratom sva bila kar izločena. Nas so imeli za drugačne. Kot, saj so od dol. To je bilo prisotno, ko smo*

hodili v šolo na vasi. Potem, je bilo drugače, ko smo šli v šolo v mesto. [...] V bistvu se je nad mano znesel samo sin ravnatelja, ki je imel pripombe, kot so: »Sej boš ista k tvoja mat, samohranilka, zgin nazaj v Bosno.« Tu je dobro opazna nestrpnost do otrok, ki so bili posvojeni iz predelov bivše Jugoslavije. Posvojeni otroci največ negativnih odzivov doživijo v obdobju šolanja in zaradi tega trpijo. Na nekatere to vpliva tako, da sami nikoli ne bi posvojili otroka: »... ni se pa vedelo, če bom lahko imela otroke. Edina stvar, ki mi je prišla na misel je bila ta, da če se to zgodi, ne bom posvojila otrok. Razlog je ta, da sem v šoli zaradi tega slišala preveč zbadljivk, zaradi katerih sem preveč trpela.«

Posvojiteljske družine se soočajo s pretiranim opazovanjem okolice. Le-ta jih bolj opazuje kot biološke družine. Pričakuje se, da se morajo otroci, ki so posvojeni, lepše obnašati (K: *»Itak pa smo bili bolj opaženi kot drugi otroci. To pomeni, da smo se morali lepše obnašat.«*). Medtem ko se z biološkimi otroki lahko počne karkoli, saj zaradi gensko biološkega materiala povsem pripadajo staršem, je pri posvojenih otrocih drugače. Miselnost ljudi je naravnana tako, kot da je posvojen otrok posvojiteljem dan in ni povsem njihov. Prav zaradi tega so posvojiteljske družine bolj na očeh (M: *»Bolj nas imajo na očeh, bolj smo pod lupo.«*).

Za razliko od otrok se posvojitelji niso pogosto srečevali z negativnimi reakcijami. Poudarjajo, da so bile vse reakcije sorodnikov in prijateljev pozitivne (Z: *»Vsi so bili veseli za najino odločitev.«*; G: *»Vse reakcije bližnjih so bile pozitivne.«*). Sorodniki in prijatelji običajno poznajo stiske posvojiteljev in imajo do posvojitev pozitiven odnos in jih pri tem vzpodbujajo (A: *»Najini prijatelji so vedeli za težave in so čutili mojo stisko, zato so naju vzpodbujali.«*). Posvojitelji naletijo na začudenje in mnenje ljudi, ki menijo, da sami ne bi mogli posvojiti otrok. Ena izmed posvojiteljic je dejala: *»Sem srečevala ljudi, ki so rekli, da sami ne bi mogli skrbeti za drugega otroka.«* Predstava o tem, da je le biološko starševstvo tisto pravo, je še vedno zelo prisotna (Z: *»Ena ženska je rekla: »Pa kako lahko? Jaz ne bi delala za tujega otroka!«*; G: *»Sosedje pa so imeli za pripomnit in tudi kasneje se je našel kdo, ki je rekel, kako lahko drugega otroka redim.«*). Kot je ugotovila že Rezar (2007), je v Sloveniji še vedno bolj pomembno biti biološki kot socialni starš.

4.2 Težave in stiske posvojiteljev

Pari, ki se odločajo za posvojitve, so najprej naredili vse, da bi otroka dobili po biološki poti. Ko vidijo, da tudi s pomočjo medicinskega zdravljenja, ni uspeha, nastopi stiska zaradi

neplodnosti. Ta stiska je huda in nekatere ženske so govorile o travmi. Od ženske se pričakuje, da bo nekoč rodila in postala mati, saj ima po naravi možnost rojevanja. Ideologizacija materinstva je prinesla prepričanje, da je materinstvo največ, kar lahko ženska doseže, je tudi najbolj sveti ženski poklic. Mit o materinstvu je vpet v zavest žensk in prav zaradi tega je resnica o neplodnosti tako boleča. Beauvoir opisuje, da ženska pogosto vzdržuje svojo neplodnost, ko ne priznava strahu pred otrokom; obrambni psihični proces pa za to onemogoča spočetje. Pojavijo se motnje v delovanju, ki jih je mogoče odkriti z zdravniškim pregledom, vendar se jim pripisuje živčni izvor. V nadaljevanju opisuje primer gospe, katero je mati slabo pripravila na žensko življenje. Vedno ji je napovedovala najhujše nesreče, če bi se ji dogodilo, da bi zanosila (Beauvoir 2000: 310). Podoben primer je navedla tudi posvojiteljica, s katero sva govorili o neplodnosti. Povedala mi je, da ji je mati v mladosti neprestano ponavljala: »Da slučajno ne bi zanosila!« Sama vzrok za neplodnost vidi v materinih ponavljajočih se izjavah. Stisko, ki se pojavi zaradi neplodnosti, je potrebno razrešiti, še preden se v družini pojavi otrok (A: *»Najprej moraš predelati stisko, ki nastane zaradi neplodnosti.«*). Glede reševanja te težave se poslužujejo priprav na Deteljici (A: *»Pripravljalno obdobje na Deteljici nama je zelo pomagalo.«*).

Proces, skozi katerega morajo iti posvojitelji, preden dobijo otroka, je vse prej kot lahek. Že zbiranje potrebnih dokazil, ki jih predpisuje zakon, vzame veliko časa in energije. Čakalna doba na otroka je običajno dolga in to jim predstavlja veliko težavo (M: *»Težko mi je bilo, ker je bila čakalna doba dolga.«*). V tem obdobju se jim porajajo različne skrbi, ki so povezane z izvorom otroka (M: *»Skrbelo me je, od kje bo ta otrok prišel, ali iz Slovenije ali ne.«*) in z vprašanji, kdaj bodo otroku povedali resnico in na kakšen način. Skrbi jih tudi, kako bo otrok posvojitev sprejel (A: *»Včasih naju je skrbelo edino to, kako mu bova povedala, da je posvojen in kako bo to sprejel.«*). Večjih težav v samem postopku posvojitve ni (Z: *»V samem procesu ni bilo težav.«*; G: *»V postopku ni bilo težav.«*). Problemi, ki se pojavijo v samem procesu, so običajno birokratskega značaja. Posvojiteljica je povedala: *»V Prištini, kjer smo urejali posvojitev, se je zapletlo v zvezi z enim papirjem, ker ga naš center ni poslal. Najprej nam niso hoteli dati otroka. Nato je Viktorija po telefonu garantirala, da bo dokument poslala po pošti in se nam zaupali, da sva lahko dobila otroka.«* Te težave nastanejo zaradi napak, ki jih napravijo strokovni delavci iz površnosti. Gotovo pri posvojiteljih povzročijo stresno situacijo, vendar so to napake, ki so hitro rešljive. Posvojitelji, ki navajajo, da med postopkom niso imeli težav, so zadovoljni z delom centra za socialno delo (Z: *»Kar se tiče centrov se mi zdi, da delajo dobro.«*). Menim, da bi bile izjave tudi drugačne, če bi intervjuje

delala v obdobju, ko njihova vloga za posvojitev še ni bila rešena. Posvojitelji, ki se sedaj vračajo, nekaterih težav ne vidijo več.

Težave, s katerimi se posvojitelji srečujejo kasneje, ko družina že zaživi skupaj, v večini primerov niso nič drugačne od tistih, s katerimi se srečujejo biološki starši. Konflikti se pojavljajo tudi v posvojiteljskih družinah (G: »*Pride tudi do krega.*«). Konflikti so del vsakega odnosa, vendar je pomembno, kako se lotimo njihovega reševanja. Posvojiteljica je kot večji problem v družini izpostavila učne težave otroka: »*Se pojavijo težave, ker noče delati za šolo.*« Da so učni neuspehi hud problem za starše, ugotavlja že Zupančičeva (1987). Večja težava nastopi takrat, kadar otrok začne izkoriščati status posvojenca (A: »*Zadnjič je rekel, da bo šel od naju, zaradi tega, ker se mora učiti.*«). Kadar gre za nekakšno izsiljevanje staršev s strani otrok, je težko ubrati pravo pot, s katero bi vzgojno delovali in hkrati otroka ne bi prizadeli (A: »*Jaz sem mu odprla vrata, on pa je šel v jok. Prizadelo ga je, ker sem rekla, da lahko gre. To sem storila zato, ker nočem, da naju s tem izsiljuje.*«). Ne le v bioloških, temveč tudi v posvojiteljskih družinah najdemo primere neustreznega vzgojnega pristopa (G: »*Meni se je hotel enkrat zlagat. Sem ga hotel kar sesekati.*«), za katere pa starši mislijo, da je ustrezen (G: »*Smo hitro razčistili, dokler so pod mojo streho, bo tako, kot bom jaz rekel. V končni fazi so oni k meni prišli.*«).

Poleg težav, ki so bolj ali manj prisotne v vsaki družini, pa se posvojitelji srečujejo tudi z problemi, ki jih prinese posvojitev. Kaj bo prinesla, se nikoli ne more predvideti. Težave, so večje, če gre za posvojitev starejšega otroka, ki ima za seboj že neko zgodovino in glede na to, da gre v otrok v posvojitev, so te izkušnje običajno za otroka travmatične. Albreht navaja, da je posvojitev starejših otrok pogosto povezana s problemom, kako ravnati s posledicami in simptomi dolgotrajne zanemarjenosti in zlorabe in s težavami pri skrbi otroka po prestopu travmi (Albreht 1992 po Bevc 1997: 232). Nekateri primeri kažejo, da si posvojitelji niso predstavljali, da bo prilagoditev otroka v novo družino tako težka. Ena izmed sogovornic je povedala: »*To si ne moreš predstavljati, kako to zgleda, še posebno, če dobiš takega otroka kot sva ga midva; psihično in fizično je bil v slabem stanju. Nisem vedela, da bo tako hudo.*« Zaradi zanemarjanja ali trpinčenja v matični družini ima lahko otrok čustvene in zdravstvene težave, ki jih prinese v posvojiteljsko družino (A: »*Ni znal govoriti, bal se je vode, teme. Ko sem ga kopala je kar trepetal.*«). Otrok, ki je doživljal nasilje s strani očeta, se boji tudi posvojitelja (A: »*Mene je stisnil, moža se je bal. Ta strah je imel zaradi očeta, ki je bil nasilen.*«). V takšnih primerih posvojitelji prevzemajo težko in odgovorno nalogo (A: »*Težko*

nama je bilo, ko nisva vedela, kaj naj storiva, da bo prav. Kaj naj storiva, da se ne bo več bal vode, teme.«). Nastopi kriza, saj pride do problemov, na katere niso bili pripravljeni in katere se ne da odpraviti kar čez noč (A: *»Tri leta smo se maksimalno borili.«*). V takšnih situacijah se lahko po pomoč obrnejo na socialno delavko ali si sami poiščejo vir pomoči (A: *»Povezala sva se s starši ostalih dveh otrok in smo si izmenjavali izkušnje in si tako pomagali.«*).

4.3 Želje glede otrok

Redko se zgodi, da bodoči posvojitelji ob tem, ko oddajajo vlogo na centru za socialno delo, ne izrazijo nikakršnih želja glede otrok. Najpogosteje navedejo starost, spol in narodnost, v prvi vrsti pa je želja po zdravem otroku. Za nekatere je to tudi edina želja (A: *»Oba sva si želela, da bo otrok zdrav.«*). V času, ko je bila Slovenija še del Jugoslavije, so se nekateri odločali za posvojitev otrok iz sosednjih republik. Tem posvojiteljem narodnost ni bila pomembna, medtem ko so tisti, ki se niso odločali za to pot, dajali velik poudarek na narodnost (M: *»... da bi bila Slovenka.«*). Pari, ki se v tistem obdobju niso odločali za posvojitev otrok iz predelov bivše Jugoslavije, so običajno na posvojitev slovenskega otroka dolgo čakali (M: *»Čakala sva tri leta.«*), medtem ko se je za pare, ki so bili pripravljeni posvojiti otroka iz republik bivše Jugoslavije, postopek bistveno hitreje končal (Z: *»Čakala sva 11 mesecev, bilo je skoraj tako kot, da bi rodila.«*; G: *»V roku pol leta smo dobili otroka.«*). Kolikor več želja imajo posvojitelji, toliko daljša je čakalna doba. Parom, ki so mlajši, se običajno dodelijo novorojenčki in navadno si tega tudi sami želijo (Z: *»Edini pogoj je bil, da naj bo otrok star do šest mesecev, ker sva bila tudi midva dokaj mlada.«*). Kljub temu, da navajajo takšne ali drugačne želje, pa se kasneje izkaže, da le niso tako pomembne (M: *»Realno bi do odstopanj lahko prišlo.«*). Ko jim ponudijo otroka npr. drugega spola ali starejšega, se vseeno odločijo, da ga bodo sprejeli (A: *»Jaz sem imela željo po punčki, posvojila pa sva fantka.«*).

4.4 Priprave na posvojitev

Posvojitev mora biti ukrep družbenega varstva, ki je usmerjen v korist otroka. To pomeni, da se s posvojitvijo ne sme reševati situacije para, ki ne more imeti biološkega otroka, temveč se mora reševati situacija otroka, ki nima možnosti bivanja v matični družini (Bevc 2001).

Na centru za socialno delo, kjer pari vložijo vlogo za posvojitve, imajo individualne razgovore, preko katerih se pridobiva dokumentacija, ki je potrebna za to, da se posvojitelje oceni kot ustrezne kandidate. Ti pogovori so namenjeni tudi reševanju težav, ki jih imata partnerja, ker ne moreta imeti otrok po biološki poti. Vendar te priprave na nadomestno starševstvo niso enotne po vseh centrih. Socialna delavka mi je povedala: »Priprave za posvojitve niso enotne. Nekateri centri jih lahko sami vodijo, sploh če imajo zaposlene še kakšne druge strokovnjake (npr. psihologa). Manjši centri žal tega nimamo, zato se poslužujemo Deteljice. Ampak zakaj ne bi bil nek osrednji center, ki bi bil pooblaščen in bi enotno to pripravljali? To je problem.« (Izjava socialne delavke; pogovor sem opravila v letu 2007.)

Društvo Deteljica je edino v Sloveniji, ki ima izoblikovan program, kjer posamezni pari premagajo težave neplodnosti, se usmerijo v kvalitetnejše partnerstvo in se istočasno pripravijo na nadomestno starševstvo tujemu otroku (Bevc 2001). Program izvaja tako individualen kot tudi skupinski pristop dela. Prav metoda skupinskega dela se je izkazala za najučinkovitejšo (Z: *».. se pogovoriš z nekom, ki ima izkušnje.«*). Socialna delavka je glede tega dejala: »Pari veliko dobijo v skupini, ko si izmenjajo izkušnje. Marsikaj slišijo od drugih, ki so imeli enake težave in se ob tem učijo. Tega jim jaz žal ne morem nuditi.« (Izjava socialne delavke; pogovor sem opravila v letu 2007.)

Albreht navaja primer prakse iz tujine in nadaljuje, da imajo v Avstriji, Nemčiji in Veliki Britaniji priprave na posvojitve organizirane (Albreht 1992 po Bevc 1997: 230).

Ne le strokovnim delavcem, ampak tudi posvojiteljem se zdijo priprave na posvojitve otroka pomembne (A: *»Priprava je zelo pomembna, da očistiš sebe.«*; M: *»Predavanja in skupinska srečanja so dobrodošla.«*). Nekateri menijo, da je teh priprav premalo, zato se odločijo, da se bodo na prihod otroka pripravljali sami (M: *»Meni se je predavanj zdelo premalo in potem sva veliko delala na sebi.«*). Vsi posvojitelji opozarjajo na to, da se je potrebno tudi strokovno izobraziti (M: *»Moraš biti razgledan, mislim razgledan na tem področju.«*; A: *»Pomembno je, da bereš strokovne psihološke knjige.«*). Posvojitve otroka ne sme biti sredstvo za lajšanje bolečine zaradi neplodnosti. Travma, ki nastopi zaradi tega, mora biti predelana, še preden par posvoji otroka. Ena izmed sogovornic je izpostavila: *»Najprej moraš predelati stisko, ki nastane zaradi neplodnosti. Šele, ko razrešiš lastno stisko, si pripravljen na prihod otroka.«* Tisti, ki pred posvojitvijo ne predelajo lastne stiske, lahko posvojenega otroka ne sprejemajo

tako, kot bi ga morali, da bi v družini dobil občutek zaželenosti in varnosti. Lahko se zgodi, da zaradi tega trpijo tako starši kot otrok. Socialna delavka je dejala: »Praksa je pokazala, da če posvojitelja nista dovolj zrela, še bolj kot povprečno zreli starši, je posvojitev težje starševstvo. Dejstva, da je otrok prinesel drugačne gene, da je iz drugega okolja in da ima lahko že poškodbe, se ne da izbrisati. To je pač treba sprejeti; če tega ne sprejmeš, ti trpiš in lahko tudi otrok trpi.« (Pogovor s socialno delavko je bil opravljen v letu 2007.)

Eden izmed dejavnikov, ki vpliva na uspešnost posvojitve, je tudi predelovanje lastne stiske in hkrati priprava na posvojiteljev. Posvojiteljica je povedala: *»Ko greš skozi proces lastnih težav, si poln frustracij, če bi takrat dobila otroka bi bila katastrofa. Ne moreš imeti otroka, če si obremenjen z lastnimi frustracijami.«* Poleg različnih priprav, ki se jih pari poslužujejo, bodisi pod nadzorom strokovnjakov bodisi samoiniciativno, je zelo pomemben tudi kakovosten partnerski odnos (Z: *»Veliko se je potrebno pogovarjati s partnerjem. Vsakemu poudarim, da moraš imeti razčiščen zakonski odnos.«*).

4.5 Posvojenčeva stvarnost

Strokovni delavci se prizadevajo, da bi adoptivni starši resnico o posvojitvi otroku povedali v zgodnjih letih življenja. Zupančičeva navaja, da je najbolje, da spoznanje o otrokovem rojstvu raste z njim, na začetku kot lepa zgodba, kasneje pa starši z odgovori na njegova vprašanja dopolnjujejo celotno resnico (Zupančič 1987). Glede tega imajo posvojenci različne izkušnje. Nekateri starši že zelo zgodaj privajajo otroka na resnico (V: *»Meni so že od vedno govorili, da sem posvojena. S tem sem zrasla.«*) in jim postopoma posredujejo informacije. Drugi se odločijo, da bodo otroku povedali, ko bo dovolj star, da bo razumel; tretji pa tako dolgo prikrivajo, da se zgodi, da otrok resnico izve iz okolja, (K: *»Zvedela sem nekje v drugem razredu OŠ. Sošolci so mi govorili, da to niso moji pravi starši. Ko sem prišla domov, mi je mami razložila...«*) kar pa navadno povzroči velik šok. (R: *»...zvedel sem v osmem razredu. Lahko ti povem, da sem se malo bad počutil. Bil sem razočaran.«*).

Večina se jih tega dogodka, ko so izvedeli za posvojitev, ne spominja podrobno. Ena izmed posvojenk je dejala: *»Da sem posvojena, mi je mami govorila že skozi, tako da se točnega kraja in časa ne spomnim. Vem, da sem s tem dejstvom odraščala, tako da to zame ni bil nek velik šok.«*

Resnico o tem, da je otrok posvojen, slej ko prej izve vsak posvojenec. Drugače pa je s podatki o bioloških starših in razlogi, zaradi katerih so bili posvojeni. Najpogosteje so informacije, ki jih posredujejo socialne službe posvojiteljem, zelo skope. Zakonca, ki sta posvojila otroka sta povedala: *»Veva ime in priimek biološke matere ter to, da je bila študentka in zelo lepa. To nam je povedal socialni delavec iz Prištine.«* Starši, ki so odprti za pogovore o posvojitvi, otrokom navadno povedo vse, kar vedo o njihovem izvoru (V: *»Mami mi je povedala to, kar so njej povedali. Moja biološka mama je bila še zelo mlada. Starši so ji rekli, da če bo obdržala otroka naj spoka od doma. Seveda ni imela pogojev, nobenih, tudi finančnih ne, zato me je morala dati v posvojitev. Oče je bil neznan. To je vse, kar vemo.«*). Na posvojenčevo identiteto zelo vpliva resnica, ki jo izve o bioloških starših, saj si vsak želi, da bi imel dobre starše. Od razloga je tudi odvisno, kakšen pogled bo posvojenec imel na biološke starše. V primerih, ko se je biološka mati odločila za posvojitev otroka pod prisilo, otrok lažje in z razumevanjem sprejme njeno odločitev. Posvojenka je povedala svojo zgodbo: *»Moja mama je bila mlada, ne vem, če je bila polnoletna, mislim, da ne. Hodila je še v gimnazijo, zanosila je s fantom, ki jo je kasneje pustil, ko mu je povedala, da je noseča. Očitno je doma pozno povedala, da se je odločila otroka obdržati. Bili so ugledna družina in fant je bil po mojem druge narodnosti oz. druge vere. V glavnem, dali so jo stran od družine, da jo ne bi videvali s trebuhom. A ti veš, kako je moralo biti njej hudo, ko je morala dati otroka stran, čeprav bi ga rada imela? Mislim, to je nepredstavljivo težko.«* Pri tistih, ki so šli v posvojitev zaradi alkohola v družini je bolj opazen negativen odnos do bioloških staršev. Eden izmed posvojencev je povedal: *»Rečeno je bilo, da sta oče in mati ful pila. Ne zanima me nič o pravih starših. Če me niso hoteli imeti, ko sem bil majhen, tudi zdaj ne rabim vedeti nič o njih. Tudi, če bi zdaj prišli in rekli: »Mi smo tvoji starši,« bi jim rekel: »Prav, tam so vrata.«* S posvojitvijo se težko sprijaznijo posvojenci, ki imajo brate ali sestre, ki pa niso bili dani v posvojitev. Posvojenka je opisala bratovo situacijo: *»Bratova situacija je bila čisto drugačna. Mogoče tudi zaradi tega posvojitve ne sprejema. Bilo je tako, da je bil on drugi otrok. Prvega pa je mati obdržala kot samohranilka. Imela pa je težave z alkoholom. Meni sta starša dala te zapisnike o posvojitvi in v bratovem je pisalo, da mati ni sposobna imeti otroka, da si ga ne more privoščiti in tako bolj v negativnem smislu. To brata boli. On ne govori o posvojitvah. Tudi z menoj ne, pa ko bi lahko, saj bi ga razumela.«*

Obstajajo družine, v katerih se o posvojitvah ne pogovarjajo in je resnica zavita v skrivnost. Dogaja se, da posvojenec, ki ničesar ne ve o svojih starših, to opravičuje z nevednostjo posvojiteljev glede njegovega izvora (P: *»Starši mi niso ničesar povedali o bioloških starših,*

saj jih niso poznali.» ali pa se iskanje resnice loti sam (T: »Ko sem bila stara 10 ali 12 let, se dobro spomnim, da so vsi govorili, da sem posvojena. Potem pa staršev enkrat ni bilo doma, sem pa našla vse papirje.»). Posvojitelji, ki s svojim otrokom ne govorijo o tem dogodku, so posvojitve določili za tabu temo in na takšen način lahko otroke prizadenejo. S tem, ko se izmikajo resnici, ne izpolnjujejo svojih dolžnosti, ki jih imajo kot socialni starši. Ena izmed sogovornic je dejala: *»Do danes mi še niso povedali, zakaj sem tu. Sploh ne govorita o tem. Čeprav mislim, da bi bila njihova dolžnost, da spregovorita o tem.»* Nepoznavanje vzrokov pripelje otoka do mnogih vprašanj, ki si jih zastavlja sam pri sebi (P2: *»Meni je socialna delavka povedala, da je moja mama že imela eno družino prej. To je meni malo čudno, ker ne morem povezati stvari. Ali me je imela na skrivaj ali kaj? Zakaj se me je odrekla?«*; J: *»Včasih mi samo pride na misel, kdo je moj oče, kako izgleda, kaj je po poklicu ali je izobražen, kakšni so njegovi starši?«*).

Nekateri imajo veliko željo, da bi spoznali svoje starše (P2: *»Vedno sem si želela, da bi jo videla.»*). Motivi po srečanju so različni, vendar najpogosteje želijo razčistiti tisto, kar jim socialni starši nočejo oz. ne morejo omogočiti (P2: *»Samo zato bi jo rada videla, da vidim kakšna je in da jo vprašam, zakaj me je pustila.»*). Kljub temu, da nimajo nikakršne čustvene povezave z biološkimi starši, je želja po srečanju prisotna (P2: *»Biološka mati mi nič ne pomeni. Samo vseeno bi jo rada videla, da ji povem, kako sem in da imam dva otoka.»*). Imeti željo po srečanju z biološkimi starši, ni dovolj. Poleg tega je potreben pogum in pripravljenost na vse. Prav zaradi tega se posvojenci ne odločajo za raziskovanje svojega izvora, ker to prinaša tveganje (R: *»Jaz si nisem o pravih starših delal nobenih utvar, ampak kljub temu, bi se mi najbrž življenje spremenilo in nočem tvegat. Zaključil sem s tem.»*). Kadar razmišljajo o srečanju z njimi, se jim porajajo občutki negotovosti in strahu (P2: *»Kaj pa če bom razočarana?«*). Bojijo se tudi zavrnitve s strani staršev ali resnice o njihovi sedanjosti (P2: *»Ampak kaj jaz vem, kaj pa če bi mi rekla, da me ne želi videti. To bi me prizadelo. Ali kaj pa, če ni več živa ali pa če je bolna? Potem se mi bo zasmilila.»*).

Posvojeni otroci največkrat pomislijo na posvojitev in biološke starše v obdobju adolescence (J: *»Mogoče sem bila kdaj v dilemi v puberteti, ampak bolj me je zanimalo, komu sem podobna.»*; K: *»V srednji šoli smo bili mešana družba in smo se družili tudi z ljudmi iz Balkana. Midva prihajava iz Črne gore. Takrat sem se začela spraševati, kako bi mi bilo živeti v tistem okolju.»*) in v trenutkih, ko jih navdaja čustvo žalosti (P: *»Včasih se je pojavilo*

vprašanje zakaj? Ampak zelo redko, če mi je bilo kdaj hudo. Sama pri sebi sem se spraševala zakaj in zakaj ravno jaz?«).

Posvojenčeva stvarnost je sestavljena iz delcev informacij, ki jih zbira, da bi sestavil resnico o samem sebi. Te informacije posvojeni otroci pridobivajo prek staršev in redko s strani socialne delavke. Tej resnici dodajajo lastno razmišljanje in kupe vprašanj, na katere največkrat ne dobijo odgovorov. Kadar je nerešenih vprašanj preveč ali pa informacij ne morejo sami pri sebi predelati, navadno sledi vdanost v usodo. Sogovornik je povedal: *»Ko sem se pozanimal, kaj je posvojitev, zakaj itd., sem bil še pri socialni delavki. Rekla mi je, da lahko zvem za biološke starše in vprašam, kar me zanima. Jaz vsega tega nisem mogel predelat in sem pustil pri miru. Rekel sem si, to zdaj so moji starši in to je to.«* Sledi trenutek, ko se sprijaznijo, da je edino posvojiteljska družina tista prava družina, njihova družina. (T: *»Sprijaznila sem se, da je nekdo drug skrbel zame in zame je moja mama ta, katera me je posvojila.«*; R: *»Potem sem se tudi sam sprijaznil, da je tukaj, kjer sem, prav fino.«*).

Najbolj znana oblika socialnega starševstva, kjer otrok z nobenim od staršev ne deli gensko-biološkega materiala, so posvojitve otrok (Zaviršek 2006: 205). Otrok v takšni družini posvojitelje dojema kot starše in družina, v kateri živi, je zanj edina, ki jo priznava. Ena izmed posvojenk je družino opisala tako: *»Družina je lahko kdorkoli, kri nima nobene veze. Družina je tam, kjer odraščas.«* Večina posvojenih otrok družino doživlja tako. Zaradi različnih zgodb²¹, ki jih piše življenje, pa nekaterim posvojenim otrokom adoptivna družina ni prinesla tistega kar bi morala, da bi se čutili povezanega s socialnimi starši (T: *»Jaz včasih čutim, da nisem od tu. Pa tudi marsikatero stvar ne govorim staršem, ker vem, da nisem njihova. Tudi po karakterju se pozna. Če bi bila že od majhnega pri njih, bi mogoče bilo drugače. Nisem jaz od tu doma, nisem tu rojena. Saj imam vse, kar rabim, ampak ni pa to tisto, kar bi moralo biti.«*).

²¹ Pomembno se mi zdi, da vsaj na kratko omenim zgodbo posvojenke T., ki je sedaj stara 38 let. V posvojitev je odšla s šestimi leti. Pred tem je bila eno leto v začasnem rejništvu. Razlog za njeno posvojitev je bil alkoholizem v družini. Ima še dve sestri, ki sta bili nameščeni v rejništvo. Dejstvo, da je edino njo mati dala v posvojitev, jo boli. Pravi, da je bila posvojitev stresna in da sama nikoli ne bi dala v posvojitev otroka, starejšega od štirih let, ker ima že prevelike posledice iz matične družine. Starši ji do danes niso ničesar povedali o posvojitvi. Pri dvanajstih letih je sama našla papirje in tako izvedela za razlog. S sestrama ima občasne stike, vendar pravi, da med njimi ni prišlo do povezave. Ko je bila stara trideset let, je imela naključno srečanje z biološko materjo. Sama pravi, da ji ne pomeni nič. O posvojitvi ne razmišlja več, razen še glede biološke mame, s katero ima namen razčistiti, zakaj je edino njo dala v posvojitev.

4.6 Odprta posvojitve

Koncept odprte posvojitve je v posvojiteljskih družinah bolj ali manj prisoten do te mere, da starši otroku povedo vse, kar vedo o njihovem izvoru. Starši, ki so pri sebi razčistili koncept posvojitve, se ne bojijo, da bi biološka družina ogrozila njihove odnose z otroki. Navajajo, da bi otroku stali ob strani in mu pomagali, če bi želel spoznati svoje biološke starše (Z: *»Če bi želela spoznati biološko mater, bi ji pri tem pomagala in ji stala ob strani.«*).

Malo je družin, ki si že od samega začetka posvojitve prizadevajo, da bi otrok imel stike z biološkimi starši. Izmed vseh družin, s katerimi sem imela pogovore, je bila le ena takšna, da so se posvojitelji prizadevali, da bi otrok spoznal biološko družino. Najprej so otroka pripravljali tako, da so mu pokazali in prebrali vse voščilnice in pisma, ki so jih pošiljali oče ter babica otroka. Vsi so si želeli spoznati očeta, vendar do tega srečanja ni prišlo, ker je prej umrl. Po smrti očeta so se udeležili pogreba, prav tako tudi ostali dve družini, kjer sta posvojena ostala dva otroka. Te tri posvojiteljske družine se večkrat na leto srečajo z namenom, da bratje in sestra obdržijo stike.

Koncept odprte posvojitve je za posvojenega otroka pomemben pri oblikovanju njegove identitete. Kot sem že omenila, si posvojenci pogosto zastavljajo vprašanja o bioloških starših, na katere pa največkrat ne dobijo zadovoljivega odgovora. Kljub temu, da so jim starši povedali vse, kar vedo o njihovem izvoru, navadno ni dovolj, da bi lahko razkrili resnico o samem sebi. Tisti, ki so imeli možnost srečanja z biološkimi starši, najpogosteje z materjo, so pripovedovali o tem, da med njimi ni bilo nobene čustvene povezave (T: *»Rekla mi je: »Jaz sem tvoja mama.« Jaz pa sem ji rekla: »Vi meni ne pomenite čisto nič. Pomenite mi le toliko kot vsak človek, ne pa kot mama.« Malo čudno je odreagirala. Potem sem ji rekla, da po tolikih letih ne more od mene pričakovat, da ji bom rekla mama.«*) ali pa da ne najdejo skupnega jezika (J: *»Vem, da živi v Šibeniku, bila sem tudi pri njej, na lastno voljo, trikrat, vendar ne najdeva skupnega jezika ... Najina mnenja so si različna in zato nimam želje po ponovnem snidenju.«*).

Posvojitelji ne morejo omogočiti tistega, kar posvojenci potrebujejo, da bi razrešili z biološkimi starši. Ravno srečanje roditelja in posvojenca je tisti element, ki lahko razreši odnos med njima. Pogosto si posvojenci delajo utvare o bioloških starših, ki se kasneje, ko do srečanja pride, spremenijo v realnost, ki je povsem drugačna.

5 RAZPRAVA IN SKLEPNE UGOTOVITVE

Neploidnost je vse večji problem današnjega časa. V Sloveniji se pari za posvojitve odločajo takrat, ko so tudi s pomočjo medicinskega zdravljenja izgubili upanje na rodnega otroka. Velik problem posvojitvev pri nas je predolga čakalna doba na otroka, ki traja od treh do petih let. V Sloveniji je število otrok, ki gredo v posvojitve, v primerjavi z vlogami, ki jih beležijo centri za socialno delo, malo. Aprila 2007 je bilo vlog za posvojitve 271 (Rezar 2007). Po podatkih z Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve je bilo v začetku februarja 2008 v informacijskem sistemu, ki je pripravljen za področje posvojitvev, 285 vlog, od tega je bilo 178 parov že ocenjenih kot možni posvojitelji. Na ministrstvu menijo, da se v Sloveniji število posvojitvev giblje med 20 in 40 letno, vendar to so le približni podatki, saj s točnimi ne razpolagajo. Problem tako malo številčnih posvojitvev v Sloveniji je rejništvo, ki je vse preveč dolgotrajno. Po podatkih Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve je bilo konec januarja 2008 v rejništvu 1180 otrok. Vprašamo se lahko, koliko izmed teh otrok se bo sploh vrnilo v matično družino? Raziskave (Milošević Arnold, Struna, Zemljič 1999) kažejo, da se skoraj polovica otrok nikoli ne vrne v matično družino (Rapoša Tajnšek s sodelavci 1999). Zaradi varstva otrok bi se morala spremeniti zakonodaja na področju rejništva, saj so, kot pravi Bevc (1997), posvojiteljske družine boljše okolje za razvoj otroka kot rejništvo, saj otroka vzamejo povsem za svojega.

Proces posvojitve je dolg in od posvojiteljev zahteva veliko vložene energije. Posvojitelji se v tem postopku srečujejo s socialnimi delavci, s katerimi imajo individualne razgovore, ob enem pa zbirajo tudi vso potrebno dokumentacijo, s katero na nek način dokazujejo, da bodo dobri in skrbni starši.

Priprave na posvojitvev pri nas niso obvezne, vendar se jih večina parov poslužuje, saj menijo da so dobrodošle in zelo pomembne. Odločitev posameznega para je, kako se bo pripravljaj na posvojitvev. Večina se jih prostovoljno vključi v društvo Deteljica, saj centri za socialno delo nimajo enotnih postopkov glede priprav na nadomestno starševstvo. V programu, ki ga nudijo strokovni delavci pod okriljem omenjenega društva, pari predelujejo lastne stiske in se preko skupinskega dela pripravljajo na posvojitvev. Posvojitelji menijo, da so priprave ne le dobrodošle, temveč zelo pomembne. Nekateri to vzamejo v svoje roke in si sami priskrbijo strokovno literaturo, ki jim pomaga razrešiti vprašanja in dileme okrog posvojitvev. Zelo

dobrodošli so nasveti posameznikov, ki že imajo posvojenega otroka, saj opozorijo na ključne težave, ki se pri namestitvi otroka v družino lahko pojavijo. Kljub dobri pripravljenosti para na posvojitev se še vedno lahko zgodi, da se pojavijo težave, ki jih niso predvidevali in se z njimi ne znajo soočiti. To se največkrat zgodi, kadar se ne posvoji dojenčka, temveč že starejšega otroka, ki ima zaradi življenja v matični družini travmatične posledice. Tu je zelo pomembno, da se pari obrnejo na socialno službo in dobijo ustrezno strokovno pomoč.

Kadar posvojeni otroci govorijo o bioloških starših, imajo najpogosteje v mislih mater. Vprašanja, ki si jih zastavljajo, so povezana s predstavo o njihovem izgledu in načinu življenja. Zanima jih, kako izgledajo, kakšno izobrazbo imajo, kakšni so njihovi stari starši in podobno. Posvojenci, ki ne vedo razloga, zaradi katerega so odšli v posvojitev, se pogosto sprašujejo, zakaj jih je biološka mati zapustila. Nekateri si želijo srečanj predvsem zato, da razrešijo »skrivnost« posvojitve.

Dejavnikov, ki vplivajo na uspešnost posvojitve, je več. Eden izmed njih je tudi pripravljenost socialnih staršev na posvojitev. Bolj, ko so odprti za pogovore o dogodku posvojitve, bolj bo otrok pridobival občutek varnosti. Za dober odnos v posvojiteljski družini je zelo pomembna resnica in podpora, ki jo posvojitelji dajejo otroku. Pomembno je, da otrok v družini dobi občutek, da mu bodo posvojitelji stali ob strani, če bi morda želel stike z biološkimi starši. Na sprejemanje posvojitve vplivajo tudi razlogi, zaradi katerih je bil otrok dan v posvojitev, pa tudi to, kako jim socialni starši predstavijo biološke starše. Posvojitve lažje sprejemajo otroci, ki so šli v posvojitev kot dojenčki, saj se popolnoma vrastejo v posvojiteljsko družino. Posvojitve drugače dojemajo otroci, ki so bili posvojeni starejši. Le-ti imajo posledice iz matične družine in se navadno spominjajo, kako je bilo, ko so prvič prišli k posvojiteljem. Nova družina in sprememba okolja je za otroke vsekakor stresna sprememba. Na posvojence slabo vpliva, če resnico o posvojitvi izvejo v obdobju odraščanja, še posebej, če jim te informacije posreduje okolica.

Za uspešno posvojitev ni nobenega zagotovila. Okoliščine, dejavniki in raznolikost oseb, ki so vpletene v posvojitev, vplivajo na skladnost bodoče posvojiteljske družine. Prav zaradi tega je pomembno, da se posvojitelji izobražujejo in poučijo o možnih težavah, ki bi jih lahko posvojitev prinesla, ter prisluhnejo izkušenim posameznikom in nasvetom strokovnjakov.

Sklepne ugotovitve, ki izhajajo iz analiziranih raziskav in moje lastne so naslednje:

- Neplodnost predstavlja veliko stisko za ženske.
- Preden se partnerja odločita za posvojitev otroka, sta poskusila že vse metode, da bi otroka dobila po biološki poti.
- Čakalna doba na posvojitve v Sloveniji je dolga.
- Večjih težav v samem postopku posvojitve ni.
- Težave, ki se pojavljajo v posvojiteljskih družinah, so v večini primerov običajne kot v bioloških družinah.
- Težave, s katerimi se srečujejo posvojitelji, so večje, če gre za posvojitev starejšega otroka.
- Posvojitelji običajno navedejo želje glede otrok.
- Priprave parov na posvojitev so pomembne.
- V Sloveniji priprave niso zakonsko določene.
- Društvo Deteljica je edino v Sloveniji, ki ima izoblikovan program, v katerem pari lahko premagajo stisko zaradi neplodnosti in se hkrati pripravljajo na nadomestno starševstvo.
- Delo centrov za socialno delo v Sloveniji na področju posvoitev ni enotno.
- Kažejo se potrebe po republiškem centru za posvojitve.
- Stroka si prizadeva za uporabo koncepta odprte posvojitve.
- Povsem odprtih posvoitev, kjer bi posvojenci imeli stike z biološkimi starši, je malo.
- Odprta posvojitev je element, ki omogoča, da posvojenec razčisti z biološkimi starši in hkrati tudi sam s sabo.
- Večina posvojiteljev otrokom pove, da so posvojeni do petega leta.
- Otroci, ki iz okolja dobijo informacije o tem, da so posvojeni, so razočarani.
- Podatki, ki jih vedo posvojitelji o izvoru otroka, so pomanjkljivi.
- Posvojenci, ki govorijo o bioloških starših, imajo najpogosteje v mislih mater.
- Večina si ne želi srečanja z biološkimi starši.
- Tisti, ki si želijo spoznati biološke starše, se zavedajo, da bodo lahko razočarani.
- Tisti, ki so spoznali biološke starše, pravijo, da jim ne pomenijo nič.
- Otroci v posvojiteljski družini dojema posvojitelje kot starše.
- Okolje posvojiteljem daje vtis, da je v Sloveniji še vedno bolj pomembno biti biološki starš.
- Največ negativnih odzivov posvojeni otroci dobijo v obdobju šolanja.
- Razlog posvojitve v določeni meri vpliva na odnos otroka do bioloških staršev.

6 PREDLOGI

Glede na predelano literaturo, veljavno zakonodajo in izkušnje posvojiteljskih družin navajam naslednje predloge:

- Zunajzakonska skupnost je diskriminirana s strani zakonske zveze, zato predlagam, da z dopolnitvijo Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih pravice do posvojitve dobijo tudi neporočeni pari.
- Vloge samskih žensk, ki želijo posvojiti otroka, naj se obravnavajo enakovredno kot se vloge zakoncev.
- Centri za socialno delo ne vodijo enotnih postopkov pri posvojitvah. Kako bodo potekale priprave in kakšne možnosti imajo posamezni pari, je odvisno od posameznega centra za socialno delo glede na velikost občine in usposobljenost kadra na področju posvojitve. Nujno potrebno je ustanoviti republiški center za posvojitve v Sloveniji, ki bo omogočal enotne postopke in kvalitetno obravnavo bodočih posvojiteljev. Republiški center naj bi izvajal tudi priprave socialnih staršev na posvojitve otroka. Z ustanovitvijo takšnega centra bi bil omogočen tudi natančen pregled nad številom posvojitvev v Sloveniji.
- Zaradi dolgotrajnega rejništva so otroci prikrajšani za življenje v družini, v kateri naj bi dobili občutek enakopravnega člana družine. Predlagam, da se s zakonom določi, kolikšna je kratkotrajna doba rejništva.
- Aktivnejše osveščanje javnosti o posvojitvah ter tudi o drugih oblikah socialnega starševstva.

7 NAMESTO ZAKLJUČKA

Osebne zgodbe posvojenih otrok so edinstvene in vsak jo pripoveduje na svoj način. Nekatere so bolj pretresljive, druge bolj srečne. V njihovih življenjih se skriva na stotine nedogovorjenih vprašanj, težkih trenutkov pa tudi veselja. Nekateri izmed njih so družino, ki bi jih resnično sprejela, iskali dlje kot drugi, nekateri so jo dobili šele takrat, ko so si ustvarili lastno.

Morda morajo biti zapuščeni in zavrženi otroci na svetu zato, da se pokaže resnična narava tistih, ki uzakonjajo njihove pravice, jih obravnavajo, z njimi delajo ter jih na koncu vzamejo za svoje.

8 LITERATURA

1. Beauvoir, Simone de. 2000. Drugi spol. Ljubljana: Delta.
2. Bercht, Silke. 2006. Nove družine: enake, drugačne, enakopravne. *Revija Ciciban, Ciciban za starše*. 11: 22–25.
3. Bevc, Viktorija. 1997. Priprava zakoncev na nadomestno starševstvo v programu preventive pomoči otrokom. *Socialno delo* 36, 3: 229–237.
4. Bevc, Viktorija. 1999. Posvojitev otrok: o pogumu in bolečini žensk, ki so oddale otroka v posvojitev. Ljubljana: DAG grafika.
5. Bevc, Viktorija. 2001. Kako doseči, da bo posvojitev res najboljša možna rešitev za otroka? *Strokovno pravni informator* 9, 7–8: 28–45.
6. Brajša, Pavao. 1987. Očetje, kje ste? Ljubljana: Delavska enotnost.
7. Čačinovič Vogrinčič, Gabi. 1989. Rejniška družina – drugačna in pomembna. *Rejniški glasnik* 3. 6:17–23.
8. Čačinovič Vogrinčič, Gabi. 1998. Psihologija družine: Prispevek k razvidnosti družinske skupine. Ljubljana: Raziskovalno središče.
9. Goody, Jack. 2003. Evropska družina: zgodovinskoantropološki esej. Ljubljana: Založba *cf.
10. Gostečnik, Christian. 1999. Srečal sem svojo družino. Ljubljana.
11. Jurič Pahor, Marija. 2000. Narod, identiteta, spol. Nova Gorica.

12. Debenjak, Božidar. 2006. Partnerstvo in konsekvence. V: Zdravko Kobe in Igor Pribac (ured.), Prava poroka? 12 razmišljanj o zakonski zvezi. Ljubljana: Založba Krtina.
13. Kanduč, Zoran. 2006. O družbeni pomembnosti zakonskega vparjanja, udomačevanja in podružinjanja. V: Zdravko Kobe in Igor Pribac (ured.), Prava poroka? 12 razmišljanj o zakonski zvezi. Ljubljana: Založba Krtina.
14. Keržan, Dorijan. 1996. Izviri ideološkega pojmovanja družine. *Časopis za kritiko znanosti* 23, 197: 133–148.
15. Kojić, Dragana. 2004. Posvojitve v Sloveniji. Koncept odprte in zaprte posvojitve. Diplomaska naloga. Ljubljana. Fakulteta za socialno delo.
16. Kravogel, Uršula. 2006. Posvojitve. *Mama* 109: 52–54.
17. Kristan, Zdenka. 2005. Materinski mit: kultura, psihoanaliza, spolna razlika. Ljubljana: Delta.
18. Leskošek, Vesna. 2005. Med nestrpnostjo in sovraštvom. V: Vesna Leskošek (ured.), Mi in oni: nestrpnost na Slovenskem. Ljubljana: Mirovni inštitut.
19. Leskošek, Vesna. 2002. Zavrnjena tradicija: ženske in ženskost v slovenski zgodovini 1890-1940. Ljubljana: Založba *cf.
20. Lutter, Elisabeth. 1997. Razvoj posvojitev. *Strokovno-pravni informator* 5, 9: 28–42.
21. Mencin Čeplak, Metka. 2005. Referendum proti načelu enakosti pred zakonom. V: Vesna Leskošek (ured.) Mi in oni: nestrpnost na Slovenskem. Ljubljana: Mirovni inštitut.
22. Oakley, Ann. 2000. Gospodinja. Ljubljana: Založba *cf.

23. Rapoša Tajnšek, Pavla. 1999. Organizacija in standardi na področju posvojitve. Raziskava. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
24. Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., Urek, M. 2006. Družine in družinsko življenje v Sloveniji. Koper: Univerza na Primorskem
25. Rezar, Irena. 2007. Mednarodne posvojitve. Diplomaska naloga. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
26. Rupel, Slavko. 1994. Družinsko pravo. Tožbe in predlogi, komentar, sodna praksa. Zbirka pravna praksa. Kočevje: Kočevski tisk.
27. Sadovsky, Nina. 2003. Dolgotrajno rejništvo otroka – med scilo rejništva in karibdo posvojitve. Diplomaska naloga. Ljubljana. Visoka šola za socialno delo.
28. Shapiro, Vivian B. & Shapiro, Janet R. & Paret, Isabel H. 2001. Complex Adoption & Assisted Reproductive Technology. The Guilford Press. New York.
29. Skynner, Robin. 1994. Družine in kako v njih preživeti. Ljubljana: Tangram.
30. Swientek, Christine. 1999. Identiteta med biološko in socialno pripadnostjo družini pri posvojenjih. *Strokovno-pravni informator* 7, 12: 23–36.
31. Ule, Mirjana. 2005. Predsodki kot mikroideologije vsakdanjega sveta. V: Vesna Leskošek (ured.), Mi in oni: nestrpnost na Slovenskem. Ljubljana: Mirovni inštitut.
32. Vidmar, Ksenija. 2001. Naša žena in podoba matere: navzkrižja in nasprotja, 1991 – 2001. V: Majda Hrzenjak (ured.), Njena (Re) kreacija. Ženske revije v Sloveniji. Ljubljana: Mirovni inštitut.
33. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Ur. l. RS, št. 69/2004.
34. Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti. Ur. l. RS, št. 56/2006.

35. Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti. Ur. l. RS, št. 55/2005.
36. Zaviršek, Darja. 2006. Zakonska zveza in njene omejitve. V: Zdravko Kobe in Igor Pribac (ured.), Prava poroka? 12 razmišljanj o zakonski zvezi. Ljubljana: Založba Krtina.
37. Zaviršek, Darja. 1996. Med simbolno polucijo in socialno izključenostjo: prizadetost v Sloveniji. *Časopis za kritiko znanosti* 23, 179: 63–87.
38. Zupančič, Karel. 1999. Družinsko pravo. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
39. Zupančič, Ela. 1987. Posvojen otrok, zaželen in ljubljen. Ljubljana: Cankarjeva založba.
40. Zupančič, Ela. 1993. Izpolnjena hrepenenja: resnične zgodbe posvojenih otrok, Ljubljana: Založba Naša žena.
41. Žnidaršič, Sabina. 2000. Ora et labora – in molči ženska! Ljubljana: Založba *cf.
42. Žnidarec Demšar, Simona in Urh, Špela. 2005. Socialno delo z Romi: sistem kontrole ali sistem pomoči? *Socialno delo* 44, 4-5: 325–331.

Internetni viri:

43. Izraelsko sodišče o pravici do dedovanja pri istospolnih parih. Dostopno na: http://www.gej.si/index.php?option=com_content&task=view&id=2053&Itemid=31 (21.1.2008).
44. Belgijski senat za pravico istospolnih parov do posvojitve. Dostopno na: <http://www.mladina.si/dnevnik/80513/> (21.1.2008).
45. V Veliki Britaniji istospolni pari iste pravice kot heteroseksualni. Dostopno na: <http://www.mladina.si/dnevnik/73540/> (21.1.2008).
46. www.stat.si (24.1.2008).
47. <http://www.gej.si> (30.1.2008).

9 PRILOGE

Vprašalnik za posvojence

1. Kako bi opisali vašo družino?
2. Mi lahko čim bolj natančno opišete okoliščine, v katerih ste izvedeli, da ste posvojeni (kraj, čas, prostor, kdo vam je povedal ali kaj drugega, kar se vam je še posebej vtisnilo v spomin)?
3. Imate kakšno predstavo o tem, kako otroku povedati, da je posvojen (kakšen je najbolj primeren način, primerno obdobje, čas)?
4. Kako oz. na kakšen način so vam predstavili vaše biološke starše?
5. Ste kdaj imeli možnost spoznati svoje biološke starše:
 - če da → lahko poveste zgodbo;
 - če ne → kakšne so vaše predstave/načrti o srečanju z biološkimi starši?
6. Kaj danes veste o svojih bioloških starših; kdo vam je pripovedoval o tem?
Je to pogosta tema vaših pogovorov?
S kom se pogovarjate o tem/komu zaupate?
7. Ali danes še kdaj razmišljate o tem, da ste posvojeni/o bioloških starših?
Na kakšen način razmišljate o tem?
8. Se je vaše razumevanje glede posvojitve skozi različna življenjska obdobja kaj spremenilo?
9. Če bi imeli pred seboj mlad par oz. osebo, ki želi posvojiti otroka, kaj bi jima/ji svetovali iz svojih lastnih izkušenj?
10. Ste v zvezi s posvojitvami imeli kakšne pogovore s socialno delavko? Kaj lahko poveste o tem?
11. Kakšen pomen ima po vašem mnenju socialna služba na področju posvojitve?
12. Kaj bi po vašem mnenju na področju posvojitve moralo biti drugače:
 - prispevek socialnega dela;
 - zakonodaja;
 - morebitni drugi predlogi?
13. Kakšna je vaša ocena tega, kako se danes v javnosti piše in govori o posvojitvah?
Kakšna sporočila dajejo mediji? Stereotipno, v redu, preveč premalo? Kakšen primer?
14. Vas je kaj razjezilo, ko ste kje brali kaj o posvojitvah in se vam je zdelo, da je napačno, da ne drži?
15. Kaj bi dejali na imena, ki se uporabljajo: posvojenec; krušni starši; so v redu? Vas motijo, zakaj? Kako bi bilo bolje reči?

Vprašalnik za posvojitelje

1. Kdo vas je seznanil z možnostjo posvojitve?
2. Kaj vas je najbolj skrbelo?
3. Ste imeli kakšne zahteve glede otrok – barva, narodnost, spol, starost?
4. Kakšna je bila reakcija bližnjih (starši, sorodniki, prijatelji, sosedje) na vašo odločitev, da boste posvojili otroka? Prosim, opišite kakšno zgodbo, reakcijo?
5. Kakšna je razlika med vašimi predstavami o tem, kako bo, ko boste posvojili otroka in kaj ste doživljali, ko ste zares posvojili otroka?
6. Kaj so bile reakcije ljudi, ko ste že imeli otroka?
7. Kaj vam je bilo najtežje?
8. Kaj vam je pri tem pomagalo?
9. Kaj se vam je zdelo posebno ob tem, da ste posvojili otroka in niste biološki starš?
10. Ali menite, ali imate izkušnjo, da je biti biološki starš v Sloveniji še vedno zelo pomembno, bolj kot če ste socialni starš?
11. S kakšnimi problemi ste se srečevali v procesu posvojitve?
 - Kako ste jih premagovali?
 - Kdo od bližnjih vam je pri tem pomagal?
 - Katera strokovna institucija vam je pri tem pomagala?
12. Kateri so problemi, ki bi jih najbolj izpostavili? Kaj menite o centrih za socialno delo, o njihovi strokovnosti/usposobljenosti pri posvojitvah?
13. Kaj menite o ostalih organizacijah? Njihova strokovnost in usposobljenost?
14. Slovenska javnost v odnosu do posvojitev? Vaša opažanja?
15. Kakšne napotke bi dali vi nekomu, ki bi si želel posvojiti otroka; kaj veste sedaj, pa prej niste vedeli?
16. Zdaj, ko gledate nazaj, se vam zdi, da ste bili dovolj pripravljeni na posvojitev otroka; kakšno pripravo človek potrebuje? Kaj bi vi svetovali, da bi morali dobiti od določenih služb?
17. Kakšno zgodbo ste povedali vašemu otroku o tem, od kod je prišel?
18. Lahko opišete zgodbo, dogodek, kdaj in kako ste mu povedali, s kakšnimi besedami ?
19. Kakšna je bila reakcija vašega otroka? Vas je kaj skrbelo?

20. Kako vi razmišljate o tem, da imate socialnega otroka in ne biološkega; bi raje imeli biološkega? Zakaj? Kaj je za vas razlika?
21. Ste se kdaj počutili tuje? Kaj ste razmišljali največkrat v zvezi z izvori otroka; otrokovo biološko materjo/očetom?
22. Ali lahko opišete potek, kako je bilo, ko ste šli po otroka; čim bolj natančno, dan, prostor, kaj ste mu rekli; kaj vam je ostalo v spominu; kaj je rekel kdo itd.

Vprašalnik za socialno delavko

1. Koliko časa ste delali na posvojitvah?
2. Katere so pomembne veščine socialne delavke, ki jih mora imeti pri delu na področju posvojitve?
3. Postopek posvojitve – kako poteka postopek v praksi – kje se zatakne?
 - Koliko je priprav na posvojitve po uradni dolžnosti (brez priprav na Deteljici) in kako potekajo? Razgovori?
 - Socialno poročilo!
4. Kaj vi kot izkušena oseba pri delu na področju posvojitve pogrešate pri zakonodaji?
5. Nekje je pisalo, da centri nimajo enakih postopkov za obravnavo vlog in izdelavo socialnega poročila – se vam zdi, da to drži?
6. Kaj menite o ustanovitvi skupnega republiškega centra, ki bi imel pregled nad vsemi kandidati za posvojitve in vsemi otroki, ki so na voljo za posvojitve?
7. S kakšnimi težavami ste se srečevali pri svojem delu?
 - Kakšen primer!
8. S katerimi institucijami ste bili povezani?
 - Na kakšen način?
9. Povprečna doba čakanja na otroka?
10. Ali so pari, ki se obrnejo na center, dovolj informirani o posvojitvah ali jim je potrebno podrobno predstaviti postopek posvojitve?
 - Kaj jih najbolj zanima?
 - Kaj jih skrbi?
11. Ste imeli kakšne izkušnje z mamami, ki so dale otroka v posvojitve?
 - V kakšni stiski so?
 - Kako jim pomagati?
 - So se po posvojitvi še kaj oglasile na CSD in namen obiska?

12. Ste imeli kakšen primer, da je posvojena oseba prišla k vam z namenom, da poišče biol. starše ali kaj o svojem izvoru?

POGOVOR S POSVOJENKO P. – 21 LET

Kako bi opisali vašo družino?

Oče, moj krušni oče je umrl. Živimo samo jaz pa mama. Razumeli smo se vedno v redu. Tako, da nimam kaj na to reči. Moja družina je taka, kot so vse druge. Razumemo se. Je tudi kreg, smeh, jok. Je tako kot pač mora bit v življenju.

Mi lahko čim bolj natančno opišete okoliščine, v katerih ste izvedeli, da ste posvojeni (kraj, čas, prostor, kdo vam je povedal ali kaj drugega kar se vam je še posebej vtisnilo v spomin)?

Ne spomnim se točno, kdaj so mi povedali. Povedali so mi takrat, ko sem začela dojemati, stara sem bila štiri, pet let. Ne spomnim se, tako da ti ne morem točno povedat, kako je bilo. Najbrž sem to sprejela čisto normalno. Najbrž nisem tako dojela, kot to sedaj dojamem. Povedali so mi starši.

Imate kakšno predstavo o tem, kako otroku povedati, da je posvojen (kakšen je najbolj primeren način, primerno obdobje, čas?)

Mislim, da je starost pri tem pomembna, tudi trenutek. Pač takrat, ko se ti zdi primerno, ko začutiš, da je trenutek pravi otroku poveš, se o tem pogovoriš. Pri meni je bilo dobro, ker vem že od majhnega. Drugače je s tistimi, ki zvedo npr. v puberteti ali kasneje. To mora biti čisti šok. Mene bi zadel šok, če bi zvedela v puberteti.

Kako oz. na kakšen način so vam predstavili vaše biološke starše?

O mojih bioloških starših nisem nikoli spraševala, ker me niti ne zanima – ne kje so, ne kaj so. Po mojem, če bi starše vprašala, bi mi povedala, če bi vedela, ampak ne vesta.

Starši torej ne vedo nič o tvojih bioloških starših?

Ne nič. Vedo gor na socialni.

Ali starša nista želela spoznati tvojih staršev?

Ja, ona dva nista želela vedet za njih. Mislim, no po mojem. Jaz pač v te detajle nisem šla in po mojem tudi ona dva nista šla. Nič ne vem, kar pa mi je najboljše.

Ste kdaj imeli možnost spoznati svoje biološke starše?

če da → lahko poveste zgodbo?

če ne → kakšne so vaše predstave/načrti o srečanju z biološkimi starši?

Ne in tudi nisem nikoli razmišljala o tem, da bi spoznala starše. Velikokrat se pogovarjam s prijateljicami in jaz jim rečem, kjer je mama bila do sedaj, naj še bo tudi naprej. Tudi, če bi jo kdaj spoznala, srečala, je ne bi objela ali kaj takega. Saj vem, da so razlogi, ampak mi je tako no (*dolg premor*)... Ni mi no, stara sem že toliko in imam svojo družino, zato mi ni.

Si kdaj razmišljala o razlogih, zakaj te je mama dala v posvojitev? Misliš, da se ti je zgodila krivica?

Krivica se mi ni zgodila, ker se imam v tej družini res ful dobro. Krivica bi se mi zgodila, če bi bila nekje ena sirota, če ne bi imela ustreznih življenjskih pogojev. Glede razlogov pa,

morda so bili tehtni ali pa tudi ne. Ne vem. Če bi mamu spoznala, bi jo poslušala, to sigurno, ampak potem bi ji rekla, da ne želim več stikov.

Kaj danes veste o svojih bioloških starših; kdo vam je pripovedoval o tem?

Je to pogosta tema vaših pogovorov?

S kom se pogovarjate o tem/komu zaupate?

Da bi se doma nekaj pogovarjali o posvojitvah in to da sem posvojena ne. Ampak mami omenja včasih, kako je bilo, ko so me dobili in to. Med prijatelji je pa tako, včasih je malo zajebancije na ta račun in malo zares. Jaz imam mamu kot prijateljico in kot mamu. Kaj preveč se ne pogovarjamo o tem. Pride tema pa mine.

Mi lahko kaj poveš o tem, kaj ti je mama pripovedovala o tem, kako so te dobili?

Rojena sem 2. 12. Najprej je bilo itak potrebno uredit papirje. 25.12. sem prišla pa domov. Postopek sam je bil baje kar težak, ogromno papirjev in čakanja. Name sta čakala dve leti. Potem pa so jih poklicali, takrat smo bili še pod Jugo in so jih vprašali, če bo kaj narobe, če bi bil otrok druge narodnosti. Rekla sta, da če sta ona dva Slovenca, naj bo pa še otrok, če se da.

Ali danes še kdaj razmišljate o tem, da ste posvojeni/o bioloških starših?

Na kakšen način razmišljate o tem?

V bistvu ne razmišljam in niti nisem. Tudi v najstniških letih ne, ker mi je bilo tukaj lepo. Imam družino in dom. Za pravo mamu pa naj bo, kjer je.

Se je vaše razumevanje glede posvojitve skozi različna življenjska obdobja kaj spremenilo?

Mogoče malo, kaj dosti pa ne. Kot najstnica sem malo drugače razmišljala. Včasih se je pojavilo vprašanje zakaj? Ampak zelo redko, če mi je bilo kdaj hudo. Sama pri sebi sem se spraševala, zakaj in zakaj ravno jaz. To se res ni velikokrat zgodilo. Če pa se je, je bilo takrat kup kakšnih drugih težav in potem še to.

Kaj si naredila, kadar ti je bilo hudo.

Šla sem do kake prijateljice in se pogovarjala. Samo s pogovorom.

So ljudje nate kaj drugače gledali, ker si posvojena?

Ne nikdar. Tudi sorodniki me imajo za svojo in jaz njih. Tudi v šoli nisem imela nobenih težav v zvezi s tem.

Če bi imeli pred seboj mlad par oz. osebo, ki želi posvojiti otroka, kaj bi jima/ji svetovali iz svojih lastnih izkušenj?

Svetovala bi jim, da naj posvojijo. Poznam en par, ki bi po eni strani rad posvojil otroka, po drugi pa ne. Strah ju je, kakšen bo ta otrok, kakšne navade bo imel. Jaz mislim, da če posvojiš majhnega otroka – starega do tri, štiri leta, se ga da vse naučit. Ta otrok bo njihov in z njimi bo rasel. Družina je lahko kdor koli, kri nima nobene veze. Družina je tam, kjer odrasčaš.

Ste v zvezi s posvojitvami imeli kakšne pogovore s socialno delavko? Kaj lahko poveste o tem?

Ne nikoli. Samo, dokler nisem bila eno leto stara, so hodili k nam.

Mi lahko še kaj poveš o tem.

Ti obiski, kolikor vem, niso bili zelo pogosti. Najbrž so prišli preverjat, če je vse dobro. To se mi zdi dobro, sploh v današnjih časih, ker se dogaja vse živo. Morajo preverjat, drugače je lahko otrok revež. Še več bi morali preverjat. Ker eni se dan danes izzivljajo nad otroci.

Kakšen pomen ima po vašem mnenju socialna služba na področju posvojitve?

Več bi se morali prizadevati, ker so čakalne dobe predolge. Problem je tudi v zakonu, rejništva so problem, ko otroke iz ene družine dajejo v druge. Te otroke bi morali dati v posvojitev. Jaz ne bi želela biti v rejništvu.

Kakšna je vaša ocena tega, kako se danes v javnosti piše in govori o posvojitvah? Kakšna sporočila dajejo mediji? Stereotipno, v redu, preveč premalo? Kakšen primer?

Zdi se mi, da so posvojitve še vedno tabu. Nekateri ti še nakažejo, da pa če si posvojen, to ni to. Mene to, kar mediji pišejo, ne moti, saj jaz vem, zakaj se gre. Mogoče pa bi bilo dobro, da bi bilo več oddaj na temo posvojitve, premalo se govori o posvojitvah.

Vas je kaj razjezilo, ko ste kje brali kaj o posvojitvah in se vam je zdelo, da je napačno, da ne drži?

Razjezi me to, ko rejništvo in posvojitve mečejo v isti koš.

Kaj bi dejali na imena, ki se uporabljajo: posvojenec; krušni starši; so v redu? Vas motijo, zakaj? Kako bi bilo bolje reči?

To je tako, kot se dogovoriš v družini. Izraz krušni starši, jaz dam pod narekovaj. Zame so starši. Jaz bi dala za poimenovanje mama in oče. Nobene druge besede ne bi dajala zraven.

POGOVOR S POSVOJENCEM R. – 33 LET

Kako bi opisali vašo družino?

To družino zdaj ali tisto prej?

Tvojo družino.

Kaj bi pa rekel? Mama je bila celo življenje navajena, da je bila šefica, foter pa isto. Potem pa sta oba dva želela svojo voljo uveljavljat doma. Enemu je sledila sestra, drugemu jaz. Kako je pa to vplivalo pa... Po navadi smo bolj poslušali fotra, mama pa je bila na določene trenutke malo histerična oz. je še zdaj. Mama hoče skozi histerijo nekaj povedat, foter pa je bolj flegmatik. Sestra se je vrgla po njemu, jaz pa sem nekje med obema.

Eno sestro imaš?

Dve imam. No, naj bi imel še eno sestro pa še dva brata, ampak nikoli nisem imel stika z njimi. Z eno sestro, ki je starejša od mene, sva imela stike in ona je bila prva od nas treh posvojena. Mlajšo sestro sva pa živela skupaj. Starejša sestra je šla v posvojitev s štirimi leti in pol, jaz sem šel s tremi leti, mlajša sestra pa je bila stara okrog enega leta. Meni so starši povedali, da se niti niso odločali za posvojitev. Ampak mama je imela težave z zanositvijo. Od fotra kolega pa je posvojil mojo sestro in na podlagi tega sta se odločila, ker se je izkazalo, da smo brihtni otroci.

Mi lahko čim bolj natančno opišete okoliščine, v katerih ste izvedeli, da ste posvojeni (kraj, čas, prostor, kdo vam je povedal ali kaj drugega kar se vam je še posebej vtisnilo v spomin)?

Jaz sem hodil na počitnice k temu prijatelju od fotra, na Gorenjsko, kjer je bila posvojena moja starejša sestra; ampak jaz takrat tega nisem vedel. Praktično celo otroštvo sem poletje

preživel tam. Zvedel sem v osmem razredu.. Lahko pa ti povem, da sem se malo bad počutil. Bil sem razočaran.

Na Gorenjskem smo bili na obisku in smo se nekaj pogovarjali. Ta prijatelj je potem rekel, da sva jaz in starejša sestra brat in sestra. Meni najprej ni potegnilo.. Vprašal sem se, zakaj potem ne živiva skupaj.. Potem je začel razlagat to in ono in na to so prišli še moji starši in smo se usedli in so nam povedali, kako je potekala ta posvojitev in te stvari.

Mi lahko o tem kaj več poveš?

Nas so vzeli iz biološke familije. Rečeno je bilo, da sta foter in mat ful pila. Socialna nas je vzela in nas dala v eno rejniško familijo, v eno vas pod Krvavcem. Ta ženska je imela še nekaj drugih otrok. Foter mi je pripovedoval, da ko je prišel k tej rejnici, je seboj vzel avtomobilček, ki je bil razdrt in je dajal ta avto vsem fantkom, ker kao ni hotel neumnega otroka. Na podlagi tega se je odločil, da bo posvojil mene, ker sem ga znal sestaviti. Starši so hoteli samo enega otroka, ker pa sem bil zaščitniški do mlajše sestrice, čeprav je bila še dojenček, so vzeli kar oba. Foter mi je rekel, da ko so me dobili, da nisem poznal nobenega sadja, ne nič. Le žgance in mleko.

Imate kakšno predstavo o tem, kako otroku povedati, da je posvojen (kakšen je najbolj primeren način, primerno obdobje, čas?)

Jaz sem zvedel v osmem razredu. Mogoče je to bilo dobro, ker najbrž prej ne bi razumel. Mogoče bi bilo dobro, da sploh ne bi vedel, da sem posvojen.

Kako oz. na kakšen način so vam predstavili vaše biološke starše?

Rekli so, da sta bila zapita. Foter mi je rekel, da sem bil višek in so me dali stran. Potem sem se tudi sam sprijaznil, da je tukaj, kjer sem, prav fino.

Ste kdaj imeli možnost spoznati svoje biološke starše:

če da → lahko poveste zgodbo;

če ne → kakšne so vaše predstave/načrti o srečanju z biološkimi starši?

Ko sem se pozanimal, kaj je posvojitev, zakaj itd. sem bil še pri soc. delavki. Rekla mi je, da lahko zvem za biološke starše in vprašam, kar me zanima. Ampak jaz vsega tega nisem mogel predelat in sem pustil pri miru. Rekel sem si, to zdaj so moji starši in to je to. Ne zanima me nič o pravih starših. Če me niso hoteli imet, ko sem bil majhen, tudi zdaj ne rabim vedet nič o njih. Tudi, če bi zdaj prišli in rekli, mi smo tvoji starši, bi jim rekel: »Prav, tam so vrata.«

Bili so pogovori s sestrami o tem. Oni dve sta želele zvedeti, jaz ne. Mislim, da vesta, ker sta mi že nakazovali, da se moramo o nečem pogovoriti. Jaz nočem.

Jima ne bi dal priložnosti?

Ne! Sem čisto preveč čustven človek in vem, da bi me to grizlo. Nočem. Spoštujem te starše in vzeli so me za svojega, jaz pa njih. Starši so mi bili celo pripravljeni pomagati, da najdem svoje biološke starše. Ampak jaz nočem. Zakaj? Enkrat v življenju se bom sicer pozanimal, kdo so, pa od kje izvirajo, ampak takrat, ko bom vedel, da so sigurno pod rušo.

Kaj danes veste o svojih bioloških starših; kdo vam je pripovedoval o tem?

Je to pogosta tema vaših pogovorov?

S kom se pogovarjate o tem/komu zaupate?

Ne govorimo o tem. Že od majhnega sem bil hiperaktiven. Starša sta pričakovala, da se bom uklonil njihovi volji. Potem sta se sprijaznila, da sem drugačen od njiju. Foter je imel včasih trdo roko nad mano, ampak sedaj sem mu hvaležen. Nikoli me ni udaril kar tako, ampak kadar sem delal velike neumnosti. Marsikdaj sem se spraševal, če bi jaz lahko bil oče otroku, ki sploh ni moj. Moja starša sta imela ogromno volje, ljubezni. Jaz se samo čudim, da sta preživela mojo burno puberteto. Res sem delal scene in same neumnosti. Družil sem se s temi, ki so zdaj v zaporu. Bil sem bandit, vedno za bedarije. Res ju občudujem, da sta imela takšno potrpljenje z menoj. Nikoli mi nista dala občutka, da nisem njun.

Ali danes še kdaj razmišljate o tem, da ste posvojeni/o bioloških starših?

Na kakšen način razmišljate o tem?

Ne, ker vprašanje, kaj bi bilo, če bi bil pri bioloških starših. Bral sem knjigo od Ele Zupančič, soc. delavke, ki je nekako začela s posvojitvami pri nas. V tej knjigi sem jaz nekako našel sebe. V tej knjigi piše o puncih, ki je želela spoznat svoje starše. Imela je neko predstavo o tem, kakšni naj bi bili njeni starši. Ko jih je spoznala, je naredila samomor, ker je bila realnost čisto drugačna. Jaz si nisem o pravih starših delal nobenih utvar, ampak kljub temu bi se mi najbrž življenje spremenilo in nočem tvegat. Zaključil sem s tem.

Se je vaše razumevanje glede posvojitve skozi različna življenjska obdobja kaj spremenilo?

Če bi imeli pred seboj mlad par oz. osebo, ki želi posvojiti otroka, kaj bi jima/ji svetovali iz svojih lastnih izkušenj?

Predvsem to, da naj si ne delajo utvar, kaj bodo delali s tem otrokom, ker ima otrok drugačne gene. Naj ne pričakujeta, da če sta ona dva uspešna, da bo tudi otrok. Rekel bi, da naj posvojijo otroka, ampak naj se pozanimajo o genih. Geni so sigurno pomembni. Naj ne pričakujejo od otroka, da bo študiral, ker mogoče mu ne bo do tega.

A misliš, da se to dogaja le v posvojiteljskih družinah?

Ne, to glih ne. Tudi v bioloških družinah starši pritiskajo na otroke.

Ste v zvezi s posvojitvami imeli kakšne pogovore s socialno delavko? Kaj lahko poveste o tem?

Mene je zanimalo kako potekajo posvojitve. Mama mi je rekla, da če bi rad kaj več vedel, naj grem na CSD, da bom tam zvedel vse. Bil sem v prvem letniku srednje. Postavil sem par vprašanj in socialna delavka mi je povedala, kar mi je.

Se ti zdi, da bi lahko dala več od sebe?

Kaj pa vem. Namigovala mi je o tem, da še nisem polnoleten in da to ni pametno. Sicer pa glede na to, koliko sem bil jaz zainteresiran, mi je še veliko povedala.

Kakšen pomen ima po vašem mnenju socialna služba na področju posvojitve?

Dvorezen meč je. Lahko socialna naredi dobro ali pa tudi ne. Če gre zaradi koristi otrok, je to dobra stvar (v primeru, da je otrok pri teh starših nezaželen). Če pa se gre za to, da starši želijo preživljati otroka, vendar za to nimajo ustreznih finančnih pogojev, pa je to slaba stvar. Jaz pa sestra sva imela srečo, da sva prišla v to družino. Ko pa smo hodili na ta srečanja o posvojencih, pa sem se pogovarjal še z drugimi fanti in puncami, pa marsikdo ni dobil občutka, da je resnično zaželen. Nekateri so dobili vtis od staršev, da so naredili napako s tem, ko so posvojili otroke.

Prosim, še kaj mi povej o teh srečanjih?

Sedaj ne vem več, kako je, ker se jih ne udeležujemo več. Včasih je bilo to v Zajčji dobri ali v Preddvoru vsako (mislim), da drugo nedeljo v septembru. Srečevali smo se posvojenci in posvojitelji. Srečanja je organizirala Ela. Otroci smo se igrali družabne igre. Starši pa so si po mojem izmenjavali mnenja.

A se ti ta srečanja zdijo dobra stvar?

Kaj pa vem. No, kot otroku se mi je zdelo dobro, ker je bilo veliko otrok in to. Sedaj pa mi ni do tega.

Kaj bi po vašem mnenju na področju posvojitve moralo biti drugače:

- prispevek socialnega dela;
- zakonodaja;
- morebitni drugi predlogi?

Ta nadzor nad posvojiteljsko družino se mi zdi brez veze, ker potem nad to družino vedno nekaj visi. Socialna se že itak med postopkom pozanima in spozna to družino. Otroka do najkasneje petih let je še smiselno posvojiti; starejšega pa ne, ker ima že izoblikovano svojo osebnost in ima določene spomine. Kasneje pa je to že muka. Iz otroka se lahko naredi razvalino, če se od njega zahteva, da je drugačen, kot v svoji biti je.

Kakšna je vaša ocena tega, kako se danes v javnosti piše in govori o posvojitvah? Kakšna sporočila dajejo mediji? Stereotipno, v redu, preveč premalo? Kakšen primer?

Posvojitve dandanes dobivajo neko prestižno oznako, saj se vse več bogatih ljudi odloča za posvojitve in te posvojitve so potem zelo odmevne. (Vsaj v tujini). V Sloveniji pa je itak vse tabu, kar ni v skladu z neko splošno moralo. Slovenci izhajamo iz kmečkega okolja, kar pomeni, da še vedno nismo dovolj razgledani, zaradi tega ljudje tudi ne sprejemajo kakršne koli drugačnosti. Saj so bile že matere samohranilke do nedavnega prikrajšane. Samo potem je država nekaj morala narediti, tudi za te otroke, ker enostavno se je zbala, da bomo šli Slovenci po gobe.

Vas je kaj razjezilo, ko ste kje brali kaj o posvojitvah in se vam je zdelo, da je napačno, da ne drži?

Ne, ker se ne ukvarjam s tem.

Kaj bi dejali na imena, ki se uporabljajo: posvojenec; krušni starši; so v redu? Vas motijo, zakaj? Kako bi bilo bolje reči?

Mene izraz krušna mati, krušni oče ne moti. Jaz jima rečem oče in mati. Ti nazivi se itak uporabljajo na splošno, dočim v družini pa se to ne bi smelo pojavljati. Meni nikdar nihče ni rekel, da sem posvojenec. Mislim, pa da bi se ti vsi nazivi morali opustiti, tudi v družbi in biti samo starši in otroci, ker s temi nazivi se samo nekaj ločuje, ustvarja drugačnost.

POGOVOR S POSVOJENKO V. – 17 LET

Kako bi opisali vašo družino?

Smo samo trije. Oči, mami in jaz. Razumemo se fino, že od nekdaj. Lahko jima vse povem, tudi če imam kakšne probleme. Tudi, če imam kakšno željo, če le lahko, bosta vse naredila zame. Spodaj pa živi še mama.

Mi lahko čim bolj natančno opišete okoliščine, v katerih ste izvedeli, da ste posvojeni (kraj, čas, prostor, kdo vam je povedal ali kaj drugega, kar se vam je še posebej vtisnilo v spomin)?

To je v bistvu tako, meni so že od vedno govorili, da sem posvojena in se niti ne spomnim, kdaj sem zvedela. S tem sem zrastle. Ko so me dobili, sem bila stara en teden. To, da sem posvojena, mi je bilo že od nekdaj samoumevno.

Imate kakšno predstavo o tem, kako otroku povedati, da je posvojen (kakšen je najbolj primeren način, primerno obdobje, čas)?

Že od majhnega moraš otroku pripovedovat o tem. Čim več se pogovarjat o tem, da je posvojen.

Kako oz. na kakšen način so vam predstavili vaše biološke starše?

Mami mi je povedala to, kar so njej povedali. Moja biološka mama je bila še zelo mlada. Starši so ji rekli, da če bo obdržala otroka naj spoka od doma. Seveda ni imela pogojev, nobenih, tudi finančnih ne, zato me je morala dati v posvojitev. Oče je bil neznan. To je vse, kar vemo. Tudi starši ne vedo nič drugega.

Ste kdaj imeli možnost spoznati svoje biološke starše:

če da → lahko poveste zgodbo;

če ne → kakšne so vaše predstave / načrti o srečanju z biološkimi starši?

Ne razmišljam o tem, da bi spoznala biološko mamo. Mi se razumemo in mi je lepo.

Kaj danes veste o svojih bioloških starših; kdo vam je pripovedoval o tem?

Je to pogosta tema vaših pogovorov?

S kom se pogovarjate o tem / komu zaupate?

Ne, včasih smo več govorili. Z mamiko sva se pogovarjali. Pa saj ti more razložiti, ko si majhen. Ne moreš kar domov priti pa vprašati, kaj to pomeni, da si posvojen. Doma se moraš pogovarjati, to je zelo pomembno. Meni ni problem reči, da sem posvojena, ni me sram. Mami mi je vse razložila. Rekla mi je, da če bom imela kadarkoli željo spoznati svojo biološko mamo, da ji moram povedati. Da ni problem. Povedala mi je tudi, da ko sem prišla domov, da me je čakalo polno ljudi, sorodnikov in da so bili vsi zelo veseli. Bratranec je baje kar norel od veselja.

Ali danes še kdaj razmišljate o tem, da ste posvojeni / o bioloških starših?

Na kakšen način razmišljate o tem?

Veliko ne razmišljam, včasih kar pozabim na to, da sem posvojena. Mogoče, če se ne bi razumeli, bi več razmišljala, bi želela spoznati biološko mamo. Sedaj pa ne. Meni je tu prav fajn.

Se je vaše razumevanje glede posvojitve skozi različna življenjska obdobja kaj spremenilo?

Ne. Posvojitve so v redu. No, odvisno, kdo te posvoji in kako se razumeš.

Če bi imeli pred seboj mlad par oz. osebo, ki želi posvojiti otroka, kaj bi jima / ji svetovali iz svojih lastnih izkušenj?

Da se moraš z otrokom veliko pogovarjati, že od majhnega. Da mu moraš povedati, ko je majhen in ne ko je že odrasel. To mora biti grozno. Če bi jaz zdaj zvedela, pri teh letih, bi mi bil šok.

Ste v zvezi z posvojitvami imeli kakšne pogovore s socialno delavko? Kaj lahko poveste o tem?

Jaz ne. Oči pa mami sta hodila na pogovore, še preden sta me dobila.

Kakšen pomen ima po vašem mnenju socialna služba na področju posvojitvev?

Nič ne spremljam.

Kakšna je vaša ocena tega, kako se danes v javnosti piše in govori o posvojitvah? Kakšna sporočila dajejo mediji? Stereotipno, v redu, preveč premalo? Kakšen primer?

Nič ne spremljam.

Vas je kaj razjezilo, ko ste kje brali kaj o posvojitvah in se vam je zdelo, da je napačno, da ne drži?

Ja, to ko slišim od kakšnih ljudi, ko rečejo, kako mora nekdo posvojiti otroka. Itak imajo tisti vedno najbolj za povedat, ki nimajo pojma o tem.

Kaj bi dejali na imena, ki se uporabljajo: posvojenec; krušni starši; so v redu? Vas motijo, zakaj? Kako bi bilo bolje reči?

Izrazi me ne motijo. Zame so moji starši prvi, do biološke mame nič ne čutim, ker tudi ne morem.

POGOVOR S POSVOJENKO K. – 28 LET

Kako bi opisali vašo družino?

Člani družine smo mama, oče in brat. Trenutno pa imamo še manjšo članico oz. mojo svakinjo in njuno hčerko. Vsi živimo skupaj. Najbrž te zanimajo tudi odnosi? Od začetka so naju z bratom vzgajali zelo strogo. Itak pa smo bili bolj opaženi kot ostali otroci. To pomeni, da smo se morali lepše obnašati, kar smo tudi se. Kar se tiče vzgoje in manir, je staršem uspelo. Lahko rečem. Do pubertete ni bilo nič posebnega, potem pa, ko smo začeli hoditi ven pa sta naju z bratom držala zelo na kratko, maksimalno. Seveda, ko sva šla ven, sva izkoristila sceno na polno. Ni pa bilo nič pretresljivega; brez kakšnih večjih zlorab alkohola, drog pa takrat sploh nismo poznali. V glavnem hotela sva se imeti fajn. Oče je bil bolj strog, mama pa kot mama; bolj zaščitniška in to. Mogoče lahko omenim še glede brata, ki ima še vedno občutek, da so me starši imeli raje, ker sem mlajša. Ampak sedaj mislim, da on vidi, ko ima hčerko, da je normalno, da dojenček potrebuje več pozornosti. On je prišel prej k hiši, star je bil tri leta, jaz pa sem prišla kasneje, imela sem par mesecev.. Mislim, da to malo tiho ljubosumje izvira od takrat. Bom rekla, da se na najinem odnosu to niti ni tako poznalo, bolj se je to poznalo na njihovem odnosu sin – oče in sin – mama. Drugače pa res ni bilo nič posebnega.

Omenila si, da sta vas starša vzgajala zelo na strogo. Zakaj je bilo po tvojem mnenju temu tako?

Ja, naša starša sta starejša, glede na to da sta se odločila za posvojitev dokaj pozno – pri šestintridesetih, štiridesetih. To pomeni, da je tudi njuna vzgoja, ki sta jo prinesla s sabo, drugačna. En primer, midva še vedno vikava starše, saj sta tudi ona dva vikala svoje starše. Mami je sicer rekla, da naj jo tikam, ampak jaz ne morem, tako sem navajena, vzgojena. Jaz še vedno vikam oba, brat pa mamu tika, očeta vika. Jaz ne vem, ali se to odraža na dejanskem spoštovanju ali ne (govorim zdaj tako na sploh, ne za našo družino).

Mi lahko čim bolj natančno opišete okoliščine, v katerih ste izvedeli, da ste posvojeni (kraj, čas, prostor, kdo vam je povedal ali kaj drugega kar se vam je še posebej vtisnilo v spomin)?

To se zelo dobro spomnim. Okoliščin. Prostora, luči. Mami ni bilo, nekaj je zunaj delala. Očitno se je očetu zdel primeren trenutek in je naju z bratom poklical v dnevno sobo. Jaz sem bila stara tri leta, brat pa šest. Midva sva se usedla očetu na kolena in nama je povedal, da naju je rodila druga mamica in da sta ona dva prišla po naju in da nas imata isto rada. Besed se dobesedno ne spomnim. To je bil moj prvi spomin, ki se ga zares spomnim iz otroštva. Spomnim se, kako je gorela luč. Tistega groznega, grdega, starega lustra. Ni me to nekaj ganilo. To pač sprejmeš že od majhnega. Kasneje je bilo to meni že samoumevno. Malo drugače je bilo v puberteti. V srednji šoli smo bili mešana družba in smo se družili tudi z ljudmi iz Balkana. Midva prihajava iz Črne gore. Takrat sem se začela spraševati, kako bi mi bilo živeti v tistem okolju. No, postala sem bolj tolerantna do ljudi iz bivše Jugoslavije in me ta nestrpnost družbe zelo moti.

Imate kakšno predstavo o tem, kako otroku povedati, da je posvojen (kakšen je najbolj primeren način, primerno obdobje, čas)?

Tako kot so nama z bratom predstavili, da sva posvojena, se mi zdi čisto primerno, jaz ne bi ničesar spreminjala.

Kako oz. na kakšen način so vam predstavili vaše biološke starše?

Najine biološke starše sta nama predstavila mislim, da tako kot je bilo res, na dovolj lep, realen način. Moja mama je bila mlada, ne vem, če je bila polnoletna, mislim, da ne. Hodila je še v gimnazijo. Starši so mi to pripovedovali na takšen način, kot jaz zdaj tebi. Da nadaljujem... Biološka mama je zanosila s fantom, ki jo je kasneje pustil, ko mu je povedala, da je noseča. Očitno je doma pozno povedala, da se je odločila otroka obdržati. Bili so ugledna družina in fant je bil po mojem druge narodnosti oz. druge vere. V glavnem, dali so jo stran od družine, da jo ne bi videvali s trebuhom. Dali so jo nekam v hribe, past ovce, da se to ne bi tako vedelo. Njen foter, se pravi moj biološki ded, je poznal eno socialno delavko, da so potem to uredili, da je šla roditi in da se je v roku enega meseca izvedla posvojitev. Veš, jaz to razumem. To pa je bila taka situacija, da mislim, da je bila odločitev prava. A me ti razumeš?

Bratova situacija pa je bila čisto drugačna in mogoče tudi zaradi tega posvojitve tako ne sprejema. Bilo je tako, da je bil on drugi otrok. Prvega pa je mati obdržala, kot samohranilka. Imela pa je težave z alkoholom. Meni sta starša dala te zapisnike o posvojitvi in v bratovem je pisalo, da mati ni sposobna imeti otroka, da si ga ne more privoščiti in tako, bolj v negativnem smislu. To brata boli. On ne govori o posvojitvah. Tudi z menoj ne, pa ko bi lahko, saj bi ga razumela. Ampak sploh noče nič slišat.

Ste kdaj imeli možnost spoznati svoje biološke starše:

- če da → lahko poveste zgodbo;
- če ne → kakšne so vaše predstave / načrti o srečanju z biološkimi starši?

Starše nisem imela možnosti spoznat. Nimam tudi nobenih predstav, načrtov. Mogoče sem bila v dilemi v puberteti, ampak bolj me je zanimalo, komu sem podobna. Jaz na to situacijo gledam tako: »A ti veš, kako je moralo biti njej hudo, ko je morala dati otroka stran, čeprav bi ga rada imela?« Mislim, to je nepredstavljivo težko.

A si sedaj, ko si odrasla kdaj razmišljala, da bi šla raziskovat svoje korenine?

Ma, ja pa ne. Z ene strani pomisliš, kaj če ima družino, pa nič ne vedo, potem pa kar nekdo potrka. Me pa je teta, s katero smo si zelo blizu, nagovarjala k temu. Ampak nisem še čisto prepričana. Je neodločen ja in ne. Me kdaj prime, ampak nič resnega.

Mišliš, da bi tvoja starša imela kaj proti, če bi se odločila za to?

Mislim, da ne. Ker sta jokali moja mami in biološka mami, ko so podpisovali papirje.

A starši so se spoznali s tvojo biološko mamo?

Ja, saj so podpisali papirje. Tudi od brata mamo sta spoznala. Rekla sta mi, da je bratova biološka mama prišla in čisto hladnokrvno podpisala papirje. Ampak mojemu bratu nista povedala za to. Moja biološka mama pa je bila čisto na koncu. Socialne delavke so ji rekle, da ima še možnost, da si premisli, pa je rekla, da bi si, če bi si lahko. Hotela sem še to reči, da sta mi starša povedala, da sem mami podobna, samo da je bila ona malo močnejša. Pa saj to je normalno, če je bila po porodu (smeh).

Kaj danes veste o svojih bioloških starših; kdo vam je pripovedoval o tem?

Je to pogosta tema vaših pogovorov?

S kom se pogovarjate o tem / komu zaupate?

Posvojitve so tema naših pogovorov čedalje manj. Aja, še to sem prej hotela omeniti, da je moja mami en mesec sanjala o tem, da me je skrivala, ker me hoče nekdo vzeti, ampak da ko je videla mojo biološko mamo, kako ji je hudo, ko so podpisovali papirje (takrat sem bila jaz že en mesec doma, pa so potem oni še šli podpisat papirje), da bi me dala takoj nazaj, če bi hotela. Čeprav me je mama imela že takrat rada.

Trenutno nimam nobenih frustracij ali travm, da bi se morala nekaj pogovarjat o tem. Še ena anekdota je. S cimro iz faxes, sva enkrat gledali slike (bile sva že dve leti cimre), pa ona pravi: »Pa komu si ti podobna? Saj nisi nobenmu! Pa kaj so te posvojil al kaj?« Jaz pa rečem: »Ja.« Ona pa se začne smejati pa pravi, daj ne zajebavaj. No, to je bila ena taka situacija. Pa sva se potem smejala na ta račun.

Ali danes še kdaj razmišljate o tem, da ste posvojeni / o bioloških starših?

Na kakšen način razmišljate o tem?

Občasno razmišljam. Samo ni to neka glavna tema. Jaz imam še toliko stvari v svojem življenju in toliko se mi še mora zgoditi v življenju, da to odmislim. To sprejmeš. To je isto, kot če spoznaš nekoga, ki ima neko hibo in ga takšnega sprejmeš. Ko ga sprejmeš, te hibe ne vidiš več. To je pa isto.

A je bilo mogoče v tvojem življenju kdaj trenutek, ko si sama pri sebi rekla, da bi bilo bolje, da ne bi bila posvojena?

Ne na takšen način. Želela sem si včasih, da bi imela drugačne starše. Ne druge – te iste, ampak da bi bila drugačna. Kar se tiče te njihove staromodnosti, ko sem ti prej pravila. Oče je bil pred desetimi leti čisto drugačen, kot je sedaj. Bil je zelo aktiven v službi, večino časa na terenu in posledično tudi veliko po lokalih in to je nosil seboj. To bi spremenila, da bi bil takrat več doma. Drugega pa nič.

Če bi imeli pred seboj mlad par oz. osebo, ki želi posvojiti otroka, kaj bi jima / ji svetovali iz svojih lastnih izkušenj?

Da naj posvojijo in da ni važno, od kot je otrok. Nekako ne razumem neplodnih parov, ki se ne želijo odločiti za posvojitev. To, kar sta mi govorila teta in moj oče, ko sta šla prvič v sirotišnico, kjer sta starša potem dobila mojega brata. Mislim, to... Še sedaj me stisne pri srcu. Moj brat še pri treh letih skoraj ni znal hodit. Se pravi, da so bili posedeni skoraj ves čas. In ena situacija, ki me še vedno pretrese je to, ko mi je teta govorila to, da se ji je obesila punčka okrog kolen in je ni hotela izpustiti. Prosila jo je: »Uzmite i mene.« (Jok, daljša tišina). A veš, kako je tem otrokom, da prosijo, naj jih vzamejo iz sirotišnice. To je grozno. Oprosti, ker jokam, ampak to me vedno znova gane.

Ste v zvezi s posvojitvami imeli kakšne pogovore s socialno delavko? Kaj lahko poveste o tem?

Ne nobenih, ker se tudi nisem šla nič zanimat. No, z Elo govorimo o tem, ampak z njo govorimo o vsem tako, prijateljsko. Zato ne morem nič reč, ali imam dobre ali slabe izkušnje s socialo, ker nisem imela nikdar stikov. Lahko pa rečem za Elo, da si je ogromno prizadevala okrog posvojitvev.

Kaj bi po vašem mnenju na področju posvojitvev moralo biti drugače:

- prispevek socialnega dela;
- zakonodaja;
- morebitni drugi predlogi?

Ne poznam zakonodaje in ne morem komentirati.

Kakšna je vaša ocena tega, kako se danes v javnosti piše in govori o posvojitvah? Kakšna sporočila dajejo mediji? Stereotipno, v redu, preveč, premalo? Kakšen primer?

O posvojitvah nič ne zasledim, mogoče kdaj kaj o rejništvu. Lahko bi se pa v javnosti kaj več govorilo. Pa tudi o tem, koliko je v Sloveniji dejansko otrok, ki čakajo na posvojitev, če sploh so.

Kaj bi dejali na imena, ki se uporabljajo: posvojenec; krušni starši; so v redu? Vas motijo, zakaj? Kako bi bilo bolje reči?

Posvojenec in posvojitelji se največ uporablja in to se mi zdi čisto o.k. Krušni starši je malo bolj zastarel izraz, ampak me tudi ne moti.

Si morda doživela kakšno negativno izkušnjo zaradi tega, ker si posvojena?

Ja, z bratom sva bila kar izločena. Brata so v prvem razredu otroci kar maltretirali. So ga obmetavali z blatom in take. Nas so imeli za drugačne. Kot, saj so od dol. To je bilo prisotno, ko smo hodili v šolo na vasi. Potem je bilo drugače, ko smo šli v šolo v mesto. Brat pa je bil vedno zaščitniški do mene, vedno je dal vedet, da sem jaz njegova sestra.

Ste se udeleževali kakšnih srečanj posvojiteljskih družin?

Ja, smo hodili na srečanja, ki jih je organizirala Ela. Bilo je lušno. Družili smo se in igrali.

POGOVOR S POSVOJENKO T. – 38 LET

Kako bi opisali vašo družino?

Zdaj mi moraš povedat, katero družino. To sedaj ali tisto prej. Ker jaz sem tu s šestim letom. Moram še to reči, da jaz se biološke familije ne spomnim prav veliko. Vem samo, koga imam tam – oče, mama, dve pravi sestri in eno polsestro. To je bilo do mojega šestega leta starosti. Potem pa, ko sem bila jaz že posvojena, pa je mama imela še dva otroka.

Sedaj pa živimo skupaj ata in mama in moja družina. Mož in dva otroka.

Imate še kaj stikov z biološko družino?

Bolj ne. Jaz sem bila stara trideset let, ko sem zopet videla mamó.

Mi lahko kaj več poveste o tem srečanju.

Pač, ko sem jo videla.. Meni osebno ta ženska ne pomeni nič. Čisto nič. Rekla mi je, jaz sem tvoja mama. Jaz pa sem ji rekla: »Vi meni ne pomenite čisto nič. Pomenite mi le toliko kot vsak človek, ne pa kot mama ...« Malo čudno je odreagirala. Potem sem ji rekla, da po tolikih letih ne more od mene pričakovat, da ji bom rekla mama. A ni tako? Mama je tista, ki skrbi za otroka. Jaz sem se sprijaznila, da je nekdo drug skrbel zame in zame je mama ta, katera me je posvojila. Biološka mama mi nikoli ne bo nič pomenila.

Kako pa je prišlo do tega srečanja?

To je bilo čisto slučajno. Šla sem k sestri na obisk in je predlagala, da greva še do druge sestre. Ko sva prišle k njej, je ni bilo doma. Za mizo je sedela ženska in je rekla naj počakava. Sestra meni ni nič povedala, da je to mama. Potem pa ta ženska reče: »A si ti T.?« Jaz povem, da sem. In ona mi reče, da je moja mama. No, potem pa sem ji jaz rekla, da ona ni moja mama, če ji je to prav ali ne. Tisti čas pa pride še druga sestra in mi reče: »No, to je pa naša mama.« Jaz sem pa rekla: »Stokrat mama gor, mama dol. To je lahko tvoja mama, moja ni.« Rekla sem ji še to, da njej ni bilo treba iti za vedno od hiše, jaz pa sem morala iti. Ona je še imela stike z njo, jaz ne. Če prej nisem bila dobra, zakaj bi bila sedaj?! Hvala lepa za tako mamó. Čeprav je lahko grdo iz moje strani, ker tako mislim. Ne vem. Ne bom rekla, da je to lepo. Ampak taka je bila moja reakcija po 25 letih, ko sem videla mamó. Jaz mislim, da v taki situaciji nimaš kaj drugega pričakovat.

A ste za to srečanje povedali staršem?

Ne, nisem. Ona ne govorita o tem, jaz pa potem tudi ne.

Samo še enkrat bom šla do biološke mame in jo vprašala zakaj, zakaj je edino mene dala v posvojitev. Zakaj edino jaz. Potem bom zaključila s tem. To pa mi ne gre.

Kako pa je sedaj z mamó?

Težav z alkoholom nima več, se je pozdravila. Z očetom sta se razšla. O njem ne vem nič. Sedaj pa ima mama še dva otroka. Takrat, ko smo se videle, je bila v redu. Sedaj pa ne vem, kako je.

Kakšni so vaši spomini na življenje v biološki družini?

Jaz sem bila do petega leta v biološki družini. Potem pa sem bila eno leto pri eni ženski prehodno, potem pa sem šla v posvojitev. To ni bilo rejništvo. Dočim moji dve sestri sta šli v rejništvo.

Imate še kaj stikov s sestrami?

Zelo malo. Bolj občasno. Včasih gremo na obisk. Drugače pa nič kaj preveč. Ker jaz ne vem... Jaz sem bila še tako majhna, da sem prehitro morala iti. In kaj jaz vem, nekako ni prišlo do povezave med nami. Trideset let je vsaka imela svoje in enostavno ne gre to tako, da bi bil potem povezan.

Pri šestih letih ste šli v posvojitev. Kako ste to sprejeli?

Kot šest let star otrok niti nisem vedela pravzaprav, zakaj gre. Jaz sem samo vedela, da grem nekam drugam, da bom imela starše, da mi bo lepo. Rekli so mi sicer, da bom sama – brez sester, ampak, da mi bo lepo, da bom imela vse.

Jaz osebno ne bi dala v posvojitev otroka starejšega od štirih let. Zelo se spomnim dneva, ko sem prišla sem gor. Iskat sta me prišla oče (posvojitelj) in socialna delavka. Ona mi je prinesla ogromnega plišastega psa in eno majhno punčko (*ob pripovedovanju ji je obraz zažarel*). Zame je bilo to ohoho, ker jaz igrač sploh nisem poznala. Pred dnevi je minilo 32 let, od kar sem tu gor in tega psa imam še sedaj. Spomnim se, da sem se na začetku zelo bala mame (posvojiteljice). Ne vem, takšen pristop je imela. Ma, ne pristop, ampak imela je dolge črne lase. Jaz nisem vedela, kaj naj pričakujem, zakaj sem sploh prišla k njim.

Do danes mi še niso povedali, zakaj sem tu. Sploh ne govorita o tem. Čeprav mislim, da bi bila njihova dolžnost, da bi spregovorila o temu. Sedaj sem že toliko stara, da mi je vseeno.

Ko sem bila jaz stara deset, dvanajst let, se dobro spomnim, da so vsi govorili, da sem posvojena. Potem pa staršev enkrat ni bilo doma, sem pa našla vse papirje. Jaz sem šla v posvojitev zato, ker sta biološka starša pila. Vzeli so jima vse otroke. Tisto leto smo šli vsi otroci od doma. Dve sta šli v rejo, ena je šla k svoji stari mami in jaz v posvojitev.

Na nek način je bilo hudo. Novi ljudje, novo okolje in še v šolo sem takoj morala iti. Bilo je stresno.

Kaj danes veste o svojih bioloških starših; kdo vam je pripovedoval o tem?

Je to pogosta tema vaših pogovorov?

S kom se pogovarjate o tem / komu zaupate?

Sedaj ne več. Sedaj zelo, zelo redko, da še kdo reče. Mislim, da se sploh ne spomnijo na to, da sem posvojena. Dočim do osemnajstega leta in okrog poroke pa so ljudje še govorili o tem, da sem posvojena.

Ali danes še kdaj razmišljate o tem, da ste posvojeni / o bioloških starših?

Na kakšen način razmišljate o tem?

V določenih trenutkih se čuti. Ravno v trenutkih, ko jih imajo družine, če so že od majhnega skupaj, ko navežeš bolj prijateljske vezi. Jaz včasih čutim, da nisem od tu. Pa tudi marsikatero stvar ne govorim staršem, ker vem, da nisem njihova. Tudi po karakterju se pozna. Če bi bila že od majhnega pri njih, bi mogoče bilo drugače. Nisem jaz od tu doma, nisem tu rojena. Saj imam vse, kar rabim, ampak ni pa to tisto, kar bi moralo biti.

O mami razmišljam samo še v tej smeri, ko sem prej omenila, da razčistim, zakaj je edino mene dala v posvojitev.

Se je vaše razumevanje glede posvojitve skozi različna življenjska obdobja kaj spremenilo?

V puberteti je bilo malo krize. Potem pa ne več. Sedaj, ko pa imam svojo družino, pa sploh ne.

S svojima otrokoma se pogovarjamo o tem. Hotela sem, da vesta, to se mi zdi da je potrebno povedati. Morata vedeti, da v življenju lahko pride marsikaj, da se kaj takega lahko zgodi vsakomur. Dobro je, da vesta, da so tudi drugačne družine. Da ni vse popolno.

Moram pa še to povedati, da sem imela zelo dobro socialno delavko. Do osemnajstega leta kar bedi socialna nad tem. Še lani je bila na obisku. Vsako leto se oglasi. Nazadnje mi je rekla: »Do kadar bom lahko hodila, te bom prišla pogledat.« Čudovita ženska je. Da bi bilo vsaj pol takšnih socialnih delavk, pa bi bilo vse o.k.

Kako so potekali ti obiski socialne delavke?

Najprej se je pogovarjala s starši, potem smo se nekaj časa skupaj in nato smo se same dve. Zanimalo jo je, kako je, če je kaj narobe in podobno, da je ona tista, kateri moram povedati, če je kaj narobe.

Kakšen pomen ima po vašem mnenju socialna služba na področju posvojitve?

To, da nadzorujejo posvojitelske družine, je v redu. Takšna kot je bila Ela, bi morala biti vsaka soc. delavka. To je čisto prav, da socialna nadzoruje, sploh v današnjem času.

Sprejemanje okolice?

Zelo lepo so me sprejeli. In učiteljica je v šoli povedala, za kaj gre, tudi drugim otrokom. Res, glede tega pa imam lepe izkušnje.

Kaj bi dejali na imena, ki se uporabljajo: posvojenec; krušni starši; so v redu? Vas motijo, zakaj? Kako bi bilo bolje reči?

Mene ti izrazi ne motijo. Ampak gre za neko ločevanje otrok. Ti si pravi, ti pa ne.

POGOVOR S POSVOJENKO J. – 20 LET

Kako bi opisali vašo družino?

Svojo družino, se pravi tisto, v kateri sem odraščala, bi opisala kot zelo toplo, družino, ki mi je vcepila vrline in me naredila močno, da sem bila kasneje lahko kos vsem težavam. Ta družina je bila sestavljena iz moje mame, njenega moža, ki pa je pri mojih 7 letih umrl in mene. Tako da sva z mamo živeli precejšen del sami.

Mi lahko čim bolj natančno opišete okoliščine, v katerih ste izvedeli, da ste posvojeni (kraj, čas, prostor, kdo vam je povedal ali kaj drugega, kar se vam je še posebej vtisnilo v spomin)?

Da sem posvojena, mi je mama govorila že skozi, tako da se točnega kraja in časa ne spomnim. Vem pa, da sem odraščala s tem dejstvom, tako da to zame ni bil nek velik šok. Mogoče edino prvi dnevi v šoli, ko smo morali pisati razne spise na temo družine, in sem bila malo zmedena, ker nisem imela take družine kot ostali.

Imate kakšno predstavo o tem, kako otroku povedati, da je posvojen (kakšen je najbolj primeren način, primerno obdobje, čas)?

Mislim, da je najbolje takrat, ko začne razumeti stvari in ljudi okoli sebe. Ni mu pametno to dolga leta prikrivati, ker je potem vedno težje, je pa prav, da otrok to zve. Mislim, da bi bil to primeren čas tam pri sedmih letih. Če pa je otrok doumljiv za take stvari (da ga to ne bi preveč prizadelo), pa lahko že prej. Definitivno pa je zelo pomembno, da mu ob tej novici daš vedeti, da mu to govoriš zaradi samega sebe in ne zato, ker bi hotel karkoli slabega. Moraš mu dati vedeti, da ga imaš kljub temu, da nisi njegov biološki starš, neizmerno rad.

Kako oz. na kakšen način so vam predstavili vaše biološke starše?

Moja mama je meni povedala, kdo je moja biološka mati, za biološkega očeta se nikoli ni vedelo (in se najbrž tudi ne bo), kdo je. Predstavila mi jo je ravno tako, kot je, kakršno sem kasneje tudi spoznala.

Ali veš zakaj si šla v posvojitev?

Po besedah moje biološke matere: ker je bila premlada za otroka, pri 29. letih, ter ker ni imela finančnih sredstev za preživljanje mene in sebe.

Ste kdaj imeli možnost spoznati svoje biološke starše:

če da → lahko poveste zgodbo:

če ne → kakšne so vaše predstave / načrti o srečanju z biološkimi starši?

Vem, da živi v Šibeniku, bila sem tudi pri njej, na lastno voljo, trikrat, vendar ne najdeva skupnega jezika ... Najina mnenja so si različna, in zato nimam želje po ponovnem snidenju. Vem, da imam tudi posestro, s katero sva v stiku. Po slikah poznam tudi svoje biološke stare starše. O očetu ne vem ničesar. Te podatke ima moja biološka mati, ki pa mi jih noče povedati. Zakaj? Nimam pojma.

Kaj danes veste o svojih bioloških starših; kdo vam je pripovedoval o tem?

Je to pogosta tema vaših pogovorov?

O bioloških starših vem samo o materi, o njej mi je pripovedovala moja mama. To ni pogosta tema naših pogovorov.

S kom se pogovarjate o tem / komu zaupate?

O tem se lahko pogovarjam z vsakim, ki mi je blizu, največ pa s fantom in njegovimi starši.

Ali danes še kdaj razmišljate o tem, da ste posvojeni / o bioloških starših?

Na kakšen način razmišljate o tem?

Zelo malo ali skoraj nič. Tudi če se o tem pogovarjam, se ne obremenjujem s tem in ne razmišljam o tem. Včasih mi samo pride na misel, kdo je moj oče, kako izgleda, kaj je po poklicu, ali je izobražen, kakšni so njegovi starši, to je pa tudi vse.

Se je vaše razumevanje glede posvojitve skozi različna življenjska obdobja kaj spremenilo?

Nikoli, ker se zavedam, da mi je bilo tukaj, kjer sem bila, najlepše.

Če bi imeli pred seboj mlad par oz. osebo, ki želi posvojiti otroka, kaj bi jima / ji svetovali iz svojih lastnih izkušenj?

Svetovala bi jima, da naj se odločita za to potezo le, če sta dovolj močna, da se bosta lahko ubranila vseh, ki tega ne odobravajo, ter da bosta lahko kos otroku, ko mu bo potrebno povedati to resnico. Zavedam se, da sem morda ena izmed redkih, ki imam dobro in pozitivno izkušnjo s posvojitvijo. Je pa mnogo takih, ki trpijo ... In za to so včasih krivi tudi posvojitelji, ker otroku ne nudijo toliko ljubezni, kot bi mu jo morali. Še posebej, če imajo kasneje tudi svoje otroke. Zato bi jim morda tudi svetovala, da naj se odločijo ali samo za posvojitev ali pa samo za svoje lastne otroke. V nasprotnem primeru lahko en otrok zelo trpi.

Ste v zvezi s posvojitvami imeli kakšne pogovore s socialno delavko? Kaj lahko poveste o tem?

Od začetka, ko sva z mamo živeli še v Kosezah, sva imeli enkratno socialno delavko, ki je res delala na tem, da je bilo v dobro meni in moji mami. Poslušala je najine želje in naredila, kolikor je bilo v njeni moči, da je bilo dobro za vse. Kakšnega posebnega pogovora se ne spomnim, vendar vem, da me je na samem dostikrat vprašala, kako se počutim, če so prijazni do mene itd. Zdi se mi pomembno, da ima socialna delavka individualne pogovore z otrokom, saj se v nasprotnem primeru otrok morda ne bi upal povedati vse po pravici (če bi bili prisotni ob pogovoru tudi posvojitelji).

Kakšen pomen ima po vašem mnenju socialna služba na področju posvojitve?

Socialni delavec bi moral vsekakor družino, h kateri gre otrok, prej preverjati in ugotoviti, ali je zmožna prevzeti otroka. Mislim, da bi bila dobrodošla tudi enkrat mesečna srečanja staršev posvojiteljev, na katerih bi jim podali smernice, kako vzgajati otroka, ki je posvojen, na kaj naj bi bili starši pozorni.

Kakšna je vaša ocena tega, kako se danes v javnosti piše in govori o posvojitvah? Kakšna sporočila dajejo mediji? Stereotipno, v redu, preveč premalo? Kakšen primer?

Na primer, ko sem bila v srednji šoli in sem sošolki povedala, kako je z mojo družino, da sem posvojena, je bila zelo presenečena. Rekla je, da je mislila, da se take stvari dogajajo samo v filmih, in daleč stran od Slovenije. Se pravi, da še nikoli do tedaj ni v medijih zasledila, ali spoznala na splošno koga, ki je bil posvojen. To je za današnje čase zaskrbljujoče, saj je tovrstnih primerov iz dneva v dan več. Definitivno se premalo govori o tem.

Vas je kaj razjezilo, ko ste kje brali kaj o posvojitvah in se vam je zdelo, da je napačno, da ne drži?

Zavedam se, da je marsikje kakšen tak primer, kjer otrok ni zadovoljen s svojo posvojiteljsko družino. Kot sem že povedala, se počutim zelo srečno, da sem imela tako lepo odraščanje v posvojiteljski družini, ampak vseeno ni tako grozno, kot nekateri govorijo in s tem vzbujajo strah v otrocih in posledično tudi v posvojiteljih.

Kaj bi dejali na imena, ki se uporabljajo: posvojenec; krušni starši; so v redu? Vas motijo, zakaj? Kako bi bilo bolje reči?

Mislim, da večina otrok, ki je posvojenih že od malega, kliče svoje krušne starše kar oči in mami. Seveda, ko pa nekomu razlagaš o tem, pač moraš zaradi lažjega razumevanja uporabiti te besede. Meni osebno se ne zdijo sporne. Morda samo krušni starši, kar me spominja na stare čase. Najbolje bi bilo enostavno reči mati in oče, ker si to zaslužita, vendar to je odvisno od vsakega posameznika in njegove navezanosti na biološke starše.

Sprejemanje okolice?

Edino v OŠ od 6. do 8. razreda, ko smo se preselili na vas, in tam tega niso bili vajeni. V bistvu se je nad mano znesel samo sin ravnatelja, ki je imel pripombe kot so: »Sej boš ista k

tvoja mat, samohranilka, zgin nazaj u Bosno...« itd., čeprav nikoli ni poznal moje biološke matere; očitno niti ni vedel, kaj pomeni biti posvojen, drugače ne bi klatil neumnosti, kot so »boš ti tut samohranilka«. Za vse besede je pač plačal svojo ceno, ker nikoli nisem dovolila, da bi kdo karkoli govoril čez to, da sem posvojena, enostavno iz tega razloga, ker je tako blatil mojo mamo (krušno). Vsi drugi odzivi pa so bili v pozitivnem smislu, tako od profesorjev, prijateljev, znancev, itd.

POGOVOR S POSVOJENKO P2. – 34 LET

Kako bi opisali vašo družino?

Biološka mami me je rodila in pustila v porodnišnici. Nato so me dali v nek dom, v bistvu kot neko sirotišnico, potem pa so me dali k enim kmetom v rejo. Oni so me vzeli v rejništvo le zaradi denarja, zelo slabo so delali z otroki. Mene so zelo zanemarjali. Socialna seveda tega ni vedela. Enkrat pa je socialna nenapovedano prišla in ugotovila, da sem jaz podhranjena in požrta od muh. Seveda so me dali v bolnišnico. Med tem časom pa so iskali zame posvojitelje. Pol leta sem bila v bolnici. Pri enem letu sem imela šest kilogramov. Potem veš, kako sem bila suha. Moji starši (posvojitelji) pa so si želeli otroka, ker je mama enkrat splavila, drugič pa je rodila mrtva dvojčka. No, potem sta me posvojila. Bila sta že kar stara, pri štiridesetih. Najprej smo živeli v Ljubljani, ko sem bila v šestem razredu pa smo se preselili sem. Nimam kaj reči glede družine, vse je bilo o.k. niso grdo delali z menoj. Kot običajna družina.

Mi lahko čim bolj natančno opišete okoliščine, v katerih ste izvedeli, da ste posvojeni (kraj, čas, prostor, kdo vam je povedal ali kaj drugega, kar se vam je še posebej vtisnilo v spomin)?

Veš, to sta mi že od nekdaj govorila, zato se ne spomnim točno kako in kdaj. Jaz sem za to vedela. Nikdar mi nista ničesar prikrivala.

Imate kakšno predstavo o tem, kako otroku povedati, da je posvojen (kakšen je najbolj primeren način, primerno obdobje, čas)?

Že zgodaj v otroštvu, čim prej.

Kako oz. na kakšen način so vam predstavili vaše biološke starše?

Starši mi niso ničesar povedali o bioloških starših, saj jo niso spoznali. So mi pa rekli, da jo lahko poiščem, če imam željo. Ampak meni je bilo v tej družini lepo. Samo zato bi jo rada videla, da vidim, kakšna je in da jo vprašam, zakaj me je pustila. Saj jo nič ne obsojam, saj niti ne vem, kaj je bilo. Sama vem, da tega nebi nikoli naredila, sama imam dva otroka. Meni je socialna delavka povedala, da je moja mama že imela eno družino prej. To je meni malo čudno, ker ne morem povezati stvari. Ali me je imela na skrivaj ali kaj. Zakaj se me je odrekla?

Ste kdaj imeli možnost spoznati svoje biološke starše:

- če da → lahko poveste zgodbo;
- če ne → kakšne so vaše predstave / načrti o srečanju z biološkimi starši?

Hotela sem spoznati biološko mamo. Rada bi zvedela, zakaj me je pustila v porodnišnici, samo to. Ampak ne vem. Kaj pa če bom razočarana? Joj, veš kako je to. Jaz bi morala najprej na Šiško na CSD, da bi jo oni poiskali in vprašali, če se strinja s tem, da se srečava. Biološka mati mi nič ne pomeni. Samo vseeno bi jo rada videla, da ji povem, kako sem in da imam dva otroka. Vedno sem si želela, da bi jo videla, ampak težko se je za to odločit. Ampak kaj jaz

vem, kaj pa če bi mi rekla, da me ne želi videt. To bi me prizadelo. Ali kaj pa če ni več živa ali pa če je bolna? Potem pa se mi bo zasmilila. Včasih, pa razmišljam o tem, če se kdaj spomni name.

Ali danes še kdaj razmišljate o tem, da ste posvojeni / o bioloških starših?

Na kakšen način razmišljate o tem?

Ne, to da sem posvojena ne razmišljam več. Imam svojo družino. Edino želja po tem, da vidim biološko mamo.

Se je vaše razumevanje glede posvojitve skozi različna življenjska obdobja kaj spremenilo?

Ne, nikoli nisem imela krize. Razen včasih sem razmišljala o tem, kako bi bilo, če bi živela v biološki družini. To sem razmišljala takrat, kadar sta mi starša težila, da ne smem ven. Ampak itak, da je bilo zame bolje, da sta me tako vzgajala.

Če bi imeli pred seboj mlad par oz. osebo, ki želi posvojiti otroka, kaj bi jima / ji svetovali iz svojih lastnih izkušenj?

Da naj s tem otrokom delajo lepo, kot da je njihov. No, saj z menoj sta delala lepo, samo sta bila že starejša in sta imela čisto drugačne vzgojne metode. Nič nisem smela, vse je bilo prepovedano. Pri osemnajstih še vedno nisem smela iti ven. Svetovala bi jim še to, da naj otroku ničesar ne prikrivajo, da naj ga imajo radi, ker posvojen otrok potrebuje še več ljubezni kot otrok iz biološke družine.

Ste v zvezi s posvojitvami imeli kakšne pogovore s socialno delavko? Kaj lahko poveste o tem?

Pri 18. letih so me poklicali na pogovor. Imela sem možnost, da grem v neko ustanovo, če mi v posvojiteljski družini ni kaj všeč. Vse so mi razložili glede posvojitve, kaj je bilo z mojo mamo. Takrat je bilo to tako, sedaj pa ne vem, kako je. To je bil nek informativni pogovor. Meni je bilo doma o.k. Niti tega nisem povedala, da me starši ne pustijo ven. Kaj čem to govorit, saj to je bila njihova pravica, da sta me tako vzgajala.

Kakšen pomen ima po vašem mnenju socialna služba na področju posvojitve?

V bistvu mora socialna preveriti, če so posvojitelji primerni in ali imata dovolj finančnih sredstev in to v kakšnem psihičnem stanju par je. Posvojitev je velika odgovornost. Mislim, da je socialna sedaj bolj osveščena o tem in da to ni tako, kot je bilo včasih. Sedaj je otroka težko posvojiti, zdi se mi, da je bilo to včasih lažje.

Kaj bi po vašem mnenju na področju posvojitve moralo biti drugače:

- prispevek socialnega dela;
- zakonodaja;
- morebitni drugi predlogi?

Ne spremljam zakonodaje.

Kakšna je vaša ocena tega, kako se danes v javnosti piše in govori o posvojitvah?

Kakšna sporočila dajejo mediji? Stereotipno, v redu, preveč premalo? Kakšen primer?

Dobro je, da se piše o posvojitvah, ampak je tega premalo. Boljše so posvojitve kot rejništvo. Po internetu sem brala, da imajo nekateri otroci, ki so posvojeni, zelo hude izkušnje. Zlorabe, alkohol in take stvari.

Kaj bi dejali na imena, ki se uporabljajo: posvojenec; krušni starši; so v redu? Vas motijo, zakaj? Kako bi bilo bolje reči?

Ti izrazi me ne motijo. Jaz s tem, da sem posvojena živim že celo življenje.

Sprejemanje okolice!

Ja, eni še vedno pravijo kaj, a res, a kar posvojena si. Za ene je to še vedno tragedija. Drugače pa nisem imela težav, da me ljudje ne bi sprejemali ali kaj takšnega.

POGOVOR S POSVOJENKO K2. – 37 LET

Kako bi opisali vašo družino?

Zame sta starša, mama in ata in drugih (bioloških) staršev ne priznavam. Meni ni v življenju nič manjkalo. Imela sem vse, ljubezen, spoštovanje.. Imam tudi brata, ki je posvojen iz druge družine, ampak mi smo živeli kot običajne družine.

Mi lahko čim bolj natančno opišete okoliščine, v katerih ste izvedeli, da ste posvojeni (kraj, čas, prostor, kdo vam je povedal ali kaj drugega, kar se vam je še posebej vtisnilo v spomin).

Zvedela sem nekje v drugem razredu OŠ. Jaz sem bila prva, ki sem bila posvojena v naši občini. Moja mama je bila pedagoginja in tudi oče je bil na takem položaju. Sošolci so mi govorili, da to niso moji pravi starši. Ko sem prišla domov, mi je mama razložila vse. Da so me dobili kot dojenčka. Kasneje nikoli nisem več nič spraševala, ker me niti ni zanimalo.

Imela sem kasneje eno zelo negativno izkušnjo. Ko sem bila stara 32 let, me je po telefonu klicala ena ženska, ki se je predstavila kot moja pol sestra. In me je spraševala o posvojitvi. Jaz sem ji rekla, da nimam nobene pol sestre, da imam le brata. To me je spravilo v stisko. Vedela je čisto vse o meni. Kdaj sem se poročila, koliko otrok imam, da sem imela prometno. Te podatke ji je moral dati nekdo, ki me dobro pozna. Lepo sem ji povedala, da ne želim nobenih stikov. Kasneje je prišlo še neko pismo, ki sem ga odnesla na policijo in zahtevala pregon. Saj sem ji lepo povedala, da naj me pusti pri miru.

Imate kakšno predstavo o tem, kako otroku povedati, da je posvojen (kakšen je najbolj primeren način, primerno obdobje, čas)?

Ne vem. Mogoče takrat, ko otrok dobi nek zunanji odziv. Da se mu ob taki priliki pove, da je posvojen.

Kako oz. na kakšen način so vam predstavili vaše biološke starše?

Na to ne morem odgovoriti. Nihče mi ni nič povedal o bioloških starših. Sama nikoli nisem spraševala. Res me ne zanima. Mogoče je odvisno to tudi od mojega karakterja.

Kaj danes veste o svojih bioloških starših; kdo vam je pripovedoval o tem?

Je to pogosta tema vaših pogovorov?

S kom se pogovarjate o tem / komu zaupate?

No po tistem telefonskem pogovoru sem zvedela, da je biološka mama imela štiri otroke in vsakega z drugim. Mene je pustila v porodnišnici in tja so me prišli iskat starši. Edino to mi je takrat povedala mami in s tem smo zaključili.

Ali danes še kdaj razmišljate o tem, da ste posvojeni / o bioloških starših?

Na kakšen način razmišljate o tem?

Ne.

Se je vaše razumevanje glede posvojitve skozi različna življenjska obdobja kaj spremenilo?

Ne. Edina prelomnica je bila moja prometna nesreča. Takrat sem komaj preživela. Ni se pa vedelo, če bom lahko imela otroke. Edina stvar, ki mi je prišla na misel je bila ta, da če se to zgodi, ne bom posvojila otrok. Razlog je ta, da sem v šoli zaradi tega slišala preveč zbadljivk, zaradi katerih sem preveč trpela. Kar se pa tiče življenja v družini, je bilo pa vse o.k.

Če bi imeli pred seboj mlad par oz. osebo, ki želi posvojiti otroka, kaj bi jima / ji svetovali iz svojih lastnih izkušenj?

Ste v zvezi s posvojitvami imeli kakšne pogovore s socialno delavko? Kaj lahko poveste o tem?

Nobenih pogovorov nismo imeli. Edino na srečanja posvojiteljskih družin smo hodili, ko sva bila z bratom še mlajša, do 18. leta. Elo imam zelo v lepi luči. Bila mi je kot stara mama. To je edini stik s socialno delavko.

Kakšna je vaša ocena tega, kako se danes v javnosti piše in govori o posvojitvah?

Kakšna sporočila dajejo mediji? Stereotipno, v redu, preveč, premalo? Kakšen primer? Kolikor spremljam, se nič ne govori.

Vas je kaj razjezilo, ko ste kje brali kaj o posvojitvah in se vam je zdelo, da je napačno, da ne drži?

Ničesar takšnega nisem zasledila.

Kaj bi dejali na imena, ki se uporabljajo: posvojenec; krušni starši; so v redu? Vas motijo, zakaj? Kako bi bilo bolje reči?

Beseda posvojenec se mi zdi v redu. Beseda krušni starši pa me moti, saj ni pomembno, kdo te zaplodi, pomembno je, kdo te vzgaja in to so tvoji pravi starši.

POGOVOR S POSVOJITELJICO M.

Kdo vas je seznanil z možnostjo posvojitve?

O tem sem že prej veliko brala, potem sem šla pa še na CSD vprašat o podrobnostih.

Kaj vas je najbolj skrbelo?

Težko mi je bilo, ker je bila čakalna doba dolga. Čakala sva tri leta. Potem me je skrbelo tudi to, od kje bo ta otrok prišel, ali bo iz Slovenije ali ne. So se kar pojavljali strahovi, vendar si potem sam sebi daješ odgovore in se tako potolažiš. Ni me pa tako zelo skrbelo.

Ste imeli kakšne zahteve glede otrok – barva, narodnost, spol, starost?

Ja, želela sva novorojenko, deklico in pa da bi bila Slovenka. Vendar to ni bila zahteva. To je bila želja. Realno bi lahko tudi do odstopanja prišlo, vendar to sva si želela.

Kakšna je bila reakcija bližnjih (starši, sorodniki, prijatelji, sosedje) na vašo odločitev, da boste posvojili otroka? Prosim, opišite kakšno zgodbo, reakcijo?

Ta reakcija mi še vedno seže do srca. Vsi so tako lepo sprejeli. Najprej moji starši, potem pa še vsi ostali prijatelji, sosedje, sorodniki. Prvi dan so jo skoraj prišli čisto vsi pogledat. Bila je polna hiša ljudi. Neverjetno lep občutek. Tudi enkrat nisem doživela negativne stvari. Tudi v naslednjih 22 letih ne.

Kakšna je razlika med vašimi predstavami o tem, kako bo, ko boste posvojili otroka in kaj ste doživljali, ko ste zares posvojili otroka?

Ni bilo nobene razlike. Mislim, da sva bila oba dobro psiho-fizično pripravljena.

Kaj se vam je zdelo posebno ob tem, da ste posvojili otroka in niste biološki starš?

To, da nisem biološki starš, me popolnoma nič ne moti. Posebno pa mi je bilo to, da nisem rabila roditi, ampak sem dojenčka dobila kar v roke.

Ali menite, ali imate izkušnjo, da je biti biološki starš v Sloveniji še vedno zelo pomembno, bolj kot če ste socialni starš?

Vedno se najde kakšen človek, ki bi rad pritisnil na občutljivo točko, vendar midva se nisva pustila. Zame je ta otrok ravno tako moj, kot če bi bil biološki.

Bila je le ena stvar, ki me je zelo zbolelo. Pa ni v zvezi z okolico ali šolo. M. je bila takrat v vrtcu in ko je prišla domov, me je vprašala: »Mami, a ti si me tudi nosila v trebuščku?« Zgleda, da so se pogovarjali o tem. Obe bi radi rekli, da sem jo nosila v trebuhu, pa seveda nisem mogla to reči. Bila je stara tri ali štiri leta. Malo se je začudila, ko sem ji povedala, da je nisem imela v trebuhu. Pa sem ji povedala, da jo je nosila mamica, ampak ne jaz, druga mamica, ker je jaz nisem mogla nositi. No, to je bil en tak trenutek, ko mi je bilo hudo. Drugače pa je ona že od vsega začetka vedela, da je posvojena. Že ko je bila stara dve leti, je vsem povedala. Najprej, ko je kdo prišel na obisk, je povedala, da je posvojena. Na svoj način je posvojitev otroka čudovita. Jaz bi se vedno odločila za posvojitev.

S kakšnimi problemi ste se srečevali v procesu posvojitve?

Ni bilo skoraj nobenih težav. Prijavila sva se na CSD in čakala sva tri leta. Nekajkrat sva šla na predavanja, imeli smo razgovore, pa sama sva si priskrbelo literaturo. Bilo je prijetno pričakovanje.

Edino razočaranje je bilo na Deteljici. Vendar ni bilo povezano s posvojitvijo M. Odločila sva se, da bi še imela otroke in sva šla na Deteljico. Takrat sem bila stara 40 let in mi je psiholog rekel, da sem prestara, kot drugo pa je rekel, kaj sploh še hočemo, saj že imamo enega otroka. Jaz razumem, da je ogromno vlog in da pari čakajo, ampak sam način, kako je bilo to povedano, me je razočaral. Meni se to zdi naravno, če si pač želim več otrok in mi je bil ta način zelo neustrezen.

Kateri so problemi, ki bi jih najbolj izpostavili? Kaj menite o centrih za socialno delo, o njihovi strokovnosti/usposobljenosti pri posvojitvah?

Kaj menite o ostalih organizacijah? Njihova strokovnost in usposobljenost?

Mislim, da CSD-ji dobro delajo. Samo so točke, kar sem že prej omenila za Deteljico, to je neustrezen pristop. Drugače mislim, da so dobro usposobljeni. Bi pa lahko sama država več naredila na tem področju.

Slovenska javnost v odnosu do posvojitev? Vaša opažanja?

Relativno se malo govori. Nekajkrat sem zasledila kakšen članek o posvojitvah, ki je bil pozitiven. Lahko bi se več govorilo o tem. V *Naši ženi* je imela Ela članke in to je to. Tega bi moralo biti več.

Kakšne napotke bi dali vi nekomu, ki bi si želel posvojiti otroka; kaj veste sedaj, pa prej niste vedeli?

Da naj ne čakajo predolgo. Midva sva dolgo čakala in se je vse skupaj zavleklo.

Zdaj, ko gledate nazaj, se vam zdi, da ste bili dovolj pripravljeni na posvojitev otroka; kakšno pripravo človek potrebuje? Kaj bi vi svetovali, da bi morali dobiti od določenih služb?

Midva sva bila dobro pripravljena. Potrebuješ pripravo, ki jo potrebujejo vsi drugi starši, ki se pripravljajo na rojstvo otroka. Je pa tu še ena stvar. Moraš biti razgledan, mislim razgledan v tej smeri. Pripravljen moraš biti na razna vprašanja od okolice in tudi otroka. Najprej pa moraš pri sebi razčistiti. Nama dvema je to isto kot rodni otrok. Ne vem, kako to drugi doživljajo. Ampak kolikor imam izkušenj z drugimi posvojitelji, pa so tudi zelo pozitivni. Ko smo se udeleževali srečanj posvojiteljskih družin, smo se pogovarjali. Spoznala sem ogromno čudovitih ljudi. Ravno na teh srečanjih vidiš družine, ki so take kot vse ostale. So poredni otroci, pridni otroci; tako kot v drugih družinah. Vsi smo božji otroci in meni je vseeno, kdo otroka rodi.

Predavanja in skupna srečanja so zelo dobrodošla. Meni se jih je zdelo premalo. Dvakrat smo šli na center in to je to. Samo midva sva potem delala sama na sebi. Sem srečevala ljudi, ko so rekli, da sami tega ne bi zmogli. To ni bilo izrečeno negativno, ampak dejstvo je, da ne more vsakdo posvojiti otroka.

Kakšno zgodbo ste povedali vašemu otroku o tem, odkod je prišel?

Točno tako kot je bilo. Povedala sva ji, da sva prišla v porodnišnico, kjer se rodi veliko otrok. Čakala sva za šipo in gledala, katera punčka je naša. Potem so prišle sestre in nama jo pokazale. Potem se je zgodilo nekaj, kar je bilo prav čudežno. M. je dvignila glavico. Mogoče sva midva fantazirala, samo to je bilo res nekaj posebnega. Sestra jo je prijela in nama jo je dala. Potem sva uredila še zadeve s papirji, tisto kar je bilo najbolj nujno, in smo šli domov.

Lahko opišete zgodbo, dogodek, kdaj in kako ste mu povedali, s kakšnimi besedami ?

To sva ji govorila že od vedno, zato ni nobene zgodbe ali posebnega trenutka, da bi to lahko izpostavila. Mi smo se veliko pogovarjali o posvojitvi. Vedno sva jo pripravljala na to, če bi jo kdo v vrtcu ali šoli zbadal zaradi tega, vendar ni bilo. Mogoče je kdaj sama pri sebi razmišljala o tem. Mislim pa da ni imela večjih travm zaradi tega. Sedaj se ne pogovarjamo o tem, ker je sama enkrat rekla, da sva midva najboljša mami in najboljši oči. Sva pa bila pripravljena, če bi morda kdaj želela zvedeti kaj o bioloških starših, bi ji pri tem pomagala. Vendar nikoli ni izrazila te želje.

Ste se kdaj počutili tuje? Kaj ste razmišljali največkrat v zvezi z izvori otroka; otrokovo biološko materjo/očetom?

Ne nikoli.

Ali lahko opišete potek, kako je bilo, ko ste šli po otroka; čim bolj natančno, dan, prostor, kaj ste mu rekli; kaj vam je ostalo v spominu; kaj je rekel kdo itd.

Bilo je poleti, leta 1985. To leto se mi je vleklo neverjetno. Imela sem tudi sama preiskave. Bilo je tako, da sem bila na umetni oploditvi. Čakam v čakalnici, potem so mi dali injekcijo in so me zopet poslali ven. Medtem pride mož in mi pove, da smo dobili punčko. V tistem trenutku se mi je način pri tej umetni oploditvi prav zagnusil. Potrkala sem na vrata, dala vse papirje, ki sem jih imela. Rekla sem še, da sem ravno dobila punčko in odšla. Bila sem čisto zmedena. Zdelo se mi je prav nadnaravno, kot bi neka usoda posegla vmes. Potem sva šla v porodnišnico, kjer nas je čakala M.

POGOVOR S POSVOJITELJEMA Z.

Kdo vas je seznanil z možnostjo posvojitve?

Ko je prišlo do problemov, ker nisem mogla zanosit, sva se odločila, da bova vseeno imela otroka. Vedela sva, da posvojitve obstajajo. Kupila sem si knjigo od Ele Zupančič, da sem že prej malo prebrala in se seznanila s tem. Potem sva šla na CSD in dala vlogo. Nato pa sva se še odločila, da greva na Deteljico.

Ste imeli kakšne zahteve glede otrok – barva, narodnost, spol, starost?

Nobenih pogojev nisva postavljala, razen ta, da bi bil otrok star do šestih mesecev. Nama je bilo lažje zato, ker sva bila mlada (30 let), zato se mi zdi, da so nama dodelili mlajšega otroka.

Kakšna je bila reakcija bližnjih (starši, sorodniki, prijatelji, sosedje) na vašo odločitev, da boste posvojili otroka? Prosim, opišite kakšno zgodbo, reakcijo?

Vse reakcije so bile pozitivne. Vsi so bili veseli za najino odločitev. Vendar midva bi posvojila ne glede na odzive okolice, ker sva se oba tako odločila.

Kakšna je razlika med vašimi predstavami o tem, kako bo, ko boste posvojili otroka in kaj ste doživljali, ko ste zares posvojili otroka?

To je bilo vse tako spontano. Midva sva čakala 11 mesecev. Marsikdo ni mogel verjeti, da je to tako potekalo. Bilo je skoraj tako, kot da bi rodila in prišla iz porodnišnice. Stara je bila tri dni, ko so naju poklicali. Ni bilo nobene ovire, razen to, da je bilo potrebno vse na hitro urediti.

Kaj so bile reakcije ljudi, ko ste že imeli otroka?

Vsi so naju podpirali. Od staršev, bratov, sester in okolice. Tisti dan, ko smo prišli, smo imeli polno hišo. Vsi so jo hodili gledat. Resnično so naju vsi podpirali.

Proces posvojitve

Vlogo sva dala na matičnem centru. Opravili so obisk na domu in ocenili pogoje. Nato so dali vlogo v Ljubljano na Deteljico. Imeli smo pogovore s psihologom in skupinska srečanja, kjer so nas pripravljali na posvojitve. Kako otroka sprejeti, da mu je potrebno čimprej povedati, da je posvojen. Povedali so nam primer ene punce, ki so ji resnico o tem, da je posvojena povedali na dan poroke. Doživela je takšen šok, da tudi poroke ni bilo. Takšne stvari ti povedo.

To pripravljalno obdobje nama je zelo pomagalo. Vsakemu poudarim, da moraš imeti razčiščen zakonski odnos in razčiščene pojme o posvojitvi. Če tega ni, je bolje, da otroka ne posvojiš. Otroka moraš imeti brezpogojno rad.

Ko smo V. že imeli, so iz socialne še enkrat prišli na obisk. Soc. delavka je poudarila, naj si to ne jemljemo kot kontrole, ampak kot obisk.

Se vam zdi prav, da se izvajajo obiski na domu?

Ja, meni se zdi prav. Kakšni imajo mogoče kakšne probleme in je prav, da se obiski izvajajo.

Pri nas je šlo za takojšnjo posvojitvev. Ker smo posvajali v drugi republiki, je bil tudi zakon drugačen. Če pa bi posvajali v Sloveniji, bi imeli eno leto poskusne dobe, preden bi se posvojitvev izvedla.

S kakšnimi problemi ste se srečevali v procesu posvojitve?

V Prištini, kjer smo posvojili, se je zapletlo nekaj v zvezi z enim papirjem, ker ga ni naš center poslal. Najprej nam niso hoteli dati otroka, ker ni bilo dokumenta o tem, da imava stanovanje. Nato je Viktorija po telefonu zagotovila, da bo dokument poslala in so nama zaupali. Midva sva jo dobila v bolnišnici. Takrat so bile za posvojitvev še tri deklince, vendar je bilo vse že določeno.

Kateri so problemi, ki bi jih najbolj izpostavili? Kaj menite o centrih za socialno delo, o njihovi strokovnosti/usposobljenosti pri posvojitvah?

Kaj menite o ostalih organizacijah? Njihova strokovnost in usposobljenost?

Kar se tiče dela centrov se mi zdi, da je dobro. Midva imava takšno pozitivno izkušnjo tako z našim centrom, kot s centrom iz Prištine, da nimava kaj pripomnit. Vse je bilo tako na hitro in če sem iskrena, še dan danes ne vem zakaj. Najbrž nam ne bilo tako usojeno.

Bilo je pet parov, ki smo hodili skupaj na priprave. Bil je še en par iz Celja, ki je že pred nami dal vlogo. Tam ti tudi povejo približen vrstni red. No, s to gospo sva si izmenjali telefonske, z namenom, da me obvesti, ko bodo dobili otroka. To naj bi pomenilo, da sva midva kmalu za njimi. Vendar potem se je izkazalo, da sva midva prej dobila otroka. Še danes ne vem zakaj. Bila sem v službi pa me je klicala Viktorija in rekla: »Punčko imamo.« Maja, jaz ti pravim, bilo je tako noro (*Solzne oči*). Mislila sem, da me bo konec. Vitkoriji sem samo rekla: »Kako, saj nismo še na vrsti?« Pa je odgovorila: »Ta punčka, je kot nalašč za vas, pa še rojstni dan boste imeli.« To so bile njene besede.

Slovenska javnost v odnosu do posvojitvev? Vaša opažanja?

Mislim, da se o tem sploh ne govori. Vsaj jaz ne zasledim nič o tem.

Kakšne napotke bi dali vi nekomu, ki bi si želel posvojiti otroka; kaj veste sedaj, pa prej niste vedeli?

Trden, soglasen partnerski odnos. Tu ne sme biti niti najmanjše pikice nesoglasij. Pa veliko pogovora. Midva sva želela še posvojiti otroka, vendar sva se kasneje premislila zato, ker bi morala čakati pet let in več, ker sva že imela enega otroka. Svetovala bi še, da naj se ne ozirajo na okolico, vendar le na svojo družino.

Zdaj, ko gledate nazaj, se vam zdi, da ste bili dovolj pripravljeni na posvojitvev otroka; kakšno pripravo človek potrebuje? Kaj bi vi svetovali, da bi morali dobiti od določenih služb?

Mislim, da sva bila dovolj pripravljena. Človek mora imeti razčiščene pojme. Veliko se je potrebno pogovarjati s partnerjem in se malo izobraziti na tem področju. Meni je pomagala knjiga od Zupančičeve.

Ena ženska je enkrat rekla: »Pa kako lahko? Jaz ne bi delala za tujega otroka.« Jaz nisem nič komentirala.

Povem ti, da če bi takrat, ko sva bila v porodnišnici v Prištini naša V. bila brez rokice ali kaj podobnega, bi jo vseeno vzela. Moja je bila oz. najina (*jok*). Jaz ne bi mogla reč, da je ne bom vzela.

Kakšno zgodbo ste povedali vašemu otroku o tem, od kod je prišel?

V. je rasla s tem. Vedela je že pri dveh letih. Potem sem ji pa z leti več pripovedovala. Nisva imela nobenih težav. Tudi ona ima vse to razčiščeno. Povedat moraš. Sigurno je bolj prav, da otrok s tem že zraste. Lahko se kasneje v šoli nehote pride do kakšnih nesporazumov. Mi smo imeli samo en tak primer, ko je naši V. sošolka rekla, da jaz nisem njena mamica. Seveda je jokala, ko je prišla domov. Nato sva se pogovorili, čeprav je že vedela, da je posvojena. Sama nisem vedela, kaj naj naredim; bila sem v dilemi. Naslednji dan je prišla iz šole vsa nasmejana. Saj se ji je potem ta deklica opravičila, najbrž je vedela, da jo je prizadela. To je bilo v tretjem razredu.

Zato je prav, da te tudi na pripravah pripravljajo na to, da otroku poveš. Moraš biti iskren do otroka.

Ste se kdaj počutili tuje? Kaj ste razmišljali največkrat v zvezi z izvori otroka; otrokovo biološko materjo/očetom?

Ne. Tudi nikoli nisva negativno gledala na mater. Veva pa ime in priimek matere in to, da je bila študentka ter zelo lepa. To nam je povedal socialni delavec v Prištini. Bil je zelo prijazen. Rekel je tudi, da naj ne obsojamo matere, ker si Slovenci ne moremo predstavljati, v kakšnih razmerah živijo. Dodal je še, da bi bila zavržena, ker je ženskega spola, ker njihova kultura daje vse le na moške.

Otrok nekaj sigurno podeduje, vendar večina pa je privzgojenega. Mi z V. nismo imeli nikakršnih težav.

Ste kdaj razmišljali, kaj bi storili, če bi se V. odločila, da poišče svoje korenine?

Stala bi ji ob strani in ji pomagala (*jok*). Medve se še vedno veliko pogovarjava o tem - o tem, če jo zanima, kakšna je biološka mati in te stvari. Sama pravi, da s tem ni obremenjena in da sva midva zanj starša.

Ali lahko opišete potek, kako je bilo, ko ste šli po otroka; čim bolj natančno, dan, prostor, kaj ste mu rekli; kaj vam je ostalo v spominu; kaj je rekel kdo itd.

Hvala Bogu, so mi tudi v službi stali ob strani, tako da me drugi dan ni bilo več. Midva sva morala vse v enem dnevu pripraviti, ker nisva imela ničesar za otroka. Seboj sva morala vzeti hrano. V hotelu so nam tudi stali ob strani. Potrebno je bilo segreti hrano. Ko sva jo v porodnišnici dobila, je sestra vse zmetala iz potovalke ven in ni mogla verjeti, kaj vse bo ta punčka sedaj imela. Tam so bili čisto drugačni pogoji. To je bil čisto drugi svet. Osebe v Titovi Mitrovici in tudi v Prištini je bilo zelo prijazno in uslužno. Imeli smo problem, ker avion naslednji dan ni vozil, ker je bil pokvarjen. Potem so nam predlagali, da letimo iz Skopja (100 km stran). Nato so nam zrihtali prevoz do Skopja. Ta človek, ki nas je vozil ni vedel nič, komaj smo našli letališče. Pristali smo v Beogradu in nato smo leteli do Brnika. V.

je spala vso pot. Bila je tako pridna. Ta izkušnja je bila zanimiva, vendar pa je bila ta pot tudi zelo naporna. Teh občutkov se ne da opisat. Nekje je nekaj bilo, da nas je dalo skupaj. Ko je bila vojna je po televiziji prikazovalo Titovo Mitrovico, jaz sem šla po V. in ji povedala, da prikazujejo mesto, v katerem je bila rojena. Nekaj časa gleda, nato pa reče: »Mami, ampak Bog je pa res dober, da nas je skupaj dal.« Točno tako je rekla, pri petih letih (jok).

POGOVOR S POSVOJITELJEMA A.

Kdo vas je seznanil z možnostjo posvojitve?

Seznanila sva se na našem centru pri socialni delavki, ki dela na tem področju. Ona pa nas je napotila na društvo Deteljica, kamor sva hodila tri leta na priprave za posvojitev. Prebrala pa sem veliko knjig na to temo.

Kako so potekale priprave na Deteljici?

Najprej predeluješ stisko, ki nastane zaradi neplodnosti. Najprej očistiš, če lahko tako rečem, samega sebe, šele potem se pripravljáš na prihod otroka.

Kaj vas je najbolj skrbelo?

V bistvu naju ni nič kaj posebej skrbelo. Najbrž zaradi tega, ker sva bila v tem programu Deteljice. Kadar je bila kakšna svečana posvojitev, smo bili povabljeni na protokol, tako da smo imeli iz tega vidika kar nekaj izkušen. Seveda kar se tiče čustev, pa jih moraš doživeti sam, tega se ne moreš navaditi. Edino to, kako mu bova povedala in kako bo to sprejel. To naju je včasih skrbelo.

Ste imeli kakšne zahteve glede otrok – barva, narodnost, spol, starost?

Jaz sem imela željo po punčki, možu je bilo vseeno. Oba pa sva si želela, da bi bil otrok zdrav. Posvojila pa sva fantka.

Kakšna je bila reakcija bližnjih (starši, sorodniki, prijatelji, sosedje) na vašo odločitev, da boste posvojili otroka? Prosim, opišite kakšno zgodbo, reakcijo?

Naši prijatelji so bili s tem seznanjeni že ko sva hodila na priprave. Vedeli so za moje težave. Bila sem že štirikrat noseča, čutili so tudi mojo stisko, zato so naju vzpodbujali.

Kakšna je razlika med vašimi predstavami o tem, kako bo ko boste posvojili otroka in kaj ste doživljali, ko ste zares posvojili otroka?

To si ne moreš predstavljati, kako to zgleda, še posebno, če dobiš takega otroka, kot sva ga midva. Psihično in fizično je bil v slabem stanju, ker je doživljal težke stvari. Star je bil dve leti in dva meseca. Tako, da smo se tri leta maksimalno borili. Nisem vedela, da bo tako hudo.

Kaj vam je bilo najtežje?

Ravno to, ko nisva vedela, kaj naj storiva, da bo prav. Kaj naj narediva, da se ne bo več bal vode, teme.

Kdo vama je pomagal pri tem?

Povezala sva se s starši ostalih dveh otrok in smo si izmenjavali izkušnje in si tako pomagali.

Razlogi zakaj je šel v posvojitev?

Oče in mati sta bila zunajzakonska partnerja. Oče je začel piti in je postajal vse bolj nasilen. Dva otroka sta bila že v reji, naš pa je bil v najhujšem. Posledice so bile hude. Ni znal

govoriti, bal se je vode, teme. Ko smo ga dali spat, je kar norel. Imel je takšne travme. Ko sem ga kopala, je kar trepetal. Slišala sem, da so mu po glavi polili vroče mleko. Takšne grozne stvari, da ne moreš verjet.

Kaj so bile reakcije ljudi, ko ste že imeli otroka?

Ni negativnih odzivov. Mi smo imeli svečano posvojitvev in to je bilo potem objavljeno v občinskem glasilu. To je zelo dobra poteza, saj nismo rabili vsakemu posebej razlagati, kaj in kako, ker so že vsi prebrali.

Kaj se vam je zdelo posebno ob tem, da ste posvojili otroka in niste biološki starš?

Zdi se mi, da sva lahko naredila več za otroka, kot če bi imeli svojega.

Ali menite, ali imate izkušnjo, da je biti biološki starš v Sloveniji še vedno zelo pomembno, bolj kot če ste socialni starš?

Nama je to enakovredno. Ljudje pa te imajo bolj za posebnega. Bolj nas imajo na očeh, bolj smo pod lupo. To ni le občutek, ampak je res.

S kakšnimi problemi ste se srečevali v procesu posvojitve?

Nobenih problemov ni bilo. Zadovoljni smo s socialnimi delavkami iz obeh centrov.

Kako ste jih premagovali?

Kdo od bližnjih vam je pri tem pomagal?

Katera strokovna institucija vam je pri tem pomagala?

Kateri so problemi, ki bi jih najbolj izpostavili? Kaj menite o centrih za socialno delo, o njihovi strokovnosti/usposobljenosti pri posvojitvah?

Kaj menite o ostalih organizacijah? Njihova strokovnost in usposobljenost?

Midva sva zelo zadovoljna s sodelovanjem centra. Pri nas smo vložili vlogo, ko pa se je posvojitvev sklenila, smo sodelovali s centrom, ki je dal otroka v posvojitvev. Socialne delavke so bile enkratne ženske. Vse so povedale, kar so vedele o družini, naredile so vse, kar so mogle. Naredile so dobro potezo. V tej družini so bili trije otroci. Sedaj je vsak posvojen v eni družini in se srečujemo nekajkrat na leto.

Kako izgledajo ta srečanja?

Če slučajno koga zanima, kdo smo, se predstavimo: »Tole so bratje in sestra, mi smo pa njihovi starši.«

A se vidi povezava med njimi?

Ja. So povezani in so radi skupaj, vendar ni nobenih težav, ko se razidemo.

Ste spoznali biološke starše?

Ne. Smo hoteli, vendar je oče že umrl. Mama se je ponovno poročila, vendar je ni bilo nikjer, tudi socialne delavke niso vedele, kje je. Oče je imel raka. Mi smo šli z M. na operacijo za mandlje in smo ga iskali po Kliničnem centru, da bi ga skupaj obiskali, vendar je bil že odpuščen, tako da do srečanja ni prišlo. Vam pa lahko pokažem, pisma, ki jih je pisal M.

Vas je strah, da bi se biološka mati pojavila?

Sedaj se je poročila in na centru sprašuje po otrocih, vendar midva se ne bojiva. Ne, ker je M. v srcu in uradno naš. Če bo hotela stike, pa ni problema, bi jih lahko imeli, saj tudi naju zanima.

Slovenska javnost v odnosu do posvojitve? Vaša opažanja?

Govori se zelo malo. Premalo. Imam občutek, kot da se to skriva. Tudi Deteljica se trudi, da bi se nekaj spremenilo, pa država nima poslušna.

Kakšne napotke bi dali vi nekomu, ki bi si želel posvojiti otroka; kaj veste sedaj, pa prej niste vedeli?

Priprava je zelo pomembna, da očistiš sebe. Ne moreš imeti otroka, če si obremenjen z lastnimi frustracijami. Postaviti se moraš v položaj, da mogoče sploh ne bo otrok ne bioloških ne posvojenih. Jaz sem imela grozne probleme. Samo v Deteljici sem se pojavila in sem jokala kot dež. To greš čez proces lastnih težav in si poln frustracij. Če bi takrat dobila otroka, bi bila katastrofa. Moraš najprej razčistiti pri sebi.

Zdaj, ko gledate nazaj, se vam zdi, da ste bili dovolj pripravljeni na posvojitev otroka; kakšno pripravo človek potrebuje? Kaj bi vi svetovali, da bi morali dobiti od določenih služb?

Misliva, da sva bila dovolj pripravljena. Pomembno je, da bereš strokovne, psihološke knjige, se pogovoriš z nekom, ki ima izkušnje in da greš čez priprave, ki jih imaš na centru in Deteljici.

Kakšno zgodbo ste povedali vašemu otroku o tem, odkod je prišel?

Večkrat sva mu povedala, postopoma. Čisto vse. Ničesar nisva dodajala ali odvezemala. Tudi to ve, kakšne razmere so bile doma. Seveda sva mu povedala na njegovim letom primeren način. Pokazala sva mu tudi vsa očetova pisma in voščilnice ter voščilnice od babice. To sta pošiljala na CSD, oni pa nam.

Tudi, ko je umrl oče, smo šli vsi na pogreb. Tudi ostali dve družini. M. ga je pokropil. Sprejemal je dobro, ni ga niti dojemal kot očeta. Tudi oče se nikoli ni podpisal kot oče, vendar z imenom. Sam je vedel, v kakšni situaciji je in da za otroke ne more ničesar storiti.

Ste se kdaj počutili tuje? Kaj ste razmišljali največkrat v zvezi z izvori otroka; otrokovo biološko materjo/očetom?

Ne počutiva se tuje. Se pa pojavijo težave, ker noče delati za šolo. Zadnjič je rekel, da bo kar šel od naju, zaradi tega ker se je moral učiti. Jaz sem mu odprla vrata, on pa je šel v jok. Prizadelo ga je, ker sem rekla, da lahko gre. To sem naredila zato, ker nočem, da naju izseljuje s tem. Zavedam se, da bo v puberteti hudo, že sedaj vidim, da ne bo lahko. Sigurno so otroci, ki doživljajo travme, bolj posebni. Naš. M. je nemiren otrok, zato je včasih težko.

Mož pravi: »Fino je, da ga imamo. Sem včasih tudi jezen na njega, ampak ne predstavljam si, da ga ne bi imeli. Super je.«

Ali lahko opišete potek, kako je bilo, ko ste šli po otroka; čim bolj natančno, dan, prostor, kaj ste mu rekli; kaj vam je ostalo v spominu; kaj je rekel kdo itd.

Jedla sva kosilo. Viktorija nas je klicala, da imajo fantka. Dala nama je deset minut, da se odločiva. Bil je tako čuden, napet trenutek, da se ga ne da opisat. Malo sva se pomirila in razmislila. Odločila sva se, da ga vzameva, nisva niti razmišljala, kakšen je. Naslednji dan sva šla po M., ki je bil pri družini, v kateri je posvojen njegov brat. To je bil poseben trenutek. Ko sva se z M. zagledala, je stegnil rokice, jaz sem ga vzela v naročje in me je objel. Prejel me je tako, kot da sem neka rešitev. Ne moreš verjet. Potem smo šli v trgovino po igrače in ostale

stvari. Nekaj oblekic mi je dala mama od M. bratca. Že takoj sva postali prijateljici. Mene je stisnil, medtem, ko se je moža bal. Ta strah je imel zaradi očeta.

POGOVOR S POSVOJITELJEM G.

Kdo vas je seznanil z možnostjo posvojitve?

Imel sem prijatelja iz Ljubljane, njegova mati je bila babica in je te stvari nekako poznala. Kasneje sem se povezal z Elo Zupančič, s katero sem se lahko pogovoril o tem.

Kaj vas je najbolj skrbelo?

To je bila sprememba za tisoč procentov. Skrbelo nas je, kako bo to vse skupaj šlo; delo, otroci. Za K. smo imeli eno žensko, ki je čuvala na njo.

Ste imeli kakšne zahteve glede otrok – barva, narodnost, spol, starost?

Nobenih zahtev.

Kakšna je bila reakcija bližnjih (starši, sorodniki, prijatelji, sosedje) na vašo odločitev, da boste posvojili otroka? Prosim, opišite kakšno zgodbo, reakcijo?

Ja, reakcije sorodnikov niso bile negativne

Kakšna je razlika med vašimi predstavami o tem, kako bo ko boste posvojili otroka in kaj ste doživljali, ko ste zares posvojili otroka?

Sam način življenja je bil drugačen. Druge obveznosti, odgovornosti.

Kaj so bile reakcije ljudi, ko ste že imeli otroka?

Sosedje so pa imeli za pripomnit. Pa še kasneje se je našel kdo, ki je rekel, kako lahko drugega otroka rediš.

Kaj vam je bilo najtežje?

Najtežje je bilo to, ko se moraš povsod spovedati. Na občini, na matičnem centru, pri okolici. Dostikrat sem slišal kakšne očitke o tem, da redim tuje otroke.

Ali menite, ali imate izkušnjo, da je biti biološki starš v Sloveniji še vedno zelo pomembno, bolj kot če ste socialni starš?

Jaz ne gledam na to, kako okolica gleda. Jaz gledam na to, da se mi razumemo. Saj pride tudi do krega, ampak to je povsod, to je normalno. Smo hitro razčistili, dokler so pod mojo streho, bo tako, kot bom jaz rekel. V končni fazi so oni k meni prišli.

S kakšnimi problemi ste se srečevali v procesu posvojitve?

Kako ste jih premagovali?

Kdo od bližnjih vam je pri tem pomagal?

Katera strokovna institucija vam je pri tem pomagala?

Ni bilo nobenih težav. Na CSD Ljubljana center smo dali vlogo. Po pogovoru z Elo se je izkazalo, da imamo možnost, da posvojiva dva otroka in za to sva se tudi odločila. V roku pol leta smo dobili otroka. Nadaljnje smo kontaktirali s centrom iz Titograda, kjer smo posvojili punčko in s centrom, kjer smo posvojili fanta, v bližini Dubrovnika. Oni so nam dali napotke, kako pridemo do tam. Takoj sem kupil letalske karte in to je bilo to. Z menoj je šla sestra, ker žena ni mogla. Problemov v samem procesu ni bilo, pojavljale so se le težave z organizacijo prevoza in nastanitve pri njih.

Kateri so problemi, ki bi jih najbolj izpostavili? Kaj menite o centrih za socialno delo, o njihovi strokovnosti/usposobljenosti pri posvojitvah?

Kaj menite o ostalih organizacijah? Njihova strokovnost in usposobljenost?

Vsak, ki se odloči za posvojitev, mora imeti razčiščeno v glavi. Socialni delavec mora biti strokovno podkovan in mora imeti sposobnost, da človeka prečita in presodi, ali mu lahko da otroka ali ne. Pa tudi pripraviti mora posvojitelje na težave, ki lahko pridejo.

Kakšne napotke bi dali vi nekomu, ki bi si želel posvojiti otroka; kaj veste sedaj, pa prej niste vedeli?

To je življenjska izkušnja. Marsikaj pride iznenada, kar ne pričakuješ. Sam nisem imel večjih problemov, nekateri pa so imeli težave z otroki, ko so jim kradli. Meni se je sin le enkrat zlagal, sem ga hotel kar sesekati. Od takrat se to ni nikdar več ponovilo.

Zdaj, ko gledate nazaj, se vam zdi, da ste bili dovolj pripravljeni na posvojitev otroka; kakšno pripravo človek potrebuje? Kaj bi vi svetovali, da bi morali dobiti od določenih služb?

Nisem bil dovolj pripravljen. Psihično pripravo, da razčistiš sam pri sebi.

Kakšno zgodbo ste povedali vašemu otroku o tem, od kod je prišel?

Tako kot je bilo. Vse, kar vem o bioloških starših in vse kar se je dogajalo v samem procesu. S tem, da sin ne govori o posvojitvi, punca pa se je pogovarjala z ženo.

Ste se kdaj počutili tuje? Kaj ste razmišljali največkrat v zvezi z izvori otroka; otrokovo biološko materjo/očetom?

Ne bi rekel, da sem se počutil tuje. Za mame itak vem, ker smo se srečali, ko smo podpisovali papirje. Ena je brez težav podpisala papirje, druga pa je jokala. Socialna delavka jo je vprašala, če si želi premisliti, pa je rekla, da ne more, ker bo drugače morala od doma. Drugače pa nisem nikoli razmišljal.

POGOVOR S SOCIALNO DELAVKO

Koliko časa ste delali na posvojitvah?

Na tem področju sem delala 29 let.

Katere so pomembne veščine socialne delavke, ki jih mora imeti pri delu na področju posvojitvev?

Na sploh za socialno delo moraš biti občutljiv, se pravi, da moraš imeti empatijo oz. sposobnost empatije do problema človeka. Prav na področju posvojitvev je pa zelo pomembno, da se vživiš tako v problem posvojitelja kot tudi v starše, ki otroka oddajo v posvojitev ali pa kadar gre za odvzem. Tukaj so tako različne situacije, da ni samo odvzem otroka, ampak največkrat tudi nuja, ki žensko pripelje do tega, da mora dati otroka v posvojitev in če jo takrat ti obsojaš, to ženska začuti. Stiske žensk, ki so »prisiljene« dati otroka v posvojitev, so včasih zelo hude in če bi jo pri tem obsojal še strokovni delavec, je to lahko usodno.

Postopek posvojitvev – kako poteka postopek v praksi – kje se zatakne?

Na centru to poteka tako, da imam z bodočimi posvojitelji več razgovorov in pripravljam vso potrebno dokumentacijo, ki bo enkrat potrebna za posvojitev, za ta dogodek, ko bosta partnerja dobila otroka. Bodoča posvojitelja obiščem tudi na domu, da preučim možnosti, ali je primerno, da konkretni par dobi otroka. Glede na to da otrok skoraj ni, posvojiteljev pa kar nekaj in glede na to da težko posvojimo otroka v naši občini, zaradi majhnosti občine, se

poslužujemo Deteljice. Tudi v primeru, ko imamo v občini otroka za posvojitev; skupaj z Deteljico poiščemo ustrezen par za tega otroka.

Posvojiteljske družine spremljamo do takrat, ko postopek ni uradno končan. To je eno leto, ko se da otroka v poskusno posvojitev. V tem času se lahko obe strani še premislijo, možne so pritožbe. Po tem pa imamo stike s posvojiteljskimi družinami, kolikor oni želijo. Moje pravilo je, da se potem te družine spusti v življenje, da zaživijo tako kot ostale družine. Veš, nekateri mislijo, da so ti stiki kontrola. Mi pa tega ne želimo, ker se prizadevamo, da bi imeli prijateljski odnos. Z nekaterimi imamo zelo lep odnos.

Na kakšni podlagi pa se odločite, da je otrok primeren za določen par?

Par se odloča za spol, starost in včasih še kakšne druge podrobnosti. Zelo pomembno pa je mnenje strokovnih delavcev iz Deteljice, ki pripravljajo pare na posvojitev, saj oni vidijo, kdaj je par zrel za posvojitev. V večini primerov nas Deteljica povabi na njihova srečanja in tam tudi že mi vidimo, kateri par je primeren, da otroka posvoji. Ko se izbere par, pa tudi že mi iz centra vodimo razgovore s tem parom in pripravljamo teren za namestitev otroka. No, to je tehnični del. Upravni postopek pa se potem vodi na CSD.

Socialno poročilo!!

Socialno poročilo napišemo na podlagi razgovorov in dela se poizvedbe. Ampak naš kraj je tako majhen, da se stvari poznajo in to niti ni potrebno. Včasih tudi sami pari kakšna priporočila prinesejo in vsa ta ustrezna potrdila, ki jih pred posvojitvijo izbiramo (potrdila, ki jih določa ZZZDR). Obisk na domu pa je tudi obvezen.

Kaj vi kot izkušena oseba pri delu na področju posvojitve pogrešate pri zakonodaji?

Mogoče to (čeprav se že dela nekaj v to smer), da bi starše in bodoče posvojitelje pripravljali na to, da rodni starši vedo, kam je njihov otrok šel, ker do sedaj se je to zabrisalo, kolikor se je lahko - ker Slovenija je zelo majhna in od nekod že pridejo te informacije. Imeli smo primer, ko neka mama ni hotela dati otroka v posvojitev, je bil pa kar nekaj časa v rejništvu. Potem je pa rekla, če bi vedela, da bo njenega otroka imela ta in ta ženska, bi ga pa dala v posvojitev. No, in zakaj ne. Sama je vedela, da nima pogojev, ker je bila v ozadju bolezen. Ko je to predlagala, pa so iskali na takšen način par za tega otroka, da je bila ona zraven. Ko je ona dobila vtis, da lahko nekemu paru zaupa, je stvar stekla. Sedaj pa imajo občasno stike.

Nekje je pisalo, da centri nimajo enakih postopkov za obravnavo vlog in izdelavo soc. poročila – se vam zdi, da to drži?

Če je občina velika, kot je npr. Ljubljana ali še kakšna, ni problem, da posvojijo otroka iz roba občine, pri nas – majhnih občinah pa je to problem. Velike občine lahko dosti hitreje rešujejo posvojitve, kot jih mi, kajti mi smo odvisni od nekoga drugega. Tu je že ena razlika. Druga stvar, ki mene že vsa ta leta moti, pa je na državnem nivoju, in sicer ta, da ni enotnega merila za zbiranje posvojiteljev in potem tudi otrok. Sedaj imamo prek računalnika enoten program za bodoče posvojitelje in tudi za otroke, ki so namenjeni za posvojitev in gremo lahko v program preverit vse kandidate. Samo vseeno priprave za posvojitev pa niso enotne – nekateri centri to lahko sami vodijo; kar lahko, sploh če imajo še kakšne druge strokovnjake, kot so psihologe pa še koga. Manjši centri pa žal tega nimamo, zato se poslužujemo Deteljice. Ampak zakaj ne bi bil nek osrednji center, ki bi bil pooblaščen in bi enotno to pripravljali. To je problem.

Kaj menite o ustanovitvi skupnega republiškega centra, ki bi imel pregled nad vsemi kandidati za posvojitev in vsemi otroki, ki so na voljo za posvojitev?

Sama sem to že večkrat omenjala, tudi na višjih nivojih, ampak zgleda, da ni prave klime, da bi do tega prišlo. Tudi zakonodaja ne govori v prid temu. Pari veliko dobijo v skupini, ko si izmenjajo izkušnje, podobne težave. Marsikaj slišijo od drugih, ki so imeli enake težave in se ob tem učijo – tega jim jaz žal ne morem nuditi. Zato bi bilo krasno, da bi imeli nek osrednji republiški center.

Kaj menite o tem, da so otroci pogosto predolgo v rejništvu?

Imeli smo primer dveh otrok, ki sta prestarela in sta v rejništvu. Postopek na sodišču za odvzem roditeljske pravice staršema je tako dolgo tekel, da sta oba otroka prestarela in jih ni nihče več hotel posvojiti. In če je otrok nekje v puberteti, še s hudimi težavami, je težko, da ga bo kdo posvojil. To je problem. Otrok ostane večni »rejenček«. In vprašanje, kam se bo vrnil, ko status rejništva preneha. Rejniki (večinoma) imajo otroka do določenega obdobja, dokler zanj dobivajo rejnino; kasneje pa vprašanje, so pa zelo redke izjeme, ko otrok postane kar njihov član, čeprav neposvojen. To je problem. Država dolga leta daje neka kar velika sredstva, na koncu pa ni nič od tega. Otrok se vrne v matično družino, ki je praviloma neurejena, ali pa pristane na cesti, ker nima kam.

S kakšnimi težavami ste se srečevali pri svojem delu?

Kakšen primer!

Hudo je, ko ne moreš pomagat parom, ki si otroka želijo. Tako, da včasih nastopi kar stiska zaradi tega. Drugače pa so posvojitve same lepo dejanje. Bi pa vseeno še nekaj izpostavila, kar je praksa pokazala – če posvojitelja nista res zrela (še bolj kot povprečno zreli starši), je posvojitev težje starševstvo kot rodno starševstvo, saj posvojitve prinašajo vse mogoče. Dejstva, da je otrok seboj prinesel genske drugačne zadeve, da je iz drugega okolja, da ima lahko že poškodbe, se ne da izbrisati. To je treba pač sprejeti. Če tega ne sprejmeš, ti trpiš in lahko tudi otrok trpi.

S katerimi institucijami ste bili povezani?

Deteljica in ostali CSD-ji.

Povprečna doba čakanja na otroka?

Različno je. Včasih je leto, najpogosteje pa tri leta in več.

Ali so pari, ki se obrnejo na center, dovolj informirani o posvojitvah ali jim je potrebno podrobno predstaviti postopek posvojitve?

Največkrat že pridejo z nekimi informacijami, ki so jih dobili od družin, ki imajo posvojenega otroka. Samega postopka pa ne poznajo podrobno, tako da gredo še enkrat čez to. Deteljico se jim svetuje, ni pa nujno, da gredo. Jaz jim povem, da imajo v domačem okolju (torej v naši občini) manj možnosti za posvojitev.

Kaj jih najbolj zanima?

Vse mogoče. Cel postopek posvojitve, kolikšne so realne možnosti, da posvojijo otroka, kdaj pridejo do otroka. Razdelujemo njihove stiske, kaj posvojitev prinaša in take stvari. Posvojitev je za kraj zelo zanimiva. Največkrat se pride tega otroka večkrat pogledat kot rodnega. Istočasno pa se precizno starše tudi opazuje. Poznam primer, ko so imeli prvega posvojenega otroka, drugega pa rodnega. No, punčka, ki je bila posvojena, je imela močne laske in ko so jo kopali, je vedno jokala in se drla. Sosed pa je rekel, da ko bi on lahko nekam

javit, kaj z tem otrokom delajo. Medtem ko z rodnim otrokom, bi lahko delali karkoli, pa ne bi bil tako na očem javnosti. Tu se zelo vidi razlika med otrokoma. Na zunaj se vsi delajo, češ kako smo veseli za vas; po drugi strani pa se otroke in starše pretirano opazuje. Okolica opazuje, kako je otrok oblečen, kako ga vzgajajo, kako se z njim pogovarjajo. Ljudje razumejo posvojitve tako, da ti je otrok dan in ni tvoj. Zato poudarjam, da je zrelost posvojiteljev tako pomembna, saj se srečujejo z vsemi mogočimi stvarmi in odzivi okolice.

Ste imeli kakšne izkušnje z mamami, ki so dale otroka v posvojitev?

So se po posvojitvi še kaj oglasile na CSD in namen obiska?

Da, imam mamo, ki je dala otroka v posvojitev iz porodnišnice zaradi razmer doma. Ta mama še vedno prihaja k meni in doživlja hude stiske. Velikokrat se pogovarjava, zelo trpi, obžaluje svojo odločitev. Zaveda se, da koraka nazaj ni. Pomembno se mi zdi, da ji stojim ob strani, da ve, da sem tukaj in da jo razumem.

Ste imeli kakšen primer, ko je posvojena oseba prišla k vam, da poišče biološke starše oz. kaj o svojem izvoru?

Da in to ne dolgo nazaj. Punca bi rada poiskala biološko mamo, vendar ji jaz žal ne morem pomagat, ker res ne vem, kje je. V ozadju je še ena stvar, za katero ne vem, če punca ve, ki pa bi zelo vplivala na njeno identiteto – če je to še zakrito. V tem primeru se očitno najpomembnejša dejstva niso povedala. Punco sem povabila na razgovor, sedaj ne vem, če bo prišla. So se ji pa ta vprašanja začela porajati ob njenem materinstvu.

Bodoče posvojitelje opozarjamo na to, da otrok mora živeti s tem dejstvom, da je posvojen. To se mora povedati čim prej. Ne sme se tega zakrivati. To res zelo poudarjamo. Samo žal se nekateri odločijo drugače, mi pa na to ne moremo vplivati.

Mi, ki delamo na področju posvojitve, tudi ne dobimo vseh podatkov o starših. Vendar nekatere osnovne pa imamo. Pomembno je, da bodočim posvojiteljem povemo npr. da je otrok Rom. In to zaradi tega, ker nekateri apriori ne sprejemajo Romov in kako bodo potem posvojili Roma?

POSTOPEK KVALITATIVNE ANALIZE

POSVOJITELJI

Izpis relevantnih izjav

- 01 O posvojitvah sem že prej veliko brala, potem sem šla pa še na center vprašat o podrobnostih.
- 02 Težko mi je bilo, ker je bila čakalna doba dolga.
- 03 Skrbelo me je tudi to, od kje bo ta otrok prišel ali bo iz Slovenije ali ne.
- 04 Želela sva novorojenko, deklenco in da bi bila Slovenka.
- 05 Realno bi do odstopanj lahko prišlo.
- 06 Vsi so tako lepo sprejeli, najprej moji starši, potem pa še vsi ostali sosedje, prijatelji, znanci.
- 07 Bila je le ena stvar, ki me je zelo zbolela. M. Je bila takrat v vrtcu in ko je prišla domov je vprašala: »Mami, a ti si me tudi nosila v trebuščku?« Najbrž so se pogovarjali o tem.
- 08 Obe bi radi rekli, da sem jo nosila v trebuhu, pa seveda tega nisem mogla.
- 09 Čakala sva tri leta.
- 10 V samem procesu ni bilo težav.
- 11 Edino razočaranje je bilo na Deteljici, vendar ni bilo s to posvojitvijo. Želela sva še enega otroka, pa nama je psiholog rekel, kaj sploh še hočemo, saj že imamo enega. Rekel je še, da sem prestara (40 let).
- 12 Način, kako je povedal, da nimava možnosti za še enega otroka, je bil neustrezen.
- 13 Mislim, da CSD-ji dobro delajo.
- 14 So dobro usposobljeni.
- 15 So pa točke, ko je pristop neustrezen, kar sem že prej omenila za Deteljico.
- 16 Lahko bi sama država več naredila na tem področju.
- 17 Potrebuješ pripravo, kot jo potrebujejo vsi drugi starši, ki se pripravljajo na rojstvo otroka.
- 18 Moraš biti razgledan, mislim razgledan na tem področju.
- 19 Pripravljen moraš biti na razna vprašanja od okolice in otroka.
- 20 Najprej pa moraš pri sebi razčistiti.
- 21 Predavanja in skupna srečanja so dobrodošla.
- 22 Meni se je predavanj in srečanj zdelo premalo in sva potem sama na sebi veliko delala.
- 23 Sem srečevala ljudi, ki so rekli, da sami ne bi mogli skrbeti za drugega otroka.
- 24 Sama je enkrat rekla, da sva midva najboljša mami in najboljši oči.
- 25 Bila sva pripravljena, če bi morda kdaj želela kaj zvedeti o bioloških starših in bi ji pri tem pomagala.
- 26 Vedela sva, da posvojitve obstajajo.
- 27 Kupila sem si knjigo od Ele Zupančič, da sem že prej malo prebrala in se seznanila s tem.
- 28 Potem sva šla pa na CSD in dala vlogo.
- 29 Edini pogoj je bil, da naj bo otrok star do šest mesecev, ker sva bila tudi midva dokaj mlada (30 let).
- 30 Vse reakcije bližnjih so bile pozitivne.
- 31 Ena ženska je enkrat rekla: »Pa kako lahko? Jaz ne bi delala za tujega otroka!«
- 32 Vsi so bili veseli za najino odločitev.
- 33 Čakala sva 11 mesecev, bilo je skoraj tako, kot da bi rodila.
- 34 Pripravljalno obdobje na Deteljici nama je zelo pomagalo.

35 Vsakemu poudarim, da moraš imeti razčiščen zakonski odnos in razčiščene pojme o
posvojitvi.
36 Če tega ni, je bolje, da otroka ne posvojiš.
37 Otroka moraš imeti brezpogojno rad.
38 V Prištini, kjer smo urejali posvojitev, se je zapletlo v zvezi z enim papirjem, ker ga naš
center ni poslal. Najprej nam niso hoteli dati otroka. Nato je Viktorija po telefonu
garantirala, da bo dokument poslala po pošti in so nam zaupali, da sva lahko dobila
otroka.
39 Kar se tiče centrov, se mi zdi, da delajo dobro.
40 Imava pozitivno izkušnjo tako z našim centrom, kot s centrom v Prištini.
41 Človek mora imeti razčiščene pojme,
42 Veliko se je potrebno pogovarjati s partnerjem in se izobraziti na tem področju.
43 Meni je pomagala knjiga od Zupančičeve.
44 Naši V. je sošolka rekla, da nisem njena mamica. Seveda je jokala, ko je prišla domov.
Nato sva se pogovorili, čeprav je že vedela, da je posvojena. Sama nisem vedela, kaj
naj storim, ali naj pokličem starše njene sošolke ali ne. Bila sem v dilemi.
45 Veva ime in priimek biološke matere ter to da je bila študentka in zelo lepa. To nam je
povedal socialni delavec iz Prištine.
46 Če bi želela spoznati biološko mater, bi ji pri tem pomagala in ji stala ob strani.
47 Sama pravi, da s tem ni obremenjena in da sva midva zanjo starša.
48 Seznanila sva se na našem centru pri socialni delavki.
49 Napotila naju je na Deteljico, kjer sva hodila na priprave.
50 Prebrala sem veliko knjig na to temo.
51 Najprej predeluješ stisko, ki nastane zaradi neplodnosti.
52 Šele, ko razrešiš lastno stisko, si pripravljen na prihod otroka.
53 V bistvu naju ni nič kaj posebej skrbelo, najbrž zato, ker sva bila v programu Deteljice.
54 Včasih naju je skrbelo edino to, kako mu bova povedala, da je posvojen in kako bo to
sprejel.
55 Jaz sem imela željo po punčki, možu je bilo vseeno.
56 Oba pa sva si želela, da bo otrok zdrav.
57 Posvojila pa sva fantka.
58 Najini prijatelji so vedeli za težave in so čutili mojo stisko, zato so naju vzpodbujali.
59 To si ne moreš predstavljati, kako to zgleda, še posebej, če dobiš takega otroka, kot sva
ga midva; psihično in fizično je bil v slabem stanju.
60 Star je bil dve leti in dva meseca; nisem vedela, da bo tako hudo.
61 Tri leta smo se maksimalno borili.
62 Težko nama je bilo to, ko nisva vedela, kaj naj storiva, da bo prav. Kaj naj storiva, da se
ne bo več bal vode, teme.
63 Mene je stisnil, moža se je bal. Ta strah je imel zaradi očeta, ki je bil nasilen.
64 M. ni znal govoriti, bal se je vode, teme.
65 Ko sem ga kopala, je kar trepetal.
66 Povezala sva se s starši ostalih dveh otrok in smo si izmenjavali izkušnje in si tako
pomagali.
67 Ni bilo negativnih odzivov.
68 Imeli smo svečano posvojitev in to je bilo objavljeno v občinskem glasilu. To je zelo
dobra poteza, saj nismo rabili vsakemu posebej razlagati kaj in kako, ker so že vse
prebrali.
69 Bolj nas imajo na očeh, bolj smo pod lupo.
70 Nobenih problemov ni bilo med postopkom.
71 Zadovoljni smo s socialnimi delavkami iz obeh centrov.

72 Socialne delavke so bile enkratne ženske, vse so povedale, kar so vedele o družini,
naredile so vse, kar so mogle.

73 Naredile so dobro potezo. V tej družini so bili trije otroci. Sedaj je vsak posvojen v eni
družini in se srečujemo nekajkrat na leto.

74 So povezani in so radi skupaj, vendar ni nobenih težav, ko se razidemo.

75 Če slučajno koga zanima, kdo smo, se predstavimo: »To so bratje in sestre, mi smo pa
njihovi starši.«

76 Očeta smo hoteli spoznati, pa je umrl.

77 Mi smo šli z M. na operacijo za mandlje in smo ga iskali po Kliničnem centru, da bi ga
skupaj obiskali, vendar je bil že odpuščen, tako da do srečanja ni prišlo.

78 Mama na CSD sprašuje po otrocih, sedaj se je ponovno poročila. Vendar se ne bojiva,
M. je v srcu in uradno naš.

79 Če bo hotela stike, pa ni problema, bi jih lahko imeli, saj tudi naju zanima.

80 Pokazala sva mu tudi vsa očetova pisma in voščilnice ter voščilnice od babice.

81 Oče se nikoli ni podpisal kot oče, vedno z imenom. Vedel je, v kakšni situaciji je in da
ne more ničesar storiti za otroke.

82 Ko je oče umrl, smo šli na pogreb, tudi ostali dve družini.

83 Priprava je zelo pomembna, da očistiš sebe.

84 Ne moreš imeti otroka, če si obremenjen z lastnimi frustracijami.

85 Ko greš čez proces lastnih težav, si poln frustracij, če bi takrat dobila otroka, bi bila
katastrofa.

86 Pomembno je, da bereš strokovne, psihološke knjige.

87 Se pogovoriš z nekom, ki ima izkušnje in greš čez priprave na centru in Deteljici.

88 Se pojavijo težave, ker noče delati za šolo.

89 Zadnjič je rekel, da bo šel od naju zaradi tega, ker se mora učiti.

90 Jaz sem mu odprla vrata, on pa je šel v jok. Prizadelo ga je, ker sem rekla, da lahko gre.
To sem storila zato, ker nočem, da naju s tem izsiljuje.

91 Imel sem prijatelja iz Ljubljane, njegova mati je bila babica in se je na te stvari
spoznala.

92 Kasneje sem se povezal z Elo Zupančič.

93 Skrbelo nas je, kako bo vse to skupaj šlo – delo, otroci.

94 Nobenih zahtev nisva imela.

95 Reakcije sorodnikov niso bile negativne.

96 Sosedje pa so imeli za pripomnit in tudi kasneje se je našel kdo, ki je rekel, kako lahko
drugega otroka redim.

97 Pride tudi do krega.

98 Smo hitro razčistili, dokler so pod mojo streho, bo tako, kot bom jaz rekel. V končni
fazi so oni k meni prišli.

99 Meni se je enkrat zlagal. Sem ga hotel kar sasekati.

100 V postopku ni bilo nobenih težav.

101 V roku pol leta smo dobili otroka.

102 Vsak, ki se odloči za posvojitev, mora imeti razčiščeno v glavi.

103 Psihično pripravo, da razčistiš sam pri sebi.

104 Socialni delavec mora biti strokovno podkovan in mora imeti sposobnost, da človeka
prečita in presodi, ali mu lahko da otroka ali ne.

105 Socialni delavec mora tudi pripraviti posvojitelje na težave, ki lahko pridejo.

106 Za mame itak vem, ker smo se srečali, ko smo podpisovali papirje. Ena je brez težav
podpisala, druga pa je jokala. Socialna delavka jo je vprašala, če si želi premisliti, pa je
rekla, da ne more, ker bo drugače morala od doma.

Kodiranje

Izjave sem kodirala tako, da sem jim pripisala besede, ki te izjave uvrstijo v določeno kategorijo. Uporabila sem naslednje besede:

- Informacije o posvojitvi – kdo jih je seznanil z možnostjo posvojitve;
- Težave in stiske – težave in stiske, s katerimi se posvojitelji srečujejo v samem postopku posvojitve in tudi kasneje, ko družina zaživi skupaj;
- Vir pomoči – kdo jim je pomagal pri premagovanju težav;
- Želje glede otrok;
- Priprave na posvojitev;
- Odziv okolice na posvojitev;
- Biološki starši.

Ureditev izjav po kodah

Informacije o posvojitvi

- 01 O posvojitvah sem že prej veliko brala, potem sem šla pa še na center vprašat o podrobnostih.
- 26 Vedela sva, da posvojitve obstajajo.
- 27 Kupila sem si knjigo od Ele Zupančič, da sem že prej malo prebrala in se seznanila s tem.
- 28 Potem sva šla pa še na CSD in dala vlogo.
- 48 Seznanila sva se na našem centru pri socialni delavki.
- 49 Napotila naju je na Deteljico.
- 50 Prebrala sem veliko knjig na to temo.
- 91 Imel sem prijatelja iz Ljubljane, njegova mati je bila babica in se je na te stvari spoznala.
- 92 Kasneje sem se povezal z Elo Zupančič.

Težave in stiske

- 02 Težko mi je bilo, ker je bila čakalna doba dolga.
- 03 Skrbelo me je tudi to, od kje bo ta otrok prišel ali bo iz Slovenije ali ne.
- 07 Bila je le ena stvar, ki me je zelo zbolela. M. je bila takrat v vrtcu in ko je prišla domov, je vprašala: »Mami, a ti si me tudi nosila v trebuščku?« Najbrž so se pogovarjali o tem.
- 08 Obe bi radi rekli, da sem jo nosila v trebuhu, pa seveda tega nisem mogla.
- 10 V samem procesu ni bilo težav.
- 11 Edino razočaranje je bilo na Deteljici, vendar ni bilo s to posvojitvijo. Želela sva še enega otroka, pa nama je psiholog rekel, kaj sploh še hočemo, saj že imamo enega. Rekel je še, da sem prestara (40 let).
- 37 V Prištini, kjer smo urejali posvojitev, se je zapletlo v zvezi z enim papirjem, ker ga naš center ni poslal. Najprej nam niso hoteli dati otroka. Nato je Viktorija po telefonu garantirala, da bo dokument poslala po pošti in so nam zaupali, da sva lahko dobila otroka.
- 44 Naši V. je sošolka rekla, da nisem njena mamica. Seveda je jokala, ko je prišla domov. Nato sva se pogovorili, čeprav je že vedela, da je posvojena. Sama nisem vedela, kaj naj storim, ali naj pokličem starše njene sošolke ali ne. Bila sem v dilemi.
- 53 V bistvu naju ni nič kaj posebej skrbelo, najbrž zato, ker sva bila v programu Deteljice.
- 54 Včasih naju je skrbelo edino to, kako mu bova povedala, da je posvojen in kako bo to sprejel.
- 59 To si ne moreš predstavljati, kako to zgleda, še posebno, če dobiš takega otroka, kot sva ga midva; psihično in fizično je bil v slabem stanju.

60 Star je bil dve leti in dva meseca; nisem vedela, da bo tako hudo.
61 Tri leta smo se maksimalno borili.
62 Težko nama je bilo to, ko nisva vedela, kaj naj storiva, da bo prav. Kaj naj storiva, da se ne bo več bal vode, teme.
63 Mene je stisnil, moža se je bal. Ta strah je imel zaradi očeta, ki je bil nasilen.
64 M. ni znal govoriti, bal se je vode, teme.
65 Ko sem ga kopala, je kar trepetal.
70 Nobenih problemov ni bilo med postopkom.
88 Se pojavijo težave, ker noče delati za šolo.
89 Zadnjič je rekel, da bo šel od naju, zaradi tega, ker se mora učiti.
90 Jaz sem mu odprla vrata, on pa je šel v jok. Prizadelo ga je, ker sem rekla, da lahko gre. To sem storila zato, ker nočem, da naju s tem izsiljuje.
93 Skrbelo nas je, kako bo vse to skupaj šlo – delo, otroci.
97 Pride tudi do krega.
98 Smo hitro razčistili, dokler so pod mojo streho, bo tako kot bom jaz rekel. V končni fazi so oni k meni prišli.
99 Meni se je enkrat zlagal. Sem ga hotel kar sesekati.
100 V postopku ni bilo nobenih težav.

Vir pomoči

34 Pripravljalno obdobje na Deteljici nama je zelo pomagalo.
43 Meni je pomagala knjiga od Zupančičeve.
58 Najini prijatelji so vedeli za težave in so čutili mojo stisko, zato so naju vzpodbujali.
66 Povezala sva se s starši ostalih dveh otrok in smo si izmenjavali izkušnje in si tako pomagali.

Želje glede otrok

04 Želela sva novorojenko, deklico in da bi bila Slovenka.
05 Realno bi do odstopanj lahko prišlo.
29 Edini pogoj je bil, da naj bo otrok star do šest mesecev, ker sva bila tudi midva dokaj mlada (30 let).
55 Jaz sem imela željo po punčki, možu je bilo vseeno.
56 Oba pa sva si želela, da bo otrok zdrav.
57 Posvojila pa sva fantka.
94 Nobenih zahtev nisva imela.

Priprave na posvojitve

17 Potrebuješ pripravo, kot jo potrebujejo vsi drugi starši, ki se pripravljajo na rojstvo otroka.
18 Moraš biti razgledan, mislim razgledan na tem področju.
19 Pripravljen moraš biti na razna vprašanja od okolice in otroka.
20 Najprej pa moraš pri sebi razčistiti.
21 Predavanja in skupna srečanja so dobrodošla.
22 Meni se je predavanj in srečanj zdelo premalo in sva potem sama na sebi veliko delala.
23 Veliko se je potrebno pogovarjati s partnerjem in se izobraziti na tem področju.
35 Vsakemu poudarim, da moraš imeti razčiščen zakonski odnos in razčiščene pojme o posvojitvi.
51 Najprej moraš predelati stisko, ki nastane zaradi neplodnosti.
52 Šele, ko razrešiš lastno stisko, si pripravljen na prihod otroka.
83 Priprava je zelo pomembna, da očistiš sebe.
84 Ne moreš imeti otroka, če si obremenjen z lastnimi frustracijami.

- 85 Ko greš čez proces lastnih težav, si poln frustracij, če bi takrat dobila otroka, bi bila katastrofa.
- 86 Pomembno je, da bereš strokovne, psihološke knjige.
- 87 Se pogovoriš z nekom, ki ima izkušnje, in greš čez priprave na centru in Deteljici
- 103 Psihično pripravo, da razčistiš sam pri sebi.
- 105 Socialni delavec mora tudi pripraviti posvojitelje na težave, ki lahko pridejo.

Odziv okolice

- 23 Sem srečevala ljudi, ki so rekli, da sami ne bi mogli skrbeti za drugega otroka.
- 30 Vse reakcije bližnjih so bile pozitivne.
- 31 Ena ženska je enkrat rekla: »Pa kako lahko? Jaz ne bi delala za tujega otroka!«
- 32 Vsi so bili veseli za najino odločitev.
- 67 Ni bilo negativnih odzivov.
- 68 Imeli smo svečano posvojitvev in to je bilo objavljeno v občinskem glasilu. To je zelo dobra poteza, saj nismo rabili vsakemu posebej razlagati kaj in kako, ker so že vse prebrali.
- 69 Bolj nas imajo na očeh, bolj smo pod lupo.
- 95 Reakcije sorodnikov niso bile negativne.
- 96 Sosednje pa so imeli za pripomnit in tudi kasneje se je našel kdo, ki je rekel, kako lahko drugega otroka redim.

Biološki starši

- 25 Bila sva pripravljena, če bi morda kdaj želela kaj zvedeti o bioloških starših in bi ji pri tem pomagala.
- 45 Veva ime in priimek biološke matere ter to, da je bila študentka in zelo lepa. To nam je povedal socialni delavec iz Prištine.
- 46 Če bi želela spoznati biološko mater, bi ji pri tem pomagala in ji stala ob strani.
- 47 Sama pravi, da s tem ni obremenjena in da sva midva zanjo starša.
- 76 Očeta smo hoteli spoznati, pa je umrl,
- 77 Mi smo šli z M. na operacijo za mandlje in smo ga iskali po Kliničnem centru, da bi ga skupaj obiskali, vendar je bil že odpuščen, tako da do srečanja ni prišlo.
- 78 Mama na CSD sprašuje po otrocih, sedaj se je ponovno poročila. Vendar se ne bojiva. M. je v srcu in uradno naš.
- 79 Če bo pa hotela stike, pa ni problem, bi jih lahko imeli, saj tudi naju zanima.
- 80 Pokazala sva mu tudi vsa očetova pisma in voščilnice ter voščilnice od babice.
- 81 Ko je oče umrl, smo šli na pogreb, tudi ostali dve družini.
- 106 Za mame vem, ker smo se srečali, ko smo podpisovali papirje. Ena je brez težav podpisala, druga pa je jokala.

Kodiranje znotraj posameznih faz

ŠT.	IZJAVE	POJMI
	INFORMACIJE O POSVOJITVAH	
01	O posvojitvah sem že prej veliko brala, potem sem šla pa še na center vprašat o podrobnostih.	Strokovna literatura CSD
26	Vedela sva, da posvojitve obstajajo.	
27	Kupila sem si knjigo od Ele Zupančič, da sem že prej malo	Strokovna literatura

	prebrala in se seznanila s tem.	
28	Potem sva šla pa še na CSD in dala vlogo.	CSD
48	Seznanila sva se na našem centru pri socialni delavki.	CSD
49	Napotila naju je na Deteljico.	Deteljica
50	Prebrala sem veliko knjig na to temo.	Strokovna literatura
91	Imel sem prijatelja iz Ljubljane, njegova mati je bila babica in se je na te stvari spoznala.	Znanci
92	Kasneje sem se povezal z Elo Zupančič.	Socialna delavka
TEŽAVE IN STISKE		
02	Težko mi je bilo, ker je bila čakalna doba dolga.	Dolga čakalna doba
03	Skrbelo me je tudi to, od kje bo ta otrok prišel ali iz Slovenije ali ne	Izvor otroka
07	Bila je le ena stvar, ki me je zelo zbolela. M. je bila takrat v vrtcu in ko je prišla domov je vprašala: »Mami, a ti si me tudi nosila v trebuščku?« Najbrž so se pogovarjali o tem.	Okolje
08	Obe bi radi rekli, da sem jo nosila v trebuhu, pa seveda tega nisem mogla.	Ideologizacija materinstva
10	V samem procesu ni bilo težav.	Proces posvojitve
11	Edino razočaranje je bilo na Deteljici, vendar ni bilo s to posvojitvijo. Želela sva še enega otroka, pa nama je psiholog rekel, kaj sploh še hočemo, saj že imamo enega. Rekel je še, da sem prestara (40 let).	Neustrezen pristop strokovnega delavca
37	V Prištini, kjer smo urejali posvojitev, se je zapletlo v zvezi z enim papirjem, ker ga naš center ni poslal. Najprej nam niso hoteli dati otroka. Nato je Viktorija po telefonu garantirala, da bo dokument poslala po pošti in so nam zaupali, da sva lahko dobila otroka.	Dokumentacija in napaka strokovne delavke
44	Naši V. je sošolka rekla, da nisem njena mamica. Seveda je jokala, ko je prišla domov. Nato sva se pogovorili, čeprav je že vedela, da je posvojena. Sama nisem vedela, kaj naj storim ali naj pokličem starše njene sošolke ali ne. Bila sem v dilemi.	Okolje
53	V bistvu naju ni nič kaj posebej skrbelo, najbrž zato, ker sva bila v programu Deteljice.	Dobra pripravljenost
54	Včasih naju je skrbelo edino to, kako mu bova povedala, da je posvojen in kako bo to sprejel.	Sprejemanje posvojitve

59	To si ne moreš predstavljati, kako to zgleda, še posebno, če dobiš takega otroka, kot sva ga midva; psihično in fizično je bil v slabem stanju.	Stiska
60	Star je bil dve leti in dva meseca; nisem vedela, da bo tako hudo	Stiska
61	Tri leta smo se maksimalno borili.	Stiska
62	Težko nama je bilo to, ko nisva vedela, kaj naj storiva, da bo prav. Kaj naj storiva, da se ne bo več bal vode, teme.	Stiska, nemoč
63	Mene je stisnil, moža se je bal. Ta strah je imel zaradi očeta, ki je bil nasilen	Otrokove travme
64	M. ni znal govoriti, bal se je vode, teme.	Posledice trpinčenja
65	Ko sem ga kopala, je kar trepetal.	Travma
70	Nobenih problemov ni bilo med postopkom.	Proces posvojitve
88	Se pojavijo težave, ker noče delati za šolo.	Učne težave
89	Zadnjič je rekel, da bo šel od naju, zaradi tega, ker se mora učiti.	Izsiljevanje
90	Jaz sem mu odprla vrata, on pa je šel v jok. Prizadelo ga je, ker sem rekla, da lahko gre. To sem storila zato, ker nočem, da naju s tem izsiljuje.	Vzgojni ukrep
93	Skrbelo nas je, kako bo vse to skupaj šlo – delo, otroci.	Družinsko življenje
97	Pride tudi do krega.	Konflikt
98	Smo hitro razčistili, dokler so pod mojo streho, bo tako kot bom jaz rekel. V končni fazi so oni k meni prišli.	Partirarhat
99	Meni se je enkrat zlagal. Sem ga hotel kar sesekati.	Neustrezen vzgojni ukrep
100	V postopku ni bilo nobenih težav.	Proces posvojitve
VIR POMOČI		
34	Pripravljalno obdobje na Deteljici nama je zelo pomagalo.	Program Deteljice
43	Meni je pomagala knjiga od Zupančičeve.	Strokovna literatura
58	Najini prijatelji so vedeli za težave in so čutili mojo stisko, zato so naju vzpodbujali.	Socialna mreža
66	Povezala sva se s starši ostalih dveh otrok in smo si izmenjavali izkušnje in si tako pomagali.	Odprta posvojitev

	ŽELJE GLEDE OTROK	
04	Želela sva novorojenko, deklico in da bi bila Slovenka.	Novorojenček, spol in narodnost
05	Realno bi do odstopanj lahko prišlo.	
29	Edini pogoj je bil, da naj bo otrok star do šest mesecev, ker sva bila tudi midva dokaj mlada (30 let).	Novorojenček
55	Jaz sem imela željo po punčki, možu je bilo vseeno.	Spol
56	Oba pa sva si želela, da bo otrok zdrav.	Zdrav otrok Odstopanje od prvotnih želja Nezahtevnost
57	Posvojila pa sva fantka.	
94	Nobenih zahtev nisva imela.	
	PRIPRAVE NA POSVOJITEV	
17	Potrebuješ pripravo, kot jo potrebujejo vsi drugi starši, ki se pripravljajo na rojstvo otroka.	Običajne priprave na otroka
18	Moraš biti razgledan, mislim razgledan na tem področju.	Razgledanost na področju posvojitev Dobra pripravljenost
19	Pripravljen moraš biti na razna vprašanja od okolice in otroka.	
20	Najprej pa moraš pri sebi razčistiti.	Predelovanje lastne travme
21	Predavanja in skupna srečanja so dobrodošla	Izobraževanje in skupine za samopom.
22	Meni se je predavanj in srečanj zdelo premalo in sva potem sama na sebi veliko delala.	Pomanjkljivost strok. priprav, samoiniciativa
23	Veliko se je potrebno pogovarjati s partnerjem in se izobraziti na tem področju.	Pogovor, izobraževanje
35	Vsakemu poudarim, da moraš imeti razčiščen zakonski odnos in razčiščene pojme o posvojitvi.	Dober medsebojni odnos
51	Najprej moraš predelati stisko, ki nastane zaradi neplodnosti.	Predelovanje travme
52	Šele, ko razrešiš lastno stisko, si pripravljen na prihod otroka.	Pripravljenost na posvojitev Razreševanje lastne travme
83	Priprava je zelo pomembna, da očistiš sebe.	
84	Ne moreš imeti otroka, če si obremenjen z lastnimi frustracijami.	Obremenjenost z lastnimi težavami
85	Ko greš čez proces lastnih težav, si poln frustracij, če bi takrat dobila otroka, bi bila katastrofa.	Nepredelana travma
86	Pomembno je, da bereš strokovne, psihološke knjige.	Izobraževanje

87	Se pogovoriš z nekom, ki ima izkušnje, in greš čez priprave na centru in Deteljici.	Nasveti izkušenih
103	Psihično pripravo, da razčistiš sam pri sebi.	Predelovanje lastne travme
105	Socialni delavec mora tudi pripraviti posvojitelje na težave, ki lahko pridejo.	Strokovno delo
ODZIV OKOLICE		
23	Sem srečevala ljudi, ki so rekli, da sami ne bi mogli skrbeti za drugega otroka.	Negativna reakcija okolice
30	Vse reakcije bližnjih so bile pozitivne.	Pozitiven odziv
31	Ena ženska je enkrat rekla: »Pa kako lahko? Jaz ne bi delala za tujega otroka!«	Negativna reakcija okolice
32	Vsi so bili veseli za najino odločitev.	Podpora socialne mreže
67	Ni bilo negativnih odzivov.	Pozitiven odziv
68	Imeli smo svečano posvojitev in to je bilo objavljeno v občinskem glasilu. To je zelo dobra poteza, saj nismo rabili vsakemu posebej razlagati kaj in kako, ker so že vse prebrali.	Svečana posvojitev
69	Bolj nas imajo na očeh, bolj smo pod lupo.	Opazovanje posvojiteljskih družin
95	Reakcije sorodnikov niso bile negativne.	Pozitivna reakcija bližnjih
96	Sosednje pa so imeli za pripomnit in tudi kasneje se je našel kdo, ki je rekel, kako lahko drugega otroka redim.	Negativen odziv okolice
BIOLOŠKI STARŠI		
25	Bila sva pripravljena, če bi morda kdaj želela kaj zvedeti o bioloških starših in bi ji pri tem pomagala.	Pomoč otroku pri iskanju njegovega izvora
45	Veva ime in priimek biološke matere ter to, da je bila študentka in zelo lepa. To nam je povedal socialni delavec iz Prištine.	Informacije o materi
46	Če bi želela spoznati biološko mater, bi ji pri tem pomagala in ji stala ob strani.	Pomoč otroku pri iskanju njegovega izvora
47	Sama pravi, da s tem ni obremenjena in da sva midva zanjo starša.	Starševstvo
76	Očeta smo hoteli spoznati, pa je umrl.	Odprta posvojitev
77	Mi smo šli z M. na operacijo za mandlje in smo ga iskali po Kliničnem centru, da bi ga skupaj obiskali, vendar je bil že odpuščen, tako da do srečanja ni prišlo.	Iskanje bioloških staršev

78	Mama na CSD sprašuje po otrocih, sedaj se je ponovno poročila. Vendar se ne bojiva. M. je v srcu in uradno naš.	Zanimanje biol. staršev za otroka, pogum
79	Če bo pa hotela stike, pa ni problem, bi jih lahko imeli, saj tudi naju zanima.	Odprta posvojitev
80	Pokazala sva mu tudi vsa očetova pisma in voščilnice ter voščilnice od babice.	Odprta posvojitev
81	81 Ko je oče umrl, smo šli na pogreb, tudi ostali dve družini.	Odprta posvojitev
106	Za mame vem, ker smo se srečali, ko smo podpisovali papirje. Ena je brez težav podpisala, druga pa je jokala.	Srečanje z biološkimi mamami

Urejanje izjav v kategorije po kodah

Informacije o posvojitvah

a) Strokovna literatura

01 O posvojitvah sem že prej veliko brala.

27 Kupila sem si knjigo od Ele Zupančič.

50 Prebrala sem veliko knjig na to temo.

b) Centri za socialno delo

01 ... potem sem šla pa še na CSD vprašat o podrobnostih.

28 Potem sva šla pa še na CSD in dala vlogo.

48 Seznanila sva se na našem centru pri socialni delavki.

92 Kasneje sem se povezal z Elo Zupančič.

c) Prijatelji in znanci

91 Imel sem prijatelja iz Ljubljane, njegova mati je bila babica in se je na te stvari spoznala.

Težave in stiske

a) Proces posvojitve

02 Težko mi je bilo, ker je bila čakalna doba dolga.

10 V samem procesu ni bilo težav.

11 Edino razočaranje je bilo na Deteljici, vendar ni bilo s to posvojitvijo. Želela sva še enega otroka, pa nama je psiholog rekel, kaj sploh še hočemo, saj že imamo enega. Rekel je še, da sem prestara (40 let).

37 V Prištini, kjer smo urejali posvojitev, se je zapletlo v zvezi z enim papirjem, ker ga naš center ni poslal. Najprej nam niso hoteli dati otroka. Nato je Viktorija po telefonu garantirala, da bo dokument poslala po pošti in so nam zaupali, da sva lahko dobila otroka.

53 V bistvu naju ni nič kaj posebej skrbelo, najbrž zato, ker sva bila v programu Deteljice.

54 Včasih naju je skrbelo edino to, kako mu bova povedala, da je posvojen in kako bo to sprejel.

70 Nobenih problemov ni bilo med postopkom.

100 V postopku ni bilo nobenih težav.

b) Okolje

07 Naši V. je sošolka rekla, da nisem njena mamica. Seveda je jokala, ko je prišla domov. Nato sva se pogovorili, čeprav je že vedela, da je posvojena. Sama nisem vedela, kaj naj storim ali naj pokličem starše njene sošolke ali ne. Bila sem v dilemi.

44 Bila je le ena stvar, ki me je zelo zbolela. M. je bila takrat v vrtcu in ko je prišla domov je vprašala: »Mami, a ti si me tudi nosila v trebuščku?« Najbrž so se pogovarjali o tem.

c) Izvor otroka

03 Skrbelo me je tudi to, od kje bo ta otrok prišel ali iz Slovenije ali ne.

d) Družina

88 Se pojavijo težave, ker noče delati za šolo.

89 Zadnjič je rekel, da bo šel od naju, zaradi tega, ker se mora učiti.

90 Jaz sem mu odprla vrata, on pa je šel v jok. Prizadelo ga je, ker sem rekla, da lahko gre. To sem storila zato, ker nočem, da naju s tem izsiljuje.

97 Pride tudi do krega.

98 Smo hitro razčistili, dokler so pod mojo streho, bo tako kot bom jaz rekel. V končni fazi so oni k meni prišli.

99 Meni se je hotel enkrat zlagat. Sem ga hotel kar sesekati.

e) Otrokova preteklost

59 To si ne moreš predstavljati, kako to zgleda, še posebno, če dobiš takega otroka, kot sva ga midva; psihično in fizično je bil v slabem stanju.

60 Star je bil dve leti in dva meseca; nisem vedela, da bo tako hudo.

61 Tri leta smo se maksimalno borili.

62 Težko nama je bilo to, ko nisva vedela, kaj naj storiva, da bo prav. Kaj naj storiva, da se ne bo več bal vode, teme.

63 Mene je stisnil, moža se je bal. Ta strah je imel zaradi očeta, ki je bil nasilen.

64 M. ni znal govoriti, bal se je vode, teme.

65 Ko sem ga kopala, je kar trepetal.

Vir pomoči

a) Strokovnjaki

34 Pripravljalno obdobje na Deteljici.

43 Meni je pomagala knjiga od Zupančičeve.

b) Socialna mreža

58 Najini prijatelji so vedeli za težave in so čutili mojo stisko, zato so naju vzpodbujali.

66 Povezala sva se s starši ostalih dveh otrok in smo si izmenjavali izkušnje in si tako pomagali.

Želje glede otrok

a) Narodnost

04 ... da bi bila Slovenka.

b) Spol

04 ...deklico.

55 Jaz sem imela željo po punčki.

c) Starost

04 Želela sva novorojenko.

29 Edini pogoj je bil, da naj bo otrok star do šest mesecev, ker sva bila tudi midva dokaj mlada

d) Zdrav otrok

56 Oba pa sva si želela, da bo otrok zdrav.

Priprave na posvojitve

a) Predelovanje lastne stiske

20 Najprej moraš pri sebi razčistiti.

51 Najprej moraš predelati stisko, ki nastane zaradi neplodnosti.

52 Šele, ko razrešiš lastno stisko, si pripravljen na prihod otroka.

83 Priprava je zelo pomembna, da očistiš sebe.

84 Ne moreš imeti otroka, če si obremenjen z lastnimi frustracijami.

85 Ko greš čez proces lastnih težav, si poln frustracij, če bi takrat dobila otroka, bi bila katastrofa.

b) Izobraževanje

18 Moraš biti razgledan, mislim razgledan na tem področju.

21 Predavanja in skupinska srečanja so dobrodošla.

22 Meni se je predavanj zdelo premalo in potem sva veliko delala sama na sebi.

23 .. se izobraziti na tem področju.

86 Pomembno je, da bereš strokovne, psihološke knjige.

c) Strokovne priprave

87 Se pogovoriš z nekom, ki ima izkušnje, in greš čez priprave na centru in Deteljici.

d) Dober partnerski odnos

23 Veliko se je potrebno pogovarjati s partnerjem.

35 Vsakemu poudarim, da moraš imeti razčiščen zakonski odnos.

Odziv okolice

a) Pozitiven odziv

30 Vse reakcije bližnjih so bile pozitivne.

32 Vsi so bili veseli za najino odločitev.

95 Reakcije sorodnikov niso bile negativne.

67 Ni bilo negativnih odzivov.

b) Negativen odziv

23 Sem srečevala ljudi, ki so rekli, da sami ne bi mogli skrbeti za drugega otroka.

31 Ena ženska je enkrat rekla: »Pa kako lahko? Jaz ne bi delala za tujega otroka!«

96 Sosedje pa so imeli za pripomnit in tudi kasneje se je našel kdo, ki je rekel, kako lahko drugega otroka redim.

c) Opazovanje

69 Bolj nas imajo na očeh, bolj smo pod lupo.

Biološki starši

a) Informacije

45 Veva ime in priimek biološke matere ter to, da je bila študentka in zelo lepa. To nam je povedal socialni delavec iz Prištine.

106 Za mame vem, ker smo se srečali, ko smo podpisovali papirje. Ena je brez težav podpisala, druga pa je jokala.

b) Odrta posvojitev

76 Očeta smo hoteli spoznat pa je umrl.

77 Mi smo šli z M. na operacijo za mandlje in smo ga iskali po Kliničnem centru, da bi ga skupaj obiskali, vendar je bil že odpuščen, tako da do srečanja ni prišlo.

80 Pokazala sva mu tudi vsa očetova pisma in voščilnice ter voščilnice od babica.

81 Ko je oče umrl, smo šli na pogreb, tudi ostali dve družini.

c) Podpora otroku

25 Bila sva pripravljena, če bi morda kdaj želela kaj zvedeti o bioloških starših in bi ji pri tem pomagala.

46 Če bi želela spoznati biološko mater, bi ji pri tem pomagala in ji stala ob strani.

POSVOJENCI

Izpis relevantnih izjav

01 Ne spomnim se točno, kdaj so mi povedali. Povedali so mi takrat, ko sem začela dojemati, stara sem bila štiri, pet let.

02 Povedali so mi starši.

03 O mojih bioloških starših nisem nikoli spraševala, ker me niti ne zanima – ne kje so, ne kaj so.

04 Nikoli nisem razmišljala o tem, da bi spoznala starše. Kjer je mama bila do sedaj, naj bo še naprej.

05 Tudi, če bi jo kdaj spoznala, srečala, je ne bi objela ali kaj takega.

06 Glede razlogov pa, morda so bili tehtni ali pa tudi ne.

07 Če bi mamo spoznala, bi jo poslušala, to sigurno, ampak potem bi ji rekla, da ne želim več stikov.

08 Včasih se je pojavilo vprašanje zakaj? Ampak zelo redko, če mi je bilo kdaj hudo. Sama pri sebi sem se spraševala zakaj in zakaj ravno jaz.

09 Svetovala bi jim, da naj posvojijo.

10 Družina je lahko kdorkoli, kri nima nobene veze. Družina je tam, kjer odraščáš.

11 Jaz sem hodil na počitnice k temu prijatelju od fotra, na Gorenjsko, kjer je bila posvojena moja starejša sestra; ampak jaz takrat tega nisem vedel. Praktično celo otroštvo sem poletje preživel tam. Zvedel sem v osmem razredu, lahko pa ti povem, da sem se malo bad počutil. Bil sem razočaran.

12 Rečeno je bilo, da sta foter in mat ful pila. Socialna nas je vzela in nas dala v eno rejniško familio.

13 Foter mi je rekel, da sem bil višek in so me dali stran.

14 Potem sem se tudi sam sprijaznil, da je tukaj, kjer sem, prav fino.

15 Ko sem se pozanimal, kaj je posvojitev, zakaj itd., sem bil še pri socialni delavki. Rekla mi je, da lahko zvem za biološke starše in vprašam, kar me zanima. Jaz vsega tega nisem mogel predelat in sem pustil pri miru.

16 Rekel sem si, to zdaj so moji starši in to je to.

17 Ne zanima me nič o pravih starših. Če me niso hoteli imeti, ko sem bil majhen, tudi zdaj ne rabim vedeti nič o njih. Tudi, če bi zdaj prišli in rekli: »Mi smo tvoji starši,« bi jim rekel: »Prav, tam so vrata.«

18 Starši so mi bili celo pripravljeni pomagati, da najdem svoje biološke starše.

- 19 Enkrat v življenju se bom sicer pozanimal, kdo so pa od kje izvirajo, ampak takrat, ko bom vedel, da so sigurno pod rušo.
- 20 Marsikdaj sem se spraševal, če bi jaz lahko bil oče otroku, ki sploh ni moj. Moja starša sta imela ogromno volje, ljubezni.
- 21 Jaz si nisem o pravih starših delal nobenih utvar, ampak kljub temu bi se mi najbrž življenje spremenilo in nočem tvegat. Zaključil sem s tem.
- 22 Ta nadzor nad posvojiteljsko družino se mi zdi brez veze, ker potem nad to družino vedno nekaj visi.
- 23 Otroka do najkasneje petih let je še smiselno posvojiti; starejšega pa ne, ker ima že izoblikovano svojo osebnost in ima določene spomine. Kasneje pa je to že muka. Iz otroka se lahko naredi razvalino, če se od njega zahteva, da je drugačen, kot v svoji biti je.
- 24 Meni so že od vedno govorili, da sem posvojena in se niti ne spomnim, kdaj sem izvedela. S tem sem zrasla.
- 25 Mami mi je povedala to, kar so njej povedali. Moja biološka mama je bila še zelo mlada. Starši so ji rekli, da če bo obdržala otroka naj spoka od doma. Seveda ni imela pogojev, nobenih, tudi finančnih ne, zato me je morala dati v posvojitev. Oče je bil neznan. To je vse, kar vemo.
- 26 Ne razmišljam o tem, da bi spoznala biološko mamo.
- 27 Doma se moraš pogovarjat, to je zelo pomembno.
- 28 Včasih kar pozabim na to, da sem posvojena.
- 29 Posvojitve so v redu.
- 30 Da se moraš z otrokom veliko pogovarjat, že od majhnega. Da mu moraš povedat, ko je majhen in ne, ko je že odrasel.
- 31 Mami mi je vse razložila. Rekla mi je, da če bom imela kadarkoli željo spoznati svojo biološko mami, da ji moram povedat.
- 32 Itak pa smo bili bolj opaženi kot drugi otroci. To pomeni, da smo se morali lepše obnašati.
- 33 Mami ni bilo, nekaj je zunaj delala. Očitno se je očetu zdel primeren trenutek in naju je z bratom, poklical v dnevno sobo. Jaz sem bila stara tri leta, brat pa šest. Midva sva se usedla očetu na kolena in nama je povedal, da naju je rodila druga mamica in da sta ona dva prišla po naju in da nas imata isto rada. To je bil moj prvi spomin, ki se ga zares spomnim iz otroštva. Spomnim se, kako je gorela luč. Tistega groznega, grdega, starega lustra.
- 34 V srednji šoli smo bili mešana družba in smo se družili tudi z ljudmi iz Balkana. Midva prihajava iz Črne gore. Takrat sem se začela spraševati, kako bi mi bilo živeti v tistem okolju.
- 35 Najine biološke starše sta nama predstavila mislim, da tako, kot je bilo res, na dovolj lep, realen način. Moja mama je bila mlada, ne vem, če je bila polnoletna, mislim da ne. Hodila je še v gimnazijo. Starši so mi to pripovedovali na takšen način, kot jaz zdaj tebi. Biološka mama je zanosila s fantom, ki jo je kasneje pustil, ko mu je povedala, da je noseča. Očitno je doma pozno povedala, da se je odločila otroka obdržati. Bili so ugledna družina in fant je bil po mojem druge narodnosti oz. druge vere. V glavnem, dali so jo stran od družine, da jo ne bi videvali s trebuhom.
- 36 Bratova situacija pa je bila čisto drugačna. Mogoče tudi zaradi tega posvojitve ne sprejema. Bilo je tako, da je bil on drugi otrok. Prvega pa je mati obdržala kot samohranilka. Imela pa je težave z alkoholom. Meni sta starša dala te zapisnike o posvojitvi in v bratovem je pisalo, da mati ni sposobna imeti otroka, da si ga ne

- more privoščiti in tako bolj v negativnem smislu. To brata boli. On ne govori o posvojitvah. Tudi z menoj ne, pa ko bi lahko, saj bi ga razumela.
- 37 Mogoče sem bila v dilemi v puberteti, ampak bolj me je zanimalo, komu sem podobna.
- 38 A ti veš, kako je moralo biti njej hudo, ko je morala dati otroka stran, čeprav bi ga rada imela? Mislim, to je nepredstavljivo težko.
- 39 Nisem še čisto prepričana. Je neodločen ja in ne. Me kdaj prime, ampak nič resnega.
- 40 Trenutno nimam nobenih frustracij ali travm, da bi se morala nekaj pogovarjati o tem.
- 41 Želela sem si včasih, da bi imela drugačne starše. Ne druge – te iste, ampak, da bi bila drugačna.
- 42 Da naj posvojijo in da ni važno, od kot je otrok.
- 43 Z bratom sva bila kar izločena. Nas so imeli za drugačne. Kot, saj so od dol. To je bilo prisotno, ko smo hodili v šolo na vasi. Potem je bilo drugače, ko smo šli v šolo v mesto.
- 44 Jaz sem tu s šestim letom.
- 45 Jaz sem bila stara 30 let, ko sem zopet videla mamo.
- 46 Meni osebno ta ženska ne pomeni nič. Čisto nič.
- 47 Rekla mi je: »Jaz sem tvoja mama.« Jaz pa sem ji rekla: »Vi meni ne pomenite čisto nič. Pomenite mi le toliko kot vsak človek, ne pa kot mama.« Malo čudno je odreagirala. Potem sem ji rekla, da po tolikih letih ne more od mene pričakovat, da ji bom rekla mama.
- 48 Sprijaznila sem se, da je nekdo drug skrbel zame in zame je mama ta, katera me je posvojila.
- 49 Biološka mama mi nikoli ne bo nič pomenila.
- 50 Če prej nisem bila dobra, zakaj bi bila sedaj? Hvala lepa za tako mamo.
- 51 Včasih gremo na obisk, drugače pa nič kaj preveč. Jaz sem bila še tako majhna, da sem prehitro morala iti. In kaj jaz vem, nekako ni prišlo do povezave med nami. Trideset let je vsaka imela svoje in enostavno ne gre to tako, da bi bil potem povezan.
- 52 Kot šest let star otrok niti nisem vedela, za kaj pravzaprav gre. Jaz sem samo vedela, da grem nekam drugam, da bom imela starše, da mi bo lepo. Rekli so mi sicer, da bom sama – brez sester, ampak da mi bo lepo, da bom imela vse.
- 53 Jaz osebno ne bi dala v posvojitev otroka, starejšega od štirih let.
- 54 Zelo se spomnim dneva, ko sem prišla sem gor. Iskat sta me prišla oče in socialna delavka. Ona mi je prinesla ogromnega plišastega psa in eno majhno punčko. Zame je bilo to ohoho, ker jaz igrač sploh nisem poznala. Pred dnevi je minilo 32 let, od kar sem tu gor in tega psa imam še sedaj.
- 55 Do danes mi še niso povedali, zakaj sem tu. Sploh ne govorita o tem. Čeprav mislim, da bi bila njihova dolžnost, da spregovorita o tem.
- 56 Ko sem bila jaz stara 10 ali 12 let, se dobro spomnim, da so vsi govorili, da sem posvojena. Potem pa staršev enkrat ni bilo doma, sem pa našla vse papirje.
- 57 V posvojitev sem šla zato, ker sta biološka starša pila.
- 58 Na nek način je bilo hudo. Novi ljudje, novo okolje in še v šolo sem takoj morala iti. Bilo je stresno.
- 59 V določenih trenutkih se čuti. Ravno v trenutkih, ko jih imajo družine, če so že od majhnega skupaj, ko navežeš bolj prijateljske vezi. Jaz včasih čutim, da nisem od tu. Pa tudi marsikatero stvar ne govorim staršem, ker vem, da nisem njihova. Tudi po karakterju se pozna. Če bi bila že od majhnega pri njih, bi mogoče bilo

- drugače. Nisem jaz od tu doma, nisem tu rojena. Saj imam vse, kar rabim, ampak ni pa to tisto, kar bi moralo biti.
- 60 O mami razmišljam samo še v tej smeri, da razčistim, zakaj je edino mene dala v posvojitev.
- 61 V puberteti je bilo malo krize, potem pa ne več.
- 62 Da sem posvojena, mi je mama govorila že skozi, tako da se točnega kraja in časa ne spomnim. Vem pa, da sem odraščala s tem dejstvom, tako da to zame ni bil nek velik šok.
- 63 Mogoče edino prvi dnevi v šoli, ko smo morali pisati razne spise na temo družine in sem bila malo zmedena, ker nisem imela take družine kot ostali.
- 64 Moja mama je meni povedala, kdo je moja biološka mati, za biološkega očeta se ni nikoli vedelo, kdo je. Predstavila mi jo je ravno tako kot je, kakršno sem jo kasneje tudi spoznala.
- 65 Po besedah moje biološke matere, zato ker je bila premlada za otroka, pri 29 letih ter ker ni imela finančnih sredstev za preživljanje sebe in mene.
- 66 Vem, da imam tudi polsestro, s katero sva v stiku. Po slikah poznam tudi svoje biološke stare starše.
- 67 O očetu ne vem ničesar. Te podatke ima moja biološka mati, ki pa mi jih noče povedati. Zakaj? Nimam pojma.
- 68 Včasih mi samo pride na misel, kdo je moj oče, kako izgleda, kaj je po poklicu, ali je izobražen, kakšni so njegovi starši.
- 69 Svetovala bi jim, da naj se odločita za to potezo le, če sta dovolj močna, da se bosta lahko ubranila vseh, ki tega ne odobravajo ter da bosta lahko kos otroku, ko mu bo potrebno povedati to resnico.
- 70 Je pa mnogo takih, ki trpijo in za to so včasih krivi tudi posvojitelji, ker otroku ne nudijo toliko ljubezni, kot bi mu jo morali; še posebej, če imajo kasneje tudi lastne otroke. Svetovala bi, da naj se odločijo samo za posvojitev ali pa samo za svoje lastne otroke. V nasprotnem primeru lahko en otrok zelo trpi.
- 71 Se počutim zelo srečno, da sem imela tako lepo odraščanje v posvojiteljski družini.
- 72 V bistvu se je nad mano znesel samo sin ravnatelja, ki je imel pripombe, kot so: »Sej boš ista k tvoja mat, samohranilka, zgin nazaj v Bosno.«
- 73 Biološka mami me je rodila in pustila v porodnišnici. Nato so me dali v nek dom, v bistvu kot neko sirotišnico, potem pa so me dali k enim kmetom v rejo.
- 74 Oni so me vzeli v rejništvo le zaradi denarja, zelo slabo so delali z otroci. Mene so zelo zanemarjali. Socialna služba je ugotovila, da sem jaz podhranjena in požrta od muh. Seveda so me dali v bolnišnico. Med tem časom pa so iskali zame posvojitelje.
- 75 To sta mi že od nekdaj govorila, zato se ne spomnim točno kako in kdaj. Jaz sem za to vedela.
- 76 Starši mi niso ničesar povedali o bioloških starših, saj jih niso poznali.
- 77 So mi pa rekli, da jih lahko poiščem, če imam željo.
- 78 Samo zato bi jo rada videla, da vidim, kakšna je in da jo vprašam, zakaj me je pustila.
- 79 Saj jo nič ne obsojam, saj niti ne vem, kaj je bilo.
- 80 Meni je socialna delavka povedala, da je moja mama že imela eno družino prej. To je meni malo čudno, ker ne morem povezati stvari. Ali me je imela na skrivaj ali kaj? Zakaj se me je odrekla?
- 81 Hotela sem spoznati biološko mamo. Rada bi zvedela, zakaj me je pustila v porodnišnici, samo to.

- 82 Kaj pa če bom razočarana?
- 83 Biološka mati mi nič ne pomeni. Samo vseeno bi jo rada videla, da ji povem, kako sem in da imam dva otroke.
- 84 Vedno sem si želela, da bi jo videla. Ampak težko se je za to odločit.
- 85 Ampak kaj jaz vem, kaj pa če bi mi rekla, da me ne želi videti. To bi me prizadelo. Ali kaj pa če ni več živa ali pa če je bolna? Potem se mi bo zasmilila.
- 86 Edino želja po tem, da vidim biološko mamo.
- 87 Včasih sem razmišljala o tem, kako bi bilo, če bi živela v biološki družini. To sem razmišljala takrat, kadar sta mi starša težila, da ne smem ven.
- 88 Posvojitev je velika odgovornost.
- 89 Boljše so posvojitve kot rejništvo.
- 90 .. eni še vedno pravijo: »Kaj, a res, a kar posvojena si? Za ene je to še vedno tragedija.
- 91 Zvedela sem nekje v drugem razredu OŠ. Sošolci so mi govorili, da to niso moji pravi starši. Ko sem prišla domov, mi je mama razložila vse; da so me dobili kot dojenčka.
- 92 Kasneje nisem več nič spraševala, ker me niti ni zanimalo.
- 93 Ko sem bila stara 32 let, me je po telefonu klicala ena ženska, ki se je predstavila kot moja polsestra in me spraševala o posvojitvi. Jaz sem ji rekla, da nimam nobene polsestre, da imam le brata. To me je spravilo v stisko.
- 94 Nihče mi ni nič povedal o bioloških starših. Sama nisem nikoli spraševala.
- 95 Po tistem telefonskem pogovoru sem zvedela, da je biološka mama imela štiri otroke in vsakega z drugim. Mene je pustila v porodnišnici. Edino to mi je takrat povedala mami in s tem smo zaključili.
- 96 ... ni se pa vedelo, če bom lahko imela otroke. Edina stvar, ki mi je prišla na misel, je bila ta, da če se to zgodi, ne bom posvojila otrok. Razlog je ta, da sem v šoli zaradi tega slišala preveč zbadljivk, zaradi katerih sem preveč trpela.

Kodiranje

Izjave sem kodirala tako, da sem jim pripisala besede, ki te izjave uvrstijo v določeno kategorijo. Uporabila sem naslednje besede:

- Resnica o posvojitvi – kdaj so izvedeli za to, da so posvojeni in kdo jim je povedal;
- Posvojitve iz vidika posvojencev – kaj menijo o posvojitvah, kako jih doživljajo;
- Razlogi – zakaj so šli v posvojitev;
- Odnos do bioloških staršev / družine – kaj mislijo o bioloških starših, kaj si želijo, stiki z biološkimi starši oz. brati, sestrami;
- Reakcije iz okolja.

Ureditev izjav po kodah

Resnica o posvojitvi

01 Ne spomnim se točno, kdaj so mi povedali. Povedali so mi takrat, ko sem začela dojemati, stara sem bila 4, 5 let.

02 Povedali so mi starši.

11 Jaz sem hodil na počitnice k temu prijatelju od fotra, na Gorenjsko, kjer je bila posvojena moja starejša sestra; ampak jaz takrat tega nisem vedel. Praktično celo otroštvo sem

poletje preživel tam. Zvedel sem v osmem razredu, lahko pa ti povem, da sem se malo bad počutil. Bil sem razočaran.

- 24 Meni so že od vedno govorili, da sem posvojena in se niti ne spomnim, kdaj sem izvedela. S tem sem zrasla.
- 33 Mami ni bilo, nekaj je zunaj delala. Očitno se je očetu zdel primeren trenutek in naju je z bratom, poklical v dnevno sobo. Jaz sem bila stara tri leta, brat pa šest. Midva sva se usedla očetu na kolena in nama je povedal, da naju je rodila druga mamica in da sta ona dva prišla po naju in da nas imata isto rada. To je bil moj prvi spomin, ki se ga zares spomnim iz otroštva. Spomnim se, kako je gorela luč. Tistega groznega, grdega, starega lustra.
- 52 Kot šest let star otrok niti nisem vedela, za kaj pravzaprav gre. Jaz sem samo vedela, da grem nekam drugam, da bom imela starše, da mi bo lepo. Rekli so mi sicer, da bom sama – brez sester, ampak da mi bo lepo, da bom imela vse.
- 54 Zelo se spomnim dneva, ko sem prišla sem gor. Iskat sta me prišla oče in socialna delavka. Ona mi je prinesla ogromnega plišastega psa in eno majhno punčko. Zame je bilo to ohoho, ker jaz igrač sploh nisem poznala. Pred dnevi je minilo 32 let, od kar sem tu gor in tega psa imam še sedaj.
- 55 Do danes mi še niso povedali, zakaj sem tu. Sploh ne govorita o tem. Čeprav mislim, da bi bila njihova dolžnost, da spregovorita o tem.
- 56 Ko sem bila jaz stara 10 ali 12 let, se dobro spomnim, da so vsi govorili, da sem posvojena. Potem pa staršev enkrat ni bilo doma, sem pa našla vse papirje.
- 62 Da sem posvojena, mi je mama govorila že skozi, tako da se točnega kraja in časa ne spomnim. Vem pa, da sem odraščala s tem dejstvom, tako da to zame ni bil nek velik šok.
- 67 O očetu ne vem ničesar. Te podatke ima moja biološka mati, ki pa mi jih noče povedati. Zakaj? Nimam pojma.
- 75 To sta mi že od nekaj govorila, zato se ne spomnim točno kako in kaj. Jaz sem za to izvedela.
- 76 Starši mi niso ničesar povedali o bioloških starših, saj jih niso poznali.
- 91 Zvedela sem nekje v drugem razredu OŠ. Sošolci so mi govorili, da to niso moji pravi starši. Ko sem prišla domov, mi je mama razložila vse; da so me dobili kot dojenčka.
- 94 Nihče mi ni nič povedal o bioloških starših, sama nisem nikoli spraševala.

Posvojitve iz vidika posvojencev

- 08 Včasih se je pojavilo vprašanje zakaj? Ampak zelo redko, če mi je bilo kdaj hudo. Sama pri sebi sem se spraševala zakaj in zakaj ravno jaz.
- 10 Družina je lahko kdorkoli, kri nima nobene veze. Družina je tam, kjer odraščáš.
- 14 Potem sem se tudi sam sprijaznil, da je tukaj, kjer sem, prav fino.
- 15 Ko sem se pozanimal, kaj je posvojitev, zakaj itd., sem bil še pri socialni delavki. Rekla mi je, da lahko zvem za biološke starše in vprašam, kar me zanima. Jaz vsega tega nisem mogel predelat in sem pustil pri miru.
- 16 Rekel sem si, to zdaj so moji starši in to je to.
- 23 Otroka do najkasneje petih let je še smiselno posvojiti; starejšega pa ne, ker ima že izoblikovano svojo osebnost in ima določene spomine. Kasneje pa je to že muka. Iz otroka se lahko naredi razvalino, če se od njega zahteva, da je drugačen kot v svoji biti je.
- 28 Včasih kar pozabim na to, da sem posvojena.
- 29 Posvojitve so v redu.
- 34 V srednji šoli smo bili mešana družba in smo se družili tudi z ljudmi iz Balkana. Midva prihajava iz Črne gore. Takrat sem se začela spraševati, kako bi mi bilo živeti v tistem okolju.
- 37 Mogoče sem bila v dilemi v puberteti, ampak bolj me je zanimalo komu sem podobna.

- 40 Trenutno nimam nobenih frustracij ali travm, da bi se morala nekaj pogovarjati o tem.
- 48 Sprijaznila sem se, da je nekdo drug skrbel zame in zame je moja mama ta, katera me je posvojila
- 53 Jaz osebno ne bi dala v posvojitev otroka starejšega od štirih let.
- 58 Na nek način je bilo hudo. Novi ljudje, novo okolje in še v šolo sem takoj morala iti. Bilo je stresno.

Razlogi

- 03 O mojih bioloških starših nikoli nisem nič spraševala, ker me niti ne zanima – ne kje so, ne kaj so.
- 06 Glede razlogov pa, morda so bili tehtni ali pa tudi ne.
- 12 Rečeno je bilo, da sta foter in mati ful pila. Socialna nas je vzela in nas dala v eno rejniško famulijo.
- 13 Foter mi je rekel, da sem bil višek in so me dali stran.
- 25 Mami mi je povedala to, kar so njej povedali. Moja biološka mama je bila še zelo mlada. Starši so ji rekli, da če bo obdržala otroka, naj spoka od doma. Seveda ni imela pogojev, nobenih, tudi finančnih ne, zato me je morala dati v posvojitev. Oče je bil neznan. To je vse, kar vemo.
- 35 Najine biološke starše sta nama predstavila mislim, da tako kot je bilo res, na dovolj lep, realen način. Moja mama je bila mlada, ne vem, če je bila polnoletna, mislim da ne. Hodila je še v gimnazijo. Starši so mi to pripovedovali na takšen način, kot jaz zdaj tebi. Biološka mama je zanosila s fantom, ki jo je kasneje pustil, ko mu je povedala, da je noseča. Očitno je doma pozno povedala, da se je odločila otroka obdržati. Bili so ugledna družina in fant je bil po mojem druge narodnosti oz. druge vere. V glavnem, dali so jo stran od družine, da jo ne bi videvali s trebuhom.
- 36 Bratova situacija pa je bila čisto drugačna. Mogoče tudi zaradi tega posvojitve ne sprejema. Bilo je tako, da je bil on drugi otrok. Prvega pa je mati obdržala kot samohranilka. Imela pa je težave z alkoholom. Meni sta starša dala te zapisnike o posvojitvi in v bratovem je pisalo, da mati ni sposobna imeti otroka, da si ga ne more privoščiti in tako bolj v negativnem smislu. To brata boli. On ne govori o posvojitvah. Tudi z menoj ne pa ko bi lahko, saj bi ga razumela.
- 57 V posvojitev sem šla zato, ker sta biološka starša pila.
- 65 Po besedah moje biološke matere, zato ker je bila premlada za otroka, pri 29 letih in ker ni imela sredstev za preživljanje sebe in mene
- 73 Biološka mami me je rodila in pustila v porodnišnici. Nato so me dali v nek dom, v bistvu kot neko sirotišnico, potem pa so me dali k enim kmetom v rejo.
- 74 Oni so me vzeli v rejništvo le zaradi denarja, zelo slabo so delali z otroci. Mene so zelo zanemarjali. Socialna služba je ugotovila, da sem jaz podhranjena in požrta od muh. Seveda so me dali v bolnišnico. Med tem časom pa so iskali zame posvojitelje.
- 94 Nihče mi ni nič povedal o bioloških starših. Sama nisem nikoli spraševala.
- 95 Po tistem telefonskem pogovoru sem zvedela, da je biološka mama imela štiri otroke in vsakega z drugim. Mene je pustila v porodnišnici. Edino to mi je takrat povedala mami in s tem smo zaključili.

Odnos do bioloških staršev / družine

- 04 Nikoli nisem razmišljala o tem, da bi spoznala starše. Kjer je mama bila do sedaj, naj bo še naprej.
- 05 Tudi, če bi jo kdaj spoznala, srečala, je ne bi objela ali kaj takega.

- 17 Ne zanima me nič o pravih starših. Če me niso hoteli imeti, ko sem bil majhen, tudi zdaj ne rabim vedeti nič o njih. Tudi, če bi zdaj prišli in rekli: »Mi smo tvoji starši,« bi jim rekel: »Prav, tam so vrata.«
- 19 Enkrat v življenju se bom sicer pozanimal, kdo so pa od kje izvirajo, ampak takrat, ko bom vedel, da so sigurno pod rušo.
- 21 Jaz si nisem o pravih starših delal nobenih utvar, ampak kljub temu, bi se mi najbrž življenje spremenilo in nočem tvegat. Zaključil sem s tem.
- 26 Ne razmišljam o tem, da bi spoznala biološko mamo.
- 38 A ti veš, kako je moralo biti njej hudo, ko je morala dati otroka stran, čeprav bi ga rada imela? Mislim, to je nepredstavljivo težko.
- 39 Nisem še čisto prepričana. Je neodločen ja in ne. Me kdaj prime, ampak nič resnega.
- 45 Jaz sem bila stara 30 let, ko sem zopet videla mamo.
- 46 Meni osebno ta ženska ne pomeni nič. Čisto nič.
- 47 Rekla mi je: »Jaz sem tvoja mama.« Jaz pa sem ji rekla: »Vi meni ne pomenite čisto nič. Pomenite mi le toliko kot vsak človek, ne pa kot mama.« Malo čudno je odreagirala. Potem sem ji rekla, da po tolikih letih ne more od mene pričakovat, da ji bom rekla mama. Sprijaznila sem se, da je nekdo drug skrbel zame in zame je mama ta, katera me je posvojila.
- 49 Biološka mama mi nikoli ne bo nič pomenila.
- 50 Če prej nisem bila dobra, zakaj bi bila sedaj? Hvala lepa za tako mamo.
- 51 Včasih gremo na obisk, drugače pa nič kaj preveč. Jaz sem bila še tako majhna, da sem prehitro morala iti. In kaj jaz vem, nekako ni prišlo do povezave med nami. Trideset let je vsaka imela svoje in enostavno ne gre to tako, da bi bil potem povezan.
- 60 O mami razmišljam samo še v tej smeri, da razčistim, zakaj je edino mene dala v posvojitev.
- 64 Moja mama je meni povedala, kdo je moja biološka mati, za biološkega očeta se ni nikoli vedelo, kdo je. Predstavila mi jo je ravno tako, kot je, kakršno sem jo kasneje tudi spoznala.
- 68 Včasih mi samo pride na misel, kdo je moj oče, kako izgleda, kaj je po poklicu ali je izobražen, kakšni so njegovi starši.
- 78 Samo zato bi jo rada videla, da vidim, kakšna je in da jo vprašam, zakaj me je pustila.
- 79 Saj jo nič ne obsojam, saj niti ne vem, kaj je bilo.
- 80 Meni je socialna delavka povedala, da je moja mama že imela eno družino prej. To je meni malo čudno, ker ne morem povezati stvari. Ali me je imela na skrivaj ali kaj? Zakaj se me je odrekla?
- 81 Hotela sem spoznati biološko mamo. Rada bi zvedela, zakaj me je pustila v porodnišnici, samo to.
- 82 Kaj pa če bom razočarana?
- 83 Biološka mati mi nič ne pomeni. Samo vseeno bi jo rada videla, da ji povem, kako sem in da imam dva otroke.
- 84 Vedno sem si želela, da bi jo videla. Ampak težko se je za to odločit.
- 85 Ampak kaj jaz vem, kaj pa če bi mi rekla, da me ne želi videti. To bi me prizadelo. Ali kaj pa če ni več živa ali pa če je bolna? Potem bi se mi zasmilila.

Reakcije iz okolja

- 32 Itak pa smo bili bolj opaženi kot drugi otroci. To pomeni, da smo se morali lepše obnašati.
- 43 Z bratom sva bila kar izločena. Nas so imeli za drugačne. Kot, saj so od dol. To je bilo prisotno, ko smo hodili v šolo na vasi. Potem je bilo drugače, ko smo šli v šolo v mesto.
- 72 V bistvu se je nad mano znesel samo sin ravnatelja, ki je imel pripombe kot so: »Sej boš ista k tvoja mat, samohranilka, zgin nazaj v Bosno.«

- 90 ..eni še vedno pravijo: »Kaj, a res, a kar posvojena si?« Za ene je to še vedno tragedija.
- 96 ...ni se pa vedelo, če bom lahko imela otroke. Edina stvar, ki mi je prišla na misel je bila ta, da če se to zgodi, ne bom posvojila otrok. Razlog je bil ta, da sem v šoli sem zaradi tega slišala preveč zbadljivk, zaradi katerih sem preveč trpela.

Kodiranje znotraj posameznih faz

ŠT.	IZJAVE	POJMI
	RESNICA O POSVOJITVI	
01	Ne spomnim se točno, kdaj so mi povedali. Povedali so mi takrat, ko sem začela dojemati, stara sem bila 4, 5 let.	Zgodaj izvedela
02	Povedali so mi starši.	Starši
11	Jaz sem hodil na počitnice k temu prijatelju od fotra na Gorenjsko, kjer je bila posvojena moja starejša sestra; ampak jaz takrat tega nisem vedel. Praktično celo otroštvo sem poletje preživel tam. Zvedel sem v osmem razredu, lahko pa ti povem, da sem se malo bad počutil. Bil sem razočaran.	Pozno izvedel, razočaranje
24	Meni so že od vedno govorili, da sem posvojena in se niti ne spomnim, kdaj sem izvedela. S tem sem zrasla.	Zgodaj izvedela
33	Mami ni bilo, nekaj je zunaj delala. Očitno se je očetu zdel primeren trenutek in naju je z bratom poklical v dnevno sobo. Jaz sem bila stara tri leta, brat pa šest. Midva sva se usedla očetu na kolena in nama je povedal, da naju je rodila druga mamica in da sta ona dva prišla po naju in da nas imata isto rada. To je bil moj prvi spomin, ki se ga zares spomnim iz otroštva. Spomnim se, kako je gorela luč. Tistega groznega, grdega, starega lustra.	Zgodaj izvedela
52	Kot šest let star otrok niti nisem vedela, za kaj pravzaprav gre. Jaz sem samo vedela, da grem nekam drugam, da bom imela starše, da mi bo lepo. Rekli so mi sicer, da bom sama – brez sester, ampak da mi bo lepo, da bom imela vse.	Posvojitev starejšega otroka
54	Zelo se spomnim dneva, ko sem prišla sem gor. Iskat sta me prišla oče in socialna delavka. Ona mi je prinesla ogromnega plišastega psa in eno majhno punčko. Zame je bilo to ohoho, ker jaz igrač sploh nisem poznala. Pred dnevi je minilo 32 let, od kar sem tu gor in tega psa imam še sedaj.	Posvojitev starejšega otroka
55	Do danes mi še niso povedali, zakaj sem tu. Sploh ne govorita o tem. Čeprav mislim, da bi bila njihova dolžnost, da spregovorita o tem.	Prikrivanje resnice
56	Ko sem bila jaz stara 10 ali 12 let, se dobro spomnim, da so vsi govorili, da sem posvojena. Potem pa staršev enkrat ni bilo doma, sem pa našla vse papirje.	Prikrivanje resnice

62	Da sem posvojena, mi je mama govorila že skozi, tako da se točnega kraja in časa ne spomnim. Vem pa, da sem odraščala s tem dejstvom, tako da to zame ni bil nek velik šok.	Zgodaj izvedela
67	O očetu ne vem ničesar. Te podatke ima moja biološka mati, ki pa mi jih noče povedati. Zakaj? Nimam pojma.	Prikrita resnica
75	To sta mi že od nekdaj govorila, zato se ne spomnim točno kako in kaj. Jaz sem za to izvedela.	Zgodaj izvedela
76	Starši mi niso ničesar povedali o bioloških starših, saj jih niso poznali.	Prikrita resnica
91	Zvedela sem nekje v drugem razredu OŠ. Sošolci so mi govorili, da to niso moji pravi starši. Ko sem prišla domov, mi je mama razložila vse; da so me dobili kot dojenčka.	Pozno izvedela
94	Nihče mi ni nič povedal o bioloških starših, sama nisem nikoli spraševala.	Prikrita resnica
POSVOJITVE Z VIDIKA POSVOJENCEV		
08	Včasih se je pojavilo vprašanje zakaj? Ampak zelo redko, če mi je bilo kdaj hudo. Sama pri sebi sem se spraševala zakaj in zakaj ravno jaz.	Vprašanja
10	Družina je lahko kdorkoli, kri nima nobene veze. Družina je tam, kjer odraščáš.	Sprejemanje posvojitvev
14	Potem sem se tudi sam sprijaznil, da je tukaj, kjer sem, prav fino.	Vdanost v usodo
15	Ko sem se pozanimal, kaj je posvojitev, zakaj itd., sem bil še pri socialni delavki. Rekla mi je, da lahko zvem za biološke starše in vprašam, kar me zanima. Jaz vsega tega nisem mogel predelat in sem pustil pri miru.	Vdanost v usodo
16	Rekel sem si, to zdaj so moji starši in to je to.	Vdanost v usodo
23	Otroka do najkasneje petih let je še smiselno posvojiti; starejšega pa ne, ker ima že izoblikovano svojo osebnost in ima določene spomine. Kasneje pa je to že muka. Iz otroka se lahko naredi razvalino, če se od njega zahteva, da je drugačen, kot v svoji biti je.	Mnenje o posvojitvi
28	Včasih kar pozabim na to, da sem posvojena.	Sprejemanje posvojitvev
29	Posvojitve so v redu.	Mnenje o posvojitvi

34	V srednji šoli smo bili mešana družba in smo se družili tudi z ljudmi iz Balkana. Midva prihajava iz Črne gore. Takrat sem se začela spraševati, kako bi mi bilo živeti v tistem okolju.	Vprašanja
37	Mogoče sem bila v dilemi v puberteti, ampak bolj me je zanimalo, komu sem podobna.	Vprašanja
40	Trenutno nimam nobenih frustracij ali travm, da bi se morala nekaj pogovarjati o tem.	Sprejemanje posvojitve
48	Sprijaznila sem se, da je nekdo drug skrbel zame in zame je moja mama ta, katera me je posvojila.	Vdanost v usodo
53	Jaz osebno ne bi dala v posvojitev otroka starejšega od štirih let.	Mnenje o posvojitvi
58	Na nek način je bilo hudo. Novi ljudje, novo okolje in še v šolo sem takoj morala iti. Bilo je stresno.	Stres
RAZLOGI		
03	O mojih bioloških starših nikoli nisem nič spraševala, ker me niti ne zanima – ne kje so, ne kaj so.	Nepoznavanje razlogov
06	Glede razlogov pa, morda so bili tehtni ali pa tudi ne.	Nepoznavanje razlogov, dilema
12	Rečeno je bilo, da sta foter in mati ful pila. Socialna nas je vzela in nas dala v eno rejniško famijlo.	Alkoholizem, rejništvo
13	Foter mi je rekel, da sem bil višek in so me dali stran.	Neustrezna razlaga posvojitelja
25	Mami mi je povedala to, kar so njej povedali. Moja biološka mama je bila še zelo mlada. Starši so ji rekli, da če bo obdržala otroka, naj spoka od doma. Seveda ni imela pogojev, nobenih, tudi finančnih ne, zato me je morala dati v posvojitev. Oče je bil neznan. To je vse, kar vemo.	Mladost matere, prisila
35	Najine biološke starše sta nama predstavila mislim, da tako kot je bilo res, na dovolj lep, realen način. Moja mama je bila mlada, ne vem, če je bila polnoletna, mislim da ne. Hodila je še v gimnazijo. Starši so mi to pripovedovali na takšen način, kot jaz zdaj tebi. Biološka mama je zanosila z fantom, ki jo je kasneje pustil, ko mu je povedala, da je noseča. Očitno je doma pozno povedala, da se je odločila otroka obdržati. Bili so ugledna družina in fant je bil po mojem druge narodnosti oz. druge vere. V glavnem, dali so jo stran od družine, da jo ne bi videvali s trebuhom.	Mladost matere, prisila
36	Bratova situacija pa je bila čisto drugačna. Mogoče tudi zaradi tega posvojitve ne sprejema. Bilo je tako, da je bil on drugi otrok. Prvega pa je mati obdržala kot samohranilka. Imela pa je težave z alkoholom. Meni sta starša dala te zapisnike o	Alkoholizem, razočaranje

	posvojitvi in v bratovem je pisalo, da mati ni sposobna imeti otroka, da si ga ne more privoščiti in tako bolj v negativnem smislu. To brata boli. On ne govori o posvojitvah. Tudi z menoj ne pa ko bi lahko, saj bi ga razumela.	
57	V posvojitve sem šla zato, ker sta biološka starša pila.	Alkoholizem
65	Po besedah moje biološke matere, zato ker je bila premlada za otroka, pri 29 letih in ker ni imela sredstev za preživljanje sebe in mene.	Revščina
73	Biološka mami me je rodila in pustila v porodnišnici. Nato so me dali v nek dom, v bistvu kot neko sirotišnico, potem pa so me dali k enim kmetom v rejo.	Nepoznavanje razlogov
74	Oni so me vzeli v rejništvo le zaradi denarja, zelo slabo so delali z otroki. Mene so zelo zanemarjali. Socialna služba je ugotovila, da sem jaz podhranjena in požrta od muh. Seveda so me dali v bolnišnico. Med tem časom pa so iskali zame posvojitelje.	Rejništvo
94	Nihče mi ni nič povedal o bioloških starših. Sama nisem nikoli spraševala.	Nepoznavanje razlogov
95	Po tistem telefonskem pogovoru sem zvedela, da je biološka mama imela štiri otroke in vsakega z drugim. Mene je pustila v porodnišnici. Edino to mi je takrat povedala mami in s tem smo zaključili.	Nepoznavanje razlogov
ODNOS DO BIOLOŠKIH STARŠEV / DRUŽINE		
04	Nikoli nisem razmišljala o tem, da bi spoznala starše. Kjer je mama bila do sedaj, naj bo še naprej.	Nezanimanje
05	Tudi, če bi jo kdaj spoznala, srečala, je ne bi objela ali kaj takega.	Nepovezanost
17	Ne zanima me nič o pravih starših. Če me niso hoteli imeti, ko sem bil majhen, tudi zdaj ne rabim vedeti nič o njih. Tudi, če bi zdaj prišli in rekli: »Mi smo tvoji starši,« bi jim rekel: »Prav, tam so vrata.«	Nezanimanje
19	Enkrat v življenju se bom sicer pozanimal, kdo so pa od kje izvirajo, ampak takrat, ko bom vedel, da so sigurno pod rušo.	
21	Jaz si nisem o pravih starših delal nobenih utvar, ampak kljub temu, bi se mi najbrž življenje spremenilo in nočem tvegat. Zaključil sem s tem.	Strah pred resnico
26	Ne razmišljam o tem, da bi spoznala biološko mamo.	Nezanimanje

38	A ti veš, kako je moralo biti njej hudo, ko je morala dati otroka stran, čeprav bi ga rada imela? Mislim, to je nepredstavljivo težko.	Razumevanje
39	Nisem še čisto prepričana. Je neodločen ja in ne. Me kdaj prime, ampak nič resnega.	Želja po srečanju, dilema
45	Jaz sem bila stara 30 let, ko sem zopet videla mamo.	Srečanje
46	Meni osebno ta ženska ne pomeni nič. Čisto nič.	Nepovezanost
47	Rekla mi je: »Jaz sem tvoja mama.« Jaz pa sem ji rekla: »Vi meni ne pomenite čisto nič. Pomenite mi le toliko kot vsak človek, ne pa kot mama.« Malo čudno je odreagirala. Potem sem ji rekla, da po tolikih letih ne more od mene pričakovat, da ji bom rekla mama.	Nepovezanost
48	Sprijaznila sem se, da je nekdo drug skrbel zame in zame je mama ta, katera me je posvojila.	Vdanost v usodo
49	Biološka mama mi nikoli ne bo nič pomenila.	Odnos brez čustev
50	Če prej nisem bila dobra, zakaj bi bila sedaj? Hvala lepa za tako mamo.	Odnos brez čustev
51	Včasih gremo na obisk, drugače pa nič kaj preveč. Jaz sem bila še tako majhna, da sem prehitro morala iti. In kaj jaz vem, nekako ni prišlo do povezave med nami. Trideset let je vsaka imela svoje in enostavno ne gre to tako, da bi bil potem povezan.	Srečanje, nepovezanost
60	O mami razmišljam samo še v tej smeri, da razčistim, zakaj je edino mene dala v posvojitve.	Iskanje odgovorov
68	Včasih mi samo pride na misel, kdo je moj oče, kako izgleda, kaj je po poklicu ali je izobražen, kakšni so njegovi starši.	Iskanje odgovorov
64	Moja mama je meni povedala, kdo je moja biološka mati, za biološkega očeta se ni nikoli vedelo, kdo je. Predstavila mi jo je ravno tako kot je, kakršno sem jo kasneje tudi spoznala.	Želja po srečanju, iskanje odgovorov
66	Vem, da imam tudi polsestro, s katero sva v stiku. Po slikah poznam tudi svoje biološke stare starše.	Stiki
78	Samo zato bi jo rada videla, da vidim, kakšna je in da jo vprašam, zakaj me je pustila.	Iskanje odgovorov
79	Saj jo nič ne obsojam, saj niti ne vem, kaj je bilo.	Razumevanje

80	Meni je socialna delavka povedala, da je moja mama že imela eno družino prej. To je meni malo čudno, ker ne morem povezati stvari. Ali me je imela na skrivaj ali kaj? Zakaj se me je odrekla?	Iskaje odgovorov
81	Hotela sem spoznati biološko mamo. Rada bi zvedela, zakaj me je pustila v porodnišnici, samo to.	Iskanje odgovorov
82	Kaj pa če bom razočarana?	Strah
83	Biološka mati mi nič ne pomeni. Samo vseeno bi jo rada videla, da ji povem, kako sem in da imam dva otroka.	Želja po srečanju
84	Vedno sem si želela, da bi jo videla. Ampak težko se je za to odločit.	Želja po srečanju
85	Ampak kaj jaz vem, kaj pa če bi mi rekla, da me ne želi videti. To bi me prizadelo. Ali kaj pa če ni več živa ali pa če je bolna? Potem bi se mi zasmilila.	Strah
REAKCIJE IZ OKOLJA		
32	Itak pa smo bili bolj opaženi kot drugi otroci. To pomeni, da smo se morali lepše obnašati.	Opazovanje okolice
43	Z bratom sva bila kar izločena. Nas so imeli za drugačne. Kot, saj so od dol. To je bilo prisotno, ko smo hodili v šolo na vasi. Potem je bilo drugače, ko smo šli v šolo v mesto.	Negativni odzivi
72	V bistvu se je nad mano znesel samo sin ravnateljja, ki je imel pripombe, kot so: »Sej boš ista k tvoja mat, samohranilka, zgin nazaj v Bosno.«	Negativni odzivi
90	... eni še vedno pravijo: »Kaj, a res, a kar posvojena si?« Za ene je to še vedno tragedija.	Začudenje
96	... ni se pa vedelo, če bom lahko imela otroke. Edina stvar, ki mi je prišla na misel, je bila ta, da če se to zgodi, ne bom posvojila otrok. Razlog je bil ta, da sem v šoli zaradi tega slišala preveč zbadljivk, zaradi katerih sem preveč trpela.	Negativni odzivi

Urejanje izjav v kategorije po kodah

Resnica o posvojitvi

a) Zgodaj izvedeli

01 Ne spomnim se točno, kdaj so mi povedali. Povedali so mi takrat, ko sem začela dojemati stara sem bila 4, 5 let.

- 24 Meni so že od vedno govorili, da sem posvojena in se niti ne spomnim, kdaj sem izvedela. S tem sem zrasla.
- 33 Mami ni bilo, nekaj je zunaj delala. Očitno se je očetu zdel primeren trenutek in naju je z bratom, poklical v dnevno sobo. Jaz sem bila stara tri leta, brat pa šest. Midva sva se usedla očetu na kolena in nama je povedal, da naju je rodila druga mamica in da sta ona dva prišla po naju in da nas imata isto rada. To je bil moj prvi spomin, ki se ga zares spomnim iz otroštva. Spomnim se, kako je gorela luč. Tistega groznega, grdega, starega lustra.
- 62 Da sem posvojena, mi je mama govorila že skozi, tako da se točnega kraja in časa ne spomnim. Vem pa, da sem odraščala s tem dejstvom, tako da to zame ni bil nek velik šok.
- 75 To sta mi že od nekdaj govorila, zato se ne spomnim točno kako in kaj. Jaz sem za to izvedela.

b) Pozno izvedeli

- 11 Jaz sem hodil na počitnice k temu prijatelju od fotra, na Gorenjsko, kjer je bila posvojena moja starejša sestra; ampak jaz takrat tega nisem vedel. Praktično celo otroštvo sem poletje preživel tam. Zvedel sem v osmem razredu, lahko pa ti povem, da sem se malo bad počutil. Bil sem razočaran.
- 91 Zvedela sem nekje v drugem razredu OŠ. Sošolci so mi govorili, da to niso moji pravi starši. Ko sem prišla domov, mi je mama razložila vse; da so me dobili kot dojenčka.

c) Prikrivanje resnice

- 55 Do danes mi še niso povedali, zakaj sem tu. Sploh ne govorita o tem. Čeprav mislim, da bi bila njihova dolžnost, da spregovorita o tem.
- 56 Ko sem bila jaz stara 10 ali 12 let, se dobro spomnim, da so vsi govorili, da sem posvojena. Potem pa staršev enkrat ni bilo doma, sem pa našla vse papirje.
- 67 O očetu ne vem ničesar. Te podatke ima moja biološka mati, ki pa mi jih noče povedati. Zakaj? Nimam pojma.
- 76 Starši mi niso ničesar povedali o bioloških starših, saj jih niso poznali.
- 94 Nihče mi ni nič povedal o bioloških starših, sama nisem nikoli spraševala.

d) Posvojitev starejšega otroka

- 52 Kot šest let star otrok niti nisem vedela za kaj pravzaprav gre. Jaz sem samo vedela, da grem nekam drugam, da bom imela starše, da mi bo lepo. Rekli so mi sicer, da bom sama – brez sester, ampak da mi bo lepo, da bom imela vse.
- 54 Zelo se spomnim dneva, ko sem prišla sem gor. Iskat sta me prišla oče in socialna delavka. Ona mi je prinesla ogromnega plišastega psa in eno majhno punčko. Zame je bilo to ohoho, ker jaz igrač sploh nisem poznala. Pred dnevi je minilo 32 let, od kar sem tu gor in tega psa imam še sedaj.

Posvojitve z vidika posvojencev

a) Vprašanja

- 08 Včasih se je pojavilo vprašanje zakaj? Ampak zelo redko, če mi je bilo kdaj hudo. Sama pri sebi sem se spraševala zakaj in zakaj ravno jaz.
- 34 V srednji šili smo bili mešana družba in smo se družili tudi z ljudmi iz Balkana. Midva prihajava iz Črne gore. Takrat sem se začela spraševati, kako bi mi bilo živeti v tistem okolju.
- 37 Mogoče sem bila v dilemi v puberteti, ampak bolj me je zanimalo, komu sem podobna.

b) Vdanost v usodo

- 14 Potem sem se tudi sam sprijaznil, da je tukaj, kjer sem, prav fino.

15 Ko sem se pozanimal, kaj je posvojitev, zakaj itd., sem bil še pri socialni delavki. Rekla mi je, da lahko zvem za biološke starše in vprašam, kar me zanima. Jaz vsega tega nisem mogel predelat in sem pustil pri miru.

16 Rekel sem si, to zdaj so moji starši in to je to.

48 Sprijaznila sem se, da je nekdo drug skrbel zame in zame je moja mama ta, katera me je posvojila

c) Sprejemanje posvojitev

10 Družina je lahko kdorkoli, kri nima nobene veze. Družina je tam, kjer odraščáš.

28 Včasih kar pozabim na to, da sem posvojena.

40 Trenutno nimam nobenih frustracij ali travm, da bi se morala nekaj pogovarjati o tem.

d) Stres

58 Na nek način je bilo hudo. Novi ljudje, novo okolje in še v šolo sem takoj morala iti. Bilo je stresno.

e) Mnenje o posvojitvi

23 Otroka do najkasneje petih let je še smiselno posvojiti; starejšega pa ne, ker ima že izoblikovano svojo osebnost in ima določene spomine. Kasneje pa je to že muka. Iz otroka se lahko naredi razvalino, če se od njega zahteva, da je drugačen, kot v svoji biti je.

29 Posvojitve so v redu.

53 Jaz osebno ne bi dala v posvojitev otroka starejšega od štirih let.

Razlogi

a) Nepoznavanje razlogov

03 O mojih bioloških starših nikoli nisem nič spraševala, ker me niti ne zanima – ne kje so ne kaj so.

06 Glede razlogov pa, morda so bili tehtni ali pa tudi ne.

73 Biološka mami me je rodila in pustila v porodnišnici. Nato so me dali v nek dom, v bistvu kot neko sirotišnico, potem pa so me dali k enim kmetom v rejo.

94 Nihče mi ni nič povedal o bioloških starših. Sama nisem nikoli spraševala.

95 Po tistem telefonskem pogovoru sem zvedela, da je biološka mama imela štiri otroke in vsakega z drugim. Mene je pustila v porodnišnici. Edino to mi je takrat povedala mami in s tem smo zaključili.

b) Alkoholizem

12 Rečeno je bilo, da sta foter in mati ful pila. Socialna nas je vzela in nas dala v eno rejniško familio.

57 V posvojitev sem šla zato, ker sta biološka starša pila.

36 Bratova situacija pa je bila čisto drugačna. Mogoče tudi zaradi tega posvojitve ne sprejema. Bilo je tako, da je bil on drugi otrok. Prvega pa je mati obdržala kot samohranilka. Imela pa je težave z alkoholom. Meni sta starša dala te zapisnike o posvojitvi in v bratovem je pisalo, da mati ni sposobna imeti otroka, da si ga ne more privoščiti in tako bolj v negativnem smislu. To brata boli. On ne govori o posvojitvah. Tudi z menoj ne, pa ko bi lahko, saj bi ga razumela.

c) Revščina

65 Po besedah moje biološke matere, zato ker je bila premlada za otroka, pri 29 letih in ker ni imela sredstev za preživljanje sebe in mene.

d) Mladost in prisila

25 Mami mi je povedala to, kar so njej povedali. Moja biološka mama je bila še zelo mlada. Starši so ji rekli, da če bo obdržala otroka, naj spoka od doma. Seveda ni imela pogojev,

nobenih, tudi finančnih ne, zato me je morala dati v posvojitev. Oče je bil neznan. To je vse, kar vemo.

- 35 Najine biološke starše sta nama predstavila mislim, da tako, kot je bilo res, na dovolj lep, realen način. Moja mama je bila mlada, ne vem, če je bila polnoletna, mislim da ne. Hodila je še v gimnazijo. Starši so mi to pripovedovali na takšen način, kot jaz zdaj tebi. Biološka mama je zanosila z fantom, ki jo je kasneje pustil, ko mu je povedala, da je noseča. Očitno je doma pozno povedala, da se je odločila otroka obdržati. Bili so ugledna družina in fant je bil po mojem druge narodnosti oz. druge vere. V glavnem, dali so jo stran od družine, da jo ne bi videvali s trebuhom.

e) Neustrezna razlaga posvojitelja

- 13 Foter mi je rekel, da sem bil višek in so me dali stran.

Odnos do bioloških staršev / družine

a) Nezanimanje

- 04 Nikoli nisem razmišljala o tem, da bi spoznala starše. Kjer je mama bila do sedaj, naj bo še naprej.
- 17 Ne zanima me nič o pravih starših. Če me niso hoteli imeti, ko sem bil majhen, tudi zdaj ne rabim vedeti nič o njih. Tudi, če bi zdaj prišli in rekli: »Mi smo tvoji starši,« bi jim rekel: »Prav, tam so vrata.«
- 26 Ne razmišljam o tem, da bi spoznala biološko mamo.

b) Nepovezanost

- 05 Tudi, če bi jo kdaj spoznala, srečala, je ne bi objela ali kaj takega.
- 46 Meni osebno ta ženska ne pomeni nič. Čisto nič.
- 47 Rekla mi je: »Jaz sem tvoja mama.« Jaz pa sem ji rekla: »Vi meni ne pomenite čisto nič. Pomenite mi le toliko kot vsak človek, ne pa kot mama.« Malo čudno je odreagirala. Potem sem ji rekla, da po tolikih letih ne more od mene pričakovat, da ji bom rekla mama. Sprijaznila sem se, da je nekdo drug skrbel zame in zame je mama ta, katera me je posvojila.
- 49 Biološka mama mi nikoli ne bo nič pomenila.
- 50 Če prej nisem bila dobra, zakaj bi bila sedaj? Hvala lepa za tako mamo.

c) Strah pred resnico

- 21 Jaz si nisem o pravih starših delal nobenih utvar, ampak kljub temu, bi se mi najbrž življenje spremenilo in nočem tvegat. Zaključil sem s tem.

d) Razumevanje

- 38 A ti veš, kako je moralo biti njej hudo, ko je morala dati otroka stran, čeprav bi ga rada imela? Mislim, to je nepredstavljivo težko.
- 79 Saj jo nič ne obsojam, saj niti ne vem kaj je bilo.

e) Želja po srečanju

- 39 Nisem še čisto prepričana. Je neodločen ja in ne. Me kdaj prime, ampak nič resnega.
- 78 Samo zato bi jo rada videla, da vidim, kakšna je in da jo vprašam, zakaj me je pustila.
- 84 Vedno sem si želela, da bi jo videla. Ampak težko se je za to odločit.

f) Iskanje odgovorov

- 60 O mami razmišljam samo še v tej smeri, da razčistim, zakaj je edino mene dala v posvojitev
- 80 Meni je socialna delavka povedala, da je moja mama že imela eno družino prej. To je meni malo čudno, ker ne morem povezati stvari. Ali me je imela na skrivaj ali kaj? Zakaj se me je odrekla?

- 81 Hotela sem spoznati biološko mamo. Rada bi zvedela, zakaj me je pustila v porodnišnici, samo to.
- 82 Kaj pa če bom razočarana?
- 83 Biološka mati mi nič ne pomeni. Samo vseeno bi jo rada videla, da ji povem, kako sem in da imam dva otroka.
- 85 Ampak kaj jaz vem, kaj pa če bi mi rekla, da me ne želi videti. To bi me prizadelo. Ali kaj pa če ni več živa ali pa če je bolna? Potem bi se mi zasmilila.
- 67 Včasih mi samo pride na misel, kdo je moj oče, kako izgleda, kaj je po poklicu ali je izobražen, kakšni so njegovi starši.

g) Srečanje

- 45 Jaz sem bila stara 30 let, ko sem zopet videla mamo.
- 51 Včasih gremo na obisk, drugače pa nič kaj preveč. Jaz sem bila še tako majhna, da sem prehitro morala iti. In kaj jaz vem, nekako ni prišlo do povezave med nami. Trideset let je vsaka imela svoje in enostavno ne gre to tako, da bi bil potem povezan.
- 64 Moja mama je meni povedala, kdo je moja biološka mati, za biološkega očeta se ni nikoli vedelo, kdo je. Predstavila mi jo je ravno tako, kot je, kakršno sem jo kasneje tudi spoznala.

Reakcije iz okolja

a) Opazovanje okolice

- 32 Itak pa smo bili bolj opaženi kot drugi otroci. To pomeni, da smo se morali lepše obnašati.

b) Negativni odzivi

- 43 Z bratom sva bila kar izločena. Nas so imeli za drugačne. Kot, saj so od dol. To je bilo prisotno, ko smo hodili v šolo na vasi. Potem je bilo drugače, ko smo šli v šolo v mesto.
- 72 V bistvu se je nad mano znesel samo sin ravnatelja, ki je imel pripombe, kot so: »Sej boš ista k tvoja mat, samohranilka, zgin nazaj v Bosno.«
- 96 ... ni se pa vedelo, če bom lahko imela otroke. Edina stvar, ki mi je prišla na misel, je bila ta, da če se to zgodi ne bom posvojila otrok. razlog je bil ta, da sem zaradi tega slišala preveč zbadljivk, zaradi katerih sem preveč trpela.

c) Začudenje

- 90 ..eni še vedno pravijo: »Kaj, a res, a kar posvojena si?« Za ene je to še vedno tragedija.